

Lopen kunta

TILINPÄÄTÖS 2019

SISÄLLYSLUETTELO

TOIMINTAKERTOMUS

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS	1
1. OLENNAISET TAPAHTUMAT JA KOKONAISTALOUDEN KEHITYS.....	3
1.1. Kehityskatsaus ja olennaiset tapahtumat	3
1.1.1. Väestö ja työllisyys	3
1.1.2. Kunnan toiminnan ja talouden kehitys.....	6
1.2. Selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä.....	10
1.3. Kokonaistalouden tarkastelu.....	15
1.3.1. Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut.....	15
1.3.2. Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut.....	17
1.3.3. Tase ja sen tunnusluvut	19
1.4. Konsernitilinpäätös.....	21
1.4.1. Konsernirakenne ja toiminnan ohjaus.....	21
1.4.2. Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.	21
1.4.3. Konsernitavoitteiden toteutuminen.	22
1.4.4. Konsernilaskelmat.....	25
2. LOPEN KUNNAN STRATEGIA 2018–2023	31
3. TOTEUTUMISVERTAILUT	33
3.1. Käyttötalouden toteutuminen	33
Keskusvaalilautakunta	33
Tarkastuslautakunta	35
Kunnanhallitus	36
Lupalautakunta / Ympäristö- ja rakennuslautakunta	52
Perusturvalautakunta.....	57
Sivistyslautakunta	69
Tekninen lautakunta.....	92
3.2. Tuloslaskelman toteutuminen	101
3.3. Investointien toteutuminen	103
3.4. Rahoitusosan toteutuminen	113
3.5. Yhteenveto valtuuston hyväksymien sitovien erien toteutumisvertailusta	114
3.6. Taseyksikön tavoitteiden toteutuminen.....	116
LIITTEET	
Luottamushenkilöt toimielimittäin.....	118
Tunnuslukujen laskentakaavat.....	125

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

Tuloslaskelma	126
Rahoituslaskelma	127
Tase 31.12.2019	128

Konsernitilinpäätös

– Tuloslaskelma	129
– Rahoituslaskelma	130
– Tase 31.12.2019	131

TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista ja esittämistapaa koskevat liitetiedot	132
Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	133
Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	134
Tasetta koskevat liitetiedot	137
Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot	145
Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot	147

ERIYTETTY TILINPÄÄTÖKSET

Lopen Vesilaitos (taseyksikkö)	148

TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET JA

TILINTARKASTAJAN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ	172

MUUT TILINPÄÄTÖKSEEN LIITETTYT ASIAKIRJAT

Luettelo kirjanpito kirjoista ja tositteiden lajeista	173
Tuloslaskelma	174

HENKILÖSTÖRAPORTTI	179

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Kriisin keskellä

Kirjoitan tätä kunnanjohtajan katsausta tilanteessa, jossa en vielä alkuvuodesta voinut uskoa Lopen kunnan, Suomen kansakunnan ja koko maailman nyt tällä hetkellä olevan. Juuri nyt elämme poikkeuksellisessa tilanteessa. Koronaviruksen leviämisen estämiseksi on maan hallituksen johdolla ryhdytty toimiin keinoilla, joita ei ole sotien jälkeen Suomessa toteutettu. Valmiuslaki on otettu käyttöön ja kansalaisten perusoikeuksia sen perusteella rajoitettu. Parhaillaan odotetaan maan hallituksen linjauksia liikkumisvapauden rajoittamisen suhteen.

Osana jo käyttöön otettuja toimenpiteitä myös monet Lopen kunnan normaalisti kuntalaisilleen tarjoamista palveluista on suljettu tai niiden laajuutta merkittävästi supistettu. Tällöin niiden toimintojen henkilöstön edellytykset ja mahdollisuudet normaalien työtehtäviensä hoitamiseen ovat muuttuneet tai kokonaan poistuneet. Tässä tilanteessa henkilöstöä on jouduttu siirtämään tehtäviin, jotka parhaiten palvelevat tilanteesta selviämistä ja tärkeimpien toimintojen pysymistä pystyssä. Erityisesti perusturvan toimialaan kuuluvien tehtävien hoitaminen on ensisijaista ja niiden toimintakykyisyys priorisoidaan kaikkien muiden vähemmän tärkeiden tehtävien edelle.

Kunnassa on tehty hartiavoimin töitä poikkeuksellisista haasteista selviämisen eteen. Kunnan valmiusjohtoryhmä on kokoontunut päivittäin ja yhteistyö seutukunnan ja maakunnan tasolla on tiivistä. Kunnan henkilöstöä on siirretty mahdollisuuksien mukaan etätyöskentelyyn, hygieniasta pyritään pitämään mahdollisimman hyvin huolta ja kaikkia tarpeettomia fyysisiä ihmiskontakteja on ohjeistettu välttämään. Tällä hetkellä tilanne Lopella on olosuhteisiin nähden rauhallinen ja henkilöstö on suhtautunut tehtyihin toimenpiteisiin kiitettävällä ymmärryksellä ja joustavuudella.

Lähtöleveys näyttää, kuinka syväle kriisiin maamme ajautuu epidemian leviämisen myötä ja miten terveydenhuoltojärjestelmämme kestää sille aiheutuvat paineet. Ihmisten terveyden ja ihmishenkien suojelun tulee olla tässä tilanteessa kaikkien ensisijainen tavoite. Tulevaisuuden kannalta tärkeää on myös se, miten kuntia autetaan selviämään kriisistä taloudellisesti. Väijäämätöntä on, että koronaepidemian vaikutukset vievät jo valmiiksi historiansa vaikeimmassa tilanteessa olevaa Suomen kuntataloutta yhä syvempiin vaikeuksiin. Valtiolta tarvitaan huomattavia vastaantuloja, muuten koko kuntakenttä on kriisissä.

Kunnan tilinpäätös 2019

Lähtökohdat vuodelle 2019 olivat Lopen kunnalle haastavat. Pääosan kunnan tuloista muodostavat verokertymät ja valtionosuudet ja vuoden 2019 talousarviota laadittiin tilanteessa, jossa molemmista vallitsi suuri epävarmuus. Kunnan laskeva asukasmäärä ei näkynyt talousarviovalmistelun pohjana olevissa Kuntaliiton ennusteissa, jotka ennustivat verotulojen kasvavan selvästi edellisvuodesta. Valtion toteuttamat verouudistukset sekä tulorekisterin käyttöönoton aiheuttamat tuloverokertymän viiveet aiheuttivat tilanteen, jossa tulojen arviointi oli erityisen haastavaa. Koska kunnan väkiluku oli jo useita vuosia ollut laskusuhdanteessa ja vuoden 2018 verotulokertymä, toki pitkälti mainituista valtiotason verouudistuksista johtuen, oli ollut erittäin heikko, otettiin kunnan verokertymään ja valtionosuuksiin talousarviota laadittaessa varovainen näkemys.

Vuoden 2019 talousarvio hyväksyttiinkin 370 467 euroa alijäämäisenä, johtuen paitsi varovaisuudesta verotulo- ja valtionosuusarvioissa, myös valtakunnallisista palkankorotuksista johtuvasta henkilöstökulujen noususta sekä ennakoidusta palvelutarpeen ja asiakasmäärän kasvusta etenkin sosiaalitoimen palveluissa.

Jotta vuosi 2019 saataisiin toteutumaan talousarviossa ennakoitua positiivisempana, ryhdyttiin kunnassa jo vuoden 2018 lopulla toimiin toimintakulujen supistamiseksi. Kuntalaisille tarjottavia palveluja ei vähennetty, mutta hallintokunnissa käytiin tarkoin läpi kaikki mahdollisuudet karsia menoja palvelutasoa vaarantamatta. Tässä vaiheessa voidaan nähdä, että tehdyt säästötoimenpiteet, henkilöstökulujen jääminen budjetoidusta ja ennakoitua korkeampina toteutuneet valtionosuudet saivat aikaan sen, että kunta teki vuodelta 2019 merkittävästi odotettua positiivisemmän tilinpäätöksen.

Vuoden 2019 talousarviossa verotuloja arvioitiin kertyvän noin 29 518 000 euroa. Huolimatta siitä, että verotulokertymä arvioitiin budjetin laatimisvaiheessa ennusteita huomattavasti varovaisemmin, toteutui se noin 312 355 euroa arvioitua pienempänä ollen 29 205 645 euroa. Vaikka verotulot jäivätkin budjetoidusta, palasivat ne suunnilleen vuoden 2017 tasolle. Vuoden 2018 kertymä kun jäi valtion verouudistuksiin liittyvistä syistä reiluun 28 miljoonaan euroon. Kunnan saamat valtionosuudet nousivat vuonna 2019 edellisvuodesta noin 4,5 % ja kompensoivat osaltaan budjetoitua pienempää verotulokertymää. Kaiken kaikkiaan kunta sai valtionosuuksia 492 362 euroa budjetoitua enemmän. Merkittävimmät syyt huomattavasti ennakoitua parempaan tilinpäätökseen olivat kuitenkin toimintakulujen jääminen selvästi talousarviota pienemmiksi ja toimintatuottojen toteutuminen talousarviota positiivisempina. Kunnan toimintakulut kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna vain 0,2 % kun toimintatuotot kasvoivat 4,2 %. Lopputuloksena Lopen kunnan tilinpäätös vuodelta 2019 on 852 459 euroa ylijäämäinen.

Lopen kunnan väkiluku oli vuoden 2019 lopussa 7 828 asukasta. Vuosi 2019 oli kunnalle kuudes perättäinen väestötappiovuosi ja kunnan väkiluku laski vuodessa 33 asukkaalla. Huomionarvoista kuitenkin on, että väkiluvun lasku hidastui olennaisesti verrattuna vuoteen 2018, jolloin kunnan väkiluku laski yli 150 asukkaalla. Erityisen huolestuttavaa Lopella on syntyvyyden ja kuolleisuuden epäsuhta. Syntyvyys on painunut alas ja Lopella syntyi vuonna 2019 vain 51 lasta kun kuolleita oli yhteensä 83. Väestön vähenemisen lisäksi ikärakenne muuttuu. Tämän johdosta työikäisten suhteellinen osuus laskee ja näin ollen vaikuttaa negatiivisesti verotulojen kertymiseen.

Väkiluvun laskusuhdannetta on pyritty kääntämään monenlaisin toimenpitein ja esimerkiksi kesäkuussa päätetty Tontti tonnilla -kampanja piristi kunnan tonttien myyntiä. Kunta myi vuoden 2019 aikana yhteensä 8 omakotitalotonttia, mikä oli selvä parannus edellisvuoden 2 myytyyn tonttiin nähden. Yhteensä tonttivarauksia on kampanjan aikana tullut kaksikymmentä. Silmänkannon yritysalueelta ei käydyistä neuvotteluista huolimatta saatu yhtään tonttikauppaa toteutukseen saakka vuonna 2019. Maaliskuussa 2020 sen sijaan julkistettiin alueen toinen tonttikauppa, kun kunta sopi kahden tontin myymisestä Suomen Rengaskierrätys Oy:lle. Toteutuneista investoinneista vuonna 2019 tärkeimpiä olivat kirkonkylän keskusurheilukentän peruskorjaus sekä kunnan vesilaitoksen saneeraus.

Yhteen hiileen puhaltamista

Kiitan päättäjiä ja etenkin kunnan henkilöstöä vuodesta 2019. Henkilöstö teki kovissa säästöpainneissa erinomaista ja pyyteetöntä työtä. Huolimatta jo pari vuotta jatkuneista lisäresursoinneista, aiheuttivat vaikeudet rekrytoinnissa etenkin perusturvatoimen joissain toiminnoissa henkilöstölle välillä kohtuuttomia-kin venymistarpeita. Myös hallintopuolen organisaation ohuus ja haavoittuvuus esimerkiksi sivistyspuolella kävi ilmi vuoden aikana ja aiheutti työn kasautumista.

Venymistä tarvitaan silti juuri nyt enemmän kuin kenties koskaan ennen. Koronaepidemia jatkuu ja aika näyttää, miten siitä toivutaan. Uskon, että Suomen kaltaisessa maassa on hyvät valmiudet selvitä niistä haasteista, joihin yhteiskuntamme koronan vuoksi joutuu. Tärkeää on jokaisen muistaa ja ymmärtää, että kyse on meidän kaikkien yhteisestä asiasta. Yhteen hiileen puhaltaminen ja venyminen on nyt tärkeää niin Lopen kunnan kuin koko yhteiskunnan kannalta. Tilanne on vakava ja edellyttää meiltä kaikilta normaalia enemmän voimavaroja ja ponnisteluja tilanteesta selviämiseksi.

Toivon siis voimia ja jaksamista sekä yhteen hiileen puhaltamista kaikilta Lopen kunnan jäseniltä ja kunnan työntekijöiltä. Kyllä me tästä yhdessä selviämme.

Lopella 15.5.2020

Mikko Salmela
kunnanjohtaja

1. OLENNAISET TAPAHTUMAT JA KOKONAISTALOUDEN KEHITYS

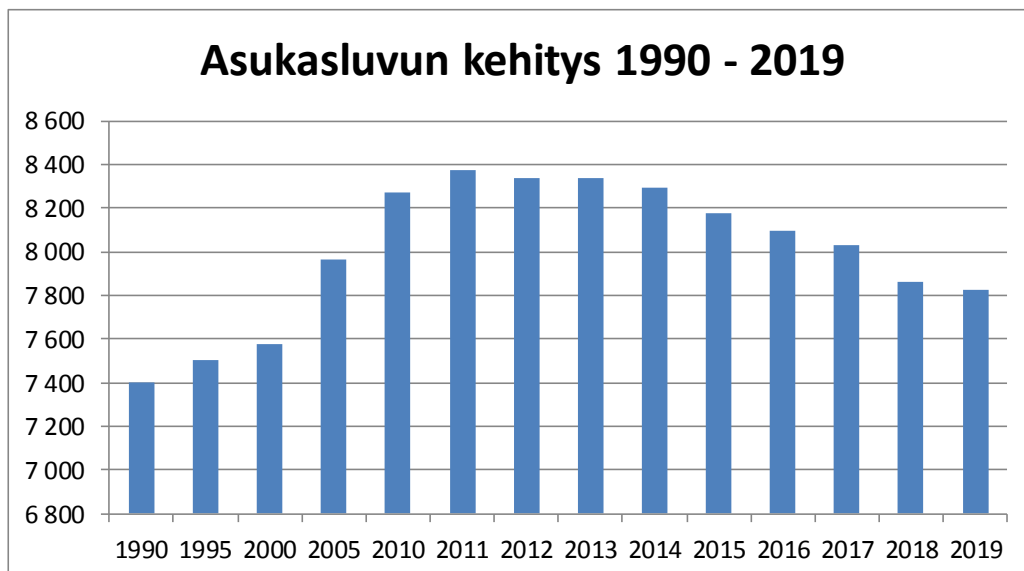
1.1. KEHITYSKATSAUS JA OLENNAISET TAPAHTUMAT

1.1.1. VÄESTÖ JA TYÖLLISYYS

Asukasluvun kehitys 1990–2019

Vuosi	Asukasluku 31.12.	Muutos	Muutos / 5 v	Muutos 5 v – ka./v
1990	7 405			
1995	7 506	-82	101	20,2
2000	7 578	77	72	14,4
2005	7 964	141	386	77,2
2010	8 273	29	309	61,8
2011	8 377	104	371	74,2
2012	8 336	-41	214	42,8
2013	8 341	5	195	39,0
2014	8 291	-50	47	9,4
2015	8 175	-116	-98	-19,6
2016	8 098	-77	-278	-55,6
2017	8 029	-69	-308	-58,0
2018 (*)	7 861	-155	-468	-61,4
2019 (*)	7 828	-33	-463	-92,6

(* Tilastokeskuksen 31.12. väestömäärä. Vuoden 2019 asukasluku (7 828 asukasta 31.12.2019) ja vuoden 2018 asukasluku (7 861 asukasta 31.12.2018) ovat tunnuslukujen laskennassa käytetyt asukasluvut.

Kunnan asukasluvun kehitys on ollut viime vuosina heikko. Kunnalla on seitsemän negatiivisen muutoksen vuotta 2000-luvulla. Lopen kunnan asukasluku väheni -33 asukkaalla edelliseen vuoteen verrattuna. Asukasluvun väheneminen johtui pääosin muuttoliikkeestä, joka oli negatiivinen -15 asukkaan verran. Syntyvyyden enemmisyys oli vuoden lopussa negatiivinen eli yhteensä -32 henkilöä. Kunnassa oli kertomusvuoden lopussa 250 asukasta enemmän kuin vuonna 2000.

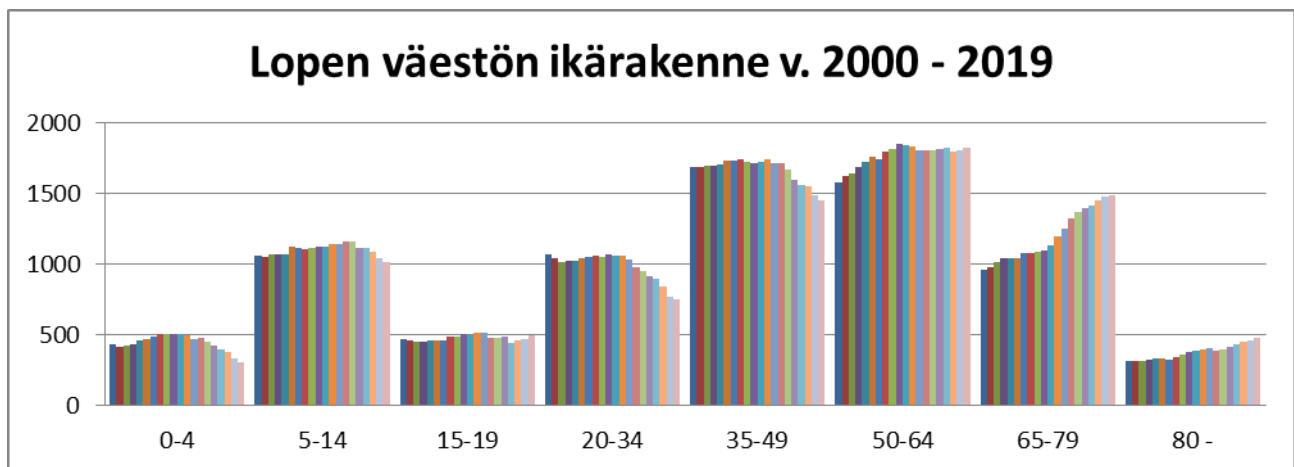
Asukasluvun kehitys on viime vuosina ollut heikkoa koko Kanta-Hämeen alueella, sillä maakunnan väkiluku väheni kertomusvuonna jo kuudetta vuotta peräkkäin. Kanta-Hämeen alueella oli vuoden 2019 lopussa 170 981 asukasta. Väkiluku laski vuoden aikana 383 hengellä, mutta laskua oli selvästi vähemmän kuin neljänä aiempina vuonna.

Väestönlaskun hidastuminen johtuu maakuntien välisen nettomuuton parantumisesta. Tulomuuttoja Hämeeseen oli 56 enemmän ja lähtömuuttoja 676 vähemmän kuin vuosi sitten.

Muuttovoittoa toivat myös ulkomailta Hämeeseen muuttaneet asukkaat. Maahanmuuttoja oli 271 enemmän kuin maasta pois muuttaneita. Vuoteen 2018 verrattuna maahanmuuttoja oli 96 enemmän ja maastamuuttoja 95 vähemmän.

Lopen kunnan väestön ikärakenne 2000–2019

Viimeisimmät ikärakennetta koskevat tilastot ovat tässä vaiheessa vuodelta 2018, joita tarkastellaan lyhyesti seuraavassa:

Kuvio osoittaa selkeästi, että 2000-luvulla ikärakenteella mitaten kasvua on tapahtunut eniten yli 70-vuotiaissa.

Ikärakenteella mitaten talousarviovuoden 2019 ja sitä edeltävän vuoden 2018 välillä eniten vähennystä on tapahtunut 20–34-vuotiaissa, joiden osuus väheni -1,7 prosenttiyksikköä ja 35–49-vuotiaissa, joiden osuus väheni -2,2 prosenttiyksikköä. Vastaavasti 50–64-vuotiaiden osuus kasvoi 1,2 prosenttiyksikköä ja yli 80-vuotiaiden osuus kasvoi 2,8 prosenttiyksikköä.

Nuorimmissa ikäluokissa muutokset ovat olleet vähäisempiä, mutta kuviosta voi havaita, että 0–4-vuotiaiden ja 5–14-vuotiaiden määrä on kääntynyt laskuun. Suurin ikäryhmä oli 20–64-vuotiaat, joiden suhteellinen osuus kunnan väkiluvusta oli 52 % vuonna 2018. Kunnan kehityksen kannalta huomioitavaa on, että vanhimpien ikäryhmien määrän kasvu tulee olemaan voimakasta.

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä Lopen kunnan kokonaisväkiluku laskisi 6 564 asukkaaseen. Ennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden määrä vähenisi -44 %, 15–64-vuotiaiden määrä vähenisi -26 % ja yli 65-vuotiaiden määrä kasvaisi 26 % vuoteen 2040 mennessä.

Hämeen liiton ennuste pohjautuu syksyllä 2019 julkaistuun Hämeen liiton väestösuunnitteeseen 2018–2040. Hämeen liiton tekemän väestösuunnitteen mukaan vuonna 2040 maakunnan väkiluku on 176 000 asukasta, kun taas Tilastokeskus ennakoii lukemaksi 153 955 asukasta. Ennusteen ja suunnitteen ero väestömäärässä on Kanta-Hämeen osalta -22 045 asukasta, Hämeenlinnan seudulla -13 678, Riihimäen seudulla -6 204 ja Forssan seudulla -2 163 asukasta.

Tilastokeskuksen ennuste on trenditarkastelu, kun taas Hämeen liiton väestösuunnitelma sisältää tavoitteellista toimintaa maakunnan ja sen myötä myös yksittäisten kuntien kehittämiseksi.

Keskimääräisen työttömyysasteen kehitys 2000–2019

Vuosi	Loppi	Riihimäen seutu	Kanta-Häme	Koko maa
2000	10,5	12,2	12,6	14,4
2005	8,4	10,0	10,0	10,6
2008	5,6	7,1	7,4	7,6
2009	7,5	9,0	10,0	9,8
2010	6,8	9,3	10,1	10,0
2011	6,0	8,3	9,0	9,1
2012	6,0	8,3	8,8	9,4
2013	6,9	9,5	10,2	11,3
2014	8,3	10,5	11,0	12,4
2015	8,8	10,8	11,9	13,4
2016	7,5	10,2	11,5	13,3
2017	6,3	8,8	10,1	11,2
2018	5,3	7,2	8,9	11,0
2019	5,7	7,0	8,8	9,8

Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli joulukuun 2019 lopussa kaikkiaan 258 000 työnvälityksen säädösten mukaisesti työttömäksi työnhakijaksi tilastoitua. Työttömien työnhakijoiden määrä oli 1 000 suurempi kuin edellisen vuoden joulukuussa.

Hämeen ELY-keskuksen kuntien alueella oli 18 369 työtöntä työnhakijaa joulukuun 2019 lopussa. Tämä oli 769 eli neljä prosenttia vähemmän kuin vuosi sitten.

Vuoden takaiseen verrattuna työttömien työnhakijoiden määrä väheni Hämeen maakunnista Kanta-Hämeessä 268:lla (-4 %) ja Päijät-Hämeessä 521:lla (-4 %). Koko maassa työttömien määrä kääntyi kasvuun 0,5 %. Kanta-Hämeessä oli joulukuun lopussa 6 974 työtöntä työnhakijaa ja Päijät-Hämeessä 11 295.

Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Hämeessä joulukuun lopussa 10,7 %, mikä oli 0,3 % matalampi kuin vuosi sitten. Alueen alimmat työttömyysasteet olivat Hausjärvellä (4,9 %), Lopella (5,7 %) ja Hattulassa (6,4 %). Korkeimmat työttömyysasteet olivat Heinolassa (14,7 %), Kärkölässä (14,6 %) ja Lahdessa (13,6 %).

Alle 25-vuotiaiden nuorten työttömien osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta oli Hämeen ELY-keskuksen alueella 14,5 % ja ulkomaalaisten työttömien osuus ulkomaalaisesta työvoimasta 27,5 %. Pitkäaikais-työttömiä eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä olleita oli joulukuussa 4 474, mikä oli 1 156 eli 21 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Yli 50-vuotiaita työnhakijoita oli 7 075 eli 434 vähemmän (-6 %) kuin vuosi sitten. Alle 25-vuotiaita oli työttömänä 2 482, joka oli 123 vähemmän (-5 %) kuin vuosi sitten.

Kanta-Hämeen maakunnassa työttömien työnhakijoiden määrä väheni joulukuussa 2019 edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta alueen kaikissa kunnissa; eniten Hausjärvellä (-16 %) ja Jokioisissa (-9 %). Lopella määrä kasvoi -4 % edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta.

Lopella oli vuoden 2019 joulukuun lopussa työttömänä 203 henkilöä, kun vastaavana ajankohtana vuonna 2018 työttömänä oli 195 henkilöä. Työttömistä työnhakijoista oli alle 25-vuotiaita 15 henkilöä, kuten oli ollut myös edellisenä vuotenaikin vastaavana ajankohtana. Pitkäaikaistyöttömiä oli 25 henkilöä joulukuussa 2019. Avoimien työpaikkojen määrä oli 10 työpaikkaa joulukuun 2019 lopussa.

1.1.2. KUNNAN TOIMINNAN JA TALOUDEN KEHITYS

Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2019 tilinpäätösten ennakkotiedot osoittavat, että Manner-Suomen kunnilta saatujen tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien yhteenlaskettu toimintakate heikkeni 1,2 miljardilla eurolla vuonna 2019 verrattuna edellisen vuoden tilinpäätöksiin.

Tiedot ilmenevät Tilastokeskuksen kuntatalous neljännesvuosittain -tilastosta, jota varten kerättiin vuoden 2018 tilinpäätösarvotietoja kaikilta Manner-Suomen 295 kunnalta ja 133 kuntayhtymältä.

Vuoden 2019 tilinpäätösarvioiden mukaan Manner-Suomen kuntien ulkoiset toimintakulut kasvoivat edellisen vuoden tilinpäätöksistä 2,4 % 37,8 miljardiin euroon. Toimintatuotot puolestaan vähenivät 4,1 prosenttia 7,2 miljardiin euroon.

Vuoden 2019 tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien toimintakate heikkeni 1,2 miljardilla eurolla ja se oli -30,3 miljardia euroa.

Vuoden 2019 tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien verotulot olivat yhteensä 22,9 miljardia euroa. Tämä tarkoitti 2,6 prosentin kasvua edelliseen vuoteen verrattuna. Valtionosuudet kasvoivat 2,1 prosenttia 8,6 miljardiin euroon. Asukasta kohden laskettuna verotuloista ja valtionosuuksista muodostuva verorahoitus oli keskimäärin oli 5 748 euroa (Väestötietona käytetty Manner-Suomen väkilukua 31.12.2018).

Kuntien yhteenlaskettu vuosikate vuoden 2019 lopussa oli 1,8 miljardia euroa, joka oli -0,3 miljardia vähemmän edellisestä vuodesta. Tilinpäätöstiedoissa negatiivinen vuosikate oli yhteensä 56 kunnalla, kun edeltävänä vuotena negatiivinen vuosikate oli yhteensä 44 kunnalla.

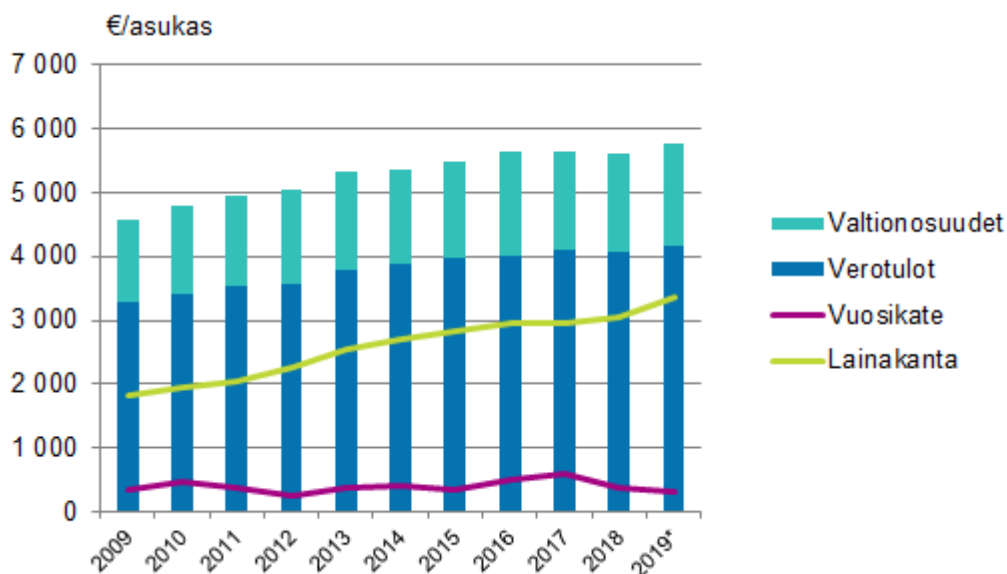
Kuntien lainakanta oli 18,4 miljardia euroa vuoden 2019 lopussa. Asukasta kohden kuntien lainakanta oli 3 360 euroa, joka tarkoitti 10,2 prosentin kasvua edellisen vuoden tilinpäätöksiin verrattuna.

Investointimenoja kuntien tilinpäätösarviossa oli yhteensä 3,9 miljardia euroa vuonna 2019. Tämä oli 7,7 prosenttia enemmän kuin investointimenot olivat kuntien edellisen vuoden tilinpäätöstiedoissa.

Manner-Suomen kuntayhtymien tilinpäätösarvioiden mukaan ulkoiset toimintakulut kasvoivat 7,4 prosenttia ja toimintuotot kasvoivat 6,5 prosenttia verrattuna vuoden 2018 tilinpäätöksiin. Toimintakuluja arvioitiin olevan yhteensä 15,8 miljardia euroa ja toimintatuottoja 16,4 miljardia euroa. Kuntayhtymien tilinpäätösarvot laskivat 0,6 miljardista 0,5 miljardiin euroon.

Kuntayhtymien lainakanta oli tilinpäätösarvioiden mukaan 17,7 prosenttia suurempi kuin vuoden 2018 tilinpäätöksissä, yhteensä 4,6 miljardia euroa. Investointimenot kasvoivat 12,1 prosenttia 1,3 miljardiin euroon.

Manner-Suomen kuntien valtionosuudet, verotulot, vuosikate ja lainakanta asukasta kohden 2008–2019*

Lähde: Tilastokeskuksen julkaisu: Kuntatalous neljännesvuosittain 2019, 4. neljännes. Vuosien 2009–2018 väestötietona on käytetty kunkin vuoden väkilukua 31.12. Vuoden 2019 arviotiedoissa on käytetty väkilukua 31.12.2018.

Lopen kunnan talouskehitys

Lopen kunnan talouskehitys oli kertomusvuonna positiivinen. Tilikauden tulos oli ylijäämäinen, vaikka se oli ollut edellisenä vuotena alijäämäinen. Tätä edeltävinä yhdeksänä vuonna tulos oli ollut peräkkäin positiivinen. Tilikauden tulos toteutui budjetoitua paremmin.

Kunnan toimintatuotot (ilman sisäisiä tuottoja) kasvoivat 4,2 % kertomusvuonna edellisvuoteen verrattuna ja toimintakulut kasvoivat 0,5 % ja näiden erotusta mittaava toimintakate kasvoi 0,2 %.

Toimintatuottojen kasvu johtuu pääosin verotulojen ja valtionosuuksien sekä muiden tukien kasvusta. Kunnan verotulot kasvoivat 3,9 % edelliseen vuoteen verrattuna. Kunnan valtionosuudet kasvoivat 4,5 % edelliseen vuoteen verrattuna. Näitä tarkastellaan tarkemmin jäljempänä.

Toimintakulujen ryhmätason tarkastelussa (ilman sisäisiä kuluja) henkilöstökulut kasvoivat 1,5 %, palvelujen ostot kasvoivat 0,4 %, aineet, tarvikkeet ja tavarakulut vähenivät -0,6 %, avustukset vähenivät -7,9 % ja muut toimintakulut kasvoivat 4,3 % edelliseen vuoteen verrattuna.

Toimintatuottoja, verotuloja ja valtionosuuksia kertyi 2 122 951 euroa enemmän kuin vuonna 2018. Kunnan toimintakulut kasvoivat euromääräisesti edellisvuodesta 185 074 euroa, kasvatti em. muutosten yhteisvaikutus vuosikatetta 1 937 877 euroa.

Investointimenot vähenivät kertomusvuonna 73 652 euroa edelliseen vuoteen verrattuna.

Kunnan pitkäaikainen lainamäärä kasvoi 1 025 000 euroa vuodesta 2018. Lainojen hoitoa helpotti se, että yleinen korkotaso pysyi koko kertomusvuoden erittäin matalana.

Tilinpäätöksessä poistot kasvoivat kertomusvuonna edelliseen vuoteen verrattuna 9 076 euroa.

Kunnan tilikauden tulos oli 852 459 euroa ylijäämäinen. Tulos on positiivinen, joten talousarvion tulostavoite saavutettiin vuonna 2019.

Tulopohjamuutokset kuntataloudessa vaativat Lopen kunnalta tulevana vuosina myös tarkkaa taloudenpitoa. Edessä on tiukempi taloustilanne johtuen mm. valtionosuuksien ja verotulojen heikkenemisestä. Jotta lähivuosien investoinnit voidaan kattaa, on kunnan tulopohjan oltava jatkossakin vahvaa ja menot on pidettävä kurissa.

Terveydenhuollon kuntayhtymien alijäämien käsittely

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin vuoden 2019 tilinpäätös on noin 2,7 milj. euroa alijäämäinen.

Kunta kirjasi vuoden 2015 tilinpäätöksessään kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antaman ohjeen mukaisesti pakollisina varauksina kunnan peruspääomaosuuksien mukaiset osuudet terveydenhuollon kuntayhtymien kertyneistä alijäämistä.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri ja sen jäsenkunnat ovat vuodesta 2015 alkaen kattaneet kertyneitä alijäämiä talouden tasapainottamisohjelman mukaisesti. Talouden tasapainottamisohjelmaa aloitettaessa sairaanhoitopiirin taseessa oli alijäämää reilut 25 milj. euroa. Vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen sairaanhoitopiirin taseessa oli kertynyttä alijäämää noin 7,2 milj. euroa. Tästä noin 3,6 milj. euroa voidaan kattaa sairaanhoitopiirin taseessa olevan poistoeron määrällä. Vanhan alijäämän on oltava katettuna vuonna 2020. Kuntalainaliijäämän kattamista koskevan säännöksen mukaan myös uusi vuodelta 2019 syntyvä alijäämä on katettava samassa ajassa.

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tilikauden 2019 tulos on alijäämäinen -2 718 445,76 euroa. Lopen peruspääoma oli 1 203 397,94 euroa (5,633560 %) 31.12.2019, jonka mukaisesti pakollista varausta on lisätty. Samalla huomioitiin poistoero, jonka vaikutus on 201 890,38 euroa, eli näin ollen sairaanhoitopiirin varauksen purun kokonaismäärä on -202 763,24 euroa. Lopen jäljelle jäävä osuus sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alijäämästä on vuoden 2018 tilinpäätöksessä 37 716,00 euroa. Tämän jälkeen pakollista varausta jää taseeseen 202 763,24 euroa.

Verotulot

	2019	Muutos%	2018	Muutos%	2017	Muutos%
	euroa	2019–18	euroa	2018–17	euroa	2016–17
Kunnallisvero	25 620 479	4,13	24 603 649	-3,53	25 504 036	1,65
Kiinteistövero	2 106 576	4,03	2 024 884	-0,18	2 028 633	-0,13
Yhteisövero	1 478 591	-0,22	1 481 899	-12,03	1 684 535	16,17
Yhteensä	29 205 646	3,90	28 110 432	-3,79	29 217 204	2,26
Euroa / asukas	3 730,92	4,33	3 575,94	-1,88	3 638,96	3,15
Tulovero %	21,5		21,5		21,5	

Lopelle kunnallisveroa tilitettiin 3,89 % enemmän kuin vuonna 2018. Valtakunnallisesti kunnallisveroa tilitettiin 2,62 % enemmän kuin vuonna 2018, joten Lopella kunnallisverojen kertymä oli keskimääräistä suurempi.

	2017	2018	2019
Kunnan tuloveroprosentti	21,50	21,50	21,50
Kunnan efektiivinen veroaste	14,29	14,42	14,45
Erotus	7,21	7,08	7,05

Kunnallisverotuksessa tehtävien erilaisten vähennysten johdosta kunnan todellinen veroprosentti on selvästi nimellistä veroastetta matalampi. Lopella vähennysten määrä on keskimääräistä suurempi johtuen mm. siitä, että Lopelta käydään paljon kunnan ulkopuolella töissä, mikä lisää matkakustannuksista tehtävien vähennysten määrää. Lopen efektiivisen veroasteen vuonna 2019 on laskettu olleen 14,45 %, joten valtuuston vahvistamasta kunnan tuloveroprosentista jää kertymättä noin seitsemän prosenttiyksikön tuottoa vastaava määrä.

Vuonna 2019 kiinteistöverotuloa tilitettiin 4,03 % enemmän kuin vuonna 2018, kun koko maassa kasvua oli 2,8 %.

Yhteisöveron tuotto väheni Lopella -0,22 %, kun koko maassa kasvua oli 3,1 %.

Verotulojen toteutuma oli talousarviota heikompi, sillä verotuloja oli budjetoitu yhteensä 29 518 000 euroa. Kun verotulojen toteuma oli yhteensä 29 205 645 euroa, verotuloarvio alittui -1,06 %.

Kertomusvuonna Lopella verotulojen määrä asukasta kohden oli 3 731 euroa / asukas. Kuntien vuoden 2018 tilinpäätöstietojen mukaan Manner-Suomen kuntien keskiarvo asukasta kohti oli 4 067 euroa ja Kanta-Hämeen kuntien keskiarvo asukasta kohti oli 3 951 euroa.

Valtionosuudet

Lopen kunta	2019	Muutos%	2018	Muutos%	2017	Muutos%
	euroa	2019–18	euroa	2018–17	euroa	2016–17
Valtionosuudet	16 123 413	4,55	15 422 135	-2,77	15 861 824	-0,78
Euroa / asukas	2 059,71	4,99	1 961,85	-0,85	1 975,57	0,09

Kuntien valtionosuusrahoitus muodostuu valtiovarainministeriön hallinnoimasta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoimasta opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusrahoituksesta.

Kunnille myönnettiin valtionosuutta yhteensä 8 389 miljoonaa euroa vuonna 2019 (8 459 miljoonaa euroa vuonna 2018). Hallituksen budjettiriihessä 17.9.2019 tehtiin päätös kertaluonteisen 237 miljoonan euron maksamisesta kunnille jo vuonna 2019. Lisäksi vuoden 2019 kuluessa valtionosuuteen tehtiin useita korjauksia ja tarkistuksia, viimeiset 30.12.2019 (VM) ja 31.12.2019 (OKM).

Muutosten jälkeen kunnille myönnettiin valtionosuutta yhteensä 8 632 miljoonaa euroa vuonna 2019 (8 459 miljoonaa euroa vuonna 2018). Kuntien valtionosuudet lisääntyivät 174 miljoonaa euroa (2,1 %, 32 euroa / asukas) vuodesta 2018 vuoteen 2019.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti nousi 0,03 prosenttiyksikköä ja oli 25,37 vuonna 2019 (25,34 vuonna 2018).

Samassa yhteydessä valtionosuuksien kanssa maksetaan kunnille ja muille opetuksen järjestäjille esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvaukset. Kotikuntakorvauksen perusosa oli 6 600,17 euroa vuonna 2019.

Kunnan valtionosuus koostuu kahdesta osasta, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (VM) ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksesta (OKM).

Lopen kunnan vuoden 2019 valtionosuudet toteutuivat 3,15 % budjetoitua paremmin. Kunnan kertomusvuonna saamien valtionosuuksien määrä kasvoi 701 284 euroa edelliseen vuoteen verrattuna.

Yhteenvedonomaaisesti voidaan todeta, että Loppi sai kertomusvuonna verotuksen kautta kerättävää rahoitusta eli verotuloja ja valtionosuuksia yhteensä asukasta kohti laskettuna 5 791 euroa (vuonna 2018 yhteensä 5 538 euroa). Vuoden 2018 tilinpäätösten tietojen mukaan tunnusluku Manner-Suomen kunnissa keskimäärin oli 5 604 euroa ja Kanta-Hämeen kunnissa 5 466 euroa.

Ympäristöasiat

Kunta on huolehtinut ympäristönsuojelun viranomaistoiminnasta; ympäristönsuojelun lupa-asioista ja valvonnasta ympäristölupien, maa-aineslupien, meluilmoitusten, maisematyölupien, jätehuollon ja jätevesien käsittelyn valvonnan osalta, ympäristön tilan seurannasta, luonnonsuojelun ja vesienhoidon edistämisestä sekä neuvonnasta ja tiedottamisesta. Vuonna 2019 ympäristönsuojelun toimintaan ei ole sisällynyt mitään erikseen mainittavaa suurempaa kokonaisuutta, kuten ympäristövastuita.

Ympäristötuotot ja -kulut	Vuosi 2019 euroa	Vuosi 2018 euroa
Ympäristötuotot	38 343	45 865
Viranomaistoiminnan tuotot	31 518	45 033
Muut ympäristötuotot	600	832
Ympäristönsuojeluun saadut avustukset *)	6 225	-
Ympäristökulut	166 547	163 693
Viranomaistoiminnan kulut	153 547	153 693
Muut kulut	-	-
Ympäristönsuojeluun annetut avustukset	13 000	10 000
Ympäristökulut, netto	128 204	117 828

*) Saatu valtionavustus 6 225 euroa pohjavesialueiden suojelusuunnitelman päivittämiseen.

Yhteenveto

Yleisen talouskehityksen epävakaus heijastui myös kuntien verotulokehitykseen tuoden epävarmuutta vuoden 2019 talousarvion verotuloarvion saavuttamiseen. Koska verotulot ovat kunnan keskeinen rahoituslähde, on talouden kehittymisen oltava jatkuvan seurannan kohteena niin kokonaisuutena kuin hallinnonaloittainkin. Tavoitteena tulee olla, että myös vuodelta 2020 voidaan saavuttaa tasapainoinen tilinpäätös. Täten kunnan eri organisaatiotasolla tulee olla valmiudet reagoida tarvittaessa myös uusien toimenpitein, jos tavoitteen saavuttaminen sitä edellyttää. Koko organisaation tulee tiedostaa kulloinenkin taloustilanne oman seurantansa kautta, mihin talouden seurantajärjestelmät antavat hyvän työkalun.

1.2. SELONTEKO SISÄISEN VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

Kunnan sisäistä valvontaa ohjaa valtuuston keväällä 2016 hyväksymät Lopen kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet sekä kunnanhallituksen hyväksymä sisäisen valvonnan ohje.

Sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että strategiassa, talousarviossa ja kunnallisessa päätöksenteossa asetetut tavoitteet saavutetaan, kunnan toiminta on lakien, sääntöjen, ohjeiden ja tehtyjen päätösten mukaista, resurssit ovat tehokkaassa ja tuloksellisessa käytössä, omaisuus on turvattu ja niin virkamies- kuin luottamushenkilöjohdonkin saama informaatio on oikeaa, tarkoituksenmukaista ja oikea-aikaista.

Sisäisen valvonnan järjestämisestä vastaa kuntalain mukaan kunnanhallitus. Kukin kunnan toimielin ja sen alainen johtava viranhaltija vastaa omalta osaltaan toiminnan sisäisestä valvonnasta, valvonnan organisoinnista ja riittävyydestä.

Vuosittaista selontekoa varten hallintokunnat antavat osana toimintakertomustaan selvityksen oman toimialansa sisäisen valvonnan järjestämisestä ja toteutuksesta sekä valvonnan havainnoista ja tuloksista.

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

Kunnanhallitus valvoi lautakuntien päätöksentekoa edustajiensa kautta. Kunnanhallitus nimesi kuhunkin lautakuntaan yhden jäsenistään valvomaan lautakunnan toimintaa toimimalla lautakunnan puheenjohtajana sekä osallistumalla puheenjohtajana lautakuntien kokouksiin ja muuhun työskentelyyn, he raportoivat kunnanjohtajalle tai kunnanhallitukselle tarpeellisilta osin lautakuntien toiminnasta ja päätöksistä. Kunnanhallituksen jäsenet ovat osallistuneet aktiivisesti lautakuntien työskentelyyn.

Lopen kunnan hallintosäännön (Kvalt 25.2.2019 § 3) mukaan lautakuntien puheenjohtajat, ympäristö- ja rakennuslautakunta sekä tarkastuslautakunta lukuun ottamatta, ovat kunnanhallituksen jäseniä, joten kunnanhallituksen tietous lautakuntien päätöksenteosta on tiivistä. Kunnanhallituksen jäsen on ollut lautakuntien kokouksissa mukana seuraavasti: perusturvalautakunnan kokous 8/11 kertaa, sivistyslautakunnan kokous 9/9 kertaa, teknisen lautakunnan kokous 11/11 kertaa. Lisäsi kunnanhallituksen jäsen on ollut mukana henkilöstöjaoston kokouksissa 1/1 kertaa ja vapaa-aikajaoston kokouksissa 4/4 kertaa.

Lautakuntien esityslistat on toimitettu ennakoon kunnanhallituksen puheenjohtajalle, valitulle kunnanhallituksen edustajalle ja kunnanjohtajalle. Lautakuntien esityslistat käydään keskeisiltä osin läpi kokousta edeltävässä kunnan johtoryhmässä. Lautakuntien ja muiden toimielinten pöytäkirjat toimitetaan aina kokouksen jälkeen kunnanhallitukselle tiedoksi ja niistä käydään tarvittaessa keskustelua johtoryhmässä. Pöytäkirjojen pohjalta kunnanjohtaja ja kunnanhallituksen puheenjohtaja päättävät mahdollisesta otto-oikeudestaan. Vuonna 2019 kunnanjohtaja tai kunnanhallituksen puheenjohtaja tai kunnanhallitus käytti otto-oikeuttaan kunnanhallituksen kokouksessa 12.8.2019 (§ 152).

Kunnan toiminnassa on noudatettu hankintaohjetta ja hallintosääntöä, jotka olivat tulleet voimaan 1.6.2017 lukien.

Viranhaltijat dokumentoivat viranhaltijapäätöksensä sähköiseen järjestelmään (viranhaltijoiden päätösovellus, VIPS). Järjestelmästä tulostetut päätösraportit toimitetaan säännöllisesti ao. toimielimelle tiedoksi. Käytäntö on osa päätöksenteon laillisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden valvontaa. Päätösluetteloiden pohjalta päätetään mahdollisesta otto-oikeuden käytöstä koskien viranhaltijoiden tekemiä päätöksiä. Vuoden 2019 aikana otto-oikeutta käytti sivistyslautakunta yhden kerran (29.8.2019, § 73).

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta ja tuloksellisuuden arviointi

Kunnanhallitus antaa hallintokunnille vuosittain talousarvion täytäntöönpano-ohjeet, heti talousarvion hyväksymisen jälkeen.

Talousarvion määrärahat ja tuloerät on kohdistettu ko. toiminnasta vastaavalle toimielimelle. Jokaiselle määrärahalle on määrätty siitä vastaava toimielin, vastualue ja tilivelvollinen viranhaltija. Toimielimet päättävät vuosittain mm. laskujen hyväksyjistä ja talousarvion muusta täytäntöönpanosta ja vastuista siltä osin kuin se hallintosäännöllä kuuluu toimielimen tehtäviin. Laskujen hyväksymismenettely on osa sisäistä valvontaa. Laskun asiataarkastuksen suorittaa aina eri henkilö kuin laskun hyväksyjä.

Kunnan taloudesta vastaavat tilivelvolliset toimielimet ja viranhaltijat raportoivat talousarvion ja taloudellisen kehityksen sekä toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta säännöllisesti. Kunnanhallitus on seurannut koko kunnan talouden kehitystä säännöllisesti tuloslaskelmatasolla. Kunnan verotulojen kehityksestä ja työllisyystilanteesta on raportoitu kunnanhallitukselle kuukausittain. Valtuustolle on raportoitu kunnan talouden toteumasta ja tavoitteiden toteutumisesta puolen vuoden välein. Näistä toinen raportti on tilinpäätös.

Valtionosuuspäätökset on käsitelty ao. lautakunnissa ja valtionosuuskokonaisuus kunnanhallituksessa. Käsittelyyn liittyvässä valmistelussa tarkistetaan valtionosuusperusteiden oikeellisuus.

Asiakasmaksujen tason ajanmukaisuus on käyty vuosittain läpi talousarvion täytäntöönpanoon liittyen. Jokainen hallintokunta vastaa vuoden aikana omien taksojensa ja maksujensa tason oikeellisuudesta. Tason tavoitteenmukaisuutta seurataan kuukausittain tulojen toteumaseurannalla ja vertailulla alueen muiden kuntien maksu-/taksatasoon.

Talouden kehitystä ja kunnan toimintaa seurataan säännöllisesti johtoryhmän kokouksissa. Johtoryhmätyöskentely on yksi sisäisen valvonnan keino. Johtoryhmän kokouksissa käydään läpi ajankohtaiset asiat sekä talouden ja strategian toteutumat. Toiminnallisiin epäkohtiin, ongelmiin ja haasteisiin tartutaan niiden tultua ilmi. Johtoryhmän säännöllisellä kokoontumisella varmistetaan kunnan johdon ja hallintokuntien sekä hallinnonalojen välinen tiedonkulku ja yhteistyö. Luettelo johtoryhmässä käsitellyistä asioista on otsikkotasolla saatettu kunnanhallitukselle tiedoksi ja viikoittain myös henkilökuntajakeluna intranetin kautta. Vuonna 2019 jokaisen kuukauden viimeisenä tiistaina kokoontui ydinjohtoryhmää laajempi ns. laajennettu johtoryhmä.

Sisäistä valvontaa suorittavien viranhaltijoiden on edellytetty kirjaavan toteuttamansa sisäisen valvonnan toimenpiteet ja tekemänsä havainnot kyseistä dokumentaatiota varten luotuun lomakkeeseen. Palvelualueiden päälliköt suorittavat sisäistä valvontaa omalla hallinnonalallaan vastaavassa laajuudessa kuin suoritetaan kunnan keskushallinnon toimesta koko kuntaa koskien.

Valvontaa, ohjeistusta ja sen noudattamisen valvontaa ja toiminnan tuloksellisuuden arviointia toteutetaan hallinnonalakohtaisten johtoryhmien, erilaisten toimiala-/toimisto-, työpaikka- ja henkilöstöpalaverien sekä kehityskeskustelujen kautta.

Talouden seurantaan varten hallintokunnilla on taloushallinnon järjestelmiin tarvitsemansa käyttöoikeudet, joiden avulla ne voivat jatkuvasti omaehtoisesti seurata haluamallaan tavalla ja tasolla kirjanpidon toteutumista.

Laskutusten oikeellisuuden tarkistamiseksi viralliset laskutuslistat on hyväksytetty tilivelvollisella, ellei käytettävissä ole muutoin varmistavaa asiakirjaa.

Henkilöstöhallinnon osalta esimiehet tarkistavat ja hyväksyvät palkkatapahtumat ja poissaolot käytössä olevan henkilöstöhallintojärjestelmän kautta.

Maa-aines- ja ympäristölupaehtojen noudattamisen valvontaa toteutetaan valvontasuunnitelmien avulla. Vakuuksia on seurattu luotujen seurantajärjestelmien mukaisesti.

Päättyessään esim. EU- tai muihin useamman tahon rahoittamiin projekteihin osallistumisesta kunnanhallitus on samalla nimennyt kullekin projektille vastuuhenkilön, jonka tehtävänä on seurata ja raportoida projektin etenemisestä ja sen mahdollisista vaikutuksista kunnan kannalta. Osassa toimintaa, mm. maatalouden ohjauksessa, on sovellusten kautta tai erillisten ulkopuolisten tarkastusten muodossa myös ulkopuolista valvontaa ja näin läpinäkyvyyttä varojen käytön suhteen.

Riskienhallinnan järjestäminen

Kunta on suojannut omaisuus- ja henkilöriskit vakuutuksin yleisesti käytössä olevia perusteita noudattaen. Vakuutusasioissa kunta käyttää edunvalvonnassa omaa meklaria. Vakuuttamiseen liittyvä riskienhallinnan ajantasaisuus on käyty läpi vuosittain meklarin kanssa pidetyssä neuvottelussa. Kunnan vakuutukset kilpailutettiin viimeksi vuonna 2014.

Tietoturvallisuuteen liittyvissä asioissa on noudatettu RHL-Data Oy:n laatimia ohjeistuksia, jotka ovat yhteiset seudun kunnille. Tietojärjestelmien turvallisuutta hoidettiin seudullisin ratkaisuin.

Tietohallinnon käyttöoikeudet käydään läpi vuosittain sekä muutoin tarvittaessa, mm. henkilöstövaihdosten yhteydessä. Tietoturvaan liittyviä riskejä on paljon. Tietoturvaongelmiin puututaan niitä havaittaessa. Tietohallinto ja siihen liittyvä tietoturva on tunnistettu sisäisessä valvonnassa yhdeksi kunnan jatkuvaksi kehittämiskohteeksi. Kuitenkin tietohallinnon resurssit ovat niukat suhteessa toimialan merkittävyyteen.

Kunnan toiminnan kannalta merkittävä ja jatkuvasti korostuva riski on ammattitaitoisen ja pätevän henkilöstön suhteellisen nopea vaihtuminen. Uusien pätevien henkilöiden rekrytointi nopealla aikajänteellä on haastavaa. Kunta pyrkii ylläpitämään hyvää työnantajainnetta ja pitämään niin fyysiset kuin psyykkisetkin työolosuhteet kunnossa, jotta kunnalla olisi tulevaisuudessakin tarvittava määrä osaamisresurssia käytössään. Kunnalla on ollut tietyissä henkilöstöryhmissä erityisesti sosiaalialalla rekrytointivaikeuksia.

Kunnan talouden riskit liittyvät pääosin siihen, ettei kunta pysty ennen kaikkea ulkoisten tekijöiden vaikutuksesta ylläpitämään taloutensa tasapainoa suunnitellulla tavalla. Kunnan toiminnot toteutetaan hyvin niukoin resurssein ja kunnan talouden liikkumavara on pieni ja tasapaino herkkä. Yllättävät muutokset toiminnassa tai toimintaympäristössä saattavat vaikuttaa merkittävästi kunnan taloustasapainoon.

Kunnan merkittävin tulonlähde ovat verotulot, joiden kertymä riippuu voimakkaasti yleisestä talouskehityksestä ja työllisyystilanteesta. Myös valtionosuuksien vaikutus on kunnan talouden näkökulmasta suuri eikä kunnalla ole realistisia keinoja vaikuttaa niiden määrään. Verorahoituksen heikkeneminen ja negatiivinen väestönkehitys vaikuttavat kunnan tulorahoitukseen samaan aikaan, kun palveluita kohtaan esitetyt saatavuus- ja laatuvaatimukset lisääntyvät.

Talouden kehitystä ja riskien olemassaoloa ja toteutumista seurataan jatkuvasti. Kunnan yleiseen kilpailukykyyn ja elinvoimaan kohdistuvat riskit liittyvät yleiseen talouskehitykseen, elinkeinoelämän tilanteeseen ja kustannustason muutoksiin.

Omaisuuksien hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

Ratkaisuvalta omaisuuden hankinnassa ja luovutuksessa on säännelty kunnan hallintosäännössä.

Omaisuuksien hankinnassa noudatetaan valtuuston hyväksymiä, julkisista hankinnoista annettuun lainsäädäntöön perustuvia hankintaohjeita sekä niitä täydentäviä kunnanhallituksen vuosittain talousarvion täytäntöönpano-ohjeissa antamia ohjeita. Ohjeiden noudattamisesta ovat vastuussa kunnan toimivaltaiset toimielimet ja viranhaltijat. Kunta on mukana KuntaPro Oy:n toiminnassa. Yhtiön kautta voidaan osallistua yhteiskilpailutuksiin ja -hankintoihin.

Isommissa hankinnoissa pyritään aina mahdollisuuksien mukaan seutukuntakohtaiseen tai Sarastia Oy:n tai KL-Kuntahankinnat Oy:n kautta tätäkin laajempaan keskitettyyn kilpailutukseen ja kuntien kesken yhdenmukaisiin päätöksiin. Kunnan hankintatoimen vastuuhenkilönä oli talouspäällikkö, joka tarvittaessa myös osallistui hankinnan valmisteluun ja päätöksentekoon asianomaisen hallinnonalan vastuuhenkilön apuna.

Kunta hoiti oman hankintatoimensa vuoden 2019 aikana ilman, että suoritetuista hankinnoista olisi aiheutunut kuluneen vuoden aikana taloudellisia menetyksiä tai oikeudellisia haasteita.

Sopimustoiminta

RHL-Data Oy tuotti kunnalle talous- ja henkilöstöhallinnon ja tietohallinnon palveluita vuonna 2019. Lopen kunta ja Riihimäen kaupunki irtisanoivat RHL-Data Oy:n palvelusopimuksen vuoden 2018 lopussa. Sopimukset päättyivät 31.12.2019.

Lopen kunnanhallitus päätti 17.6.2019 (§ 124) hyväksyä Sarastia Oy:n osakassopimuksen ja 1.1.2020 alkaen Sarastia Oy alkoi tuottaa kunnalle talous- ja henkilöstöhallinnon palveluja.

Tietohallinnon palvelujen osalta Riihimäen kaupunginhallitus päätti 10.6.2019 (§ 239) hyväksyä Kuntien Tiera Oy:n kaupungin ICT-palvelujen tuottajaksi. Samalla kaupunginhallitus ilmoitti RHL-Data Oy:n muille omistajille, että mikäli kyseiset omistajat ilmoittavat kaupungille osaltaan hyväksyvänsä palvelujen hankinnan Kuntien Tiera Oy:ltä, valmistellaan siirto liikkeenluovutusmallin mukaisesti. Tämän jälkeen vastaavan päätöksen palvelujen hankkimisesta Kuntien Tiera Oy:ltä ovat tehneet Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä 21.8.2019 (§ 96), Hausjärven kunta 27.8.2019 (§ 157) sekä Lopen kunta 9.9.2019 (§ 160). Liikkeenluovutus on toteutettu 1.10.2019, jolloin RHL-Data Oy:n IT-henkilöt ovat siirtyneet Kuntien Tiera Oy:n työntekijöiksi.

Kunnalle ei vuonna 2019 sopimustoiminnan kautta realisoitunut sellaisia negatiivisia seuraamuksia, joita ei jo sopimusta tehtäessä olisi voitu ennakoida.

Sopimusten täytäntöönpanoa hallinnonaloittain on tuettu erilaisin toimintaohjein, joiden noudattamista on seurattu satunnaisotannoin. Näin varmistetaan, että käytännöt ovat kaikissa yksiköissä samanlaiset.

Sopimusten noudattamista on valvottu laskujen hyväksymisen yhteydessä ja satunnaisotannalla. Urakoiden toteutuksessa valvotaan sitä, että laskut perustuvat tehtyyn työhön ja toimenpiteeseen sekä sovittuun maksuerätaulukkoon.

Sopimusten noudattamisen valvonta kuuluu asianomaisen hallinnonalan vastuuhenkilölle, jolle kuuluu myös sopimusperusteiden ajantasaisuuden seuranta. Sopimuksista on hallinnonalakohtaisia luetteloita ja muita seurantaa helpottavia listauksia. Kunnalla ei ole yhtenäistä järjestelmää, jonka avulla sopimusseuranta voitaisiin systemaattisesti hoitaa, vaan toimialat ovat järjestäneet seurannan kukin omalla tavallaan.

Sisäisen valvonnan toimenpiteitä ja huomioita vuodelta 2019

Vuonna 2019 johdon toteuttamassa sisäisessä valvonnassa erityiskohteena oli investointien toteutuminen. Kunnan investointien toteuttamista seurattiin säännöllisesti johtoryhmässä. Myös sisäilmahaasteet olivat yhä esillä. Sisäilmahaasteisiin tartuttiin viivyttelämättä epäilyn tultua tietoon. Tavoitteena on mahdollisimman hyvä ennakkointi ja varhainen puuttuminen ja ongelmien ratkaiseminen.

Henkilöstöhallinnon osalta jatkettiin vuonna 2017 käyttöön otetun Populus-järjestelmän ja sen myötä muuttuneiden toimintatapojen lisäkouluttamista. Sähköiseen toimintaympäristöön siirtyminen yhdenmukaisti toimintatapoja ja lisäsi toiminnan läpinäkyvyyttä. Havaittuihin epäkohtiin ja virheisiin puututtiin aktiivisesti. Henkilöstöä ja esimiehiä ohjattiin oikeanlaisiin toimintatapoihin ja sopimustulkintoihin.

Kulttuuritoimen osalta talousarvion toteutumista ja toiminnan eri osa-alueita tarkastellaan toimistopalaverissa noin kahden viikon välein. Talousarvion ja siinä olevien tavoitteiden toteutumista raportointiin vapaa-aikajaostolle kokousten yhteydessä. Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikön päätöksistä pidetään päätösluetteloa, joka saatetaan vapaa-aikajaostolle tiedoksi. Varsinaisen henkilöstön kanssa käydään tulos- ja kehittämiskeskustelut kerran vuodessa. Matkalaskujen hyväksyminen tapahtuu laskun hyväksymisen yhteydessä. Sairaspoissaolojen seuranta on jatkuvaa.

Liikuntatoimen ja nuorisotoimen osalta toiminnan toteutumista arvioidaan toimistopalaverissa noin kaksi kertaa kuukaudessa. Talousarvion ja tavoitteiden toteutumista raportoidaan vapaa-aikajaostolle noin kolme kertaa vuodessa ja osavuositarkastuksen yhteydessä.

Ympäristötoimen tehtäväalueella päätöksenteko- ja lupakäsittelyprosessien seuraamiseksi on laadittu prosessikuvaukset, joita noudatetaan ja tarvittaessa päivitetään. Maa-aineslupien voimassaoloa ja niihin liittyviä vakuuksia seurataan säännöllisesti ympäristötoimessa luotujen seurantajärjestelyjen avulla. Ympäristölupavalvontaa tehdään tehtäväalueen valvontasuunnitelman ja vuosittaisen valvontaohjelman mukaisesti. Lupavalvontaa eri tehtäväsektoreilla käsitellään lautakunnassa vuosittain. Valvonnan yksittäistapauksia käsitellään lautakunnassa tarvittaessa erikseen. Lautakunnan toiminnan sisäistä valvontaa on tehty voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti. Sisäisen valvonnan dokumentointi-lomake on tallennettu sähköisesti.

Rakennusvalvonnan tehtäväalueella on lautakunnan toiminnan sisäistä valvontaa tehty voimassa olevan ohjeistuksen mukaisesti. Sisäisen valvonnan dokumentointi-lomake on tallennettu sähköisesti.

Sosiaalitoimessa maksutuloista on tehty kuukausittain tehtäväkohtainen seuranta ja määrärahojen käytöstä laajempi katsaus talouteen sekä ennuste ja kustannuspaikkakohtainen seurantaaulukko, jotka on viety tiedoksi lautakunnalle. Esimiesten kanssa määrärahojen toteuma on käyty joka kuukausi läpi. Henkilöstön poissaolojen seurannassa on hyödynnetty Populus-järjestelmän tuottamaa raportointia ja hälytystoimintaa.

Perusturvalautakunnan hallinnossa sisäisen valvonnan selvitys oli tarkoitus antaa maaliskuussa pidettävässä perusturvalautakunnan kokouksessa, mutta ko. kokous jouduttiin perumaan. Sisäisen valvonnan dokumentointi-lomake on tallennettu kunnan työntekijöiden käytössä olevalle U-asemalle. Vuoden 2019 aikana on sisäisessä valvonnassa havaittu tarve muuttaa kaksi toimea virkasuhteeksi. Toinen kohdistuu työllisyyspalveluihin ja toinen aikuissosiaalityöhön.

Terveystieteiden osalta kuntayhtymien laskut toteutuvat 24 tasasuuruisen maksuerän hyväksymisenä, jossa sisäistä valvontaa toteutetaan. Lisäksi perusturvajohtaja osallistuu kunnanjohtajan kanssa Riihimäen moniammatilliseen terveydenhuollon asiantuntijatyöryhmään ja sairaanhoitopiiriin tilaajarenkkaan kokouksiin, joissa seurataan tiukasti taloutta, rakenteita, palveluiden käyttöä ja seudullista optimaalista palveluverkkoa eri sote-palveluissa.

Aikuisten ja vammaisten palvelussa on yksityisten ja omien yksiköiden valvontaan kiinnitetty huomiota sekä erityisesti asiakkaiden osallisuuteen, itsemääräämisoikeuteen ja oman mielipiteen kuulemiseen.

Vanhusten palvelujen osalta on kotihoidossa lisätty palvelun läpinäkyvyyttä mobiili- ja toiminnanohjausjärjestelmän avulla. Järjestelmästä näkyy tarkasti, missä hoitaja on reaaliaikaisesti ja kuinka kauan hän on asiakaskäynnillä. Kirjaaminen tapahtuu myös pääsääntöisesti asiakkaan luona, mikä lisää palvelun luotettavuutta. Asumispalveluissa on oma valvontasuunnitelma. Lääkehoitosuunnitelma päivitetään vuosittain ja pelastussuunnitelma tarkastetaan joka toinen vuosi. Poikkeamailmoitukset käsitellään niin pian kuin mahdollista asianosaisten kanssa sekä asian luonteesta riippuen käsitellään asia osastopalaverissa/kuukausikokouksissa. Poikkeamat dokumentoidaan havainnoista riippuen sähköiseen asiakastietojärjestelmään ja/tai kunnan intranetistä saatavalle tai muulle sovitulle lomakkeelle.

Sivistystoimialan osalta sisäinen valvonta on suoritettu suunnitelman mukaisesti.

Kirjaston käteiskassa lasketaan ja täsmäytetään päivittäin. Kirjastojärjestelmän loki-tiedostot tarkistetaan vuosittain satunnaisotantana.

Kunnan kiinteistöjen energian kulutuksen seuranta on päivittäistä. Rakennusautomaation avulla on seurattu ja säädetty kiinteistöjen lämmityksiä ja ilmanvaihtoa mahdollisimman tarkoituksenmukaiselle tasolle.

Tekninen toimi valvoo investointien toteuttamiseen liittyviä vakuuksia oman seurantajärjestelmänsä kautta. Varaston seuranta tehdään vuoden aikana täsmäytysten avulla, inventaario tehtiin heti vuoden vaihteessa. Kaavateiden kunnossapidon toteutusta kyetään valvomaan urakoitsijoiden koneisiin asennetuilla seurantalaitteistoilla. Kunnossapitolukusteisiin on asennettu ajoneuvon seuranta, jolla pystytään seuraamaan koneiden toimintaa reaaliaikaisesti.

Katsastustoimenpiteet ja huollot suoritetaan määräaikoina.

Säännölliset uimaranta- ja leikkipaikkatarkastukset tehtiin kertomusvuonna kerran kuukaudessa.

Alkukesästä 2019 suoritettiin venepaikkojen tarkistukset, jotta kunnan omistamilla venepaikoilla olevissa veneissä oli tarra maksetusta paikkamaksusta. Tarrattomat veneet siirretään kunnan varikolle.

Palo- ja pelastustoimen osalta sisäistä valvontaa suoritetaan maksuosien oikeellisuudessa, joka perustuu hyväksyttävään talousarvioon sekä palvelutasopäätökseen.

Ruokapalvelujen jokaisessa yksikössä noudatetaan samaa ruokalistaa, jonka pohjalta on tehty hankintasopimukset. Sopimusten noudattamista valvotaan laskujen hyväksymisen yhteydessä. Toimintaohjeet ovat muutoinkin kaikissa yksiköissä samanlaiset, niiden toteutumista seurataan mm. työvuoroluetteloista, laskuista ja talousarvion toteutumisesta.

Arvio sisäisen tarkastuksen järjestämisestä

Sisäinen valvonta on toteutunut sisäisen valvonnan ohjeita ja henkeä noudattaen. Valvontatoimenpiteitä on kirjattu kaikilla toimialoilla ja huomioita dokumentoitu ja korjaustoimenpiteitä toteutettu. Sisäistä valvontaa tehdään myös normaalin johtamisen ja työn ohessa ilman, että sitä olisi erikseen dokumentoitu. Havaitut virheet on korjattu ja toimintaa ohjeistettu uudelleen tarvittavilta osin. Sisäistä valvontaa toteutetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja riittävässä laajuudessa.

1.3. KOKONAISTALouden TARKASTELU

1.3.1. TULOSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

LOPEN KUNTA

TULOSLASKELMA JA TUNNUSLUVUT

	2019	2018
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	5 639	5 413
Valmistus omaan käyttöön	28	64
Toimintakulut	-47 770	-47 510
TOIMINTAKATE	-42 103	-42 032
Verotulot	29 206	28 112
Valtionosuudet	16 123	15 422
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	11	10
Muut rahoitustuotot	11	58
Korkokulut	-293	-299
Muut rahoituskulut	-2	-4
VUOSIKATE	2 953	1 266
Poistot ja arvonalentumiset	-2 100	-2 091
TILIKAUDEN TULOS	852	-825
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	852	-825

Toimintatuotot kasvoivat toimintakertomusvuonna 4,18 % edellisvuoteen verrattuna.

Kertomusvuotena myyntitulot toteutuivat 11,14 % alle budjetoidun, maksutuotot toteutuivat 28,39 % yli budjetoidun, tuet ja avustukset toteutuivat 32,07 % yli budjetoidun sekä muut toimintatuotot toteutuivat 7,48 % yli budjetoidun. Talousarvioon verrattuna toimintatuotot toteutuivat kokonaisuutena hyvin ja niitä kertyi 7,90 % yli budjetoidun.

Myyntituloja toteutui 174 806 euroa vähemmän kuin edellisenä vuotena. Myyntituloissa suurimmat lisäykset olivat:

- vesi- ja jätevesimaksuissa +86 642 euroa (964 029 euroa vuonna 2019, 877 388 euroa vuonna 2018),
- sotavammalain mukaisissa korvauksissa +87 825 euroa (141 032 euroa vuonna 2019, 53 228 euroa vuonna 2018),
- rintamaveteraanien avopalveluissa +57 024 euroa (96 182 euroa vuonna 2019, 39 158 euroa vuonna 2018),
- kotikuntakorvauksissa +57 132 euroa (257 284 euroa vuonna 2019, 200 152 euroa vuonna 2018).

Tuissa ja avustuksissa eniten kasvoivat:

- valtionavustukset +65 422 euroa (266 999 euroa vuonna 2019, 201 578 euroa vuonna 2018),
- työllistämistuki +10 809 euroa (114 788 euroa vuonna 2019, 103 979 euroa vuonna 2018).

Maksutuottoja kertyi 28,39 % (437 722 euroa) enemmän kuin oli budjetoitu. Maksutuotoissa kasvua on tullut sosiaalitoimen palvelujen käyttöön perustuvista laskutuksista, joista euromääräisesti suurin kasvu oli hoitopäivämaksuissa. Myös varhaiskasvatuksen hoitopäivämaksuja kertyi enemmän kuin vuonna 2018.

Muiden toimintatuottojen kokonaiskertymä toteutui 7,48 % yli budjetoidun. Muiden toimintatuottojen kasvu perustui pitkälti asuntojen vuokratuottoihin, joita kertyi 13,39 % (103 181 euroa) yli budjetoidun.

Toimintakulujen kasvu oli tehtyjen varausten purkukirjausten jälkeen maltillinen 0,55 % edelliseen vuoteen verrattuna. Euromääräisesti eniten kasvoivat asiakaspalvelujen ostot, niitä vähensivät terveydenhuollon kuntayhtymien varausten purkukirjaukset. Kasvua oli sosiaali- ja terveyspalvelujen ostoissa.

Henkilöstökulut kokonaisuutena kasvoivat 263 696 euroa (1,46 %) edellisvuodesta.

Palvelujen ostot kokonaisuutena kasvoivat 93 624 euroa (0,38 %) edellisvuodesta.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat kokonaisuutena vähenivät 13 426 euroa (-0,61 %) edellisvuodesta.

Tarkasteltaessa avustuksia kokonaisuutena vähenivät ne 123 628 euroa (-7,92 %) edellisvuodesta.

Toimintakate kasvoi 70 430 euroa (-0,17 %) edellisvuoteen verrattuna.

Merkittävimpien rahoituslähteiden verotulojen ja valtionosuuksien kehittymistä on tarkasteltu edellä.

Vuosikate on 1 686 438 euroa (133,20 %) edellisvuotta suurempi.

Toteutetut aiempien vuosien raskaat investointiohjelmat kaatuvat käyttötalouden rasitteeksi poistojen kautta heikentäen tilikauden tulosta. Kertomusvuonna niiden määrä kasvoi 9 076 euroa (0,43 %) edelliseen vuoteen verrattuna. Näiden jälkeen tilikaudelta päädyttiin 852 459 euron ylijäämäväliseen tulokseen.

Asukasta kohti laskettuna vuosikate on 377,17 euroa ja tilikauden tulos on 108,90 euroa, kun tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan vastaavat tunnusluvut vuonna 2019 olivat kuntasektorilla keskimäärin 376 euroa (vuosikate euroa/asukas) ja -20 euroa (tilikauden tulos euroa/asukas).

Tuloslaskelman tunnusluvut

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2019	2018	2017
Toimintatuotot / Toimintakulut, %	11,8	11,4	11,5
Vuosikate / Poistot, %	140,6	60,5	161,3
Vuosikate euroa / asukas	377,2	161,1	414,8
Asukasmäärä	7 828	7 861	8 029

Tuloslaskelman tunnusluvut paranivat edellisvuoteen verrattuna ja ovat valtakunnallisesti vertailtuna hyviä. Vuosikate riitti poistojen kattamiseen ja johti siten ylijäämäväliseen tulokseen.

Tunnuslukutarkastelussa kuntatalous kokonaisuutena oli tuloksen muodostumisen osalta edellisvuosia parempi.

Vuoden 2018 tilinpäätöksissä toiminnan keskeisten tunnuslukujen keskiarvot olivat Manner-Suomen vastaavan kokoluokan kunnissa vuosikate %:a poistoista 74 % (kaikki kunnat 94 %) ja vuosikate/asukas 249 euroa (kaikki 376 euroa), kun ne vuoden 2019 tilinpäätösten ennakkotiedoissa ovat vuosikate %:a poistoista 72 % (kaikki 94 %) ja vuosikate/asukas 248 euroa (kaikki 376 euroa).

Lopen tilinpäätösten tunnusluvut ovat vuoden 2019 tilinpäätöksen ennakkotietoihin verrattuna keskiarvoa parempia.

1.3.2. RAHOITUSLASKELMA JA SEN TUNNUSLUVUT

LOPEN KUNTA

RAHOITUSLASKELMA JA TUNNUSLUVUT

	2019		2018	
TOIMINNAN RAHAVIRTA	1 000 €		1 000 €	
Vuosikate	2 953		1 266	
Tulorahoituksen korjauserät	55	3 008	-504	762
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA				
Investointimenot	-1 857		-1 931	
Rahoitusosuudet investointimenoihin			0	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	141	-1 632	283	-1 648
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	1 376		-886	
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET				
Antolainasaamisten vähennys	25	25	25	25
LAINAKANNAN MUUTOKSET				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 000		4 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-2 975		-4 236	
Lyhytaikaisten lainojen muutos		1 025	0	-236
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	46		-14	
Vaihto-omaisuuden muutos	18		2	
Saamisten muutos	12		-30	
Korottomien velkojen muutos	-576	-499	1 213	1 172
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	551		960	
RAHAVAROJEN MUUTOS		1 926		74
RAHAVARAT 31.12.				
1. 1.		2 781		855
		855		781

Laskelma osoittaa kertomusvuoden toiminnan rahavirran toteutuneen edelliseen vuoteen verrattuna vahvempana. Tuloslaskelmassa muihin toimintatuottoihin ja -kuluihin sisältyvä käyttöomaisuuden myynnin nettovoitto oikaistaan laskennasta tulorahoituksen korjauserissä – laskelma osoittaa myynnin tuloksen olleen edellisvuosia parempi.

Investointimenot vähenivät kertomusvuonna -73 652 euroa edellisvuodesta.

Antolainasaamisten vähennys sisältää Lopen Vanhustentalot Oy:n lainan lyhennysosuuden.

Kunnan pitkäaikaista lainaa otettiin lisää kertomusvuonna 4 000 000 euroa ja sitä lyhennettiin 2 975 000 euroa, joten lainakanta kasvoi 1 025 000 euroa.

Kunnalla on käytössä lyhytaikaista rahoitusta varten kuntatodistusohjelma, joka on ollut joustava väline maksuvalmiuden hoidossa. Sen avulla tapahtuva rahoitus oli koko kertomusvuoden ajan myös hyvin edullista.

Rahoituslaskelman tunnusluvut

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2019	2018
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1 000 €	-6 771	-6 900
Investointien tulorahoitus, %	159,0	65,6
Laskennallinen lainanhoitokate	1,2	0,4
Kassan riittävyys, pv	19,3	5,8
Asukasmäärä	7 828	7 861

Toiminnan ja investointien rahavirta tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymänä kuvaa investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos ko. viiden vuoden kertymä on positiivinen.

Rahavirran kertymä ei saisi muodostua pitempiaikaisesti negatiiviseksi. Lopella tunnusluvun arvo kääntyi negatiiviseksi vuosien 2015, 2016, 2017 ja 2018 tilinpäätös vuosien keskimääräistä raskaamman investointiohjelman toteuttamisen johdosta, mutta hyväksyttyyn taloussuunnitelmaan sisältyvän investointisuunnitelman toteutuksen myötä tunnusluvun arvo tulee kääntymään jälleen positiiviseksi.

Investointien tulorahoitusprosentti osoittaa, kuinka paljon investoinneista kyetään rahoittamaan omalla tulorahoituksella. Vuonna 2018 vastaava tunnusluku oli 65,6 %. Kunnan investointien tulorahoitusprosentti oli 168,5 %, joten kunta pystyi rahoittamaan investointeja kunnan omalla tulorahoituksella.

Laskennallinen lainanhoitokate kertoo kunnan/konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Kun arvo on yli 2, lainanhoitokykyä voidaan pitää hyvänä, välillä 1–2 lainanhoitokyky on tyydyttävä ja kun arvo jää alle yhden, lainanhoitokyky on heikko. Lainanhoitokatteen ollessa 1 tai suurempi, voidaan katsoa tulorahoituksen riittävän lainojen hoitoon. Kun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisää lainaa, realisoimaan kunnan/konsernin omaisuutta tai vähentämään rahavaroja. Luotettavan kuvan lainanhoitokyvystä saa tarkastelemalla tunnuslukua useammalta vuodelta: vuonna 2019 lainanhoitokate oli 1,2 ja vuonna 2018 lainanhoitokate oli 0,4. Tunnusluvun keskimääräinen arvo oli vuoden 2018 tilinpäätöksissä kaikissa kunnissa 1,1 ja vastaavan kokoluokan kunnissa 0,7.

Kunnan maksuvalmius oli lähes koko kertomusvuoden ajan heikko, kuten se on ollut kireä koko 2000-luvun. Maksuvalmiuden tasoittamiseen käytetään lyhytaikaista lainaa, johon tarkoitukseen kunnalla on ns. kuntatodistusohjelma Kuntarahoitus Oyj:n kanssa. Näin ulkopuolisen rahoituksen määrä on myös kyetty mitoittamaan kulloisenkin tarpeen mukaiseksi, kuten kassan riittävyttä kuvaava tunnuslukukin osoittaa.

1.3.3. TASE JA SEN TUNNUSLUVUT

LOPEN KUNTA TASE JA TUNNUSLUVUT

	2019 1 000 €	2018 1 000 €		2019 1 000 €	2018 1 000 €
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	52 632	53 015	OMA PÄÄOMA	29 793	28 941
Aineettomat hyödykkeet	1 688	1 444	Peruspääoma	16 023	16 023
Aineettomat oikeudet	409	82	Edell. tilikauden yli-/alijäämä	12 918	13 743
Muut pitkäaikaiset menot	1 278	1 362	Tilikauden yli-/alijäämä	852	-825
Aineelliset hyödykkeet	41 761	42 434	PAKOLLISET VARAUKSET	203	38
Maa- ja vesialueet	6 524	6 554	Muut pakolliset varaukset	203	38
Rakennukset	25 947	26 597	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	192	144
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 877	8 065	Lahjoitusrahastojen pääomat	192	144
Koneet ja kalusto	368	463			
Ennakkomaks. ja keskenen. ankin.	44	756			
Sijoitukset	9 183	9 138	VIERAS PÄÄOMA	26 540	26 090
Osakkeet ja osuudet	8 754	8 683	Pitkäaikainen	16 344	15 700
Muut saamiset	429	454	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	15 097	14 472
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	32	29	Muut velat	1 247	1 228
Lahjoitusrahastojen varat	32	29	Lyhytaikainen	10 196	10 390
VAIHTUVAT VASTAAVAT	4 063	2 167	Joukkovelkakirjalainat	2 500	2 500
Vaihto-omaisuus	99	117	Lainat rah.-ja vakuut.laitoks.L	3 225	2 825
Aineet ja tarvikkeet	99	117	Saadut ennakot	82	42
Saamiset	1 183	1 195	Lyhytaikaiset ostovelat	1 668	1 797
Pitkäaikaiset saamiset	4	4	Muut velat	319	339
Lainasaamiset	4	4	Siirtovelat	2 402	2 888
Muut saamiset	0	0	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	56 727	55 212
Lyhytaikaiset saamiset	1 180	1 192	TASEEN TUNNUSLUVUT		
Myyntisaamiset	702	708	Omavaraisuusaste, %	52,6	52,5
Lainasaamiset	0	19	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	51,9	53,2
Muut saamiset	331	308	Kertynyt yli-/alijäämä, 1000 €	13 770	12 918
Siirtosaamiset	146	157	Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	1 759	1 643
Rahat ja pankkisaamiset	2 781	855	Lainakanta 31.12., 1000 €	22 069	21 025
VASTAAVAA YHTEENSÄ	56 727	55 212	Lainakanta 31.12., €/asukas	2 819	2 675
			Lainat ja vastuut, 31.12. 1000€	22 290	21 213
			Lainat ja vastuut, 1000 €/asukas	3	3
			Lainasaamiset, 1000 €	0	0
			Asukasmäärä	7 828	7 861

Tase on kunnan ja vesilaitoksen yhteinen.

Toimeksiantojen varoissa lahjoitusrahastojen erityiskatteet koostuvat koulujen stipendi- ja opinto-rahastoista.

Vaihtuvissa vastaavissa vaihto-omaisuuteen sisältyvät aineet ja tarvikkeet koostuu lähinnä teknisen lautakunnan tarvike- ja lautavarastosta sekä postikuorivarastosta.

Lainasaamisena on valtuuston vuonna 2015 Suomen Urheiluliitmailuopistolle myöntämä pääomasidonnainen laina (Valtuusto 9.3.2015, § 17). Muut saamiset ovat kertomusvuoteen kohdistuvia käyttötalouden valtion-osuussaamisia ja alv-saamisia.

Vastattavaa-puolella on pakollisissa varauksissa kunnan osuus Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kunta-yhtymän alijäämistä.

Tilikauden ylijäämä 852 459 euroa siirretään taseen edellisten kausien yli-/alijäämä -tilille.

Taserakenteen kannalta merkittävää on vieraan pääoman määrän kasvaminen. Määrää lisää kunnalla tilin-päätösjankokohdasta maksuvalmiuden turvaamiseksi ollut Kuntatodistusohjelmaan perustuva 2,5 milj. euron tilapäislaina.

Taseen tunnusluvut

Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään 70 %. Jos omavaraisuusaste jää alle 50 %, merkitsee se suurta velkarasitetta – se on myös yksi kriisikunnan talouden tunnuslukuarvo.

Vuonna 2019 kunnan omavaraisuusaste oli 52,6 %, kun se edellisenä vuotena oli 52,5 %. Vuoden 2018 tilinpäätöksissä omavaraisuusasteen tunnusluku oli vastaavan kokoluokan kunnissa keskimäärin 51,7 % ja kaikissa kunnissa 59,6 %.

Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka suuri osa kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku kuntien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmin kunta selviytyy omalla tulorahoituksella velan takaisinmaksusta. Luokittelun mukaan tunnusluvun arvo on hyvä silloin, kun se on alle 33 % ja tyydyttävä, kun se on välillä 33–60 %. Kertomusvuonna tunnusluvun arvo oli 51,9 %, kun edellisenä vuotena se oli 53,2 %.

Kertynyt yli-/alijäämä osoittaa kunnan liikkumavaraa tulevia vuosia varten. Tunnusluvun osalta tilanne on kunnassa parantunut merkittävästi vuoden 2009 jälkeen, jolloin se oli vain 197 euroa / asukas. Kertomusvuonna tunnusluvun arvo oli 1 759 euroa / asukas, kun edellisenä vuotena se oli 1 641 euroa / asukas. Saman kokoluokan kunnissa vuoden 2018 tilinpäätöksissä kertyneen ylijäämän määrä oli keskimäärin 1 053 euroa / asukas, kaikkien kuntien keskiarvo 2 061 euroa / asukas.

Lainakannalla tarkastelussa tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Kertomusvuonna tunnusluvun arvo oli 2 819 euroa / asukas, kun edellisenä vuotena se oli 2 671 euroa / asukas. Kuntien vuoden 2018 tilinpäätöksien mukaan saman kokoluokan kuntien keskimääräinen lainakanta asukasta kohti oli 3 019 euroa ja kaikissa Manner-Suomen kunnissa 3 039 euroa. Loppi on vuodesta 2012 alkaen ollut tällä mittarilla kuntien keskiarvoa vähemmän velkaantunut.

Kunnan pitkäaikaisen lainan määrä kasvoi kertomusvuonna noin 1 025 000 euroa ja sitä oli tilinpäätös-vaiheessa 16,3 milj. euroa.

Tunnusluvut kertovat, että kunnan talous kehittyi kertomusvuonna ylijäämäiseen suuntaan. Kunnan investointisuunnitelma on laadittu ja hyväksytty niin, että se vahvistaa kunnan taserakennetta.

Kriisikunnan kriteereistä täyttyi Lopella kaksi kriteeriä vuonna 2019:

- kunnan tuloveroprosentti (Lopella 21,5) oli yli 0,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskiarvo 19,88 ja
- suhteellinen velkaantuneisuus on yli 50 % (Lopella 51,9).

1.4. KONSERNITILINPÄÄTÖS

Kuntalain mukaan kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Velvoite on ollut vuodesta 2008 lukien, mutta vuonna 2015 voimaan tullessa kuntalaissa konsernitilinpäätöksen merkitystä on vahvistettu. Lain mukaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettely voidaan käynnistää myös kuntakonserniin kertyneen alijäämän perusteella.

Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

1.4.1. KONSERNIRAKENNE JA TOIMINNAN OHJAUS

Konsernitilinpäätökseen yhdistellään konserniyhteisöjen tilinpäätökset ja niiden kuntayhtymien tilinpäätökset, joissa kunta on jäsenenä. Lisäksi konsernitilinpäätökseen yhdistellään konserniyhteisöjen omistusosuutta vastaava määrä osakkuusyhteisöjen voitosta tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta.

Lopen kuntakonserniin kuuluu kaksi tytäryhtiötä, neljä kuntayhtymää ja viisi osakkuusyhteisöä.

Tytäryhteisöt, jotka on yhdistelty konsernitilinpäätökseen:

- Lopen Vuokratalot Oy
- Lopen Vanhustentalot Oy

Kuntayhtymät, yhdistelty konsernitilinpäätökseen omistusosuuden mukaisessa suhteessa:

- Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä
- Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
- Eteva kuntayhtymä
- Hämeen liitto

Osakkuusyhteisöt, jotka on yhdistelty konsernitilinpäätökseen:

- Kiinteistö Oy Lopen Terveystalo Lopenpaja
- Kiinteistö Oy Läyliäisten Palveluasema
- Asunto Oy Lopen Kentänkulma
- RHL-Data Oy
- Asunto Oy Lopen Sairaalanmäki

Kunta on myynyt osan Asunto Oy Lopen Sairaalanmäki -osakkuusyhteisöstä vuoden 2019 aikana.

Kunnan konserniohjeiden mukaan kunnanhallitus nimeää edustajat tytäryhteisöjen yhtiökokouksiin tai vastaaviin päättäviin toimituksiin. Tytäryhteisöjen yleistä tilannetta ja kehitysnäkymiä seurataan konsernineuvotteluissa sekä tarkoituksenmukaisin yhteydenpidoin yhteisöjen johdon kanssa.

Kertomusvuoden aikana erityisen toimeliaisuuden kohteena oli edelleen Lopen Vuokratalot Oy:n taloudellisen aseman parantamiseen liittyvät toimenpiteet. Yhtiön hallitus työskenteli kertomusvuoden aikana tiiviisti ja kokoontui 11 kertaa vuoden 2019 aikana.

1.4.2. SELONTEKO KONSERNIVALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ

Konserniyhteisöjen yhtiökokousedustajat ja hallitusten jäsenet on pääsääntöisesti valittu kunnanhallituksen, valtuutettujen tai johtavien viranhaltijoiden keskuudesta. Kunnanjohtaja on kunnan yhtenä yhtiökokousedustajana tytäryhtiöissä. Näin on yhteydenpito ja tiedonkulku kunnan johdon ja yhtiöiden välillä luotu kiinteäksi.

Tytäryhtiöiden osalta konsernivalvontaa tapahtuu myös tilintarkastuksen myötä, joka on molemmissa järjestetty kunnan tilintarkastusyhteisön kautta.

Kunnanhallituksen hyväksymien konserniohjeiden mukaisesti konsernijohtoon tulisi käydä vuosittain konsernineuvottelut kunnan tytäryhtiöiden kanssa. Kertomusvuonna konsernineuvotteluja ei ole pidetty, mutta yhteydenpito on ollut tiivistä mm. kertomusvuoden aikana on konserniasiantuntijoita ja kunnanjohtaja osallistunut Vuokratalot Oy:n hallituksen kokouksiin. Vuoden 2020 konsernineuvottelut on suunniteltu pidettäväksi syksyllä.

Osana kuntayhtymien toiminnan seuraamista ja valvontaa niiden pöytäkirjat kierrätetään asianomaisen hallinnonalan vastuullisella viranhaltijalla, minkä jälkeen ne on saatettu kunnanhallitukselle tiedoksi. Samaten tytäryhtiöt on veloitettu toimittamaan hallituksensa pöytäkirjat tiedoksi kunnanhallitukselle. Näin on varmistettu, että asianomaisilla on tarvittava tietoisuus konserniyhteisöissä vireillä olevista asioista ja kunnan edunvalvonta näin on mahdollista.

Tytäryhtiöiden päätöksenteossa ei ole kertomusvuonna todettu tehtyjen omistajapoliittisten linjausten vastaista menettelyä.

1.4.3. KONSERNITAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Seuraavassa on tarkasteltu tytäryhtiöille kunnan vuoden 2019 talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Lopen Vuokratalot Oy

Toiminnalliset tavoitteet	Arviointimenetelmä / mittari
1. Yhtiö toimii taloudellisesti tehokkaasti ja siten, että omaisuudesta huolehditaan	Omaisuuksien ylläpidossa tulee päästä suunnitelmalliseen peruskunnostukseen akuuttien korjaustoimenpiteiden sijasta niin, että asuntojen käytettävyyden parane ja näin tuetaan käyttöasteen nostoa. Lainojen uudelleenjärjestelystä kertyvää talousresurssia tulee voida ohjata enemmän omaisuusmassasta huolehtimiseen. Yhtiön perustaman As Oy Lopen Ävikintie 4:n myymättä olevat asunnot tulee saada myytyä ja siinä kiinni olevat varat yhtiön taloudellista toimintaa tukevaan käyttöön. Tasapainoinen tilinpäätös vuodelta 2019.
2. Vuokrasaattavien määrän pienentäminen ja vuokrarästien saaminen hallintaan	Tehokas ja oikea-aikainen perintä, jolla vuokrarästien/luottotappioiden määrä saadaan minimoitua ja siten myös tuettua yhtiön pitämistä toimintakuntoisena. Tavoitetta tukee hyvin toimiva asukastoiminta.
3. Asuntojen käytettävyyden ja käyttöasteen parantaminen	Asuntojen käyttöaste parane verrattuna vuoteen 2018, tavoite 95 %. Vuokratason tulee olla käyttöastetavoitetta tukeva. Tulee etsiä uusia keinoja markkinointiin hyvien vuokralaisten löytämiseksi vapaana oleviin huoneistoihin.
4. Toimintasuunnitelman laatiminen	Yhtiöltä löytyy vaihtoehtoja, jos palveluasumiseen tarvitaan asuntoja.

Toteutuma 1

Yhtiön taloutta rasittaa vuokratyökaluiden käyttöaste, joka oli keskimäärin 94,05 % vuonna 2019. Vuokratyökaluiden käyttöaste vaihteli 75,33 %:sta 100 %:iin eri yksiköiden välillä. Asuntojen vuokraamisen käyttöasteen nostamiseksi teki hallitus päätöksen hakea yksikköihin aravarajoitusten poistamista, joka mahdollistaisi asuntojen vuokrien vapaan määrittelyn riippuen asunnon koosta ja sen sijainnista.

Akuutteja korjaustoimenpiteitä on tehty suunnitelmallisesti talousarvion puitteissa, jotta asuntojen käytettävyyttä ja käyttöastetta on pystytty parantamaan. Vuoden 2019 aikana Lopen Vuokratalot Oy on panostanut vuokra-asuntojen korjauksiin, kiinteistön hoitokulut ovat kasvaneet noin 15 %. Kiinteistöjen hoitokulut ovat kasvaneet noin 424 000 euroa, josta huoneistokorjausten osuus on noin 306 000 euroa. Huoneistokorjaukset ja saneeraukset on pyritty toteuttamaan kokonaisvaltaisesti, jotta asuntojen käytettävyyden parane ja siten tukee käyttöasteen nostoa.

Vuonna 2015 perustetun As Oy Lopen Ävikintie 4:n rivitaloyhtiön asunnoista on myyty kolme asuntoa, mutta myymättä on edelleen yksi asunto, joka on vuokrattu. As Oy Ävikintie 4:n osakkeiden myyntiä on tehostettu mm. lisäämällä lehtimainontaa.

Toteutuma 2

Yhtiö on tehostanut perintää. Toiminnan painopisteenä on ollut saatavien kotiuttaminen ja luotto-tappioiden minimoiminen. Saatavia on saatu kotiutettua suhteellisen hyvin, mutta niiden määrä on edelleen suuri. Kesäajan (kesä–heinäkuun) osalta vuokrien maksamisessa on runsaasti ongelmia, jotka lisäävät haastetta yhtiön taloudenpitoon ja samalla sitovat yhtiön työpanosta.

Asukastoimikunta ei ole kokoontunut vuoden 2019 aikana.

Toteutuma 3

Asuntojen markkinointia varten yhtiöllä on omat kotisivut, joita päivitetään jatkuvasti. Lopen kunnan internetsivuilla on myös mm. kerrottu vuokra-asunnoista ja niiden hakemisesta.

Yhtiön vuokrataso on ollut muuttumaton vuoden 2014 puolivälistä alkaen, millä on osaltaan pyritty tuke-
maan ja lisäämään vuokra-asuntojen käyttöastetta. Yksityisiin vuokranantajiin verrattuna hintataso on korkeampi vuokrataloilla.

Hallitus on päättänyt hakea yhtiön aravarajojen poistamista, joka mahdollistaa sen, että vuokra-asuntojen vuokria voidaan määritellä esim. kunnan tai sijainnin mukaan ja sitä kautta pyrkiä nostamaan asuntojen käyttöastetta.

Toteutuma 4

Lopen Vuokratalot Oy on valmiudessa kehittämään yhteistyötä vanhustenhuollon kanssa sekä mahdolli-
suuksien mukaan tekemään tarvittaessa muutostöitä asuntoihin, jotta ne soveltuisivat tarvittaessa pitkä-
aikaiseen vuokratyöhön yhteistyöhön vanhustenhuollon kanssa.

Lopen Vanhustentalot Oy

Toiminnalliset tavoitteet	Arviointimenetelmä / mittari
1. Yhtiön talous pidetään kunnossa	Talousarvio laaditaan niin, ettei vuokratasoon tule korotuspaineita. Tavoitteena on hallittu ja tasapainoinen taloudenhoito, joka johtaa tasapainoiseen tilinpäätökseen vuonna 2019. Kiinteistöjä ylläpidetään suunnitellusti niin, että omaisuus pidetään kunnossa. Kiinteistöjen huoltokirjat ovat käytössä. Yhtiö ei toteuta uusia investointeja, vaan keskittyy lainojensa lyhennyksiin ja tarvittaviin huoneistoremontteihin.
2. Täyttöasteen pitäminen korkeana	Asuntojen täyttöaste pidetään vähintään vuoden 2018 tasolla, yli 95 % käyttökuntoisista asunnoista. Hyvä yhteistyö kunnan vanhuspalveluiden kanssa tukee tavoitetta.
3. Hyvä asukasturvallisuus	Hyväksyttyä turvallisuussuunnitelmaa ylläpidetään ja siihen liittyvästä ohjeistuksesta huolehditaan. Turvallisuutta parantavia toimenpiteitä toteutetaan resurssien puitteissa. Nykysteknikoita hyödynnetään.
4. Toimintasuunnitelman laatiminen	Mikäli kotipalvelujen turvin itsenäiseen asumiseen kykenevien asunnonhakijoiden määrä lisääntyy pysyvästi, yhtiö aloittaa neuvottelut Lopen Vuokratalot Oy:n kanssa asuntojen hankkimisesta vanhusten käyttöön. Vaikka sote-ratkaisu tuskin vaikuttaa yhtiön tilanteeseen ja toimintaan, tulee uudistuksen vaikutuksia seurata niin, että tarvittaessa kyetään muuttuvaan tilanteeseen reagoimaan ajoissa.

Toteutuma 1

Yhtiön perimä vuokra on pysynyt 8,80 €/m² eikä vuokrankorotuspaineita ole. Lisäksi yhtiö tekee tasapainoiseen tilinpäätökseen vuonna 2019. Kaksi asuntoa on peruskorjattu, Kotorinteen betonitiilikatot huollettu, Uotilantien ulkovalaistus remontoitiin ja Uotilantie 2 sekä Kotorinne 3 lukostot vaihdettiin. Sähköiset huoltokirjat ovat käytössä kaikissa taloissa. Investointeja ei tilikaudella toteuteta.

Toteutuma 2

Käyttöaste vuodelta 2019 on 95 %. Kotipalveluyhteistyö on saumatonta ja tuo pääosan uusista asukkaista yhtiölle.

Toteutuma 3

Asumisturvallisuuteen panostetaan kaikessa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Toteutuma 4

Tällä hetkellä yhtiö tuottaa riittävät palvelut itsenäiseen asumiseen kykenevien vanhusten asunnon-tarpeeseen. Lopen Vuokratalot Oy:n kanssa on suusanallinen sopimus siitä, että he tyhjentävät yhden rivitaloyhtiön tarvittaessa, mikäli hakijamäärät lisääntyvät yli asuntotarjonnan.

1.4.4. KONSERNILASKELMAT

Konsernituloslaskelma ja sen tunnusluvut

LOPEN KUNTAKONSERNI TULOSLASKELMA

	2019	2018
	1 000 €	1 000 €
Toimintatuotot	24 911	25 002
Myyntituotot	19 056	19 112
Maksutuotot	3 140	3 214
Tuet ja avustukset	676	655
Muut toimintatuotot	2 007	1 950
Valmistus omaan käyttöön	32	71
	24 911	25 002
Toimintakulut	-65 892	-65 632
Palkat ja palkkiot	-22 340	-21 916
Henkilösivukulut	0	0
Eläkekulut	-4 721	-4 719
Muut henkilösivukulut	-640	-734
Henkilöstökulut yhteensä	-27 702	-27 368
Palvelujen ostot	-30 030	-29 701
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 441	-4 408
Avustukset	-1 437	-1 560
Vuokratulot	-788	-794
Muut toimintakulut	-1 526	-1 871
	-65 924	-65 703
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	-58	-87
TOIMINTAKATE	-41 072	-40 788
Verotulot	29 180	28 086
Valtionosuudet	16 123	15 422
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	6	3
Muut rahoitustuotot	43	62
Korkokulut	-362	-375
Muut rahoituskulut	-3	-5
	-316	-315
VUOSIKATE	3 915	2 405
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 150	-3 060
	-3 150	-3 060
TILIKAUDEN TULOS	765	-656
Tilinpäätössiirrot	2	1
Tilikauden verot	0	1
Laskennalliset verot	21	-29
Vähemmistöosuudet	-1	-0
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	787	-683
TUNNUSLUVUT		
Toimintatuotot/Toimintakulut %	38	38
Vuosikate/Poistot %	124	79
Vuosikate, €/asukas	500	306
Asukasmäärä	7 828	7 861

Konsernin talouskehitys oli edellisvuotta parempi pääosin kunnan oman tilinpäätöksen seurauksena. Konserniyhteisöt tekivät pääosin hyvän tilinpäätöksen. Vuosikate oli 1 510 325 euroa parempi kuin vuonna 2018.

Molemmat kunnan tytäryhtiöt tekivät kertomusvuonna ylijäämäiset tilinpäätökset; Lopen Vuokratalot Oy:n tilinpäätös oli ylijäämäinen 64 312 euroa ja Lopen Vanhustentalot Oy:n tilinpäätös oli 7,17 euroa ylijäämäinen.

Kaikkiaan Lopen kuntakonsernin yhteisöjen tulos muodostui 786 531,89 euroa ylijäämäiseksi. Kun edellisvuonna alijäämää kertyi -683 000 euroa, oli konserniyhteisöjen kehitys positiivinen.

Konsernituloslaskelman tunnusluvut vahvistuivat edellisvuodesta. Vuosikate kasvoi edellisvuodesta ja se riitti poistojen kattamisen, joten tällä tarkastelulla konsernin tulorahoituksen voidaan katsoa olevan riittävä.

Valtakunnallisiin keskiarvolukuihin verrattuna huomiota herättää toimintatuottojen määrän pienuus suhteessa toimintakuluihin, joka oli 37,8 %. Saman kokoluokan kunnissa tunnusluku oli vuoden 2018 tilinpäätöstietojen mukaan 45,2 % ja koko maassa 49,0 %. Poikkeama johtunee konsernirakenteesta olevista eroista.

Valtakunnallisiin keskiarvolukuihin verrattuna Loppi sijoittui hyvin: vuosikate/poistot vuonna 2019 oli 124,3 % ja vuonna 2018 oli 79 %. Vastaava tunnusluku vuonna 2018 vastaavan kokoluokan kunnissa oli 91 % ja koko maassa 111 %.

Kuluvan tarkasteluvuoden aikana vuosikate euroa/asukas oli 500 euroa ja edellisenä vuotena 306 euroa. Vastaava tunnusluku vuoden 2018 tilinpäätöstietojen mukaan oli vastaavan koon kunnissa 440 euroa ja koko maassa 862 euroa.

Konsernin rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut**LOPEN KUNTAKONSERNI
RAHOITUSLASKELMA**

	2019	2018
	1 000 €	1 000 €
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 915	2 405
Tilikauden verot	0	1
Tulorahoituksen korjauserät	-364	-42
	3 551	2 364
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-3 141	-3 670
Rahoitusosuudet investointimenoihin	84	4
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	426	1 278
	-2 631	-2 389
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	920	-25
Rahoituksen rahavierta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys	4	4
	4	4
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 127	4 509
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 975	-5 313
Lyhytaikaisten lainojen muutos	282	0
	1 433	-804
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-317	1 214
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	54	-12
Vaihto-omaisuuden muutos	40	19
Saamisten muutos	-29	-136
Korottomien velkojen muutos	-382	1 344
	-317	1 214
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	1 121	415
Rahavarojen muutos	2 040	390
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	5 319	3 279
Rahavarat 1.1.	3 279	2 889
	2 040	390
TUNNUSLUVUT		
Toiminnan ja investointien rahavirta		
5 vuodelta, 1000€	-2 312,1	-1 729,7
Investointien tulorahoitus %	-124,7	-65,5
Laskennallinen lainanhoitokate	1,1	0,6
Kassan riittävyys pv	26,5	16,0

Konsernitasolla investointimenot vähenivät kertomusvuonna verrattuna edelliseen vuoteen, paljolti johtuen kunnan omien investointien määrän vähenemisestä.

Konserniyhteisöistä uutta pitkäaikaista lainaa otti Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri. Konserniyhtiössä lainamäärä kasvoi kertomusvuoden aikana.

Tunnuslukujen osalta toiminnan ja investointien rahavirta tilinpäätösvouden ja viiden edellisen vuoden kertymän mukaan laskettuna oli edelleen negatiivinen kunnan investointien seurauksena. Terveen taloudenpidon kannalta tunnusluvun arvo ei voi pitkään olla negatiivinen ja tämän mukaisesti kunnan taloussuunnitelma on hyväksytty sen tasoisena, että tunnusluku kääntyy jälleen positiiviseksi.

Konsernitasolla investointien tulorahoitusprosentti oli -124,7 %. Tunnusluku on huomattavasti keskimääräistä heikempi, sillä saman kokoluokan kunnissa investointien tulorahoitus-% oli vuoden 2018 tilinpäätöksissä 63 % ja kaikissa kunnissa 61 %.

Konsernitasolla lainanhoitokate oli 1,1 % vuonna 2019, kun edellisvuotena se oli 0,6 %. Vuoden 2018 tilinpäätöksissä tunnusluvun arvo oli saman kokoluokan kunnissa keskimäärin 1,0 % ja kaikissa kunnissa 1,5 %, joten aivan samalle tasolle tunnusluku ei yllä.

Kokonaistarkasteluna tunnusluvut osoittavat kuntakonsernin rahoituksellisen aseman hieman vahvistuneen, mutta olevan korkeintaan tyydyttävällä tasolla.

Konsernitase ja sen tunnusluvut

LOPEN KUNTAKONSERNI TASE

	2 019 1 000 €	2 018 1 000 €		2019 1 000 €	2018 1 000 €
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat oikeudet			Peruspääoma	16 023	16 023
Aineettomat oikeudet	584	300	Yhdistysten ja säätiöiden ppo:n siirrot	-	-
Muut pitkävaikutteiset menot	1 285	1 372	Arvonkorotusrahoisto	-	3
Ennakkomaksut ja keskeneräiset	0	0	Muut omat rahastot	17	19
	1 870	1 672	Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	12 968	13 651
Aineelliset hyödykkeet			Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	787	683
Maa- ja vesialueet	6 995	7 028		29 794	29 013
Rakennukset	38 192	39 301			
Kiinteät rakenteet ja laitteet	9 015	8 212	VÄHEMMISTÖOSUUDET	6	5
Koneet ja kalusto	1 020	1 117			
Muut aineelliset hyödykkeet	1	1	PAKOLLISET VARAUKSET	-	-
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 199	1 350	Eläkevaraukset	-	-
	56 422	57 009	Muut pakolliset varaukset	674	886
Sijoitukset			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMA	-	-
Osakkeet ja osuudet	3 075	3 057	Valtion toimeksiannot	11	29
Muut lainasaamiset	35	39	Lahjoitusrahastojen pääomat	206	151
Muut saamiset	20	20	Muut toimeksiantojen pääomat	8	8
	3 130	3 116		225	188
TOIMEKSIANTOJEN VARAT			VIERAS PÄÄOMA	-	-
Valtion toimeksiannot	0	25	Pitkäaikainen	-	-
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	32	29	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	22 351	21 573
Muut toimeksiantojen varat	14	8	Lainat julkisyhteisöiltä	74	89
	46	63	Lainat muilta luotonantajilta	-	-
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Liittymismaksut ja muut velat	1 247	1 228
Vaihto-omaisuus			Laskennalliset verovelat	44	64
Aineet ja tarvikkeet	176	217		23 716	22 955
Muu vaihto-omaisuus	1	1	Lyhytaikainen		
	177	218	Joukkovelkakirjalainat	2 782	2 500
Saamiset			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 199	3 810
Pitkäaikaiset saamiset			Lainat julkisyhteisöiltä	15	15
Lainasaamiset	4	4	Saadut ennakot	140	94
Muut saamiset	117	127	Ostovelat	2 979	2 844
	120	131	Liittymismaksut ja muut velat	565	606
Lyhytaikaiset saamiset			Siirtovelat	4 090	4 631
Myyntisaamiset	1 295	1 240	Laskennalliset verovelat	-	-
Lainasaamiset	0	19		14 770	14 500
Muut saamiset	579	535		38 486	37 455
Siirtosaamiset	227	267	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	69 185	67 547
	2 101	2 061	TASEEN TUNNUSLUVUT		
	2 221	2 191	Omavaraisuusaste %	43	43
Rahoitusarvopaperit			Suhteellinen velkaantuneisuus %	55	55
Osakkeet ja osuudet	0	0	Kertynyt yli+/alijäämä, 1 000 €	13 754	12 968
Rahat ja pankkisaamiset	5 319	3 278	Kertynyt yli+/alijäämä, €/asukas	1 757	1 650
VASTAAVAA YHTEENSÄ	69 185	67 547	Konsernin lainat €/asukas	3 758	3 560
			Konsernin lainakanta 31.12. , 1 000 €	29 421	27 988
			Lainat ja vuokravastuut, 31.12.	31 616 916	31 373 227
			Lainat ja vuokravastuut, €/asukas	4 039	3 991
			Konsernin lainasaamiset 31.12.,1 000 €	35	39
			Kunnan asukasmäärä	7 828	7 861

Sijoitusten osalta osakkeiden ja osuuksien määrässä on edelleen mukana Ävikintie 4 -rivitaloyhtiöstä osa osakekannasta, koska vain kolmen asunto-osakkeen myynti on toteutunut. Yksi asunto-osake on edelleen myymättä, mutta se on vuokrattuna. Osakkeiden ja osuuksien arvon vähennys tulee sairaanhoitopiiriin tilinpäätöksestä.

Kuntakonsernin rahojen ja pankkisaamisten määrä oli kasvanut noin 2 milj. euroa edelliseen vuoteen verrattuna.

Kuntayhtymistä taseeltaan alijäämäinen oli Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri. Terveystuhoillon kunta-yhtymien tilannetta on tarkasteltu tarkemmin aikaisemmin tässä kertomuksessa kohdassa Kunnan toiminnan ja talouden kehitys.

Tunnusluvut osoittavat, että Lopen kuntakonsernin taserakenne hieman parani kertomusvuonna tunnus-luvuilla mitattuna.

Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona pidetään konsernitasona 40 %. Alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntakonsernissa merkittävää velkarasitetta. Lopen kuntakonserni on saavuttanut hyvän tavoitetason oma-varaisuusasteprosentin ollessa 43 %. Vertailuna todettakoon, että vuoden 2018 tilinpäätöksissä konsernin omavaraisuusaste oli kaikissa kunnissa keskimäärin 43,5 % ja saman kokoluokan kunnissa 40,6 %, joten siihen nähden kuntakonsernin tilanne on vertailukelpoinen.

Suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Tunnusluku on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi konsernien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, arvostus tai poistomenetelmä eivät vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta omalla tulorahoituksella. Lopen kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuusprosentti oli 55 %. Vuoden 2018 tilinpäätöksissä tunnusluvun arvo oli kaikissa kunnissa keskimäärin 80,7 % ja saman kokoluokan kunnissa 60,2 %, joten siihen nähden kuntakonsernin tilanne oli tuolloin keskimääräistä parempi.

Kertyneen ylijäämän tunnusluku kuvaa konsernin liikkumavaraa tulevia vuosia varten. Lopen kuntakonsernin tunnusluku vuonna 2019 oli 1 757, kun edellisenä vuotena se oli 1 650 euroa / asukas. Tunnusluvun arvo oli vuoden 2018 tilinpäätöksessä heikompi kuin koko maan kuntien keskiarvo 2 297 euroa / asukas ja saman kokoluokan kuntien keskiarvo 1 407 euroa / asukas.

Konsernin lainakanta tarkastelee korollista vierasta pääomaa. Vuoden 2019 tilinpäätöksessä konsernin lainamäärä oli 3 758 euroa / asukas. Se oli selvästi alempi kuin koko maan vuoden 2018 tilinpäätöksissä (keskimäärin 6 540 euroa / asukas) ja myös alempi kuin saman kokoluokan kunnissa (keskimäärin 4 873 euroa / asukas). Luokitteluna tunnusluvun arvo on tulkittu hyväksi, kun se on alle 4 000 euroa / asukas.

Tunnuslukutarkastelussa konsernin lainasaamisilla tarkoitetaan sijoituksiin merkittyjä joukkovelkakirja- ja muita lainasaamisia.

2. LOPEN KUNNAN STRATEGIA 2018-2023

Strategiset tavoitteet 2018-2023

Parempaa arkea

- Monipuolista, kohtuuhintaista asumista
- Turvallinen ja yhteisöllinen elinympäristö
- Tarpeita vastaava julkinen infrastruktuuri
- Laadukkaat, nykyaikaiset varhaiskasvatuspalvelut
- Laadukkaat ja inhimilliset vanhuspalvelut
- Hyvin toimivat perusterveydenhuollon palvelut
- Monipuoliset koulut ja lukio (kyläkoulut, monipuoliset taajamakoulut)
- Julkisen liikenteen kehittäminen
- Etätyömahdollisuudet
- Päätösten vaikutusten arviointi

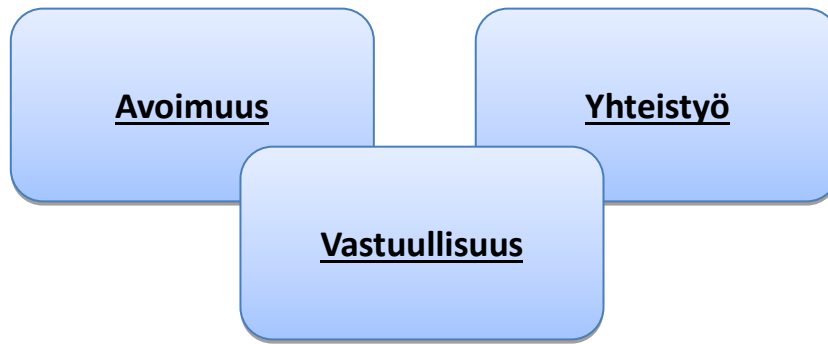
Virkistävää vapaa-aikaa

- Hyvät liikuntamahdollisuudet
- Upea luonto monipuoliseen liikkumiseen, metsästykseen, marjastukseen yms.
- Edullista harrastustoimintaa
- Laadukas kansalaisopistotoiminta
- Monipuolinen kulttuuritarjonta
- Yhteisöllinen kirjasto
- Runsas tapahtumatarjonta
- Päätösten vaikutusten arviointi

Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä

- Yrittämistä ja yrittäjyyttä tukeva toimintakulttuuri
- Monipuolinen elinkeinorakenne
- Työllistävä maaseutu
- Etätyölle hyvät edellytykset
- Matkailu
- Aktiivinen työllistäminen
- Päätösten vaikutusten arviointi

Arvot

Luonnollisesti Lopella

- Luonto on osa loppilaista arkea ja vapaa-aikaa
- Pidetään huolta rakennetusta ympäristöstä
- Rakennetaan terveellistä ja turvallista
- Ylläpidetään ja kehitetään kunnan vastuulla olevia palveluita ja rakenteita
- Huolehditaan luonnosta ja hyödynnetään sen moninaisuutta kestäväällä tavalla
- Kannustetaan kuntalaisia pitämään huolta itsestään ja läheisistään
- Kunnioitetaan ja suvaitaan erilaisuutta
- Huolehditaan saavutettavuudesta
- Hyödynnetään innovaatioita ja digitalisaatiota
- Mahdollistetaan etätyöskentely
- Osallistetaan ja osallistutaan
- Tuetaan yhteisöllisyyttä
- Ollaan saatavilla, autetaan, palvellaan ja välitetään

Tavoitteet 2018-2023

- Hyvät, helposti saavutettavat peruspalvelut
- Laadukas, turvallinen ja saavutettava varhaiskasvatus
- Julkinen liikenne maalla asumisen tukena
- Työmatkaliikenteen tukeminen
- Laajakaistayhteydet koko kuntaan
- Luonto-olosuhteiden vetovoimaisuuden lisääminen
- Tonttitarjonnalla pyritään vastaamaan nykyistä paremmin ihmisten asumisen tarpeisiin
- Pääsääntöisesti hyväksytään vapaa-ajan asuntojen muuttaminen vakituisiksi
- Kulttuuritoiminnan ylläpitäminen ja hyvän maineen säilyttäminen
- Laadukkaat ja houkuttelevat liikuntamahdollisuudet kaiken ikäisille
- Hoidettu, siisti ympäristö
- Varmistetaan hyvä sisäilma kaikissa kunnan kiinteistöissä. Epäilyihin sisäilmaongelmista puututaan välittömästi, ryhdytään tarvittaviin toimiin ja tiedotus hoidetaan avoimesti ja ajantasaisesti.

3. TOTEUTUMISVERTAILUT

3.1. Käyttötalouden toteutuminen

TOIMIELIN: KESKUSVAALILAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VAALIT

Perustehtävä

Valtiollisten ja kunnallisten vaalien sekä kansanäänestyksen järjestelytehtävät.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Eduskuntavaalit, europarlamenttivaalit ja mahdollisesti europarlamenttivaalien yhteydessä toimitettavat maakuntavaalit toteutetaan lakien ja asetusten mukaisesti, oikea-aikaisesti ja asiallisesti	Virheetön ja sujuva vaalien toimittaminen	Hallinto-päällikkö
2.	Kuntalaisten osallistaminen, aktiivinen ja monipuolinen eduskuntavaaleihin, europarlamenttivaaleihin ja mahdollisesti europarlamenttivaalien yhteydessä toimitettaviin maakuntavaaleihin liittyvä tiedottaminen	Äänestysprosentti on vähintään edellisten vaalien tasolla	Hallinto-päällikkö

Toteutuma 1

Eduskuntavaalit toimitettiin 14.4.2019 ja ennakoäänestys kotimaassa 3.–9.4.2019. Europarlamenttivaalit toimitettiin 26.5.2019 ja ennakoäänestys kotimaassa 15.–21.5.2019. Kunnan hallinnon henkilöstö vastasi moitteettomasti sujuneiden eduskuntavaalien ja europarlamenttivaalien ennakoäänestyksen hoitamisesta.

Eduskunnan oikeusasiamiehen määräämät kanslian virkamiehet tekivät ennalta ilmoittamattomat tarkastukset tiettyihin satunnaisesti valittuihin europarlamenttivaalien 2019 äänestyspaikkoihin eteläisessä Suomessa vaalipäivänä 26.5.2019. Tarkastusten tavoitteena oli selvittää äänestyspaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä tilojen yleistä järjestystä ja äänestystapahtuman sujuvuutta vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Lopella tarkastuskohteena oli Topenon äänestysalueen vaalihuoneisto, joka sijaitsee Länsi-Lopen koulussa.

Tarkastuksessa tehtyjen havaintojen jälkeen oikeusasiamies pyysi Lopen kunnalta selvitystä ja lausuntoa siitä, miten esteettömyys, äänestäjien opastus ja vaalisalaisuuden turvaaminen on käytännössä toteutettu Lopen kunnan ennakoäänestyspaikoilla ja vaalipäivän äänestyspaikoilla. Asia käsiteltiin kunnan keskusvaalilautakunnassa ja kunnanhallituksessa elokuussa 2019 ja selvitys toimitettiin sen jälkeen oikeusasiamiehelle.

Lopen kuntaan 20.1.2020 saapuneessa oikeusasiamiehen tekemässä päätöksessä todetaan, että kunnan keskusvaalilautakunnan ja kunnanhallituksen selvityksessään esittämät korjaavat toimenpiteet katsotaan riittäviksi esteettömyyden, saavutettavuuden ja vaalisalaisuuden turvaamiseksi, eikä oikeusasiamies tämän vuoksi esitä asiaan liittyviä lisävaateita tai edellytä muita jatkotoimenpiteitä.

Toteutuma 2

Äänestysaktiivisuus nousi molemmissa toimitetuissa vaaleissa. Myös ennakköäänestämisen osuus kasvoi edellisiin vastaaviin vaaleihin verrattuna.

Eduskuntavaalien äänestysprosentti Lopella oli 73,1 ja ennakkoon äänesti 31,4 % äänioikeutetuista. Edellisissä eduskuntavaaleissa vuonna 2015 äänestäneitä oli Lopella 71,7 % äänioikeutetuista ja ennakkoon äänesti 27,4 % äänioikeutetuista.

Europarlamenttivaalien äänestysprosentti Lopella oli 39,6 ja ennakkoon äänesti 16,0 % äänioikeutetuista. Edellisissä europarlamenttivaaleissa vuonna 2014 äänestäneitä oli Lopella 36,8 % äänioikeutetuista ja ennakkoon äänesti 12,8 % äänioikeutetuista.

Talous

100 VAALIT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	25 200	0	25 200	26 730	-1 530	106,07%	13 528
TOIMINTAKULUT	-52 310	0	-52 310	-23 962	-28 348	45,81%	-12 190
TOIMINTAKATE	-27 110	0	-27 110	2 768	-29 878	-10,21%	1 338
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-27 110	0	-27 110	2 768	-29 878	-10,21%	1 338

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Vaalit kyettiin hoitamaan kustannustehokkaasti, jolloin vaaleista kunnalle aiheutuneet kustannukset toteutuivat arvioitua pienempinä. Talousarviossa varauduttiin myös mahdollisten maakuntavaalien toimitamiseen ja niiden perumisen vuoksi toteuma oli selvästi budjetoitua parempi.

TOIMIELIN: TARKASTUSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TARKASTUSTOIMI

Perustehtävä

Kuntalain 9. luvussa on määritelty tarkastustoimen tehtävät, joita lautakunta ja tilintarkastaja toteuttavat:
Tarkastuksen organisointi sekä tavoitteiden toteutumisen ja talouden tilan arviointi (kuntalaki 71 §).
Hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen laillisuuden sekä valtionosuusperusteiden oikeellisuuden ja sisäisen valvonnan toimivuuden varmistaminen (kuntalaki 73 § ja 75 §).

Talous

110 TARKASTUSTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTAKULUT	-24 770	0	-24 770	-27 801	3 031	112,24%	-19 521
TOIMINTAKATE	-24 770	0	-24 770	-27 801	3 031	112,24%	-19 521
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-24 770	0	-24 770	-27 801	3 031	112,24%	-19 521

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Talousarvio ylittyi hieman johtuen aiempaa suuremmasta kokousmäärästä.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TALOUSARVIO 2019

Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kunnan elinvoimaisuuden vahvistamiseksi väestökehityksen saaminen uudelleen kasvavaksi	- Kunnan resursseihin mitoitettussa toimenpidesuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutuminen - Kuntamarkkinoinnin vahvistaminen	Kunnanjohtaja
	Kunnan tarjoamat palvelut ja talous ovat tasapainossa	- Kunta saavuttaa vuodelta 2019 tasapainoisen tilinpäätöksen - Kunnan lainakanta/asukas pienenee edellisestä tilinpäätöksestä	Taluspäällikkö
	Verkkoyhteyden kautta tapahtuva saavutettavuus paranee kunnan alueella	Kunnanhallituksen hyväksymän valokuituhankkeen etenemismallin mukaiset toimenpiteet toteutettu asetetun aikataulun mukaisesti	Kunnanjohtaja
2. Virkistävää vapaa-aikaa	Kunta tarjoaa asukkailleen vireän ja viihtyisän asuin-ympäristön	Kunnan toteuttamien kulttuuritoimen, liikuntatoimen ja nuorisotoimen järjestämien tapahtumien määrä vähintään yhtä suuri kuin vuonna 2018	Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö
3. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Toimiva yhteistyö loppilaisten yrittäjien kanssa Monipuolistuva elinkeinorakenne	- Yrittäjäkyselyn tulokset vähintään vuoden 2017 kyselyn tasolla - Silmänsäntömarkkinointia hoidetaan hyväksytyn markkinointisuunnitelman mukaan	Kunnanjohtaja

Toteutuma 1

Markkinointia on toteutettu suunnitelmallisesti koko vuoden. Markkinointi on painottunut vahvasti tonttien markkinointiin. Lisäksi on markkinoitu kulttuuritoimen järjestämiä tapahtumia sekä ulkoilureitistöjä, jotka ovat kunnan vetovoimatekijä. Tonttimarkkinoinnissa painotus on ollut digitaalisissa kanavissa, mm. kaksi bannerikampanjaa Sanoman verkkomediaa. Lisäksi on kokeiluluontoisesti pidetty mainoksia sähköisissä infotauluissa pääkaupunkiseudulla. Printtimainoksia on julkaistu Asuntomessuilla jaettavissa julkaisuissa ja Etelä-Suomen alueella ilmestyvissä Omakoti-lehdissä. Kunta on tehnyt kaksi tonttimarkkinointivideota sekä imagovideotyypin videon yhteistyössä Janne Tulkin ja MAK Median kanssa. Lisäksi on tehty lyhyt yhteistyösopimus retkeilyvideoita ja -blogeja julkaisevan Jaska Halttusen (#fillaripäiväkirja) kanssa. Matka2019-messuille osallistuttiin yhdessä yrittäjien kanssa ja tontteja markkinoitiin lapsiperheille Lapsi2019-messuilla. Marraskuussa osallistuttiin RixuRaxa-messuille, missä pääpaino oli tonttimarkkinoinnissa. Syksyllä kunta esittytyi Yritysvoimalan organisoimalla messuosastolla Alihankintamessuilla. Alkuvuodesta julkaistiin seudullinen Parhaat Palat -matkailuesite, jonka tuottamisessa Loppi oli mukana. Toukokuussa ilmestyi kunnan oma Loppi tutuksi -julkaisu. Lehti jaettiin kaikkiin loppilaisiin kotitalouksiin ja vapaa-ajanasukille sekä toimi ympärivuotisesti kunnan omana matkailuesitteenä. Kunnan markkinointi-imagoa nostavat lukuisat kulttuuritapahtumat, jotka ovat lisänneet kunnan tunnettua lähiseudulla.

Lopen kunnan tilinpäätös vuodelta 2019 on 852 459 euroa ylijäämäinen, joten sitova tavoite siltä osin täyttyy. Kunnan lainakanta/asukas kääntyi kasvuun ja on tilinpäätöksessä 145 euroa / asukas enemmän kuin edellisessä tilinpäätöksessä.

Kunta edesauttoi valokuidun rakentumista kuntaan toteuttamalla Elisa Oyj:n kanssa yhteishankkeena valokuidun runkolinjan välille Vihtijärvi – Lopen kirkonkylä. Voimatel Oy:n rakentama linja valmistui joulukuussa 2019. Kunta osallistui Järventaustan kyläkuituosuuskunnan valokuituhankkeeseen ELY:n edellyttämällä 10 %:n osuudella (noin 70 000 €) hyväksytyistä kustannuksista.

Toteutuma 2

Tarkastelujakson aikana kulttuuritoimi, liikuntatoimi ja nuorisotoimi ovat järjestäneet 140 tapahtumaa joko omana toimintanaan tai yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Suosittuja **torstaitori-iltoja** järjestettiin 13.6.–15.8. klo 17–20 kymmenen kertaa ja yleisöä näihin osallistui noin 4 500. Esiintyjinä olivat 13.6. avajaisissa Okalinnut, 20.6. Lopen Harmonikat, 27.6. Jimmy Cola duo, 4.7. Tim & Flaming Waves, 11.7. Janne Tulkki, 18.7. Kirsikkapuiston Lapset (ilta lapsille), 25.7. Aava, 1.8. Kari Vepsä, 8.8. Kalla ja 15.8. yleisöäänestyksen voittaja Ilta.

Torikojuista löytyi leipää, kasviksia, vihanneksia, marjoja ja kukkia ym. – ja tietysti Lopen perunaa. Ravintolasta ja kahvilasta on mahdollista ostaa monipuolista ja maukasta syötävää. Lisäksi oli esiintyjiä ja ohjelmaa sekä suosittu torivisa. Torikoordinaattorina toimi Kirsi Tulkki, torityöntekijöinä olivat Helmi Aalto, Essi Joutsu, Tobias Koukku ja Meeri Jurkka.

Toteutuma 3

Yrittäjäkysely toteutettiin loppuvuonna 2019. Kyselyn tulokset olivat suunnilleen vuoden 2017 tasolla. Vastaaajamäärä osoittautui niin pieneksi, että yksittäisillä vastauksilla on kohtuuttoman suuri painoarvo, eikä vertailua voida järkevällä tasolla toteuttaa. Seuraava yrittäjäkysely vuonna 2021 pyritään toteuttamaan jollain toimivammalla tavalla.

Silmänkannon markkinoinnissa päätettiin vuonna 2019 kokeilla kunnan omien toimenpiteiden lisäksi Riihimäen Tilat ja Kehitys Oy:n palveluja. Koska konkreettisia tuloksia ei saatu ja koska sopimus koettiin kustannustasoltaan kalliiksi, sopimus irtisanottiin päättymään vuoden 2019 loppuun. Muuten Silmänkantoa on markkinoitu kunnan omina toimenpiteinä jatkuvasti. Silmänkannon alueesta tehtiin keväällä 2019 uusi esite (sähköinen + paperiversio), jota jaetaan erilaisissa tilaisuuksissa, messuilla ja kunnan toimipisteissä. Lisäksi linkki sähköiseen esitteeseen on edellytetty liitettäväksi kunnan henkilöstön sähköpostien loppuun yhteystietojen jälkeen. Silmänkantoa suoramarkkinoidaan yritystontteja välittävälle konsulttitoimistoille sekä suurimmille rakennusyrityksille.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella seuraavilla sitovilla tavoitteilla on yritysvaikutuksia:

Sitova tavoite 2019	Yritysvaikutukset	Asteikko -3....3
Kunnan elinvoimaisuuden vahvistamiseksi väestökehityksen saaminen uudelleen kasvavaksi	Positiivinen väestökehitys vahvistaa elinvoimaa, mikä lisää paikallisten yritysten toimintaedellytyksiä esimerkiksi työvoiman saatavuuden ja palvelujen käyttämisen näkökulmista	2
Kunnan tarjoamat palvelut ja talous ovat tasapainossa	Tasapaino tukee osaltaan elinkeinoelämää ja kunnan yritysmyönteistä imagoa	2
Verkkoyhteyden kautta tapahtuva saavutettavuus paranee kunnan alueella	Riittävät verkkoyhteydet ovat yritysten näkökulmasta erittäin merkittäviä, tulevaisuudessa niiden merkitys tulee korostumaan entisestään	3
Kunta tarjoaa asukkailleen vireän ja viihtyisän asuinympäristön	Viihtyisä asuinympäristö on vetovoimatekijä, joka osaltaan vaikuttaa yritysten toimintaedellytyksiin	1
Toimiva yhteistyö loppilaisten yrittäjien kanssa Monipuolistuva elinkeinorakenne	Kunnan toiminnalla ja päätöksillä voi olla vaikutuksia yritysten toimintaedellytyksiin mm. työvoiman saatavuuden osalta.	2

Toteutuma 1

Lopen kunnan asukasluku laski vuonna 2019 yhteensä 46 asukkaalla. Lopen kunnan alhainen työttömyystaso on heijastunut yrityksiin ajoittaisena vaikeutena saada rekrytoitua riittävästi osaavaa henkilöstöä.

Toteutuma 2

Kunnan tarjoamat palvelut säilyivät vuonna 2019 hyvällä tasolla ja talous pysyi tasapainossa. Tilinpäätös on yli 1 miljoona euroa ylijäämäinen.

Toteutuma 3

Kunta on aktiivisesti pyrkinyt edesauttamaan valokuituverkon rakentumista kunnan asukkaiden ja yritysten käyttöön. Kunta myönsi Järventaustan kyläkuitusuuskunnalle ELY:n edellyttämän 10 %:n tuen osuus-kunnan hankkeen tukikelpoisista kustannuksista ja lisäksi toteutti Voimatel Oy:n rakentamana valokuidun runkokuidun välille Vihtijärvi – Lopen kuntakeskus.

Toteutuma 4

Kunta on pyrkinyt profiloitumaan viihtyisäksi ja vireäksi kunnaksi niin asukkaille kuin yrityksillekin. Sitä Loppi varmasti onkin. Kyseisen asian saaminen laajemmin tunnetuksi vetovoimatekijäksi, joka johtaa konkreettisiin vaikutuksiin asukas- ja yritysliiketoimintaan, on haastavaa.

Toteutuma 5

Yhteistyö loppilaisten yritysten ja Lopen Yrittäjät ry:n kanssa on toiminut hyvin. Yrittäjien aamukahvitilaisuuksia yrittäjäjärjestön kanssa on pidetty säännöllisesti.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: KESKUSHALLINTO

Perustehtävä

Huolehtia osaltaan kunnan kehittämisestä, edunvalvonnasta ja johtamisjärjestelmän toimivuudesta sekä kunnan resursseista, joita tarvitaan kunnan kehittämisessä, viranomaistoimintojen hoidossa ja kunnan palvelutuotannossa.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Tarpeisiin mitoitettu julkinen liikenne	- Tarkoituksenmukainen julkisen liikenteen tarjonta - Seudullinen joukkoliikennekoordinaattori toteutuu	Taluspäällikkö
2. Virkistävää vapaa-aikaa	Kesätorikäytännön vakiinnuttaminen	Määrällisesti vuoden 2018 suuruinen, monipuolinen ohjelmatarjonta	Kunnanjohtaja Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö
3. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Työpaikkaomavaraisuuden paraneminen	Silmänkannosta myydään 1-3 tonttia vuonna 2019	Kunnanjohtaja

Toteutuma 1

Kivistön liikenteen lakkautettua Lopelta Helsingin suuntaan menevät linja-autovuoronsa, teki kunta kiireellisenä suorahankintana Nurmijärven Linja Oy:n (Korsisaari) kanssa sopimuksen loppuvuoden 2019 yhteysistä. Liikennöinti toteutui suunnitellusti. Etelän suunnan liikenne kilpailutettiin vuodenvaihteen jälkeen ja kilpailutuksen tuloksena Nurmijärven Linja Oy valittiin etelän suunnan kuljetuspalveluiden tuottajaksi 31.7.2021 saakka. Muuten liikennöinti on jatkunut ennallaan. Kevään 2020 aikana toteutetaan kunnan koulukuljetusten kilpailutus.

Seudullinen joukkoliikennekoordinaattori olisi Lopen kunnan kannalta erittäin tarpeellinen, mutta asia ei ole edennyt. Asiasta tullaan avaamaan uusi keskustelu alueen kuntien kanssa.

Toteutuma 2

Kesätoreja järjestettiin suunnitellusti kymmenenä kesätoristaina. Toritapahtumista saatu palaute on ollut myönteistä. Ohjelmatarjontaa pidettiin monipuolisena. Tulevaa kesää suunniteltaessa huomioidaan kaikki annettu palaute ja tarjontaa pyritään edelleen kehittämään ja muokkaamaan tarvittavilta osin.

Toteutuma 3

Vuoden aikana Silmänkantoa markkinoitiin aktiivisesti. Yhtään kauppaa ei kuitenkaan toteutunut, vaikka pitkällekin vietyjä neuvotteluja yritysten kanssa käytiin. Kaksi kauppaa näytti jo jossain vaiheessa hyvinkin mahdollisilta, mutta toinen yrityksistä valitsi lopulta toisen vaihtoehdon ja toinen päätti ottaa rakennushankkeensa osalta aikalisän.

Alkuvuodesta 2020 on Silmänkannon myyntineuvotteluissa saatu konkreettisiakin tuloksia, sillä maaliskuussa 2020 allekirjoitettiin esikauppakirja kahden tontin myymisestä Suomen Rengaskierrätys Oy:lle. Myös muita yhteydenottoja alueelle sijoittumisesta on ollut ja neuvotteluja käydään.

Talous

120 KESKUSHALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	65 200	0	65 200	267 808	-202 608	410,75%	341 185
TOIMINTAKULUT	-1 740 753	0	-1 740 753	-1 879 103	138 350	107,95%	-1 592 976
TOIMINTAKATE	-1 675 553	0	-1 675 553	-1 611 296	-64 257	96,17%	-1 251 792
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-93 920	0	-93 920	-21 168	-72 752	22,54%	-9 883
TILIKAUDEN TULOS	-1 769 473	0	-1 769 473	-1 632 464	-137 009	92,26%	-1 261 675
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-1 769 473	0	-1 769 473	-1 632 464	-137 009	92,26%	-1 261 675

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Käytetyn tulostuspaperin määrä, kopiot A4 / kunnantalo, kpl	516.494	484.030	339.040	199.200	220.914
• josta valtuuston osuus	62.183	63.800	56.691	3.939	16.868
• kunnanhallituksen osuus	46.830	53.685	41.680	54.597	58.442

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toimintatuotot toteutuivat selvästi budjetoitua suurempina. Syynä on mm. kahden kunnan omistaman asunto-osakehuoneiston myynti sekä etelän suunnan liikennöintiin saadut valtionavut, joista ei talousarviota laadittaessa ollut tietoa.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: HENKILÖSTÖHALLINTO

Perustehtävä

Lopen kunnan keskitettyyn henkilöstöhallintoon ja henkilöstöpolitiikan kehittämiseen sisältyvät keskitetty henkilöstökoulutus, yhteistoiminta, työllistäminen, työsuojelu, työterveyshuolto, tyky-toiminta sekä palkkavaraukset.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Henkilöstön työ- ja toimintakykyä edistävien toimintatapojen suunnittelu ja maastouttaminen yhdessä työterveyspalveluja tarjoavan uuden kumppanin kanssa	Sairauspoissaolojen väheneminen	Hallintopäällikkö Esimiehet

Toteutuma 1

Yhteistyön alkaessa uuden työterveyshuollon yhteistyökumppanin, Pihlajalinnan kanssa tammikuussa 2019 määriteltiin ja kuvattiin työterveyshuoltoon liittyviä tavoitteita, prosesseja ja toimintatapoja sujuvan ja laadukkaan toiminnan varmistamiseksi. Ensimmäisenä hankkeena Pihlajalinnan kanssa toteutettiin tammikuussa 2019 esimiehille suunnattu työterveyskysely, jonka tuloksia esiteltiin esimiesinfossa 16.1.2019. Työterveyshuolto jatkoi työkykyyn ja jaksamiseen liittyvien asioiden työstämistä niiden esimiesten kanssa, joiden tuloksissa nousi esille jotain erityistä.

Huhtikuussa 2019 Pihlajalinnan kanssa toteutettiin koko kunnan henkilöstölle suunnattu työhyvinvointikysely (Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely). Kyselyn tavoitteena oli selvittää työyhteisön toimivuutta ja henkistä hyvinvointia. Kyselyn tulokset käytiin läpi esimiehille suunnatussa valmennuksessa 24.4.2019. Valmennuksen jälkeen esimiehet työstivät oman työyksikkönsä tuloksia alaisensa henkilöstön kanssa elokuun 2019 loppuun mennessä.

Vuoden 2019 sairauspoissaolot vähenivät hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2019 sairauspoissaoloja kalenteripäivinä oli 7 607, kun niitä edellisellä vuonna oli hiukan enemmän eli 7 793. Työpäivinä sairauspäiviä kertyi 5 493, kun vuonna 2018 niitä oli 6 438. Yksityiskohtaisemmin sairauspoissaolojen määriä, pituuksia ja poissaolojen syitä kuvataan tilinpäätöksen liitteenä olevassa henkilöstöraportissa. Tiivistä yhteistyötä sairauspoissaolojen vähentämiseksi jatketaan työterveyshuollon kanssa vuonna 2020.

Talous

130 HENKILÖSTÖHALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	228 870	0	228 870	229 197	-327	100,14%	101 172
TOIMINTAKULUT	-923 827	0	-923 827	-797 251	-126 576	86,3%	-712 470
TOIMINTAKATE	-694 957	0	-694 957	-568 053	-126 904	81,74%	-611 298
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-694 957	0	-694 957	-568 053	-126 904	81,74%	-611 298

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toteutui lähes arvioidun mukaisesti.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: MAANKÄYTTÖ

Perustehtävä

Huolehtia kunnan alueen suunnitelmallisesta maankäytöstä yleiskaavoituksen ja asemakaavoituksen avulla siten, että kunnan alueen asumisen, yrittämisen, erilaisten palvelutoimintojen ja vapaa-ajan toiminta- ja sijoittumisedellytykset pystytään turvaamaan arvostaen ja huomioiden kunnan luonto- ja kulttuuri-maisemalliset arvot.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kunnan kaavoitus on ajan tasalla ja vastaa asumisen ja yrittämisen tarpeisiin. Yleisten alueiden lohkomisten ajantasaistaminen.	- Ajantasaiset kaavat - Kunta myy vähintään 10 omakotitalotonttia - Prosessia jatketaan Kirkonkylän asemakaava-alueella	Maankäyttö-päällikkö
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta huolehtii metsä-omaisuudestaan kunnan metsäsuunnitelman pohjalta. Hakkuut toteutetaan suunnitelmaan perustuen. Puisto- ja kaava-alueilla toteutetaan hakkuita tarpeen ja tilanteen mukaan.	- Hakkuutuotto (brutto) vähintään 180.000 € - Toteutetut puisto- ja kaava-alueiden hakkuut	Kunnanjohtaja, Maankäyttö-päällikkö

Toteutuma 1

Kaavaprosessit etenevät kaavoituskatsauksen mukaisesti. Jylhäkummun asemakaavan laajennusta koskeva asemakaava hyväksyttiin valtuuston kokouksessa 24.2.2020. Yksityisten maanomistajien ranta-asemakaavoja on vireillä useita.

Omakotitalotonttien osalta päästiin lähes tavoitteeseen. Vuoden 2019 aikana myytiin yhteensä kahdeksan omakotitalotonttia.

Yleisten alueiden lohkomis-/lunastusprosessit jatkuivat kirkonkylän alueella.

Toteutuma 2

Hakkuutuotot:

Vuoden 2019 hakkuutuotto on ollut 183.240 euroa. Puun myyntitulot ovat toteutuneet talousarvion mukaisesti.

Toteutetut puisto- ja kaava-alueiden hakkuut:

Talvella 2019 tehtiin metsurityönä Pikkukorkeantien ja Harjutien alueella puuston väljennyshakkuita.

Keväällä aloitettiin Lyyliäisten Päivärinnan tilalla motohakkuu, joka tehtiin valmiiksi loppukesällä.

Eetiläntien ja Viertotien välisellä alueella on tehty metsuriraivauksia. Alueen maisemahakkuu siirtyy todennäköisesti tulevaan talveen johtuen leudosta talvesta.

Kallaksentien alueen ennakkoraivaus ja maisemahakkuu on toteutettu helmikuun 2020 lopulla.

Talous

140 MAANKÄYTTÖ	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	428 000	0	428 000	223 124	204 876	52,13%	294 846
TOIMINTAKULUT	-145 590	0	-145 590	-137 175	-8 415	94,22%	-171 214
TOIMINTAKATE	282 410	0	282 410	85 949	196 461	30,43%	123 632
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-119 200	0	-119 200	-96 534	-22 666	80,98%	-107 260
TILIKAUDEN TULOS	163 210	0	163 210	-10 585	173 795	-6,49%	16 372
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	163 210	0	163 210	-10 585	173 795	-6,49%	16 372

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Myödyt omakotitalotontit	7	2	10	8

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Yritystonttien osalta tulot jäivät olennaisesti budjetoidusta. Silmänkannosta ei yrityksistä huolimatta onnistuttu myymään yhtään tonttia, vaikka neuvotteluja käytiin useamman yrityksen kanssa.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: KULTTUURITOIMI

Perustehtävä

Laissa kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä. Kunnan kulttuuritoimi luo puitteet kunnassa tapahtuvalle kulttuuritoiminnalle yhdessä eri toimijatahojen kanssa, ensisijaisesti paikallisten yhdistysten ja yksittäisten taiteilijoiden kanssa.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempi arki, kuntalaisten hyvinvoinnin tukeminen	Toimiva yhteistyö kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa	Asiakaspalaute tapahtumista erilaisin kyselyin, Tapahtumien määrä; niihin osallistuneet/käytetyt eurot/vuosi, Vastikkeelliset avustukset; hakijoiden määrä/eurot/tehdyt toimenpiteet	Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö

Toteutuma 1

Asiakaspalautteen keräämisessä käytetään HappyOrNot-laitetta tai heti tapahtuman jälkeen suullisen palautteen keräämistä. Kulttuuritoimi tiedottaa ja avustaa kunnassa toimivia yhdistyksiä näiden omien tapahtumien järjestelyissä mm. auttamalla käsiohjelmien ja julisteiden teossa tai olemalla paikalla. Selkeästi on havaittavissa konsertteihin osallistuvien väkimäärästä, että kulttuuritoimen tuottama tarjonta kohtaa/vastaa kysyntään.

Kulttuuritoimi järjesti itse tai yhteistyössä muiden tahojen, pääosin paikallisten yhdistysten kanssa 59 tapahtumaa, joihin osallistui yhteensä 6 377 henkilöä. Tapahtumista kymmenessä oli huomioitu lapset. Kulttuuritoimi tukee yhdistysten tapahtumia auttamalla markkinoinnissa ja erilaisten julkaisujen teossa (käsiohjelmat, julisteet ym.). Tapahtumat/palaute ja niihin liittyvä kustannusseuranta on taltioituna toimistossa. Vuoden 2019 järjestettyjen tapahtumien nettohinta/osallistuja oli 6,50 euroa (vuonna 2015 hinta 8 euroa, vuonna 2016 hinta 5 euroa, vuonna 2017 hinta 2 euroa ja vuonna 2018 hinta 4,50 euroa).

Kulttuuri- ja vapaa-aikapäällikkö osallistui 107 tapaamiseen/suunnittelupalaveriin eri tahojen kanssa. Seutukunnallisia kulttuuritoimijoiden tapaamisia oli viisi.

Vastikkeellisten avustusten haku päättyi 29.3.2019. Vapaa-aikajaosto jakoi avustukset kokouksessaan 16.4.2019. Kulttuuritoimen avustuksia haki 15 toimijatahoa, 5 500 euroa ja nuorisotoimen avustuksia 6 toimijatahoa, 3 500 euroa. Selvitykset avustusten käytöstä tulee toimittaa vapaa-aikatoimelle ennen avustuksen maksatusta. Hakemuksia saapui vuonna 2018 yhteensä 20 kpl (vuonna 2017 hakemuksia oli 12 kpl).

Loppi tutuksi 2019 -lehti tuli jakoon viikolla 19. Lehti on saanut positiivista palautetta sisällöstä sekä julkaisuasusta. Lehdestä on myös nettiversio kunnan verkkosivuilla selailtavissa.

Riihimäen nuorisoteatteri antaa taiteen perusopetusta teatteritaiteen laajan oppimäärän opetussuunnitelman mukaan Lopella. Ryhmiä on kaksi ja ne kokoontuvat Lopen kirjaston Fallesmannissa 17 kertaa keväällä ja 16 kertaa syyskaudella, oppilaita on 12. Ohjaajana toimii Molli Rintanen. Toiminnasta aiheutuvat kulut 800 euroa/lukuvuosi katetaan kulttuuritoimen talousarviosta.

Vuosi	Tapahtumien määrä	Osallistujamäärä	Lopen Teatterin kävijämäärä	Yhteensä	Lopen Teatterin esitys
2010	47	7 670	5 600	13 270	Viekää tuhkatkin pesästä
2011	43	6 026	4 002	10 028	Elmo
2012	52	7 485	3 758	11 243	Tohvelisankarin rouva
2013	53	5 970	4 397	10 367	Suloinen myrkynkeittäjä
2014	53	6 745	5 782	12 527	Hetkiä talvisodassa ja Siunattu hulluus
2015	48	7 745	3 472	11 217	Reviisori
2016	68	7 600	2 789	10 389	Kekkonen-syntymästä kuolemattomuuteen
2017 *)	70	14 800	3 966	18 766	Valelääkäri vastoin tahtoaan
2018	61	7 570	3 124	10 694	Harmaat Pantterit
2019	59	6 377	2 206	8 583	Kultainen vasikka

*) Vuonna 2017 tapahtumia oli poikkeuksellisen paljon, koska tuolloin vietettiin Suomi 100 -juhlavuotta.

Talous

160 KULTTUURITOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	7 100	0	7 100	17 388	-10 288	244,9%	12 355
TOIMINTAKULUT	-109 600	0	-109 600	-131 835	22 235	120,29%	-122 729
TOIMINTAKATE	-102 500	0	-102 500	-114 446	11 946	111,66%	-110 374
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-3 000	0	-3 000	-1 448	-1 552	48,25%	0
TILIKAUDEN TULOS	-105 500	0	-105 500	-115 894	10 394	109,85%	-110 374
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-105 500	0	-105 500	-115 894	10 394	109,85%	-110 374

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Toteutetut aikuisille suunnatut konsertit / kulttuuritapahtumat	70	61	65	59
Toteutetut lapsille suunnatut konsertit / kulttuuritapahtumat	10	9	10	10
Vastikkeellisten avustusten hakijat	12	9	12	15

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Kulttuuritoimen toteuma: Tulot 244,9 % 17 388 €, kulut 120,3 % 131 835 € ja netto 109,9 % 10 394 €. Tarkastelujakson aikana on toteutunut kaksi konserttia, jotka ovat keränneet poikkeuksellisen runsaan osallistujamäärän ja joka näkyy merkittävinä pääsymaksutuloina; Arja Korisevan ym. juhlavuoden konsertti 2.7.2019 ja Seppo Hovin ym. konsertti 14.8.2019, molemmat konsertit Läyliäisten Seuralassa. Lipputulot kertyi näistä 9 630 €, esiintymispalkkioina maksettiin 7 800 €.

Suunnitelmista poiketen on kuluneella kaudella toteutettu kaksi kunnan markkinointiin liittyvää filmiä. Toteuttajana ja yhteistyökumppanina on ollut Forssasta MakMedia, joka vastaa kuntamarkkinoinnin toteutuksista. Toinen filmeistä on Janne Tulkin kappale Loppi–Launonen–Läyliäinen, josta tehdyn filmin kustannukset katettiin elinvoiman talousarviosta. Toinen filmi on konserttitaltiointi 4.6.2019 Valkeavesi Soi -konsertista, jonka kustannukset on katettu kulttuuritoimen talousarviosta. Valkeavesi Soi -taltiointi toimii hyvänä esimerkkinä kulttuurin ja luontomatkailuyrittäjien välisestä paikallisesta yhteistyöstä. Taltiointi on tehty Jalolautalla. Jalolautalla esiintyivät soittimiensa mestarit Aale Lindgren oboe, Mikko-Pekka Svala fagotti ja Jiri Parviainen kontrabasso. Taltioinnin hinta 2 914 € (sis. alv 564 €).

Kulttuuritoimen talousarviosta katetaan myös vanhusneuvoston ikäihmisille suunnatut tapahtumat kuten esiintyjät vanhustenviikolla sekä Ystävänpäiväjuhlassa. Esiintyjiin panostaminen on tuonut lisää väkeä näihin tapahtumiin.

Investoinneista

Kulttuuritoimen investoinneissa oli määrärahavaraus 10 500 € liikuntahalli Elmolaan lavaelementeistä rakennettavaan katsomoon + säilytyskärryihin. Esiintymislavaelementtien hankintahinta oli 6 031 € + alv. Määrärahan loppuosalla hankittiin Loppisaliin uusi videotykki ja mediatoistin rikkoutuneen tilalle hintaan 4 330 € + alv.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: LIIKUNTATOIMI

Perustehtävä

Edellytysten luominen kuntalaisten liikunnalle. Kehittää toimivia yhteistyöverkkoja sekä terveyttä edistävää liikuntaa huomioon ottaen kaikki ikäryhmät. Tehtäväalue sisältää määrärahat liikunta-toiminnalle, liikuntasalitoiminnalle sekä ulkoilureitistöjen ylläpitoon.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Liikuntatoimi mahdollistaa omaehtoisen liikunnan, joko järjestämällä itse toimintaa tai tarjoamalla puitteet	- Liikuntasalien käyttöaste; tunnit, käyttäjäryhmät/ viikko ja osallistujamäärät / vuosi - Kuntosalikorttien määrä / vuosi - Liikuntatoimen omat ryhmät; ryhmien määrä ja kokoontumiskerrat / keskiarvo kävijöistä /vuosi	Liikunnan-ohjaaja
2.	Liikuntatoimi ylläpitää ulkoilureitistöjä vähintään nykyisellä tasolla sekä lisää reitistöjen tunnettavuutta markkinoimalla	- Huoltosopimukset päivitettyinä - Huolto-ohjelmat päivitettyinä - Tehdyt markkinointitoimenpiteet (tiedotteet ja tapahtumiin osallistuminen)	Liikunnan-ohjaaja
3.	Liikuntatoimi kerää kuntalaisten palautteita ja kehittää toimintaa niiden perusteella	- Asiakaspalautekysely kerran vuodessa - Tapahtumakohtainen palaute	Liikunnan-ohjaaja

Toteutuma 1

Tammi–toukokuun aikana liikuntasaleja käytettiin iltaisin seuraavasti:

- Elmola: 40 käyttötuntia / viikko ja 15 eri käyttäjäryhmää (= yhdistykset, yksityiset ja liikuntatoimi)
- Loppisali: 16 käyttötuntia / viikko ja 8 eri käyttäjäryhmää
- Launonen: 24 käyttötuntia / viikko ja 42 eri käyttäjäryhmää
- Läyliäinen: 29 käyttötuntia / viikko ja 19 eri käyttäjäryhmää

Kuntosalikorttien määrä 1.1.–31.12.2019:

- 1 kk 114 kpl (vuonna 2018 149 kpl)
- 6 kk 161 kpl (125 kpl)
- 1 v 52 kpl (51 kpl)
- 70 v 29 kpl (46 kpl) Henkilöstön kuntosalikortteja on ollut käytössä 39 kpl (18 kpl)

Toteuma

Liikuntaryhmä	Kokoontumiskerrat (vuosi 2018)	Osallistujat keskiarvo (vuosi 2018)
Fallesmannin tuolijumppa	26 (26)	17 (16)
Kuuselan ryhmä	21 (24)	8 (8)
Launosten seniorit	26 (26)	6 (6)
Loppisalin seniorit	26 (26)	20 (23)
Läyliäisten seniorit	26 (26)	12 (12)
Vesijumppa	26 (26)	17 (18)
Vesijumppa	26 (26)	18 (19)
Vesijumppa	26 (26)	19 (20)

Kunnanmestaruusturnauksia järjestettiin vuonna 2019 viidessä lajissa. Maaliskuussa järjestettiin lentopallon kunnanmestaruusturnaus, johon osallistui neljä joukkuetta. Salibandyn kunnanmestaruusturnaus pelattiin huhtikuussa ja siihen osallistui viisi joukkuetta. Kesän aikana yhteistyössä Jarmo Lindgrenin kanssa järjestettyyn Loppifutikseen osallistui kuusi joukkuetta sekä beach volleyhin 12 henkilöä. Muina lajeina olivat kunnanmestaruus frisbeegolf syyskuussa, johon osallistui 20 henkilöä ja golfin kunnanmestaruuskisoihin syyskuussa 16 henkilöä.

Koulujenväliseen salibandyturnaukseen osallistui 10 joukkuetta ja pesäpallopäivään 10 joukkuetta eli yhteensä noin 280 pelaajaa. Syyskuun yleisurheilukisoihin osallistui noin 150 henkilöä. Toukokuussa järjestettiin ikääntyneille liikunnallinen aamupäivä, johon osallistui noin 60 henkilöä. Liikuntasäpinöitä pidettiin loppilaisille perheille yhteensä kahdeksan kertaa, mukana oli noin 750 osallistujaa. Kesän uimakoulu-toimintaan osallistui yhteensä 67 lasta ja kesäleireille osallistui yhteensä 40 lasta. Liikuntatoimi järjesti vanhustenviikolla retken ikääntyneiden messuille, johon osallistui yhteensä 34 henkilöä. Liikuntatoimi on vahvasti mukana Poronpolku-tapahtuman järjestämisessä. Toukokuussa järjestettiin ikääntyneille liikunnallinen aamupäivä, johon osallistui 50 henkilöä sekä kävelyt taajamissa, joihin osallistui 59 henkilöä. Liikuntatoimi avustaa kunnassa toimivia yhteistyötahoja mainostamalla, ohjaamalla tai olemalla paikalla.

Toteutuma 2

Huoltosopimukset on päivitetty yhteistyötahojen kanssa. Liikuntatoimen reitistö -esite on hyvin suosittu ja sitä on jaettu mm. matkamessuilla.

Toteutuma 3

Toukokuussa pidetyssä liikunnallisessa aamupäivässä kerättiin asiakaspalautetta. Kesäleireistä kerättiin palaute vanhemmilta ja lapsilta. Palautteiden perusteella leirit palvelevat perheitä hyvin, lasten palautteista käy ilmi, että suuri osa lapsista viihtyy leireillä erittäin hyvin.

Asiakaspalautetta kerättiin syyskauden päätteeksi liikuntatoimen jumpparyhmiltä. Kerätty asiakaspalaute oli pääosin positiivista, kuntosalille toivotaan lisää ohjattua toimintaa. Liikuntasäpinöissä kerättyjen palautteiden mukaan liikuntasäpinöitä toivotaan järjestettävän jatkossakin.

Talous

170 LIIKUNTATOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	45 100	0	45 100	44 992	108	99,76%	47 182
TOIMINTAKULUT	-166 363	0	-166 363	-161 388	-4 975	97,01%	-179 053
TOIMINTAKATE	-121 263	0	-121 263	-116 396	-4 867	95,99%	-131 871
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-19 400	0	-19 400	-10 066	-9 334	51,89%	-8 436
TILIKAUDEN TULOS	-140 663	0	-140 663	-126 462	-14 201	89,9%	-140 307
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-140 663	0	-140 663	-126 462	-14 201	89,9%	-140 307

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Elmolan liikuntasalin käyttäjät	20 655	19 393	21 000	19 706
Launosten liikuntasalin käyttäjät	7 869	7 813	7 000	6 786
Läyliäisten liikuntasalin käyttäjät	5 616	7 687	7 000	7 208
Loppisalin käyttäjät	7 680	8 739	7 000	9 261
Kuntosalikortit	455	389	450	360
Kuntoliikuntaryhmät	8	8	8	8

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Talousarvio on toteutunut suunnitellusti.

Hankkeet

Metsähallituksen luontopalveluilla on Ilvesvaellusreitistöä koskeva kehityshanke, jossa Loppi on mukana. Hankkeessa on tarkoitus kehittää reitistön lähtöpaikkoja, opastauluja ja lisätä pysäköintialueita.

TOIMIELIN: KUNNANHALLITUS

TEHTÄVÄALUE: NUORISOTOIMI

Perustehtävä

Nuorten tasa-arvoisten mahdollisuuksien kehittäminen sekä nuorten kasvun ja osallisuuden tukeminen. Nuorten syrjäytymiskehityksen ehkäisy varhaisella puuttumisella sekä korjaavalla toiminnalla. Tehtäväalue sisältää määrärahat kunnan nuorisotyöhön ja kerhotoimintaan.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Monipuolinen kouluyhteistyö	Koulupäivystys yläkoululla ja alakouluilla h/viikko, käytänteet	Nuoriso-ohjaaja
2. Virkistävää vapaa-aikaa	Osallistavat vapaa-ajan toiminnot	Nuorisotilatoiminta; kävijämäärä Retket, kerhot, tapahtumat; osallistujien määrä Asiakaspalaute	Nuoriso-ohjaaja
	Yhteistyö eri hallintokuntien, seutukunnan ja seurakunnan kanssa	Tapaamiset ja yhteiset tapahtumat / vuosi	Nuoriso-ohjaaja

Toteutuma 1

Kouluyhteistyö on toteutunut koulupäivystyksenä ylä- ja alakouluilla noin 14 tuntia/viikko.

Lisäksi nuorisotoimi on ollut mukana toteuttamassa koulujen kanssa teemapäiviä/tuokioita, retkiä, uinti-päiviä ja leirikouluja. Oppilashuollon kautta yhteistyö on toteutunut myös säännöllisinä palaverina koulu-kuraattorin, terveydenhoitajan ja opion kanssa. Nuoriso-ohjaajat ovat osallistuneet pienluokkien toimintaan, sekä JOPO-luokka- ja työelämäohjaustoimintaan.

Toteutuma 2

	2017				2018				2019			
	kevät	kesä	syksy	yht.	kevät	kesä	syksy	yht.	kevät	kesä	syksy	yht.
Nuorisotilojen kävijämäärät	2 969	-	3 570	6 539	3 303	238	2 736	6 277	3 091	226	3 011	6 328
Loma-aikojen toimintojen kävijämäärät	358	858	362	1 578	368	588	342	1 298	380	526	351	1 257
Kerhojen kävijämäärät	285	-	170	455	305	-	175	480	535	-	430	965

Nuorisotiloilla järjestettiin nuorteniltoja viitenä iltana viikossa. (Kuntala, Launonen ja Läyliäinen.) Kesällä järjestettiin nuorisotilatoimintaa kirkonkylällä Kuntalassa.

Talvilomaviikolla järjestimme 2 pelipäivää, toinen ulkona jääalueella ja toinen Elmolassa. SuperPark-retki Vantaalle, puuhapäivä kirjastolla ja nuortenillat. Kesälomalla järjestimme liikunta/peli- ja askartelu/taide-kesälomapäiviä kahdesti kaikilla alakouluilla, retket Korkeasaareen, Särkänniemeeseen sekä Tubecon-tapahtumaan messukeskukseen. Lisäksi tuotimme iltapäivä- ja bändikerhotoimintaa Kuntalassa, sekä osallistuimme myös päiväleirien toteutukseen.

Syyslomalla retkeilimme jo perinteisesti Linnanmäen Valokarnevaaleille, järjestimme Syyssäpinät Elmolassa, Syyssutinat Fallesmanni-salissa kirjastolla, sekä nuortenillat. Joulukuussa järjestimme jouluostosretken kauppakeskus Iso Omena Espooseen.

Nuorisotoimi järjesti lisäksi kansainvälisyyskerho-, moottorikerho- ja bändikerhotoimintaa.

Asiakaspalautetta on kerätty edelleen suoran palautteen muodossa nuorisotiloilla, retkillä, kouluilla jne. Nuorisotiloilla on myös käytössä palautelaatikot. Palautetta voi antaa jatkuvasti koskien niin nuorisotoimea kuin koko vapaa-aikatoimea. Vastauksista päätellen kohderyhmät tavoitetaan edelleen hyvin ja asiakkaat ovat tyytyväisiä toimintaan.

Toteutuma 3

Lopen seurakunnan kanssa toteutunutta yhteistyötä ovat mm. seiskojen ryhmäyttämispäivät Kesijärvellä, EHKÄPÄ-työryhmän säännöllinen kokoontuminen kerran kuukaudessa ja diakoni-nuorisotyötapaamiset. Nuorisotoimi tekee myös jatkuvaa yhteistyötä Hyrian työpajatoiminnan sekä koulu-, perusturva- ja kirjastotoimen kanssa. Yhteistyötä eri hallintokuntien ja seurakunnan kanssa toteutetaan päivittäin nuorisotoimen arjessa.

Seudullinen yhteistyö Riihimäen ja Hausjärven kanssa on toteutunut säännöllisinä yhteistyökokouksina tarkastelujakson aikana. Yhteisiä tapahtumia on tuotettu koulujen lomaviikkojen yhteyteen, sekä Beach Party elokuussa Riihimäen maa- ja metsätalouden keskuksella. Yhteistyössä toteutettiin myös Mucik Against Drugs -kokonaisuus, kaikilla yläkoulu-lukioilla. Yhteistyö ja kanssakäyminen Nuorten palvelupiste Nupin, Poliisin Ankuri -tiimin ja Hyrian/Tavastian kanssa on lisäksi ollut saumatonta, mutkatonta ja säännöllistä.

Talous

490 NUORISOTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	7 000	0	7 000	11 980	-4 980	171,14%	7 120
TOIMINTAKULUT	-176 528	0	-176 528	-174 877	-1 651	99,06%	-138 538
TOIMINTAKATE	-169 528	0	-169 528	-162 897	-6 631	96,09%	-131 418
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-169 528	0	-169 528	-162 897	-6 631	96,09%	-131 418

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Nuorisotilojen käyttäjät	6 539	6 277	6 500	6 328

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toteutui suunnitellun mukaisesti.

TOIMIELIN:

LUPALAUTAKUNTA / YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA

TALOUSARVIO 2019

Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Toteutetaan kiinteistökartoitus (kartoitetaan luvanvaraisten rakennusten ja rakennelmien määrä sekä kiinteistöveron määrätymisperusteiden oikeellisuus) kunnan kiinteistöveroperusteiden tarkistamiseksi	- Kunnan kiinteistöverotuksen perusteena olevien tietojen täsmentyminen - Kiinteistöverojen määrä	Rakennus-tarkastaja
	Rakennusjärjestyksen ajantasaistaminen vastaamaan ihmisten muuttuvia tarpeita	Rakennusjärjestyksen päivitystyö valmis	Rakennus-tarkastaja
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta tukee vesienhoitoa ja osallistuu vesienhoitotahojen toimintaan. Vesistöjen tila kehittyy myönteiseen suuntaan	- Loppijärven lisätutkimukset jatkuvat - Loppijärven tutkimusten valmistuneet raportit on käsitelty lupalautakunnassa ja toimenpiteistä on tehty suunnitelma - Nummistenjoen selkeytysallas-hankkeeseen osallistuminen	Ympäristö-päällikkö
	Rakennetun ympäristön tila siistiytyy	- Jatkettu projektia vieraslajien poistamiseksi kitkemällä kartoitettuja vieraslajikasveja kunnan omistamilta alueilta taajamista ja niiden reunoilta - Rakennetun ympäristön tarkastajan havainnoimista puutteista on annettu korjauskehotukset	Ympäristö-päällikkö Rakennus-tarkastaja

Toteutuma 1

Kiinteistökartoitus on edennyt suunnitellusti ja jatkuu vuoden 2021 loppuun. Tähän mennessä kartoituksessa on löytynyt huomattava määrä kiinteistöverorekisteriin lisättäviä kohteita.

Rakennusjärjestyksen päivitysprosessi on meneillään ja edennyt luonnoksen nähtävälleasettamisvaiheeseen. Päivitys tulee jatkumaan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitettyyn aikatauluun nähden viiveellä vuoden 2020 aikana.

Toteutuma 2

Loppijärven tutkimuksista ei ole saatu raporttia, eikä toimenpiteitä sen vuoksi ole suunniteltu. Nummistenjoen selkeytysallashanke on vuoden 2019 osalta valmistunut, selkeytysaltaiden vesi yhteyden avaus ja altain käyttöön otto tapahtuu vuonna 2020.

Projektia vieraslajien poistamiseksi on jatkettu. Vuonna 2018 tehdyn kartoituksen pohjalta valittiin kohteet Launosista, Läyliäisistä ja Kirkonkylältä, joissa ympäristötoimi ja tekninen toimi järjestivät kaikille avoimet talkoot jättipalsamin hävittämiseksi kesäkuussa 2019. Lisäksi ympäristötoimi ja tekninen toimi tekivät kasvatuksellista yhteistyötä Launosten, Läyliäisten ja Kirkonkylän päiväkotien sekä Kirkonkylän koulun kanssa. Lapsille ja nuorille kerrottiin vieraslajeista ja he pääsivät myös kitkemään jättipalsamia.

Rakennetun ympäristön tarkastajan työtehtäviin ei kuulu puutteiden havainnointi. Rakennetun ympäristön puutteista annettavat korjauskehotukset on sisällytetty tarkastusinsinöörin työtehtäviin. Korjauskehotuksia on vuoden 2019 aikana annettu 19 kappaletta.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella seuraavilla sitovilla tavoitteilla on yritysvaikutuksia:

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2019	Yritysvaikutukset	Asteikko -3 - +3
2. Helppoa ja monipuolista vapaa-aikaa	Kunta tukee vesienhoitoa ja osallistuu vesienhoitotahojen toimintaan. Vesistöjen tila kehittyy myönteiseen suuntaan	On vaikutuksia vesienhoidossa tarvittavien hankintojen harkintaan. Vaikuttaa myös tarpeeseen käyttää ulkopuolisia palveluja. Parhaassa tapauksessa vetovoimatekijänä on hyviin vesistöihin tukeutuvan yrittäjyyden liiketoimintamahdollisuuksien paraneminen.	+ 1
	Rakennetun ympäristön tila siistiytyy	Vieraslajikasvien torjumisen ja korjauskehotusten myötä yleinen maisemakuva siistiytyy ja houkuttelee mahdollisia uusia yrittäjiä ja asiakkaita.	+ 2

Toteutuma 2

Ympäristötoimi on ollut mukana järvien suojeluyhdistysten ja muiden intressitahojen kanssa pidetyissä vesienhoitokokouksissa.

Yritysvaikutuksissa ei ole havaittu muutoksia aiempaan verrattuna.

TOIMIELIN:

LUPALAUTAKUNTA / YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA

TALOUSARVIO 2019**Toiminnalliset tavoitteet**

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Neuvonta ja ohjeistus päivitetty	Lupamenettelyihin, jätehuoltoon ja jätevesien käsittelyyn liittyvien ohjeiden päivittäminen	Rakennustarkastaja Ympäristöpäällikkö
	Lupalautakunnan tehtäväkokonaisuuden toimivuuden seuranta	Teknisen toimen palvelushteerien työtehtävien tasainen ja osaamisen mukainen jakautuminen	Rakennustarkastaja Ympäristöpäällikkö
	Pohjavesien suoje-lu-suunnitelma päivitetty	Pohjavesien suoje-lusuunnitelman päivityksen valmistuminen	Ympäristöpäällikkö

Toteutuma 1

Haja-asutusalueen ohjeet jätevesien käsittelyyn on päivitetty siten, että uusi ohje tuli voimaan 1.1.2019.

Työtehtäviä on kartoitettu ja aloitettu niiden jakaminen tasaisemmin ja asiasisällöllisesti toimivammin palvelushteereiden kesken.

Pohjavesialueiden suoje-lusuunnitelman päivitystyö on valmistunut syksyllä 2019.

TOIMIELIN: LUPALAUTAKUNTA / YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: RAKENNUSVALVONTA

Perustehtävä

Rakentamisen ohjaaminen siten, että saavutetaan mahdollisimman onnistunut rakennushanke käyttäjän ja ympäristön kannalta katsoen ja siten, että rakentaminen tapahtuu lainsäädännön, rakentamismääräysten, kaavoituksen ja tasapuolisen kohtelun vaatimusten mukaisesti.

Mittarit ja tunnusluvut 31.12.

	2015	2016	2017	2018	2019
Rakennusluvut	112	116	105	78	84
lisätoimenpide				19	23
• omakotitalot	9	13	8	6	2
- asemakaava-alueet	1	6	5	5	1
- muut alueet	8	7	3	1	1
• loma-asunnot	12	9	8	6	5
- ranta-asemakaava-alueet	3	2	2	2	2
- muut alueet	9	7	6	4	3
Toimenpideluvat	89	26	36	47	82
Toimenpideilmoitukset	125	89	89	64	30
Poikkeamispäätökset	10	17	16	15	7
Suunnittelutarveratkaisut	9	2	2	-	-
Muut luvat ja päätökset, (jatkoajat ym.)				89	31

Rakennusluvan lisätoimenpide on käsitelty aiemmin omana lupana.

Talous

180 RAKENNUSVALVONTA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	122 100	0	122 100	97 261	24 839	79,66%	122 586
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	0	0	0	418	-418		0
TOIMINTAKULUT	-226 241	0	-226 241	-200 867	-25 374	88,78%	-154 674
TOIMINTAKATE	-104 141	0	-104 141	-103 189	-952	99,09%	-32 087
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-1 670	0	-1 670	-1 127	-543	67,49%	-1 127
TILIKAUDEN TULOS	-105 811	0	-105 811	-104 316	-1 495	98,59%	-33 214
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-105 811	0	-105 811	-104 316	-1 495	98,59%	-33 214

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toimintatuottoja on kertynyt arvioitua vähemmän lupahakemuksiin sisältyvien kerrosalojen pienuudesta johtuen. Koneiden ja laitteiden leasing-kulut ylittivät talousarvion, sillä rikkoutuneen kunnan omistaman suurkuvatulostimen tilalle jouduttiin hankkimaan korvaava vuokralaite. Kokonaisuudessaan toimintakulut ovat toteutuneet talousarviota pienempinä. Rakennusvalvonnan toimintakate on toteutunut talousarviota positiivisempänä.

Hankkeet

Vuoden 2019 ajan on jatkettu vuoden 2018 lopulla aloitettua kiinteistökartoitusta. Kartoitus on edennyt suunnitellusti, hanke jatkuu vuoden 2021 loppuun.

TOIMIELIN: LUPALAUTAKUNTA / YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: YMPÄRISTÖNSUOJELU

Perustehtävä

Hoitaa ne tehtävät, jotka laissa kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (6 §) on asetettu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäväksi.

Talous

190 YMPÄRISTÖNSUOJELU	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	42 150	0	42 150	38 343	3 807	90,97%	45 865
TOIMINTAKULUT	-197 180	0	-197 180	-167 856	-29 324	85,13%	-164 123
TOIMINTAKATE	-155 030	0	-155 030	-129 513	-25 517	83,54%	-118 258
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-155 030	0	-155 030	-129 513	-25 517	83,54%	-118 258

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toimintatuottoja on vuonna 2019 kertynyt jonkin verran arvioitua vähemmän johtuen pääosin ympäristölupahakemusten käsittelyssä sekä valvontaohjelman mukaisissa tarkastuksissa tulleista viivästyksistä. Vuodelle 2019 oli varattuna investointimäärärahaa vesienhoitohankkeisiin, joissa rakennetaan pysyviä vesiensuojelurakenteita, kuten selkeytysallas-kosteikkoja. Kesijärven suojeluyhdistys ry:lle selkeytysallas-kosteikkohankkeeseen maksettu avustus katettiin toimintakuluista, sillä kunnan osuus alitti investointirajan. Tästä huolimatta toimintakulut ovat toteutuneet selvästi talousarviota matalampina. Ympäristönsuojelun toimintakate on toteutunut talousarviota positiivisempana.

Hankkeet

Kunta on mukana Hämeen liiton hallinnoiman Vanajavesikeskus-hankkeen kolmannella toimintajaksolla 2018–2021, rahoitusosuus 1 €/asukas/v. Vanajavesikeskuksen asiantuntemuksesta ja tuesta on ollut kunnalle hyötyä etenkin Loppijärven tilanteen ja hoitotoimenpiteiden selvittelyssä sekä muissa vesiensuojelun edistämisen hankkeissa.

Kunta on osallisena Länsi-Uudenmaan Vesi ja Ympäristö ry:n hallinnoimassa EU-rahoitteisessa Hiidenveden kunnostuksen jatkohankkeessa ja sitä tukevassa Lohikalat Karjaanjoelle -vesistövisio 2021 -hankkeessa, jotka toteutetaan vuosina 2016–2021. Jatkohankkeen vesienhoidollinen hyöty Lopen kunnalle koostuu Karjaanjoen vesistöalueella jo tehtyjen selkeytysaltaiden hoitotoimista, uusien altaiden toteuttamisesta, vesistöihin vaikuttavien toimijoiden neuvonnasta ja kehittyvästä vesienhoidon yhteistyöstä. Hankkeen hyödyt ovat pitkäjänteisiä, visiona on lohikalojen lisääntymis- ja kasvun turvaaminen ja laajeneminen myös Lopen alueella aina Karjaanjoen latvaosia myöten. Siksi on tärkeää, että Lopen kunta on mukana myös vaelluskalojen ja raakku-simpukoiden elinvoimaisten kantojen turvaamisessa Karjaanjoen vesistössä. Kunnan vuotuinen rahoitusosuus hankkeissa on yhteensä 10 000 euroa, joka maksetaan ympäristönsuojelun tehtäväalueen budjetista.

Kunta on ollut vuosina 2014–2017 osallisena ympäristöministeriön Hämeen ELY-keskuksen kautta rahoittamassa Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n haja-asutusalueen jätevesineuvontahankkeessa, jossa on tehty kiinteistökohtaista jätevesineuvontaa ympäri Loppea. Vuonna 2019 vesiensuojeluyhdistys on osallistunut neuvojineen Lopen kesätapahtumiin vuoden 2018 tapaan. Neuvonnasta ei aiheutunut erillisiä kustannuksia Lopen kunnalle.

Ympäristö- ja rakennuslautakunta on vuonna 2015 käynnistänyt Lopen pohjavesialueiden suojelusuunnitelman päivittämishankkeen. Hankkeen käytännön toteutus on aloitettu vuoden 2018 kesällä ja se on valmistunut syksyllä 2019. Hankkeen hyöty on mm. päivityksestä saatava ajantasainen tieto pohjavesialueiden riskikohteiden sijainnista ja tilasta.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA
TALOUSARVIO 2019
Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Soterakenne-uudistukseen varautuminen: Toimintamallien yhdenmukaistaminen	Maakunnallisesti/seudullisesti yhtenäisten toimintamallien lukumäärä vuoden 2019 lopussa siten, että toimintamallit on pääpiirteittäin yhdenmukaistettu vuoden 2020 loppuun mennessä.	Perusturvajohtaja, Hallintopäällikkö, Vanhuspalvelujen johtaja, Sosiaalihuollon erityisasiantuntija
2. Parempaa arkea	Maakunnallinen sote 2020	Jollei sote-uudistus toteudu ratkaistaan kunnassa lähdetäänkö mukaan maakunnalliseen vapaaehtoiseen sote-yhdistämiseen.	Perusturvajohtaja, Hallintopäällikkö, Vanhuspalvelujen johtaja, Sosiaalihuollon erityisasiantuntija

Toteutuma 1

Yhteisiä maakunnallisia palveluita ja toimintamalleja on saatu päätökseen perusturvassa alkuvuoden aikana. Perheoikeudellisen yksikön toiminnan aloittaminen, vammaispalvelu- ja sosiaalihuoltolain mukaisen taksipalveluiden järjestäminen, päihde- ja mielenterveyskuntoutujien (SHL) asumispalveluiden maakunnallinen kilpailutus sekä lastensuojelun laitoshoidon, ammatillisen perhekotihoidon ja kotiin annettavan perhekuntoutuksen maakunnallinen kilpailutus. Lasten ja vanhempien valvottujen tapaamisten kilpailutus on aloitettu vuonna 2019. Yhteistoimintaa tehdään maakunnassa laajalti yhteisissä hankinnoissa, ICT- ja tietoturva-asioissa.

Toteutuma 2

Maakunnallinen sote 2020 ei toteudu tavoitteen mukaisesti. Lopen kunta on sitoutunut keväällä tehtyjen päätösten mukaisesti laajemman, mahdollisesti vapaaehtoisen maakunnallisen sote-kuntayhtymän valmisteluun. Tätä valmistelua on ohjannut Hämeen liitto yhdessä kuntien nimeämien edustajien kanssa.

Valtakunnallisen Sote-uudistuksen kariutumisella on yritysvaikutuksia, koska suunnitellun valinnanvapauden myötä yksityisten toimijoiden rooli palveluiden tuottamisessa olisi ollut nykyistä laajempi.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA/TERVEYSTOIMI

TEHTÄVÄALUE: TERVEYDENHUOLTO

Perustehtävä

Terveystenhuollon perustehtävänä on huolehtia terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kunnan osoittaman taloudellisen resurssin puitteissa.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kunta toimii aktiivisesti loppilaisten perusterveydenhuollon palvelujen saatavuuden parantamiseksi	Lääkäripalvelut saatu takaisin Lopelle	Perusturvajohtaja

Toteutuma 1

Kuntayhtymä käynnisti lääkäripalvelukokeilun Lopen lähiasemalla 4.3.–2.6.2019. Lääkärien rekrytointi kuluvana vuonna on vaikeutunut. Kiireettömien lääkärivastaanottojen saatavuutta on parannettu pysyväisluontaisesti terveyskeskuskuntayhtymän myöntämällä maksusitoumuksella yksityiselle Pihlajalinnan lääkäriasemalle 13.5.2019 alkaen. Maksusitoumusta tarjotaan potilaille, joilla on yksittäinen vaiva ja joka todennäköisesti voidaan hoitaa yhden vastaanoton puitteissa, ikään kuin tavallinen terveyskeskuslääkärikäynti. Sitoumuksen voi saada niin puhelimitse kuin paikan päällä asioidessa Lopen terveysasemalla. Maksusitoumus kattaa myös tavallisimmat laboratorio- ja röntgentutkimukset, niiden tuloksin ja tehtävän jatkohoitosuunnitelman mahdollisine läheteineen.

Talous

200 TERVEYDENHUOLTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTAKULUT	-15 637 200	0	-15 637 200	-15 432 961	-204 239	98,69%	-15 932 174
TOIMINTAKATE	-15 637 200	0	-15 637 200	-15 432 961	-204 239	98,69%	-15 932 174
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-15 637 200	0	-15 637 200	-15 432 961	-204 239	98,69%	-15 932 174

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Terveystenhuollon osalta 2019 tilinpäätös toteutuu 204 000 euroa ylijäämäisenä. Tämä selittyy sillä, että talousarvion laadinnassa on käytetty sairaanhoitopiirin osalta ns. "työlukuja." Vuoden 2019 talousarvio on laadittu varovaisuusperiaatetta noudattaen ja siinä on pyritty huomioimaan ja varautumaan kuntayhtymien loppuvuonna 2018 tapahtuviin muutoksiin.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA/SOSIAALITOIMI

TEHTÄVÄALUE: PERUSTURVATOIMEN HALLINTO

Perustehtävä

Perusturvatoimi turvaa riittävät sosiaalipalvelut ja edistää kuntalaisten hyvinvointia sekä omatoimisuutta.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Henkilöstön työssä viihtyvyys ja tukeminen tulevissa muutoksissa	Kohentunut työtyytyväisyys (työtyytyväisyyskysely vrt. edellinen vuosi), ammattitaitoisen henkilöstön pysyvyys (henkilöstön vaihtuvuusprosentti vrt. edellinen vuosi), terveysperusteiset poissaolot laskevat (vrt. edellisen vuoden terveysperusteiset poissaolot).	Perusturvajohtaja, Hallintopäällikkö

Toteutuma 1

Työtyytyväisyyskysely on teetetty koko kunnan henkilöstölle alkuvuodesta 2019. Kyselyn avainmuuttujina olivat henkilöstön hyvinvointi, työn perusedellytyksien toteutuminen, työyhteisön toimivuus ja työyhteisön kehittämisedellytykset.

Tulosten perusteella perusturvatoimen henkilöstön hyvinvointi on hyvällä tasolla. Eniten haasteita koettiin työn hallintaan liittyvissä asioissa, kuten työmäärässä, tavoitteiden selkeydessä ja työn kuormittavuudessa. Erityisesti hoitohenkilökunta kokee työn kuormittavuuden kasvaneen, sillä työmäärä on lisääntynyt ja asiakkaiden hoitoisuus noussut. Työyhteisön toimivuus ja kehittämisedellytykset koettiin keskinäisiksi, joskin tuloksissa oli jonkin verran eroa työyksiköiden välillä (osa yksiköistä koki erittäin hyvinä, osa huonoina). Työn mielekkyys ja ilo, sekä luottamus omaan osaamiseen koettiin hyvänä lähes kaikissa työyhteisöissä, mikä kertoo henkilökunnan hyvästä motivaatiosta. Myös työyhteisön jäsenilleen tarjoama tuki koettiin vahvuutena.

Vuoden 2019 aikana on aloitettu suunnitelma työtyytyväisyyden sekä työssä jaksamisen parantamiseksi. Lisäksi perusturvatoimen esimiehille on pidetty valmentavan johtamisen koulutusta.

Perusturvassa on vuonna 2019 aloittanut vakituisessa työsuhteessa yhteensä 15 uutta työntekijää, joista 11,5 vanhuspalveluissa, 2,5 kehitysvammahuollossa ja 1 hallinnossa. Lisäksi 6 työntekijää on vaihtanut perusturvan sisällä uusiin tehtäviin. Lopettaneita oli vuoden aikana 6. Vuoden 2019 alusta vanhuspalveluihin perustettiin yhteensä 7 uutta vakanssia, joista kaikki on saatu täytettyä. Loput henkilövaihdokset liittyvät työntekijöiden eläköitymisiin sekä siirtymisiin toisen työnantajan palvelukseen. Mäntykodin ja Kuuselan lakkauttamisen yhteydessä keväällä 2018 vapautuneista vakansseista osa on jätetty täyttämättä vuonna 2018, osa on saatu täytettyä vasta 2019 vuoden puolella.

Vuonna 2019 terveysperustaisia poissaoloja on ollut perusturvassa yhteensä 2 122 työpäivää, kun vuonna 2018 määrä oli 2 799 työpäivää. Terveysperustaiset poissaolot ovat siten laskeneet edellisvuoteen nähden merkittävästi, 677 työpäivää.

Talous

300 PERUSTURVATOIMEN HALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	0	0	0	2 755	-2 755		22
TOIMINTAKULUT	-223 200	0	-223 200	-156 271	-66 929	70,01%	-214 534
TOIMINTAKATE	-223 200	0	-223 200	-153 516	-69 684	68,78%	-214 512
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-223 200	0	-223 200	-153 516	-69 684	68,78%	-214 512

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Tehtäväalueelle varatut määrärahat alittavat budjetoidun erityisesti henkilöstökulujen osalta. Syynä tähän on hallintopäällikön viran täyttämättömänä olo alkuvuodesta, perusturvajohtajan palkaton poissaolo, sekä yhden palvelusihteerin 80 % työaika.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA/SOSIAALITOIMI

TEHTÄVÄALUE: LASTEN JA PERHEIDEN PALVELUT

Perustehtävä

Lasten ja perheiden palvelut edistävät kuntalaisten hyvinvointia ennaltaehkäisevästi ja asiakaslähtöisesti. Lasten ja perheiden palvelut -tehtäväalueeseen sisältyy sosiaalihuoltolain mukaiset perheiden palvelut sekä lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuolto.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Varhainen ja tehokas tuki lapsiperheille	Lastensuojelun asiakkaiden määrä vähenee vuoteen 2018 verrattuna. Tarve lasten ja nuorten kodin ulkopuolisiin sijoituksiin vähenee (asumispäivät). Ennalta ehkäisevien sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen lisääminen.	Johtava sosiaalityöntekijä

Toteutuma 1

Vuoden 2019 aikana lastensuojelun asiakkaina on ollut yhteensä 68 lasta, kun vuonna 2018 heitä oli 64.

Vuoden 2019 aikana laitossijoitusten määrä on laskenut merkittävästi, ollen vuoden lopussa vain 5 lasta. Perhehoidon osuus sijoitetuista lapsista on kasvanut, vaikka määrällisesti perhehoidossa olevien osalta ei ole tullut juuri muutosta. Perhehoidossa oli vuoden 2019 lopussa 12 lasta.

Sosiaalihuoltolain mukaiset ennalta ehkäisevät lapsiperheiden palvelut ovat vakiintuneet Lopella. Niitä ovat pääasiassa perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu (omana työnä tai palvelusetelinä) sekä tukiperhe-toiminta, samoin perheneuvolan ja Nupin palvelut. Vuoteen 2018 verrattuna Lopen oman työvoiman palveluihin käyttämää työaika ei ole lisätty. Osa-aikaisten työsuhteiden ja muiden järjestelyjen vuoksi työajan käyttö on jonkin verran vähentynyt. Palveluja on viety edelleen matalan kynnyksen tuen sekä ryhmätoiminnan suuntaan, jolloin tilastointia kaikkien palvelujen piirissä olevien perheiden lasten lukumääristä tai palvelupäätöksistä ei ole tehty. Tällaisesta ovat esimerkkinä koulun sosiaaliohjaus, sosiaaliohjaajien tyttö- ja poikaryhmät; neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyössä toteutetut moniammatilliset vanhempainryhmät sekä neuvolan ja seurakunnan kanssa toteutetut vauvasakit. Kahdessa viimeksi mainitussa ryhmätoiminnassa ovat mukana sosiaalitoimen perhetyöntekijät. Sosiaalihuoltolain mukaisesti palveluja saavat perheet ovat useimmiten monilapsisia ja mm. ryhmätoiminnan ansiosta tukea saaneiden lasten määrän arvioidaan hieman lisääntyneen.

Talous

310 LASTEN JA PERHEIDEN PALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	36 000	0	36 000	81 806	-45 806	227,24%	65 073
TOIMINTAKULUT	-2 209 300	0	-2 209 300	-2 045 050	-164 251	92,57%	-1 981 303
TOIMINTAKATE	-2 173 300	0	-2 173 300	-1 963 244	-210 057	90,33%	-1 916 230
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-2 173 300	0	-2 173 300	-1 963 244	-210 057	90,33%	-1 916 230

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Lastensuojelun palvelut:				
* Perhehoitovuorokausien määrä	4 065	3 874	3 900	4 298
* Laitos ja ammatillinen perhekoti, hoitovuorokausien määrä	3 011	2 993	2 900	2 741
Lastensuojeluilmoitukset	251	185	200	182
Avohuollon tukitoimien saajat	67	35	60	42
Huostaanotetut ja avohuollon sijoituksessa olevat lapset yhteensä vuoden aikana	26	25	26	26
Vuoden aikana vahvistetut huostaanotot	6	5	5	3
Kiireelliset sijoitukset	9	9	7	7
Lastensuojelun perhetyön asiakkaat (kunnan oma toiminta)	21	20	30	13
Lastensuojelun asiakkaat yhteensä	100	71	76	68
Lastensuojelun perhetyön asiakkaat (ostopalvelu)	4	5	9	7
Jälkihuollon asiakkaat	12	12	12	14
Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut lapsiperheille:				
Lapsia koskevat muut ilmoitukset	13	8	30	35
Sosiaalihuoltolain mukaiset perhetyön asiakkaat	14	14	15	17
Palvelusetelillä myönnetty tp. kotiapu: asiakaspäätökset	4	6	12	2
Lapsiperheiden kotipalvelu/kunnan toiminta: asiakaspäätökset	16	25	20	22
Ennaltaehkäisevät palvelut:				
Perheneuvolan suoritteet	537	575	775	601
Nuppi, nuorten palvelupiste, asiakaskäynnit	58	11	70	7

* Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärään pyritään vaikuttamaan ennalta ehkäisevin toimin siten, että sijoitettujen lasten määrä laskee, sijoitusaika lyhenee ja sijoitukset painottuvat perhehoitoon.

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toimintamenot alittavat arvioidun. Lastensuojelun laitossijoitusten väheneminen vuoden 2019 lopussa on vähentänyt ostopalvelujen tarvetta, ja tuonut merkittäviä säästöjä. Lastensuojelun laitossijoitusten tarvetta eri talousarviovuosille ei voida kuitenkaan ennakoida, joten kyse ei välttämättä ole pysyvästä muutoksesta käyttötalouteen.

Toimintatuotot ylittävät budjetoidun varovaisesta budjetoinnista ja maksukäytänteiden tehostamisesta johtuen. Lapsiperheiltä perittyjen sijaishuollon asiakasmaksujen vaihtelu riippuu myös sijoitettujen lasten vanhempien tuloeroista, joita on mahdoton ennustaa.

Hankkeet

Työntekijöitä on ollut mukana maakunnalliseen LAPE-muutosohjelmaan liittyvissä työryhmissä ja työ-pajoissa. Verkostomaista perhekeskusta ja toimintakulttuurimuutosta on viety eteenpäin kunnan sisällä sekä seudullisesti.

Maakunnallisia palveluja tarjoava Kanta-Hämeen perheoikeudellisten asioiden yksikkö on perustettu Hämeenlinnaan, jonne Lopen perheoikeudelliset palvelut siirtyivät 1.1.2019 Hyvinkäällä toimivasta perhe-oikeudellisesta yksiköstä.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA/SOSIAALITOIMI

TEHTÄVÄALUE: AIKUISTEN JA VAMMAISTEN PALVELUT

Perustehtävä

Aikuisten ja vammaisten palvelut järjestetään ja tuotetaan asiakaslähtöisesti, tehokkaasti ja vaikuttavasti. Vammaispalveluina järjestetään vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia sekä kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaisia palveluja. Aikuisten palveluina ovat mm. aikuissosiaalityö, täydentävä ja ennaltaehkäisevä toimeentulotuki ja maahanmuutto- ja pakolaisasiat sekä kunnan tuottamat mielenterveys- ja päihdepalvelut.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kotona asumisen tukeminen: Tehokas kuntoutus ja jatkuva palvelutarpeen arviointi aikuisten ja vammaisten palvelujen asiakkaille.	Ympäri vuorokautisten asumis- palveluiden hoitovuorokausien määrä vähenee vuoteen 2018 verrattuna.	Sosiaalihuollon erityisasiantuntija

Toteutuma 1

Tavoite toteutuu. Vuonna 2019 aikuisten ja vammaisten asumispalveluissa on toteutunut yhteensä 14 859 hoitovuorokautta, kun vuonna 2018 määrä oli 15 879 vuorokautta. Vähennystä on kaikkiaan 1 020 vuorokautta. (Luvuissa on huomioitu myös ostopalveluissa huomioitua lyhytaikaisia asiakkaita.)

Oman toimintana Taarinrinteen tukiasumiskeskuksessa toteutui 4 189 asumispäivää (3 945) ja Pajukodilla 5 200 hoitopäivää (5 466). Ostopalveluissa on toteutunut yhteensä 5 470 hoitovuorokautta, kun vuonna 2018 hoitovuorokausia toteutui 6 468. Oman palvelutuotannon hoitovuorokaudet ovat siten vähentyneet 22, ja ostopalvelut 998 vuorokaudella edellisvuoteen verrattuna. (Luvuissa on huomioitu myös lyhytaikaiset tilapäiset asiakkaat.)

Ostopalveluissa ympärivuorokautisen hoivan tarve jakautuu karkeasti sosiaalihuoltolain mukaisiin asumispalveluihin (3 120 vuorokautta), kehitysvammaisten ja vaikeavammaisten asumispalveluihin (2 715 vuorokautta). Lisäksi vaikeavammaisten palveluasumista annettiin neljälle asiakkaalle kotiin. Sosiaalihuoltolain mukaisista asumispalveluista 4 asiakasta on poistunut vuoden 2019 aikana ostopalveluiden piiristä. Kehitysvammahuollossa yksi ostopalveluasiakas on siirtynyt asumaan tuetusti itsenäisesti, ja 2 asiakasta on siirtynyt ostopalveluista oman palvelutuotannon piiriin.

Talous

320 AIKUISTEN JA VAMMAISTEN PALVEL	Aikuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	421 000	0	421 000	397 995	23 005	94,54%	439 914
TOIMINTAKULUT	-2 724 296	0	-2 724 296	-2 606 188	-118 108	95,66%	-2 737 735
TOIMINTAKATE	-2 303 296	0	-2 303 296	-2 208 193	-95 103	95,87%	-2 297 821
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-20 650	0	-20 650	-21 971	1 321	106,4%	-31 078
TILIKAUDEN TULOS	-2 323 946	0	-2 323 946	-2 230 163	-93 783	95,96%	-2 328 900
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-2 323 946	0	-2 323 946	-2 230 163	-93 783	95,96%	-2 328 900

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Sosiaalihuoltolain mukaiset asumispalvelut:				
Asiakkaat vuoden aikana / oma toiminta	13	12	15	12
Asiakkaat vuoden aikana / ostopalvelut	13	13	9	12
Kehitysvammaisten henkilöiden palvelut:				
Tuetusti itsenäisesti asuvien kehitysvammaisten henkilöiden määrä	6	5	4	1
Asumispalvelussa asuvat kehitysvammaiset henkilöt (oma toiminta ja ostopalvelut)	25	27	27	26
Toimintakeskus Kuuselan kehitysvammaisten päivätoiminnan toimintapäivien määrä	1 746	1 831	1 800	1 650
Vammaisten henkilöiden palvelut:				
Vaikeavammaisten kuljetuspalveluiden saajat	141	113	120	114
Omaishoitotuki alle 65-vuotiaat	15	17	18	16
Henkilökohtaisen avun saajat	12	14	12	15
Toimeentulotuki:				
Harkinnanvaraista toimeentulotukea hakevien asiakasperheiden määrä			140	210

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toimintamenot alittavat budjetoidun. Suurin syy tähän on ostopalvelujen vähentäminen sekä kotitalouksille myönnettyjen avustusten väheneminen, joista erityisesti vaikeavammaisten kuljetuspalvelut ovat alittuneet.

Hankkeet

Sote-uudistuksen päätyminen keväällä päätti myös maakunnallisen Oma Häme -valmistelun ja sen monia alatyöryhmiä, joita tälle tehtäväalueelle on kohdistunut.

Maakunnallinen taksipalvelujen ohjaus- ja projektiryhmä on kokoontunut tiiviisti, koska kilpailutuksen ja taksilainsäädännön vapautuksesta johtuvia vaikeuksia on ratkottu. Kilpailutukseen ja valvontaan liittyvä hankinta- ja seurantaprojekti päättyi.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA/SOSIAALITOIMI

TEHTÄVÄALUE: VANHUSTEN PALVELUT

Perustehtävä

Vanhuspalveluiden tehtäväalue tukee iäkkäiden asukkaiden kykyä elää omatoimisesti kotona pidempään oikea-aikaisilla, riittävillä palveluilla ja järjestää tarvittaessa ympärivuorokautista asumista. Palveluja tuotetaan omana toimintana ja ostopalveluna.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kotona asumista tuetaan ennalta-ehkäisevästi palveluita vahvistamalla ja kehittämällä.	Tehostetun palveluasumisen asukkaiden määrä ei nouse edelliseen vuoteen verrattuna suhteessa 75-vuotiaiden määrään. Noudatetaan Oma Häme -suosituksia.	Vanhuspalvelujen johtaja

Toteutuma 1

Tavoite toteutuu. Tehostetun palveluasumisen peittävyysprosentti on laskenut edellisestä vuodesta. Vuonna 2018 peittävyysprosenttiluku oli **9,1 %** ja vuoden 2019 lopussa vastaava luku on **7,9 %**. Myös asiakkaiden kotona selviytymisen tukemiseen sekä kuntouttavaan lyhytaikaishoittoon on panostettu aiempaa enemmän. Vuonna 2017 lyhytaikaishoitoa oli keskimäärin 3, vuonna 2018 paikkoja oli 5 ja nyt vuonna 2019 Hoivakoti Eedilässä on keskimäärin 7 lyhytaikaishoitoa käytössä. Lyhytaikaishoitojen tarpeeseen on vaikuttanut selkeästi sairaalajaksojen lyhentyminen, jolloin asiakkaan jatkohoitopaikka-tarve kohdistuu lyhytaikaishoitoon.

Ikäihmisiä hoidetaan entistä enemmän kotona kotihoidon turvin. Myös lyhytaikaishoidon jaksot, kuntouttavat arviointijaksot, kotikuntoutus ja päivätoiminta ovat keinoja, joilla on tuettu kotona asumista. Oma Häme -suositusten mukaan tehostetun palveluasumisen peittävyysprosentin tulisi olla 6 % vuoteen 2022 mennessä. Tähän tavoitteeseen pääseminen edellyttää vahvaa panostusta ikäihmisten avopalveluihin (palveluohjaus, kotihoito ja kuntoutus) sekä palvelurakennemuutosta ikäihmisten palveluissa.

Asumispalveluiden piiriin tulevien asiakkaiden hoitoisuus on tasaisesti noussut, ja lyhytaikaisen hoidon (ns. intervallijaksojen) tarve on kasvanut huomattavasti. Lyhytaikaisen hoidon lisääntymistä selittää osittain Riihimäen terveyskeskuksen sairaalapaikkojen vähentäminen, mikä on johtanut siihen, että terveyskeskuksesta ohjautuu aiempaa enemmän asiakkaita akuuttiin jatkohoitoon Lopelle. Tällöin entistä suurempaa osaa Eedilän asiakaspaikoista ei voida käyttää pitkäaikaiseen asumispalveluun. Järjestely on myös lisännyt alkuvuoden osalta sairaanhoitopiiriin perimiä siirtoviivemaksuja.

Talous

340 VANHUSTEN PALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	1 335 100	0	1 335 100	1 563 830	-228 730	117,13%	1 431 547
TOIMINTAKULUT	-6 075 924	0	-6 075 924	-6 420 157	344 233	105,67%	-5 990 653
TOIMINTAKATE	-4 740 824	0	-4 740 824	-4 856 326	115 502	102,44%	-4 559 106
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-112 770	0	-112 770	-96 926	-15 844	85,95%	-103 312
TILIKAUDEN TULOS	-4 853 594	0	-4 853 594	-4 953 252	99 658	102,05%	-4 662 418
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-4 853 594	0	-4 853 594	-4 953 252	99 658	102,05%	-4 662 418

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Omaishoidontuen saajat vuoden aikana (yli 65-vuotiaat)			42	45
Säännöllisen kotipalvelun asiakastunnit	18 321	19 680	19 500	23 983
Kotipalvelun tehokkuus (säännöllisen asiakastyön osuus)	50 %	55 %	60 %	56 %
Ympäri vuorokautinen asuminen ja hoito/hoitopäivät lukumäärä:				
Tehostettu palveluasuminen (Eedilä ja Salmela)	19 971	19 940	20 000	19 832
Ostopalvelut (vrk)	1 278	5 450	7 300	8 630
Kotikuntalain perusteella ympärivuorokautisessa hoidossa toisessa kunnassa	3	2	5	5
Sijaisten saatavuus Seuturekrystä			90/100 %	77/100 %
Kotikuntalain perusteella ympärivuorokautisessa hoidossa toisesta kunnasta	2	2	1	1
Tunnusluvut yli 75-vuotiaat:				
75 vuotta täyttäneiden määrä 31.12.	806	807	850	827
Kotona asuvat, % 75 vuotta täyttäneistä	91,0 %	91,0 %	92,0 %	92,1 %
Säännöllistä kotihoitoa saaneiden määrä, % 75-vuotiaista	12,7 %	12,9 %	13,0 %	14,6 %
Omaishoidontukea saavien määrä, % 75-vuotiaista	7,5 %	4,2 %	4,5 %	4,6 %
Tehostetussa palveluasumisen piirissä, % yli 75-vuotiaista	7,3 %	9,0 %	8,0 %	7,9 %
Laitoshoidossa, % yli 75-vuotiaista	1,9 %	0 %	0 %	0 %
Käyttöasteet:				
Hoivakoti Eedilä	100,5	99	100	98,5
Hoivakoti Salmela	98,6	100	100	100

*NHG Vertaiskehittämisaineisto, syyskuun 2019 aineiston mukaan.

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Vanhuspalvelujen tehtäväalueella toimintakulut ylittyvät arvioidusta. Syynä ylitykseen ovat pääosin suuret sijaiskulut sekä vuokratyövoiman käyttö. Henkilöstössä on paljon osatyökykyisiä, sekä pitkiä poissaoloja. SarastiaRekry ei ole pystynyt vastaamaan kaikkiin sijaistarpeisiin, joten lakisääteisen toiminnan turvaamiseksi kunta on joutunut turvautumaan arvioitua enemmän myös muihin työaika- ja sijaisjärjestelyihin.

Toimintatuotot ovat vanhusten palveluissa toteutuneet ennakoitua parempina. Syynä tähän ovat asiakasrakenteen muutos, asiakasmaksun määräytymisperusteiden tarkentaminen, sekä asiakasmaksuprosessin tehostaminen.

Ostopalvelumäärärahojen käyttöä on tehostettu vuoden aikana siirtämällä asiakkaita ostopalveluista oman toiminnan piiriin. Tällä hetkellä Eedilä pystyy vastaamaan ikäihmisten tehostetun palveluasumisen tarpeisiin. Ostopalvelujen määrää puolestaan kasvattavat vuokratyövoiman arvioitua suurempi käyttö.

Hankkeet

RAI-arviointimenetelmän käyttöönotto seudullisesti. RAI-arviointimenetelmä on yli 65-vuotiaiden toimintakyvyn arviointiin kehitetty mittari. RAI-arviointimenetelmä otetaan käyttöön keväällä 2020.

Kotihoidon vertaiskehittäminen -hanke yhdessä Hausjärven kotihoidon kanssa. Vertaiskehittämishankkeen osallistujat kokoontuvat kaksi kertaa vuodessa, ja jokaisessa tapaamisessa syvennyttään erilaisiin kotihoidon ajankohtaisiin teemoihin. Kevään 2019 vertaiskehittämissä päivän teema oli kotihoidon kustannuslaskenta ja syksyn teemana sairauspoissaolot ja henkilöstön saatavuus kotihoidossa.

TOIMIELIN: PERUSTURVALAUTAKUNTA/SOSIAALITOIMI

TEHTÄVÄALUE: TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ TOIMINTA

Perustehtävä

Lopen kunnan työllistämistä edistävä toiminta järjestää ja tuottaa sekä koordinoi työllistämisen edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävää toimintaa kunnan alueella. Erilaisia työllistämisen palveluja ja työtoimintaa pyritään järjestämään asiakkaan tarpeet kartoittaen. Näitä palveluja ovat muun muassa kuntouttava työtoiminta, työkokeilu ja palkkatuettu työ.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Vireä ja mahdollistava elinkeinoelämä	Työmarkkinatuen kuntaosuus ja työllistämiseen käytetyt rahat pysyvät vuoden 2018 tasolla	Kuntaosuus on vähentynyt vuodesta 2018	Työllisyys-koordinaattori

Toteutuma 1

Tavoite toteutuu. Työmarkkinatuen kuntaosuus (300 pv. – 1 000 pv.) on ollut aikavälillä 1.1.–31.12.2019 30 641 €, kun se viime vuoden vastaavana ajankohtana oli 43 955 €. Maksut ovat siten laskeneet vuodessa 13 313,42 €. Työmarkkinatuen kuntaosuus pyritään pitämään pienenä aktiivisten asiakastapaamisten ja -kartoitusten avulla. Kaikki työmarkkinatuen kuntaosuuslistalla olevat asiakkaat pyritään tapaamaan, ja kartoittamaan syyt pitkään työttömyyteen. Lisäksi pyritään ennakoivasti tapaamaan asiakkaat, joilla on uhka pudota työmarkkinatuen kuntaosuuslistalle (200 pv.). Lopen alhainen työttömyysaste/-prosentti on myös kokonaisuuteen suuresti vaikuttava tekijä.

Talous

350 TYÖLLISTYMISTÄ EDISTÄVÄ TOIMIN	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	50 000	0	50 000	40 867	9 134	81,73%	49 843
TOIMINTAKULUT	-290 900	0	-290 900	-255 411	-35 489	87,8%	-278 009
TOIMINTAKATE	-240 900	0	-240 900	-214 545	-26 355	89,06%	-228 166
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	0	0	0	0	0		-44
VUOSIKATE	-240 900	0	-240 900	-214 545	-26 355	89,06%	-228 210
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-240 900	0	-240 900	-214 545	-26 355	89,06%	-228 210

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Kuntouttava työtoiminta:				
HRAKSilta ostetut kuntouttavan työtoiminnan toimintapäivät	4 147	4 785	4 500	4 589 (+ nuoret 919 pv)
Palkkatukityöllistettävien määrä	20	16	16	19

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Tehtäväalueelle varatut määrärahat riittävät. Vuoden aikana työllisyystilanne on ollut keskimäärin hyvällä tasolla. Viime vuonna aloitettu jäljellä olevan työkyvyn arviointi, sekä hyvä yhteistyö Hyria säätiön kanssa ovat ohjanneet asiakkaita oikeiden etuuksien piiriin ja näin ollen vähentäneet työmarkkinatuen kunta-osuutta. Kunnan yksiköt ovat lisäksi palkanneet palkkatuella ennakoluulottomasti pitkäaikaistyöttömiä, sekä ottaneet tekijöitä oppisopimuskoulutukseen.

Palkkatukirahoja on varattu vuodelle 2019 yhteensä 205 000 euroa. Nämä rahat ovat talousarviossa kunnan yleishallinnon alaisuudessa, mutta perusturvatoimen työllisyyskoordinaattori koordinoi palkkatukirahojen käyttöä. Palkkatukea on vuonna 2019 käytetty 162 603,69 euroa, jolla on palkattu 19 henkeä. Palkkatukea tullaan myöntämään koko vuonna vain siihen varatun raamin mukaisesti.

Työllistämistä edistävät toimet 2019

”Taustat kuntoon” -hankkeen pitkäaikaistyöttömien jäljellä olevan työkyvyn arviointi. Tarkoitus on saada asiakkaat oikeiden etuuksien piiriin. Mukana hankkeessa ovat työterveys, Kela, TE-toimisto, Lopen kunta sekä Hyria säätiö sr.

”Kunnan pojat”, bänditoiminta pitkäaikaistyöttömille muusikoille.

Triplan, Forssan, Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukuntien alueella toimiva välityömarkkinahanke.

Kanta-Hämeen Myp, työllistämistä edistävä monialainen palvelu. Räättälöityä palvelua työllistämisen tukemiseksi.

Nuori yrittäjä -kurssi ja heitä tukeminen yrittämisessä.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA
TALOUSARVIO 2019
Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kehittämistyön jalkauttaminen eri tehtäväalueilla	Laadittujen suunnitelmien toimenpiteitä on tehty tehtäväalueilla. Kehittämistyön jalkauttamisesta on raportoitu sivistyslautakunnalle.	Sivistysjohtaja Rehtorit Varhaiskasvatuspäällikkö Päiväkodinjohtajat Opiston rehtori Kirjastotoimenjohtaja

Toteutuma 1

Lukion ja perusopetuksen kehittämissuunnitelma jalkautettiin kouluihin kevään 2019 aikana. Koulutoimen johtoryhmän kehittämisspäivässä 3.6.2019 rehtorit kävivät läpi suunnitelman arvioinnin. Sivistysjohtaja vei kehittämissuunnitelmien arvioinnit sivistyslautakuntaan 6.6.2019 tiedoksi, § 62 Perusopetuksen kehittämissuunnitelman arviointi, § 64 Lukion kehittämissuunnitelma. Opiston kehittämissuunnitelman arviointi käytiin läpi samassa kokouksessa § 66.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella sitovilla tavoitteilla ei ole yritysvaikutuksia.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: SIVISTYSTOIMIALAN YHTEISET PALVELUT

Perustehtävä

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Toimivien hallinnon palveluiden järjestäminen kasvatusta- ja koulutustyön tueksi ja omalta osaltaan kehittämisedellytysten luomiseksi.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Sisäisen ja ulkoisen tiedonkulun kehittäminen	Tehtäväalueilla kehitetään toimivat käytänteet sisäisen ja ulkoisen tiedonkulun kehittämiseksi. Käytänteet ja niistä kerätty palaute raportoidaan sivistyslautakunnalle vuoden loppuun mennessä.	Sivistysjohtaja Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtorit Päiväkodinjohtajat Opiston rehtori Kirjastotoimenjohtaja
	Henkilöstön työhyvinvoinnin tukeminen	Kehittämiskeskustelukäytänteitä kehitetään tehtäväalueilla niin, että ne tukevat henkilöstön työhyvinvointia; kehittämiskeskustelut on käyty kaikkien kanssa; henkilöstön palaute	Sivistysjohtaja Varhaiskasvatuspäällikkö Rehtorit Päiväkodinjohtajat Opiston rehtori Kirjastotoimenjohtaja

Toteutuma 1

Sekä sisäistä että ulkoista tiedonkulkua sivistystoimessa on kehitetty ja pyritään kehittämään koko ajan.

Kouluissa ja esiopetuksessa sekä koulun aamupäivä-/iltapäivätoiminnassa ulkoisen viestinnän tärkein väline on Wilma. Kouluissa sisäisessä viestinnässä on Wilman lisäksi käytössä sähköposti, Drive, sähköiset kalenterit ja puhelin. Driven kautta henkilökunnalle jaetaan eri palaverien muistiot. Drivessä suunnitellaan koulun tapahtumia ja teemapäiviä niin, että jokainen henkilökunnasta pääsee osallistumaan työhön itselleen sopivana ajankohtana. Osalla kouluista on käytössä FaceBook-sivut. Koulutoimiston kanssa tiedonkulku hoituu pääasiallisesti sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Koulutoimen johtoryhmän joka toinen viikko tehtävä muistio jaetaan koko sivistyksen henkilökunnalle. Kirkonkylän ja Läyliäisten kouluissa on otettu käyttöön sähköiset ilmoitustaulut.

Lopen opistossa sisäisessä tiedotuksessa henkilökunnalle (rehtori, opistos sihteeri ja tuntiopettajat) käytetään monia kanavia: henkilökohtaisia tapaamisia ja yhteydenottoja puhelimitse ja sähköpostitse. Kuukausittain rehtori lähettää sähköpostilla sähköisen kirjeen. Siinä tuodaan esille tuntiopettajia koskevia asioita. Ulkoisesti Lopen opisto tiedottaa omista kursseistaan median kautta, Lopen opiston FaceBook-sivuilla, tekee julisteita ja jakaa ne mm. kunnankirjastoon. Sekä sisäisessä että ulkoisessa tiedottamisessa on kehitettävää. Some-viestintä ei vielä tavoita riittävästi kuntalaisia, mutta siihen on aktiivisesti panostettu vajaan vuoden ajan. Sisäisen viestinnän painopisteenä on Lopen opiston toimintatapojen selkiyttäminen tuntiopettajille sekä tuntiopettajien viestinnän ja markkinoinnin selkiyttämisessä heidän omista kursseistaan.

Kirjastotoimessa välineet sisäiseen ja ulkoiseen tiedonkulkuun (sähköposti, intranet, kotisivut, sosiaalinen media jne.) ovat nykyään parhaat mahdolliset. Tiedottamisvastuussa olevat henkilöt huolehtivat, että kaikki, joiden tieto kuuluu saada, sen myös saavat. Eli selkeä vastuunjako kuka tiedottaa, mitä ja kenelle.

Varhaiskasvatuksessa sisäisen tiedonkulun menetelminä käytetään säännöllisesti sähköisesti henkilöstölle toimitettavia tiedotteita (mm. varhaiskasvatuksen johtoryhmän muistiot). Sisäisessä tiedottamisessa merkittävää on kehittämistyön avoimuus henkilöstölle tiedottamisen avulla, jonka toteutumisesta vastuussa ovat esimiehet. Ulkoista tiedonkulkua on kehitetty ryhmäkohtaisesti säännöllisesti toimitettavilla tiedotteilla (mm. viikkokirjeet) sekä tarvittavin osin yleisillä tiedotteilla, jotka toimitetaan huoltajille sähköpostin välityksellä. Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitetty kunnan internetsivujen sisältöön tiedottamisen muotona. Asiakaskyselyssä huoltajilta tulleen palautteen myötä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa lisättiin tiedottamista syksyn 2019 aikana aiempaan verrattuna.

Toteutuma 2

Koulupuolella henkilöstön hyvinvoinnin tukemiseksi on kehitetty uudenlainen ryhmäkehityskeskustelun muoto. Keskusteluja pyritään pitämään vapaamuotoisemmassa ympäristössä poissa työpaikoilta. Palaute ryhmäkehityskeskusteluista on ollut positiivista. Edelleen kaikilla kuitenkin on mahdollisuus myös henkilökohtaisiin kehityskeskusteluihin.

Opiston tuntiopettajille tehtiin työhyvinvointikysely marraskuussa 2019. Opiston rehtori teki siitä koosteen 25.11.2019. Työhyvinvointikysely oli yhteinen Lopen opiston ja Hausjärven kansalaisopiston tuntiopettajien kanssa. Raportissa kävi ilmi, että molempien opistojen henkilökunta voi työssään kokonaisuudessaan hyvin.

Kirjastotoimessa pidetään säännölliset työpaikkapalaverit, joten kaikilla on mahdollisuus tulla kuulluksi ja huomioiduksi työyhteisössä. Pyritään kannustamaan ja positiiviseen ilmapiiriin.

Varhaiskasvatuksessa esiopetuksessa ja koulun aamupäivä-/iltapäivätoiminnassa henkilöstön työhyvinvoinnin osalta vuonna 2019 on erityisesti huomioitu liikunnan lisääminen osaksi työpäivää; yksiköihin on valittu liikuntavastaavat, hankittu yksikkökohtaiset liikuntavälineet henkilöstön käyttöön (mm. käsipainot, kuminauhat, kahvakuulat) sekä järjestetty yksikkökohtaisia toimintoja (mm. ohjattu rentoutumistunti henkilökunnalle).

Talous

400 SIVISTYSTOIMEN YHTEISET PALVEL	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTAKULUT	-170 040	0	-170 040	-196 044	26 004	115,29%	-196 732
TOIMINTAKATE	-170 040	0	-170 040	-196 044	26 004	115,29%	-196 732
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-170 040	0	-170 040	-196 044	26 004	115,29%	-196 732

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Sivistystoimialan yhteisten palveluiden toteuma on 115,3 %.

Sivistystoimialan yhteiset kustannukset ylittyvät asiantuntijapalveluiden osalta johtuen oikeudenkäyntikuluista (21 712 €). Lisäksi ICT-palvelut ylittyivät reilusti, toteuma on 363 %.

Hankkeet

Sivistystoimiala on osallistunut Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE). LAPE-hanke oli hallituksen kärkihanke. Hankkeessa on koulutettu varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen henkilöstöä mm. lapset puheeksi (TLP) -menetelmän käyttöön.

Koulun kerhotoiminnan tukeminen 2019 -hanke jatkuu. Hankkeen tavoitteena on monipuolisen ja laadukkaan kerhotoiminnan tarjoaminen Lopen kunnan kouluissa. Vuonna 2019 hankkeeseen osallistuivat kaikki Lopen kunnan alakoulut. Opetushallitus on myöntänyt hankkeelle 6 500 €.

Esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistävä hanke; hankeavustuksella Länsi-Lopen kouluun palkattiin samanaikaisopettaja. Opetushallitukselta saatiin avustusta hankkeelle 20 000 €.

Tutoropettajien toiminta ja osaamisen kehittäminen -hanke on saanut Opetushallitukselta avustusta 12 000 €.

Perusopetuksen innovaatio- ja kokeiluhaku, hallitusohjelman Kärkihanke 1.: Uusi peruskoulu -ohjelmaan liittyvät valtionavustukset perusopetuksen innovatiivisiin kokeiluihin ja kehittämiseen. Tämä hanke on Lopella: Nivelvaiheen erityisopetuksen kehittäminen. Hanke jatkui vuoden 2019 loppuun. Avustusta Opetushallitukselta saatiin 10 000 €.

Lopen lukion toimintakulttuurin kehittäminen ja pedagogiikan kehittäminen; Hanke lukiouudistuksen toimeenpanon tukemiseen. Hankkeessa kehitetään yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa Lopen lukion toimintakulttuuria ja pedagogiikkaa uuden lain ja opetussuunnitelman perusteiden mukaiseksi. Opetushallitus on myöntänyt avustusta 9 000 €.

Elokuussa alkoi opettajille suunnattu varhennetun kielenopetuksen (A1-kieli) hanke. Hanke oli suunnattu A1-kielen opettajille täydennyskoulutukseen. Opetushallitus myönsi avustusta 8 000 €.

Opetushallitus myönsi 17 000 € valtion erityisavustusta Lopen kunnalle esi- ja alkuopetuksen sekä varhaiskasvatuksen koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä siihen liittyviin kokeiluihin vuosille 2019–2020. Myönnetyn erityisavustuksen avulla Lopen kuntaan palkattiin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen perheohjaaja ajalle 2.9.2019–31.5.2020 (22,5 tuntia/viikko).

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VARHAISKASVATUS

Perustehtävä

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksessa lapsen etu on ensisijaisesti huomioitava asia yksittäisen lapsen sekä lapsiryhmän kannalta. Lapsen edun lisäksi varhaiskasvatuksessa korostuu lapsen oikeus leikkiin sekä lapsen oikeus tulla kuulluksi.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti sisällön ja toiminnan laadullinen kehittäminen	Henkilöstön arviointi Päiväkodin johtajien raportointi ennalta määriteltyjen osa-alueiden osalta	Varhaiskasvatus-päällikkö Päiväkodin-johtajat
2. Parempaa arkea	Sähköisten palveluiden käyttöönotto	Sähköisten palveluiden käyttömäärät	Varhaiskasvatus-päällikkö Päiväkodin-johtajat
3. Parempaa arkea	5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen osallistumisen lisääminen	Lasten osallistumisen prosentuaalinen seuranta	Varhaiskasvatus-päällikkö

Toteutuma 1

Päiväkodinjohtajien raportoinnin perusteella vuoden 2019 aikana varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti sisällön ja toiminnan laadullisessa kehittämisessä on erityisesti huomioitu pedagoginen dokumentointi, yleisen tuen toteutuminen varhaiskasvatuksen arjessa sekä Lopen varhaiskasvatuksessa painopistealueena olevan läsnäolopedagogiikan ja laadukkaan vuorovaikutuksen toteuttaminen. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa on tehty näkyväksi päiväkodin arjessa, oppimisympäristöissä, työyhteisön keskusteluissa sekä huoltajien kanssa käytävissä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa. Syksyllä 2019 toteutettiin kaikissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tiimeissä KARVI:n arviointiohjeistusten mukaisesti ja Lopen varhaiskasvatuksen arviointityöryhmän laatimana ensimmäiset arviointitehtävät, joissa tarkasteltiin henkilöstön ja lapsen välistä vuorovaikutusta.

Henkilöstön arviointi varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesta kehittämistyöstä on ollut vuoden 2019 ajan suunnitelmallista sekä jatkuvaa tiimeissä tehtävien tiimisopimusten ja ryhmäkohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien kautta toteutuen. Lisäksi yksiköissä järjestetään säännöllisesti varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien ns. pedatiimejä, joissa toteutetaan toiminnan arviointia. Keväällä 2019 tehtävänkuvien päivittämisen myötä jokaisen varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa on keskusteltu varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesta työstä omassa tehtävänkuvassaan. Päiväkodin johtaja on lisäksi oman yksikkönsä tiimien kanssa käydyissä tiimikehittämiskeskusteluissa ottanut keskusteluun oleellisia asioita pedagogisista sisällöistä ja kehittämisestä.

Toteutuma 2

Sähköiset palvelut varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen alaisessa esiopetuksessa (sisältäen sähköisen hakemusasiain, hoitoaikojen sähköisen ilmoittamisen, sähköiset sijoitus- ja maksupäätökset, varhaiskasvatuksen päiväkirjan, mobiilikirjaukseen siirtymisen sekä perhepäivähoitajien työaikakirjausten ja palkanlaskennan siirtymisen varhaiskasvatusjärjestelmän kautta toteutuvaksi) ovat käynnistyneet suunnitelman mukaisesti 1.10.2019 alkaen.

1.10.–31.12.2019 välisenä aikana uusista hakemuksista 96 % toimitettiin sähköisesti huoltajien eAsiain kautta. Sähköistä hoitoaikojen varausta käytti kyseisenä aikana huoltajista 99 %. Vastaava osuus päätöksistä on myös mahdollista toimittaa huoltajille sähköisesti.

Toteutuma 3

Lasten varhaiskasvatukseen osallistumisen prosentuaalista seuranta on toteutettu toukokuussa 2019 sekä joulukuussa 2019.

Toukokuussa 2019 tulevista esioppilaista (vuonna 2013 syntyneet) varhaiskasvatukseen osallistui 87,7 % ja 5-vuotiaista (vuonna 2014 syntyneet lapset) osallistui 84,6 %. Joulukuussa 2019 varhaiskasvatukseen 5-vuotiaista (vuonna 2014 syntyneet lapset) osallistui 88,8 %. Myös pienempien lasten osalta osallistumisprosentit olivat toukokuusta joulukuuhun 2019 nousseet.

Talous

410 VARHAISKASVATUS	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	416 540	0	416 540	424 563	-8 023	101,93%	419 738
TOIMINTAKULUT	-3 914 254	0	-3 914 254	-3 912 720	-1 534	99,96%	-3 898 103
TOIMINTAKATE	-3 497 714	0	-3 497 714	-3 488 157	-9 557	99,73%	-3 478 364
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-81 970	0	-81 970	-86 478	4 508	105,5%	-86 830
TILIKAUDEN TULOS	-3 579 684	0	-3 579 684	-3 574 635	-5 049	99,86%	-3 565 194
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-3 579 684	0	-3 579 684	-3 574 635	-5 049	99,86%	-3 565 194

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Varhaiskasvatuksen piirissä, kpl 31.12. / alle 3-vuotiaat	55	48	40	57
Varhaiskasvatuksen piirissä, % 31.12. / alle 3-vuotiaista	20	25	28	33
Varhaiskasvatuksen piirissä, kpl 31.12. / 3–5-vuotiaat	180	170	157	165
Varhaiskasvatuksen piirissä, % 31.12. / 3–5-vuotiaista	58	72	74	78
Avoin varhaiskasvatus, leikkikerho, lapsia/kerta ka.	5	4	5	päättynyt 31.5.2019
Avoin varhaiskasvatus, vanhempi–lapsi-kerho, lapsia/kerta ka.	6	8	10	päättynyt 31.5.2019
Päiväkotihoidon, hoitopäivän hinta	46	54	51	46
Perhepäivähoito, hoitopäivän hinta	63	53	66	52
Lapsia yksityisessä päivähoitossa, kpl 31.12.	35	27	32	25
Kotihoidontuen saajia, kpl 31.12.	73, lapsia 125	77, lapsia 134	115, lapsia 175	62, lapsia 94
Loppi-lisää saavat perheet, kpl 31.12.	43	46	55	33
Loppi-lisää maksettujen kuukausien määrä, kpl	519	641	450	558

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Varhaiskasvatuksen kokonaisuuden osalta toteuma on 99,9 %.

Läyliäisten päiväkodin osalta kunnan sisäisten kiinteistömenojen vyörytys sekä perhepäivähoidon kustannuspaikan eläkemenot ylittyvät runsaasti talousarvioon kirjatusta.

Hankkeet

Sivistystoimiala on osallistunut Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE). LAPE-hanke on edellisen hallituksen kärkihanke. Hankkeessa on koulutettu varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen henkilöstöä mm. lapset puheeksi (TLP) -menetelmän käyttöön.

Opetushallitus on myöntänyt 17 000 € valtion erityisavustusta Lopen kunnalle esi- ja alkuopetuksen sekä varhaiskasvatuksen koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen sekä siihen liittyviin kokeiluihin vuosille 2019–2020. Myönnetyn erityisavustuksen avulla Lopen kuntaan on palkattu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen perheohjaaja ajalle 2.9.2019–31.5.2020 (22,5 tuntia/viikko).

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: ESIOPETUS

Perustehtävä

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä.

Esiopetuksen tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan. Esiopetus edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla lasta vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Esiopetuksen toimintamallien yhdenmukaistaminen	Esiopettajien arvioinnin raportointi	Varhaiskasvatus-päällikkö Päiväkodinjohtajat
2. Parempaa arkea	Täydentävän varhaiskasvatuksen sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteistyön sisällöllinen kehittäminen	Päiväkodin johtajien raportointi, kysely lapsille, huoltajille ja henkilöstölle toimintavuoden aikana	Varhaiskasvatus-päällikkö Päiväkodinjohtajat

Toteutuma 1

Vuoden 2019 aikana on toteutettu esiopetuksen vuosikellon päivittäminen esiopetusryhmien työkaluksi, esioppilaan oppimissuunnitelman päivittäminen sekä esi- ja alkuopettajien yhteiset kokoontumiset.

Esiopettajien arvioinnin mukaisesti vuoden 2019 aikana on lisäksi varhaiskasvatuksen alaisen esiopetuksen toimintamalleja yhdenmukaistettu seuraavilta osin:

- Sisällölliseen toimintaan liittyvät asiat: tutustumiskäytänteet, 5-vuotiaiden ryhmien ja esiopetusryhmien yhteistyön tehostaminen, koulun kanssa tehtävän yhteistyön suunnitelman laatiminen jo syksyllä, mahdollisuus osallistua koulun henkilöstön tapahtumatiimeihin, urheiluseurayhteistyö, uimakoulukäytänteet, Naakka-kirkko yhteistyönä seurakunnan kanssa, esiopetuksen yhteistyö kirjaston kanssa, asiakkuuskeskustelut, varhaiskasvatuksen ruokailusuositukset, kartoitukset esioppilaille, lasten haastattelut sekä yhteisten arviointikäytänteiden kehittäminen varhaiskasvatuksen arvioinnin kehittämistyön rinnalla.
- Järjestämiseen liittyvät asiat: samat työ- ja loma-ajat, yhtenäiset käytännöt esiopetuksen toteutuksessa (esiopetusta järjestetään arkipäivisin klo 9–13), uudet/uudehkot esiopetustilat koulujen läheisyydessä, yhtenäiset työaika-, henkilöstö- ja johtamisrakenteet sekä esiopetuksen yhteistyö koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa.

Toteutuma 2

Marraskuussa 2019 toteutettiin lapsille, huoltajille ja henkilöstölle kysely, josta päiväkotien johtajat laativat alueittain raportin. Lasten osuus kyselystä toteutettiin samassa kyselyssä huoltajien kanssa, jolloin lapsella ja hänen huoltajallaan oli mahdollisuus vastata yhdessä kyselyyn. Kyselyn vastaukset ja niistä koottu raportti on käsitelty päiväkotien johtajien johdolla alueittain henkilöstön kanssa.

Vastausprosentti kyselyyn on seuraavanlainen:

Täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi ja hänen huoltajansa	43 %
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuva lapsi ja hänen huoltajansa	32 %
Täydentävän varhaiskasvatuksen henkilökunta	92 %
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilökunta	71 %

Kyselyn perusteella laaditun raportoinnin mukaisesti lapset ovat tyytyväisiä toimintaan ja kokevat toiminnan viihtyisäksi sekä turvalliseksi. Lisäksi lapset pääsääntöisesti kokevat, että heillä on toiminnassa kavereita ja pääsevät mukaan leikkiin. Merkittävää on kuitenkin huomioida ne lapset, jotka kokivat, että heillä ei ole kavereita aamuisin tai iltapäivisin. Vastausten perusteella myös huoltajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä toimintaan ja he arvostavat tuttuja aikuisia toiminnassa. Launosten alueella huoltajat antoivat hyvää palautetta ryhmien eriyttämisestä iltapäivän osalta, jotta ryhmäkoko ei kasvaisi liian suureksi. Huoltajat toivovat enemmän tiedottamista toiminnasta ja sen sisällöstä, enemmän ulkoilua, liikkumista ja leikkiä sekä mm. suvaitsevaisuuden ja sosiaalisten taitojen opettelua osana toimintaa.

Henkilökunnan vastauksissa nousi esiin tilaratkaisut sekä niiden mukanaan tuomat positiiviset ja kehitettävät asiat, sijaisjärjestelyiden selkeyden tarve, tiedonkulun kehittämisen tarve sekä yhteisen toiminnan suunnittelun tarve ja tehostaminen. Lisäksi nostettiin esiin yhteisten pelisääntöjen ja positiivisen työotteen merkitys toiminnan toteuttamisessa sekä yhteisten palaverien ja suunnittelun mahdollistuminen.

Talous

415 ESIOPETUS	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	0	0	0	86	-86		375
TOIMINTAKULUT	-496 430	0	-496 430	-459 952	-36 478	92,65%	-456 442
TOIMINTAKATE	-496 430	0	-496 430	-459 867	-36 564	92,63%	-456 067
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-47 620	0	-47 620	-47 606	-14	99,97%	-47 606
TILIKAUDEN TULOS	-544 050	0	-544 050	-507 473	-36 577	93,28%	-503 673
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-544 050	0	-544 050	-507 473	-36 577	93,28%	-503 673

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Esiopetukseen osallistuvia lapsia, henkilöä	92	92	84	82
Esiopetukseen osallistuvia lapsia % 6-vuotiaista	98	100	100	100
Esiopetusikäisiä, Kirkonkylä	24	21	22	27
Esiopetusikäisiä, Launonen	37	30	30	31
Esiopetusikäisiä, Läyliäinen	25	33	21	23
Esiopetusikäisiä, Länsi-Loppi	2	6	7	0
Esiopetusikäisiä, Piipala	4	2	4	1
Esiopetusikäisiä, yksityinen	0	1		0
Esiopetuspäiviä vuoden aikana	190	189	189	189

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Esiopetuksen kokonaisuuden osalta toteuma on 93,3 %.

Ei poikkeamia.

Hankkeet

Sivistystoimiala on osallistunut Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan (LAPE). LAPE-hanke on edellisen hallituksen kärkihanke. Hankkeessa on koulutettu varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen henkilöstöä mm. lapset puheeksi (TLP) -menetelmän käyttöön.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: ALAKOULUT

Perustehtävä

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Lopen kunnan perusopetus antaa oppilaille hyvät perustiedot ja -taidot. Perusopetus tukee oppilaan kokonaispersoonallisuuden, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä, kasvattaa vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä luo valmiuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen, oppimaan oppimisen taitoihin ja opiskeluun ylimmillä kouluasteilla.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Positiivisen pedagogiikan vahvistaminen	Positiivisia tuntimerkintöjä käytetään joka luokassa. Saadun palautteen perusteella tuntimerkintöjä kehitetään lukuvuodelle 2019–2020. Opettajakokouksissa on vertaisopittu positiivista pedagogiikkaa vahvistavista menetelmistä.	Sivistysjohtaja Rehtori Aluerehtorit
	Oppilaiden osallisuuden vahvistaminen	Jokaiselle koululle on kehitetty oppilaille aloite- ja palautejärjestelmä; tulleiden ja käsiteltyjen aloitteiden ja palautteiden määrä; aloitteita ja palautteita seuranneet toimenpiteet, oppilaskuntatoimintaa joka koululla.	Sivistysjohtaja Rehtori Aluerehtorit

Toteutuma 1

Positiiviset tuntimerkinnät on otettu käyttöön kaikissa luokissa, pyritään innostavaan ja rohkaisevaan lähestymistapaan. Myös kannustava, rakentava palaute oppitunneilla oppilasta kunnioittavalla puhetavalla on tärkeä koulumenestykseen vaikuttava asia. Itsearviointeissa oppilaita kannustetaan löytämään itsensä hyviä puolia huonojen puolien sijaan.

Positiivisista merkinnöistä kerättiin huoltajilta, henkilökunnalta ja opiskelijoilta palaute, jonka perusteella positiivisia merkintöjä kehitettiin. Syksyllä 2019 Wilma-merkintöihin lisättiin uusia positiivisia vaihtoehtoja. Opettajat ovat käyneet Positiivisen pedagogiikan ja Positiivinen cv -koulutuksissa. Opettajankokouksissa keskustellaan säännöllisesti positiivisen pedagogiikan käytöstä ja ylläpitämisestä.

Toteutuma 2

Oppilaskuntatoimintaa on joka koululla. Oppilaskunnan hallitusten jäsenille on järjestetty mahdollisuus osallistua opettajankokoukseen ja tiimipalavereihin sekä vanhempaintoimikunnan kokouksiin. Aloite-/palautelaatikko tai joku muu palautejärjestelmä on otettu jokaisella koululla käyttöön syksyn aikana. Palautteet on käsitelty oppilaskunnan hallituksen kokouksissa. Oppilaiden osallistamista toteutetaan opetussuunnitelman mukaisesti jokapäiväisessä koulun toiminnassa.

Talous

420 ALAKOULUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	172 010	0	172 010	319 285	-147 275	185,62%	274 904
TOIMINTAKULUT	-5 287 481	0	-5 287 481	-5 440 398	152 917	102,89%	-4 869 735
TOIMINTAKATE	-5 115 471	0	-5 115 471	-5 121 112	5 641	100,11%	-4 594 830
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-304 600	0	-304 600	-450 835	146 235	148,01%	-433 089
TILIKAUDEN TULOS	-5 420 071	0	-5 420 071	-5 571 947	151 876	102,8%	-5 027 920
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-5 420 071	0	-5 420 071	-5 571 947	151 876	102,8%	-5 027 920

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Joentaan koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	49	50	50	46
- kokonaiskustannukset /oppilas	5 755	5 516	6 202	6 213
Kirkonkylän koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	169	141	141	133
- kokonaiskustannukset /oppilas (yleisop.)	6 024	6 123	7 020	6 622
- pienluokkien oppilasmäärä (20.9.)	39	46	46	40
- kokonaiskustannukset /oppilas	14 439	13 995	14 193	15 070
- kuntouttavan luokan oppilasmäärä (20.9.)	4	5	5	5
- kokonaiskustannukset /oppilas	31 529	24 674	23 859	18 362
Kormun koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	49	45	45	43
- kokonaiskustannukset /oppilas	6 619	6 744	6 589	6 799
Launosten koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	132	144	144	150
- kokonaiskustannukset /oppilas (yleisop.)	5 971	5 909	6 095	5 902
- pienluokkien oppilasmäärä (20.9.)	5	4	4	7
- kokonaiskustannukset /oppilas	16 688	20 949	24 208	17 303
Länsi-Lopen koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	40	33	33	30
- kokonaiskustannukset /oppilas	6 708	7 454	8 097	7 457
Läyliäisten koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	159	153	153	167
- kokonaiskustannukset /oppilas (yleisop.)	5 692	6 147	6 164	5 605
- pienluokkien oppilasmäärä (20.9.)	8	5	5	6
- kokonaiskustannukset /oppilas	12 255	16 059	17 624	17 263
Pilpalan koulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	25	22	22	18
- kokonaiskustannukset /oppilas	7 724	8 060	8 459	9 310

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Koulumatkakuljetukset				
- kuljetusoppilaiden määrä (perusopetus)	413	410	405	401
- kuljetuskustannukset/kuljetusoppilas (perusopetus)	1 594	1 594	1 802	1 703

*) Kokonaiskustannukset (koulun kust., yhteiset kust. alakoulut, hankkeet ja muut kust. yläkoulu, psykologi- ja kuraattoripalveluiden kust. alakoulut ja yläkoulu)/oppilas = Toimintakulut yhteensä - muut toimintatuotot /oppilasmäärä (hallinnon kustannuksia ei ole vöyrytetty)

TA 2019 ja TP 2019 perusopetuksen alla toimivat yläkoulu ja alakoulut erotettu omiksi kustannuspaikoikseen. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia TP 2017 ja TP 2018 kanssa.

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Alakoulujen osalta toteuma on 102,8 %. Kirkonkylän kasvatusalueen toteuma on 97,9 %, Launosten kasvatusalueen toteuma on 102,3 %, Läyliäisten kasvatusalueen toteuma on 115,9 % ja alakoulujen koulumatkakuljetusten toteuma on 113,6 %.

Hankkeet

Kerhotoiminnan kehittäminen.

Esi- ja perusopetuksen tasa-arvoa edistävä hanke.

Tutoropettajien toiminta ja osaamisen kehittäminen -hanke; Opettajien digitaalisen osaamisen kehittäminen.

Nivelvaiheen erityisopetuksen kehittäminen, Perusopetuksen innovaatio- ja kokeiluhaku.

Varhennettu A1-kielen opetus.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: YLÄKOULU

Perustehtävä

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi. Lopen kunnan perusopetus antaa oppilaille hyvät perustiedot ja -taidot. Perusopetus tukee oppilaan kokonaispersoonallisuuden, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä, kasvattaa vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä luo valmiuksia itsensä jatkuvaan kehittämiseen, oppimaan oppimisen taitoihin ja opiskeluun ylimmillä kouluasteilla.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Positiivisen pedagogiikan vahvistaminen	Positiivisia tuntimerkintöjä käytetään joka luokassa. Saadun palautteen perusteella tuntimerkintöjä kehitetään lukuvuodelle 2019–2020. Opettajakouksissa on vertaisopittu positiivista pedagogiikkaa vahvistavista menetelmistä.	Sivistysjohtaja Rehtori
	Oppilaiden osallisuuden vahvistaminen	Yläkoululle on kehitetty oppilaille aloite- ja palautejärjestelmä; tulleiden ja käsiteltyjen aloitteiden ja palautteiden määrä; aloitteita ja palautteita seuranneet toimenpiteet, oppilaskuntatoimintaa.	Sivistysjohtaja Rehtori

Toteutuma 1

Yläkoulussa noudatetaan peruskoulujen yhteistä linjaa positiivissa palautteissa. Keskustelua positiivisesta pedagogiikasta opettajakouksissa on lisätty.

Toteutuma 2

Palautemahdollisuuksia ovat seuraavat:

- suullinen, välitön palaute, joka käsitellään välittömästi
- huoltajien kautta tullut palaute, joka myös käsitellään heti sen tultua
- palautelaatikko kanslian ulkopuolella ei ole oikein toiminut, sen muuttamista sähköiseen muotoon harkitaan
- yläkoulun oppilaskuntien edustajat ovat mukana suunnitteluryhmän palaverissa
- oppilaskuntatoiminta on aktiivista

Palautteen määrästä ei ole tilastoitua aineistoa.

Talous

425 LOPEN YLÄKOULU	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	61 770	0	61 770	15 430	46 340	24,98%	15 564
TOIMINTAKULUT	-2 909 346	0	-2 909 346	-2 681 484	-227 863	92,17%	-3 084 931
TOIMINTAKATE	-2 847 576	0	-2 847 576	-2 666 054	-181 522	93,63%	-3 069 367
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-132 830	0	-132 830	-180 664	47 834	136,01%	-151 022
TILIKAUDEN TULOS	-2 980 406	0	-2 980 406	-2 846 718	-133 689	95,51%	-3 220 389
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-2 980 406	0	-2 980 406	-2 846 718	-133 689	95,51%	-3 220 389

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Lopen yläkoulu				
- oppilasmäärä (20.9.)	305	303	303	286
- kokonaiskustannukset /oppilas	7 483	7 181	7 135	7 105
- Jopo-luokan oppilasmäärä (20.9.)	7	9	9	12
- kokonaiskustannukset /oppilas	4 815	8 451	10 315	9 650
- pienluokkien oppilasmäärä (20.9.)	20	19	19	20
- kokonaiskustannukset /oppilas	16 105	15 003	17 119	14 843
Koulukuljetukset				
Koulukuljetusoppilaat (20.9.) perusopetus	413	410	405	401
Kuljetuskustannukset /kuljetusoppilas	1 594	1 549	1 802	1 703

*) Kokonaiskustannukset (koulun kust., yhteiset kust. alakoulut, hankkeet ja muut kust. yläkoulu, psykologi- ja kuraattoripalveluiden kust. alakoulut ja yläkoulu)/oppilas = Toimintakulut yhteensä - muut toimintatuotot /oppilasmäärä (hallinnon kustannuksia ei ole vyörytetty)

TA 2019 ja TP 2019 perusopetuksen alla toimivat yläkoulu ja alakoulut erotettu omiksi kustannuspaikoikseen. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia TP 2017 ja TP 2018 kanssa.

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Yläkoulun osalta toteuma on 95,5 %.

Hankkeet

Opettajien digitaalisen osaamisen kehittäminen -hanke jatkuu edelleen.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: LUKIO

Perustehtävä

Tuottaa opiskelijoille niin hyvä pohjakoulutus, että he selviävät ylioppilaskirjoituksista ja saavat riittävät jatko-opintovalmiudet.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Lukio-opetus vastaa opiskelijoiden tarpeita	Opiskelijakyselyn tulokset huhtikuussa, opiskelijamäärä säilyy ennallaan, sijoittuminen jatko-opintoihin, suoritettut lukiodiplomit.	Sivistysjohtaja Rehtori
	Opiskelijoiden osallisuuden vahvistaminen	Lukioon on kehitetty opiskelijoille aloite- ja palautejärjestelmä; tulleiden ja käsiteltyjen aloitteiden ja palautteiden määrä; aloitteita ja palautteita seuranneet toimenpiteet; aktiivinen opiskelijakuntatoiminta, opiskelijajäsenet tiimeissä.	Sivistysjohtaja Rehtori

Toteutuma 1

Opiskelijakysely tehtiin huhtikuussa. Palautekysely lukiolaisille toteutettiin huhtikuussa 2019. Vastausprosentti jäi kovin alhaiseksi, ja seuraavat tulokset perustuvatkin muutaman opiskelijan vastauksiin. Vastausten lukuväli on 1–5 siten, että mitä suurempi vastausten keskiarvo oli, sitä tyytyväisempiä asiaan oltiin. Digitaalisuuden toimivuuteen ei oltu kovin tyytyväisiä (2,5). Sen sijaan sen hyödyntämiseen oltiin jo paljon tyytyväisempiä (3,5). Lukio-odotukset olivat täyttyneet tasolla 3,0. Opintojen ohjaukseen oltiin hyvin tyytyväisiä, erikoisesti opintojen ohjaajan tarjoamana (4,5). Lukion retki sai palautteeksi 4,0. Itsenäiseen opiskeluun ja sen tukeen ei oltu tyytyväisiä (2,5). Tukiopetus ja erityisopettajan tuki saivat arvioksi 3,5 ja kysymys tulevaisuuden suunnitelmista 3,0.

Kevään 2020 osalta sama kysely tehtiin 10.2.2020. Tulokset eivät ole vielä valmiit.

Toteuma 2

Syksyn aikana saatiin Lopelle 1 uusi ylioppilas. Yksi viime vuoden abiturienteista jatkaa vielä opiskelujaan. Hiljattain abiturienteille suoritettun kyselyn perusteella varusmiespalvelua on parhaillaan suorittamassa 7, töissä 5, AMK-opiskeluja suorittamassa 1, AMK-paikka valmiina 1:llä, yliopistopaikka varmistunut 1:llä, parhaillaan töissä 6. Kaikkiaan 11 ei ole vastannut kyselyymme.

Talous

430 LUKIOT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT YHTEENSÄ	0	0	0	5 032	-5 032		3 747
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-610 866	0	-610 866	-651 095	40 229	106,59%	-624 196
TOIMINTAKATE	-610 866	0	-610 866	-646 063	35 197	105,76%	-620 449
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-48 820	0	-48 820	-48 818	-2	100,0%	-48 818
TILIKAUDEN TULOS	-659 686	0	-659 686	-694 881	35 194	105,34%	-669 266
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-659 686	0	-659 686	-694 881	35 194	105,34%	-669 266

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Lukio-opiskelijat yhteensä (31.12.)	54	74	75	64
Ylioppilaat	22	11	26	25

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Lukion toteuma vuoden 2019 lopussa oli 105,3 %.

Lukion palkkasummaa rasittaa edellisen lukuvuoden suurehko kurssimäärä, joka syntyi siitä, että Lopen lukio sai mahdollisuuden jakaa suuren 1. vuosikurssin (33 opiskelijaa) kahteen ryhmään. Tämä aiheutti sen, että keväällä palkkasummaa kertyi yli talousarviossa aikoinaan arvioidun.

Syksystä 2019 alkaen lukion kurssimäärää on karsittu kaiken kaikkiaan 13 kurssilla (edellisen vuoden 146 kurssia pieneni tämän vuoden 133 kurssiksi). Pienennys on noin 9 %. Tästä huolimatta henkilöstökulut ylittyivät 29 449 € = 6 %. Sijaisuuskulut aiheuttivat yksistään jo 29 616 €:n ylityksen. Ravitsemuspalvelut aiheuttivat ylitystä 17 303 €.

Hankkeet

Lukion uuden opetussuunnitelman kehittämishanke 10 000 €.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

Perustehtävä

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lähtökohtana on tarjota lapsille turvallinen kasvuympäristö koulupäivää ennen ja sen jälkeen, tukea lapsen kasvua ja kehitystä, luoda perustaa hyvälle vapaa-ajan-viettotavoille ja auttaa perheitä kasvatustehtävän toteuttamisessa. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on lapsen valvomattomaan ajankäyttöön liittyvien riskitekijöiden sekä syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja pyrkimys edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Täydentävän varhaiskasvatuksen sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteistyön sisällöllinen kehittäminen	Päiväkodin johtajien raportointi, kysely lapsille, huoltajille ja henkilöstölle toimintavuoden aikana	Varhaiskasvatuspäällikkö Päiväkodinjohtaja

Toteutuma 1

Marraskuussa 2019 toteutettiin lapsille, huoltajille ja henkilöstölle kysely, josta päiväkotien johtajat laativat alueittain raportin. Lasten osuus kyselystä toteutettiin samassa kyselyssä huoltajien kanssa, jolloin lapsella ja hänen huoltajallaan oli mahdollisuus vastata yhdessä kyselyyn. Kyselyn vastaukset ja niistä koottu raportti on käsitelty päiväkotien johtajien johdolla alueittain henkilöstön kanssa.

Vastausprosentti kyselyyn on seuraavanlainen:

Täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuva lapsi ja hänen huoltajansa	43 %
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuva lapsi ja hänen huoltajansa	32 %
Täydentävän varhaiskasvatuksen henkilökunta	92 %
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilökunta	71 %

Kyselyn perusteella laaditun raportoinnin mukaisesti lapset ovat tyytyväisiä toimintaan ja kokevat toiminnan viihtyisäksi sekä turvalliseksi. Lisäksi lapset pääsääntöisesti kokevat, että heillä on toiminnassa kavereita ja pääsevät mukaan leikkiin. Merkittävää on kuitenkin huomioida ne lapset, jotka kokivat, että heillä ei ole kavereita aamuisin tai iltapäivisin. Vastausten perusteella myös huoltajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä toimintaan ja he arvostavat tuttuja aikuisia toiminnassa. Launosten alueella huoltajat antoivat hyvää palautetta ryhmien eriyttämisestä iltapäivän osalta, jotta ryhmä koko ei kasvaisi liian suureksi. Huoltajat toivovat enemmän tiedottamista toiminnasta ja sen sisällöstä, enemmän ulkoilua, liikkumista ja leikkiä sekä mm. suvaitsevaisuuden ja sosiaalisten taitojen opettelua osana toimintaa.

Henkilökunnan vastauksissa nousi esiin tilaratkaisut sekä niiden mukanaan tuomat positiiviset ja kehitettävät asiat, sijaisjärjestelyiden selkeyden tarve, tiedonkulun kehittämisen tarve sekä yhteisen toiminnan suunnittelun tarve ja tehostaminen. Lisäksi nostettiin esiin yhteisten pelisääntöjen ja positiivisen työotteen merkitys toiminnan toteuttamisessa sekä yhteisten palaverien ja suunnittelun mahdollistuminen.

Talous

440 ILTAPÄIVÄTOIMINTA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	46 500	0	46 500	57 580	-11 080	123,83%	47 875
TOIMINTAKULUT	-181 387	0	-181 387	-179 868	-1 518	99,16%	-165 567
TOIMINTAKATE	-134 887	0	-134 887	-122 288	-12 599	90,66%	-117 692
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-134 887	0	-134 887	-122 288	-12 599	90,66%	-117 692

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaustuntien määrä	4 100	4 608	4 500	4512
Aamupäivätoimintaan osallistuvien lasten lukumäärä 31.12.	40	25	40	51
Iltapäivätoimintaan osallistuvien lasten lukumäärä 31.12.	80	60	65	73

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan kokonaisuuden osalta toteuma on 90,7 %.

Launosten ja Läyliäisten alueella haki koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan lukuvuodelle 2019–2020 ennakoitua suurempi määrä oppilaita, minkä vuoksi kunnanhallitukselta on anottu kaksi osa-aikaisen iltapäivätoiminnan ohjaajan täyttölupaa lukuvuodelle 2019–2020. Henkilöstökulut eivät tuoneet lisämäärärahan tarvetta, koska samanaikaisesti tuotot nousivat selkeästi lapsimäärän lisääntymisen vuoksi.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: KANSALAIPOISTO

Perustehtävä

Monipalveluopisto, jonka tehtävänä on kunnan ainoana aikuisoppilaitoksena järjestää laadukasta ja laaja-alaista opetusta elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti eri puolilla kuntaa ja erilaisille kohderyhmille. Opisto järjestää myös lasten opetusta kuvataiteessa, musiikissa, liikunnassa ja käsityössä.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Virkistävää vapaa-aikaa	Kurssitarjonta on houkuttelevaa ja sitä järjestetään eri puolilla kuntaa.	Opiskelijoiden määrä pysyy vähintään samana tai kasvaa verrattuna vuoteen 2018. Kurseja järjestetään vähintään neljässä eri kylässä tai taajamassa Lopen alueella.	Opiston rehtori
	Tanssi- ja liikunta-kurssien tarjonta on laajaa.	Tanssi- ja liikuntakurssien määrä pysyy vähintään samana tai kasvaa verrattuna vuoteen 2018.	Opiston rehtori

Toteutuma 1

Kurssitarjonnan järjestäminen eri puolilla kuntaa toteutui. Vuonna 2019 kurseja järjestettiin kirkonkylän lisäksi Launosissa, Läyliäisissä ja Vojakkalassa. Tarjolla oli ruotsin kielen kurssi Pilpalassa, mutta se ei toteutunut.

Toteutuneita tunteja oli 2019 yhteensä 2547,97. Vuoteen 2018 verrattuna tunteja toteutui 384,61 vähemmän. Tuntimäärien pienentymisen yhtenä syynä oli se, että suositut "Lavis"- ja "Zumba"-kurssit eivät toteutuneet syksyllä 2019, kun opisto ei saanut tuntiopettajaa näille kurseille, vaikka esimerkiksi lähialueiden tuntiopettajia pyydettiin opistolle opettamaan ja opistolla oli myös Kuntarekryssä hakemus. Toinen syy tuntimäärien pienentymiseen oli, että Naiskuoro Timotei ja kaksi lapsikuoroa eivät jatkaneet opiston kursseina. Vuonna 2019 toteutui yhteensä 98 kurssia, joten suurta muutosta kurssien määrässä edellisvuoteen verrattuna ei ollut (2018 toteutui 102 kurssia).

Vuonna 2019 oli netto-opiskelijoita yhteensä 798. Vuoteen 2018 verrattuna netto-opiskelijoita oli 28 kurssilaista vähemmän. Siihen nähden, että tuntimäärä vuonna 2019 oli edellisvuotta pienempi, ei netto-opiskelijoiden määrä laskenut merkittävästi, vaikka tavoite siitä, että opiskelijoiden määrä pysyy samana tai kasvaa edellisvuoteen nähden ei toteutunut. Netto-opiskelijamäärässä on ollut pientä vaihtelua aiempi-nakin vuosina. Toteutuneiden tanssi- ja liikuntakurssien lukumäärässä ei tapahtunut muutosta: sekä 2018 että 2019 toteutuneita kurseja oli yhteensä 27. Uutena kurssitarjonnassa oli 10-kortti, josta tuli nopeasti suosittu kurssi asiakkaiden keskuudessa.

Talous

450 KANSALAIPOISTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	43 000	0	43 000	45 485	-2 485	105,78%	52 636
TOIMINTAKULUT	-226 652	0	-226 652	-206 207	-20 444	90,98%	-231 304
TOIMINTAKATE	-183 652	0	-183 652	-160 723	-22 929	87,52%	-178 668
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-183 652	0	-183 652	-160 723	-22 929	87,52%	-178 668

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Nettomenot/opetustunti	55,8	57	65	61,73
Nettomenot/opiskelija	221	207	270	197,10
Nettomenot/asukas	19,5	21	25	20,12
Opiskelijat	725	826	750	798
Kurssit	95	102	100	98

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Lopen opiston toteuma on 87,5 %. Toimintatuotot olivat 105,8 % (Vuonna 2018 125,3 %). Toimintakulut olivat 91,0 % (Vuonna 2018 108,1 %).

Lukuvuotta 2019–2020 suunnitellaan pyrittiin ottamaan huomioon kurssilaisilta saadut palautearviot. Kurssipalautteissa korostui toive erilaisista lyhytkursseista. Niitä oli syksyllä 2019 tarjolla enemmän kuin aiemmin, mutta esimerkiksi tietotekniikan kurssi ja äänenhuollon työpaja eivät toteutuneet. Koko lukuvuoden kurseista peruuntui muutama kurssi, jotka ovat olleet vuosia opiston opinto-ohjelmassa, kuten ”Kässäkerho lapsille” -kurssit Läyliäisissä ja Launosissa sekä soitinopetuksen kurssi Läyliäisissä. Myöskään erityisryhmälle tarkoitettu ”Kuuselan kuvataide” -kurssi ei toteutunut vähäisen kurssilaisten määrän vuoksi. Yksi lyhytkurssi jouduttiin perumaan tuntiopettajan sairastumisen vuoksi, vaikka osallistujia olisi ollut reilusti yli minimin. Uusi kurssi, Lopen sekakuoro, jouduttiin keskeyttämään, koska kurssille ilmoittautuneiden määrä putosi kymmenestä kuuteen.

Lopen opiston tulot painottuvat edelleen syksyyn, koska vähintään puolet kurseista on koko lukuvuoden kurseja. Toteutuvat koko lukuvuoden kurssit laskutetaan syksyisin. Vuonna 2019 ei nostettu kurssimaksuja aiempien vuosien tapaan. Talousarviossa 2019 maksutuottojen summaksi arvioitiin 43 000 euroa. Toteutuma oli 45 627 euroa. Talousarvioon nähden kurssimaksujen korottamatta jättämisellä ei ollut negatiivista vaikutusta.

Suurin poikkeama talousarvioon nähden on kalusto ja koneet, jotka ylittävät 500 euroa. Talousarviossa summa on 500 euroa koko vuodelle. Opiston toimistoon hankittiin keväällä 2019 Martelasta kaksi lukitettavaa kaappia, joissa on myös naulakko. Rehtorilla ei aiemmin ollut omaa naulakkoa. Opistosihteerin ja rehtorin käytössä olevat rulokaapit eivät ole lukittavia ja säilytystilaa ei ollut riittävästi. Kaappien hinta on yhteensä 1 487 euroa, ja siksi talousarvion kohdalla poikkeama on 268,70 %.

Hankkeet

Lopen opisto on mukana lähiopistojen yhteisessä ”Digitaalisuuden hyödyntäminen opistotoiminnassa” -nimisessä hankkeessa. Hanke sai lisäaikaa vuodelle 2020. Sen puitteissa on lähiopistojen kanssa järjestetty ilmaista koulutusta henkilökunnalle ja tuntiopettajille digitaaloissa.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: MUSIIKKIOPISTO

Perustehtävä

Tehtäväalueeseen sisältyvät määrärahat Riihimäen musiikkiopiston palveluihin.
Riihimäen musiikkiopiston antama opetus perustuu kuntien väliseen sopimukseen.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Virkistävää vapaa-aikaa	Musiikkileikkikoulutoimintaa Kirkonkylässä, Launosissa ja Läyliäisissä.	Lasten lukumäärä / vertailuvuodet verrattuna kahteen edelliseen vuoteen	Kirjastotoimenjohtaja

Toteutuma

	2017			2018			2019		
	kevät	syksy	yht.	kevät	syksy	yht.	kevät	syksy	yht.
Oppilaat	28	30	58	23	29	52	32	28	60

Talous

462 MUSIIKKIOPISTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-31 950	0	-31 950	-30 804	-1 146	96,41%	-27 171
TOIMINTAKATE	-31 950	0	-31 950	-30 804	-1 146	96,41%	-27 171
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-31 950	0	-31 950	-30 804	-1 146	96,41%	-27 171

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Opiskelijoiden lukumäärä	30	26	30	30
Musiikkileikkikouluun osallistujien lukumäärä	50	42,5	35	60

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Musiikkiopiston toimintakatteen toteuma on 96,4 %. Musiikkiopisto toteutuu kokonaisuutena talousarvion puitteissa.

Hankkeet

Ei hankkeita johtuen ostopalveluluonteesta.

TOIMIELIN: SIVISTYSLAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: KIRJASTOTOIMI

Perustehtävä

Kirjastot ovat tiedon, oppimisen ja elämysten keskuksia. Kirjastot tarjoavat laaja-alaisen mahdollisuuden kulttuurin ja elämysten lähteille, antavat mahdollisuuden hankkia tietoa ja henkistä pääomaa sekä tukevat tietojen, taitojen ja koulutuksen täydentämistä. Kirjastot tukevat ihmisten hyvinvointia ja ehkäisevät syrjäytymistä. Kirjastot ovat väylä paikalliseen, alueelliseen ja maailmanlaajuiseen tietoon ja kulttuuriperintöön. ”Yhteistyön avulla ajanmukaisia, asiakaslähtöisiä ja elämyksellisiä kirjastopalveluita elämänkaaren kaikissa vaiheissa perinteitä unohtamatta.” (Ratamo-kirjastojen ja Lopen kirjaston yhteinen toiminta-ajatus ja visio)

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Virkistävää vapaa-aikaa	Monipuoliset tapahtumat ja yhteistyö eri toimijoiden kanssa	Kävijämäärät ja palaute vähintään edellisvuosien tasolla	Kirjastotoimenjohtaja
	Lasten ja nuorten lukemisen tukeminen: Kirjavinkkauksien ja tiedonhaunopetuksen lisääminen	Tilaisuuksien ja kävijöiden määrä vähintään edellisten vuosien tasolla	Kirjastotoimenjohtaja
	AV-aineistojen monipuolistaminen, kehittäminen ja päivittäminen	Aineistolajien monipuolisuus / määrä ja lainatilastot	Kirjastotoimenjohtaja

Toteutuma 1

Tapahtumien osalta tilanne on tänä vuonna hyvä. Erityisen suosittuja olivat lautapelipäivät, joita järjestettiin keväällä ja syksyllä. AVI:lta saadun apurahan turvin järjestettiin tapahtumia kirjastolla, kirjastotautossa ja kouluilla. Myös yhteistyökumppaneiden kanssa järjestettiin tapahtumia mm. Osuuspankin kanssa digipäivä ja Stabaconin kanssa suositut lautapelipäivät keväällä ja syksyllä. Lohjan kaupungin kirjaston kanssa järjestettiin ”Karjala kirjallisuudessa” -tilaisuus. Osallistuttiin erilaisiin lukemaan houkuttamisen kampanjoihin, kuten ”Lue minut” sekä ”Lukuloma”. Lisäksi Lopen kirjasto on järjestänyt tapahtumia muiden kirjastojen kanssa (mm. Espoo ja Lieto).

Eri toimijoita ovat koulut, kulttuuripuoli, esiintyjät, nuorisotoimi sekä muut yhteistyökumppanit.

Toteutuma 2

Kulunut vuosi oli vilkas kirjastovuosi. Päiväkotijäsen- ja koululaisryhmiä kävi paljon. Tiedonhaun opetusta on lisätty eri luokka-asteilla, kuluvana vuonna erityisenä kohderyhmänä ovat 7-luokkalaiset. Kirjavinkkausta on tarjottu lähinnä yläkoululaisille sekä jonkin verran myös alakoululaisille. Lukiolaisille on tarjottu informaatiolukutaidon opetusta. Yhtenä kirjastoon tutustumisen muotona otettiin käyttöön QR-koodisuunnistus. Ensimmäisinä suunnistamaan pääsivät Kirkonkylän koulun kuudennet luokat.

Toteutuma 3

Tänä vuonna on panostettu erityisesti av-aineiston hankintaan. On hankittu runsaasti lisää elokuvia ja tv-sarjoja. Kokonaan uutta ovat lainattavat konsolipelit, joita oli selvästi kaivattu. Pelejä on lainattu todella paljon. CD-äänikirjoja on hankittu lisää, lähes kaikki ilmestyvät suomenkieliset äänikirjat ovat kokoelmassa. Celia-kirjaston Daisy-äänikirjojen määrää on myös lisätty.

Talous

470 KIRJASTOTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	20 770	0	20 770	15 244	5 526	73,39%	20 418
TOIMINTAKULUT	-532 933	0	-532 933	-499 039	-33 894	93,64%	-463 596
TOIMINTAKATE	-512 163	0	-512 163	-483 795	-28 368	94,46%	-443 178
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-21 430	0	-21 430	-25 461	4 031	118,81%	-26 265
TILIKAUDEN TULOS	-533 593	0	-533 593	-509 256	-24 337	95,44%	-469 443
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-533 593	0	-533 593	-509 256	-24 337	95,44%	-469 443

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Lainat, kpl/asukas	9,22	9,61	10,00	9,8
Menot, €/asukas	61,21	58,88	59,11	57,30

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Kirjastotoimen toteuma on 95,4 %. Kirjastotoimi toteutui kokonaisuutena talousarvion mukaisesti. Vuoden 2019 alusta palvelupiste Rosamunda siirtyi hallinnollisesti kirjastotoimen alle. Rosamundan menot mukaan luettuna kirjastotoimen menot asukasta kohti vuonna 2019 ovat 63,75 euroa.

Hankkeet

Kirjasto sai Etelä-Suomen Aluehallintovirastolta apurahaa 3 000 euroa vuosille 2019-2020 lasten ja nuorten lukuharrastuksen edistämiseen. Hankkeen nimi on "Ilmiölukemista Lopella!". Rahaa saatiin seuraaviin toimintoihin: "Cosplay croquis" -piirtotyöpaja, alakoululaisten taidepaja, kaverivinkkauspaja opettajille, sarjakuva- ja sadutustyöpaja sekä genrevinkkaus kaikille yläkoulun 9-luokkalaisille. "Cosplay croquis" -piirtotyöpaja pidettiin huhtikuussa ja se keräsi paljon osallistujia. Syksyllä Apila Pepita piti lukion ykkösluokkalaisille sarjakuvatyöpajan, jossa tehtiin omaelämäkerrallisia sarjakuvia. Työpaja sai paljon hyvää palautetta osallistujilta. Hanke etenee suunnitellusti ja tapahtumia jatketaan vuonna 2020.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA
TALOUSARVIO 2019
Sitovat tavoitteet

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kirkonkylän vedenottamon rakentaminen vuoden 2019 aikana	Toimintavarmuuden lisääntyminen Talousvesi täyttää sille asetetut vaatimukset	Tekninen johtaja, Kiinteistöpäällikkö
2. Parempaa arkea	Urheilukentän perusparannus	Kenttä valmis ja käytössä kesäkuun 2019 aikana	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Työt kohteessa aloitettiin keväällä ja ne ovat edenneet sovitun aikataulun mukaisesti. Uusi vedenottamo otettiin käyttöön syyskuussa 2019. Kuluttajille vaihdosta ei aiheutunut haittaa eikä vedenlaadussa tapahtunut muutosta.

Toteutuma 2

Kohteen työt aloitettiin syksyllä 2018 ja etenivät siihen pisteeseen, että kentän pohjatyöt sekä salaoja- ja sadevesijärjestelmät saatiin valmiiksi. Työt jatkuivat keväällä 2019 pinnoitustöillä. Kovista tuulista johtuen ei lopullista juoksuratapinnoitusta pystytty toteuttamaan sovitussa aikataulussa, vaan kenttä oli käyttökunnossa heinäkuussa ja se vastaanotettiin elokuussa.

Suoritetun yritysvaikutusten arvioinnin perusteella seuraavilla sitovilla tavoitteilla on yritysvaikutuksia:

Strateginen tavoite	Sitova tavoite 2019	Yritysvaikutukset	Asteikko -3....3
1. Parempaa arkea	Kirkonkylän vedenottamon rakentaminen vuoden 2019 aikana	Rakentamisvaiheessa vaikutukset kohdistuvat paikallisiin ja seudullisiin tavarantoimittajiin sekä palveluiden tuottajiin	+2
2. Parempaa arkea	Urheilukentän perusparannus	Rakentamisvaiheessa vaikutukset kohdistuvat paikallisiin ja seudullisiin tavarantoimittajiin sekä palveluiden tuottajiin	+2

Toteutuma 1

Pääurakoitsijana toimi loppilainen yritys työllistäen paikallisia toimijoita.

Toteutuma 2

Urakoitsija käytti kohteessa useita paikallisia toimijoita.

TOIMIELIN: **TEKNINEN LAUTAKUNTA**

TEHTÄVÄALUE: **TEKNINEN HALLINTO**

Perustehtävä

Tuottaa teknisen hallinnon palveluita kuntalaisille sekä kunnan muille hallintokunnille.
Sisältävät kustannuspaikat tekninen toimisto ja yksityistiet.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Yksityisteiden kunnossa-pidossa avustaminen vähintään edellisvuoden tasolla	Avustusten maksatus viimeistään kesäkuun loppuun mennessä.	Tekninen johtaja
2. Parempaa arkea	Vakuuksien ja vakuutusten oikeellisuus	Kunnan vakuutukset läpikäydään kerran vuodessa ja vakuudet tarkastetaan aina vastaamaan urakkasopimuksia.	Tekninen johtaja Kiinteistöpäällikkö

Toteutuma 1

Tekninen lautakunta käsitteli yksityistieavustushakemukset toukokuun kokouksessa ja maksatus tapahtui kesäkuussa. Avustusmääräraha oli edellisten vuosien tasolla, lisäksi yhdelle yksityistielle maksettiin peruskorjausavustusta.

Toteutuma 2

Kunnan vakuutukset on tarkastettu ja ne ovat ajan tasalla sekä vakuudet ovat urakkasopimusten mukaisia.

Talous

500 TEKNINEN HALLINTO	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	23 500	0	23 500	31 844	-8 344	135,51%	32 293
TOIMINTAKULUT	-310 355	0	-310 355	-306 475	-3 880	98,75%	-294 833
TOIMINTAKATE	-286 855	0	-286 855	-274 631	-12 224	95,74%	-262 540
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-286 855	0	-286 855	-274 631	-12 224	95,74%	-262 540

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
Avustettavat yksityistiet, kpl	121	117	115	115
Avustettavat yksityistiet, km	318	324	317	323
Avustettavat yksityistiet, €/km	311	780	740	725

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Talousarvio on toteutunut ennakoitua parempana. Taloushallinnon sekä henkilöstöhallinnon tehtävien siirtyminen Sarastia Oy:lle on kasvattanut huomattavasti toimistohenkilöiden työmäärää.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: TEKNISET PALVELUT

Perustehtävä

Huolehtia teknisen lautakunnan varastoista sekä koneista ja autoista.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kalustosta huolehtiminen	Ajoneuvot ja työkonet käyttökunnossa	Tekninen johtaja
2. Parempaa arkea	Varastoinventaario ajan tasalla	Inventaario tehdään vuoden vaihteessa ja satunnaistarkastetaan noin kerran kuukaudessa	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Ajoneuvot ja konekalusto ovat olleet pääosin käyttökunnossa. Vanhentuneessa teknisen toimen kuorma-autossa ilmeni runsaasti vikoja, minkä vuoksi autoon jouduttiin tekemään mittavia korjauksia. Uuden hankinta on vuoden 2020 talousarviossa.

Toteutuma 2

Varastoinventaario toteutettu, mutta varasto-ohjelman kanssa on ollut ongelmia, minkä johdosta uuden ohjelman hankkiminen on ajankohtaista.

Talous

510 TEKNISET PALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	39 033	0	39 033	67 677	-28 644	173,38%	57 991
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	7 000	0	7 000	1 684	5 316	24,06%	2 106
TOIMINTAKULUT	-156 050	0	-156 050	-175 303	19 253	112,34%	-158 076
TOIMINTAKATE	-110 017	0	-110 017	-105 942	-4 075	96,3%	-97 978
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-28 080	0	-28 080	-31 241	3 161	111,26%	-22 399
TILIKAUDEN TULOS	-138 097	0	-138 097	-137 183	-914	99,34%	-120 377
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-138 097	0	-138 097	-137 183	-914	99,34%	-120 377

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Kuorma-auto, km	8 170	6 810	13 000	5 357
Traktorit, h	1 408	1 631	2 100	1 620
SER-jätteet, kg	60 850	64 835	63 000	63 911
Vaaralliset jätteet, kg	21 580	27 082	25 000	25 724

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toteutunut talousarvion mukaisesti.

Varikkoalueelle murtauduttiin alkukesästä kolme kertaa ja alueelta anastettiin käsityökaluja, romu-metalleja sekä kaksi kuomullista peräkärä. Asiasta tehtiin rikosilmoitukset, lisäksi alueelle on lisätty kameravalvontaa, joihin ei talousarviossa ollut varauduttu.

TOIMIELIN: **TEKNINEN LAUTAKUNTA**

TEHTÄVÄALUE: **RUOKAPALVELUT**

Perustehtävä

Tuottaa monipuolista, terveellistä ja maistavaa ruokaa asiakkaille taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti sekä ohjata oikeisiin ruokatottumuksiin ja -tapoihin.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto	Toiminnanohjausjärjestelmä käyttöön otettu keskuskeittiö Kasarissa	Ruokapalvelupäällikkö

Toteutuma 1

Kasarin aikaisemman reseptiikan siirto ohjelmaan tehty ja siltä osin käytössä.
Ruokalistat viety järjestelmään, toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto jatkuu.

Talous

520 RUOKAPALVELUT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	1 230 400	0	1 230 400	1 219 984	10 416	99,15%	1 184 777
TOIMINTAKULUT	-1 217 234	0	-1 217 234	-1 067 461	-149 773	87,7%	-1 096 221
TOIMINTAKATE	13 166	0	13 166	152 523	-139 358	1 158,48%	88 557
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-16 840	0	-16 840	-16 355	-485	97,12%	-16 834
TILIKAUDEN TULOS	-3 674	0	-3 674	136 168	-139 842	-3 706,13%	71 723
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-3 674	0	-3 674	136 168	-139 842	-3 706,13%	71 723

Mittarit ja tunnusluvut

	Ateriamäärät				Suoritteet			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Kasari	286 298	285 578	269 769	267 242	304 657	305 942	281 735	275 254
Launonen	63 579	71 117	78 066	89 055	51 587	56 921	63 319	69 781
Läyliäinen	84 258	71 244	80 655	82 692	69 221	60 045	65 955	67 102
Kormu	10 469	9 337	5 240	0	10 598	9 384	5 307	0
Pilpala	7 340	6 500	2 693	0	7 465	6 745	2 764	0
Yhteensä	451 944	443 776	436 423	439 989	433 528	439 037	419 080	412 137

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toimintakate ylitti huomattavasti arvioidun ja menot jäivät selkeästi suunniteltua pienemmiksi.
Kormun koulu toimi koko vuoden jakelukeittiönä, ruoka valmistettiin Kasarissa. Käytäntö jää pysyväksi.

TOIMIELIN: **TEKNINEN LAUTAKUNTA**

TEHTÄVÄALUE: **LIIKENNEVÄYLÄT**

Perustehtävä

Tekninen lautakunta vastaa kunnan ylläpitämien teiden kunnossapidosta sekä tievalaistuksesta.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Teiden kunnossapidosta huolehtiminen	Ei kunnossapidon laiminlyönnistä tapahtuvia onnettomuuksia.	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Teiden kunnossapidosta ovat huolehtineet paikalliset urakoitsijat. Teknisen toimen tietoon ei tullut yhtään kunnossapidon laiminlyönnistä johtuvaa onnettomuutta. Alkuvuosi oli tienpidon kannalta haasteellinen runsaista lumisateista johtuen. Syyskaudella auraus suoritteita ei juurikaan ollut. Uudet auraussopimukset tullaan kilpailuttamaan keväällä 2020. Kaavateiden valaistuksen sähkökustannukset olivat alibudjetoitu.

Talous

530 LIIKENNEVÄYLÄT	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	500	0	500	8 037	-7 537	1 607,43%	3 661
TOIMINTAKULUT	-200 245	0	-200 245	-217 187	16 942	108,46%	-189 327
TOIMINTAKATE	-199 745	0	-199 745	-209 150	9 405	104,71%	-185 666
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-532 600	0	-532 600	-435 771	-96 829	81,82%	-526 976
TILIKAUDEN TULOS	-732 345	0	-732 345	-644 921	-87 424	88,06%	-712 641
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-732 345	0	-732 345	-644 921	-87 424	88,06%	-712 641

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Rakennetut kaavatiet, m	39 700	39 700	39 700	39 700
Päällystetyt kaavatiet, m	32 040	32 040	32 040	32 040

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toteutunut pääosin talousarvion mukaisesti.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: YLEISET ALUEET

Perustehtävä

Huolehtia kunnan ylläpitämien urheilualueiden, uima- ja venerantojen, puistojen sekä muiden yleisten alueiden ml. tori ja matonpesupaikka turvallisuudesta ja käytettävyydestä.

TALOUSARVIO 2019**Toiminnalliset tavoitteet**

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuhenkilö
1. Parempaa arkea	Urheilukentän peruskorjaus on valmis	Kenttä valmis kesäkuun loppuun mennessä	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Kohteen työt aloitettiin syksyllä 2018 ja etenivät siihen pisteeseen, että kentän pohjatyöt sekä salaoja- ja sadevesijärjestelmät saatiin valmiiksi. Työt jatkuivat keväällä 2019 pinnoitustöillä. Kovista tuulista johtuen ei lopullista pintaa pystytty toteuttamaan sovituissa aikataulussa.

Talous

540 YLEISET ALUEET	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	9 504	0	9 504	7 077	2 427	74,46%	15 173
TOIMINTAKULUT	-276 097	0	-276 097	-293 724	17 627	106,38%	-277 648
TOIMINTAKATE	-266 593	0	-266 593	-286 648	20 055	107,52%	-262 476
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-57 130	0	-57 130	-72 571	15 441	127,03%	-15 326
TILIKAUDEN TULOS	-323 723	0	-323 723	-359 218	35 495	110,96%	-277 801
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-323 723	0	-323 723	-359 218	35 495	110,96%	-277 801

Mittarit ja tunnusluvut

Venepaikat	TP 2014	TP 2015	TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019
– laituripaikat	22	22	22	21	22	18
– maapaikat	293	273	255	240	241	221

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Kertomusvuonna siivottiin Ojajoenkaaren teollisuusalueella oleva teollisuustontti. Tontin siivoukseen ei ollut varauduttu vuoden 2019 talousarviossa. Siivouksen jälkeen tontti myytiin.

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: RAKENNUKSET

Perustehtävä

Huolehtia kunnan kiinteistöjen kunnossapidosta sekä oikea-aikaistaa tarvittavat korjaustoimenpiteet.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Sähköisen huoltokirjan käyttöönotto	Huoltokirjan käyttö osa normaalia päivittäistä toimintaa	Kiinteistöpäällikkö

Toteutuma 1

Huoltokirjan käytöstä on tullut päivittäisrutiini, lisäksi intranetin kautta voidaan ilmoittaa havaituista ongelmista suoraan kiinteistöhoitajille. Tarkastusinsinööri on aloittanut työt keväällä 2019.

Talous

550 RAKENNUKSET	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	2 270 467	0	2 270 467	2 700 240	-429 773	118,93%	2 625 711
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	50 000	0	50 000	25 912	24 088	51,82%	62 219
TOIMINTAKULUT	-2 649 439	0	-2 649 439	-3 138 270	488 831	118,45%	-3 178 655
TOIMINTAKATE	-328 972	0	-328 972	-412 118	83 146	125,27%	-490 724
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-214 120	0	-214 120	-77 454	-136 666	36,17%	-76 274
TILIKAUDEN TULOS	-543 092	0	-543 092	-489 573	-53 519	90,15%	-566 998
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-543 092	0	-543 092	-489 573	-53 519	90,15%	-566 998

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toteutunut pääosin suunnitellusti. Sisäilmaongelmien selvityksiin ja tutkimuksiin ei talousarviossa ollut varauduttu, lisäksi sähkönsiirtoon ja kulutukseen ei ollut riittävästi budjetoitu määrärahoja.

TOIMIELIN: **TEKNINEN LAUTAKUNTA**

TEHTÄVÄALUE: **PALO- JA PELASTUSTOIMI**

Perustehtävä

Öljyntorjunta, väestönsuojelu, Kanta-Hämeen pelastuslaitos.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Palo- ja pelastustoimen käytännön tehtävät hoitaa Kanta-Hämeen pelastuslaitos. Kunnalle tulevat maksuosuudet perustuvat kunnan ja pelastuslaitoksen väliseen sopimukseen.	Maksuosuuksien seuranta.	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Maksuosuudet ovat olleet talousarvion mukaisia. Tekninen lautakunta päätti esittää palo- ja pelastustoimelle, että Läyliäisten paloaseman tilanteesta laadittaisiin tarveselvitys mahdollisen uuden paloaseman rakentamiseksi. Vuoden 2020 talousarviossa on varauduttu paloaseman suunnitteluun ja rakentaminen 2021. Uudet tilat vuokrataan Kanta-Hämeen pelastuslaitokselle.

Talous

560 PALO- JA PELASTUSTOIMI	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTAKULUT	-454 970	0	-454 970	-455 950	980	100,22%	-449 127
TOIMINTAKATE	-454 970	0	-454 970	-455 950	980	100,22%	-449 127
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-454 970	0	-454 970	-455 950	980	100,22%	-449 127

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Toteutunut suunnitellusti.

3.2. TULOSLASKELMAN TOTEUTUMINEN

Talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT							
MYYNITUOTOT	5 136 160	0	5 136 160	5 206 530	-70 370	101,37%	5 005 889
MAKSUTUOTOT	1 541 860	0	1 541 860	2 055 782	-513 922	133,33%	2 021 596
TUET JA AVUSTUKSET	378 470	0	378 470	499 836	-121 366	132,07%	474 636
MUUT TOIMINTATUOTOT	1 193 571	0	1 193 571	1 282 748	-89 177	107,47%	1 215 068
TOIMINTATUOTOT YHTEENSÄ	8 250 061	0	8 250 061	9 044 896	-794 835	109,63%	8 717 189
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN							
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	57 000	0	57 000	28 014	28 987	49,15%	64 325
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	57 000	0	57 000	28 014	28 987	49,15%	64 325
TOIMINTAKULUT							
HENKILÖSTÖKULUT	-18 842 502	0	-18 842 502	-18 266 545	-575 957	96,94%	-18 002 849
PALKAT JA PALKKIOT	-14 994 790	0	-14 994 790	-14 718 929	-275 861	98,16%	-14 420 984
HENKILÖSIVUKULUT	-3 847 712	0	-3 847 712	-3 547 616	-300 096	92,2%	-3 581 865
ELÄKEKULUT	-3 325 952	0	-3 325 952	-3 129 023	-196 929	94,08%	-3 105 905
MUUT HENKILÖSIVUKULUT	-521 760	0	-521 760	-418 593	-103 167	80,23%	-475 960
PALVELUJEN OSTOT	-27 925 802	0	-27 925 802	-28 276 695	350 893	101,26%	-28 084 488
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-2 034 289	0	-2 034 289	-2 218 692	184 403	109,06%	-2 229 218
AVUSTUKSET	-1 594 900	0	-1 594 900	-1 437 108	-157 792	90,11%	-1 560 736
MUUT TOIMINTAKULUT	-803 466	0	-803 466	-976 720	173 254	121,56%	-936 643
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-51 200 959	0	-51 200 959	-51 175 759	-25 200	99,95%	-50 813 935
TOIMINTAKATE	-42 893 898	0	-42 893 898	-42 102 850	-791 048	98,16%	-42 032 420
VEROTULOT	29 518 000	0	29 518 000	29 205 645	312 355	98,94%	28 111 685
VALTIONOSUUDET	15 631 051	0	15 631 051	16 123 413	-492 362	103,15%	15 422 129
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT							
KORKOTUOTOT	19 260	0	19 260	26 166	-6 906	135,86%	24 690
MUUT RAHOITUSTUOTOT	7 040	0	7 040	10 786	-3 746	153,21%	58 334
KORKOKULUT	-388 976	0	-388 976	-308 269	-80 707	79,25%	-313 897
MUUT RAHOITUSKULUT	-2 724	0	-2 724	-2 377	-347	87,26%	-4 444
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT YHTEENSÄ	-365 400	0	-365 400	-273 693	-91 707	74,9%	-235 317
VUOSIKATE	1 889 753	0	1 889 753	2 952 515	-1 062 762	156,24%	1 266 076
POISTOT JA ARVONALENTUMISET							
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTOT	-2 260 220	0	-2 260 220	-2 100 056	-160 164	92,91%	-2 090 980
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-2 260 220	0	-2 260 220	-2 100 056	-160 164	92,91%	-2 090 980
TILIKAUDEN TULOS	-370 467	0	-370 467	852 459	-1 222 926	-230,1%	-824 904
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-370 467	0	-370 467	852 459	-1 222 926	-230,1%	-824 904

Toimintatuotot ylittivät talousarvion 794 835 euroa (9,63 %).

Myyntituottojen kertymä ylitti budjetoidun 70 370 euroa (1,37 %). Euromääräisesti isoimmat talousarvio-ylitykset myyntituotoissa johtuivat pääosin koulutoimessa kertyneistä myyntituloista muilta kunnilta, vesi- ja jätemaksuista, sotavammalain mukaisista korvauksista, rintamavetaraanien avopalveluista ja kunnan sisäisten kiinteistötulojen vyörytyksistä.

Maksutuottojen kertymä ylitti budjetoidun 513 922 euroa (33,33 %). Euromääräisesti isoimmat talousarvio-ylitykset johtuivat asiakasmaksutuloista, varhaiskasvatuksen hoitopäivämaksukertymästä ja muista kodin- hoitoapumaksujen kertymästä.

Tuet ja avustukset ylittivät budjetoidun 121 366 euroa (32,07 %). Euromääräisesti eniten ylittyivät valtion-avustukset.

Muut toimintatuotot ylittivät budjetoidun 89 177 euroa (7,47 %). Euromääräisesti eniten ylittyivät asuntojen vuokratulot, jotka ylittivät budjetoidun 103 181 euroa (13,39 %).

Toimintakulut toteutuivat kokonaisuutena hyvin talousarvion puitteissa, toteutuma oli 99,95 %.

Kuluryhmätasolla budjetoidun ylittivät palvelujen ostot 350 893 euroa (1,26 %), aineet, tarvikkeet ja tavarat 184 403 euroa (9,06 %) ja muut toimintakulut 173 254 euroa (21,56 %). Säästövoittoisesti toteutuivat henkilöstökulut 575 957 euroa ja avustukset 157 792 euroa.

Asiakaspalvelujen ostot toteutuivat säästövoittoisesti 439 394 euroa, toteuma oli 97,65 %.

Muiden palvelujen ostoissa isoimmat säästöt menolajitasolla kertyivät asiakaspalvelujen ostoissa, koulutuksissa, rakentamispalveluissa sekä pesula- ja puhtaanapitopalveluissa. Isoimmat ylitykset puolestaan kertyivät kunnan sisäisissä kiinteistömenoissa, asiantuntijapalveluiden ostoissa, asiakaskuljetuksissa ja työvoiman vuokrauksessa.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat ylittivät budjetoidun 184 403 euroa. Aineiden ja tarvikkeiden osalta isoimmat säästöt kertyivät elintarvikkeissa, koulutarvikkeissa ja rakennusmateriaaleissa. Isoimmat ylitykset olivat kiinteistömenoissa, alle 500 euron kalustossa ja koneissa ja muun materiaalin hankinnoissa.

Avustuksissa kotitalouksille varatut avustusrahat alittuivat budjetoidusta.

Edellä mainitun perusteella toimintakate muodostui peräti -791 048 euroa budjetoitua pienemmäksi.

Toimielinkohtainen tehtäväalueittainen toteutuminen käy ilmi kohdassa 3.5. sitovien erien toteutumista tarkastelevassa taulukossa.

VEROTULOT 2019	TA 2019 euroa	Toteutuma euroa	Poikkeama euroa	Toteutuma %
Kunnallisvero	25 962 000	25 620 479	341 522	98,7
Kiinteistövero	2 015 000	2 106 576	-91 576	104,5
Yhteisövero	1 541 000	1 478 591	62 409	96,0
Yhteensä	29 518 000	29 205 645	312 355	98,9

Verotulot toteutuivat kokonaisuudessaan 312 355 euroa vähemmän kuin oli talousarviotavoitteena.

VALTIONOSUUDET 2019	TA 2019 euroa	Toteutuma euroa	Poikkeama euroa	Toteutuma %
Valtionosuudet	15 631 051	16 123 413	492 362	103,15

Valtionosuudet toteutuivat 492 362 euroa enemmän kuin oli talousarviotavoitteena.

Kaikkiaan vuoden 2019 tilikauden tulos oli ylijäämäinen 852 459 euroa.

3.3. INVESTOINTIEN TOTEUTUMINEN

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Kunnanhallitus					
Maa-alueet					
Menot	100 000		100 000	0	
Tulot	400 000		400 000	29 849	Tulot koostuvat yhden yritystontin sekä omakotitalotonttien myynnistä. Silmänkannosta ei myyty vuonna 2019 yhtään tonttia.
Netto	300 000		300 000	29 849	
Osakkeet ja osuudet					
Menot	35 000		35 000	72 105	Kiinteistö Oy Lopen Terveystalon Lopenpajan rahastoidut pääomavastikkeet. Lisäksi osakkeiden hankinnat: Kanta Logistiikka Oy (1 000 €), Kuntien Tiera Oy (1 572 €) ja Monetra Pirkanmaa Oy (21 €).
Tulot				1 580	
Netto	-35 000		-35 000	-70 525	
Atk-hankinnat					
Menot	25 000		25 000	25 635	Virtuaaliympäristön laajennus ja käytön parantaminen, varmistusjärjestelmän uusiminen, VMware-palvelinlaitteistojen päivittäminen sekä F-Securen lisenssihankinta.
Tulot					
Netto	-25 000		-25 000	-25 635	
Laajakaista					
Menot	250 000		250 000	280 772	Valokuituverkon suunnittelutyö / Despro Engineering Oy, valokuidun runkoverkon rakentamistyö / Voimatel Oy sekä runkoverkon rakentamisen valvontatyö / Oneg Oy.
Tulot					
Netto	-250 000		-250 000	-280 772	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Kulttuuritoimi					
Menot	10 500		10 500	10 361	Liikuntahalli Elmolan esiintymislavaelementtien hankinta (6 031 € + alv). Määrärahan loppuosalla on hankittu Loppisaliin uusi videotykki ja mediatoistin rikkoutuneen tilalle hintaan 4 330 € + alv.
Tulot					
Netto	-10 500		-10 500	-10 361	
Liikuntatoimi					
Menot	72 000		72 000	36 837	Kuntopisteet on rakennettu lähiliikuntapaikoiksi Launosiin, Läyliäisiin ja kirkonkylälle. Lisäksi Isokorkean kuntoradalle sekä Eedilän vanhustentalon pihapiiriin on rakennettu kuntopisteet, joiden tarkoitus on mahdollistaa liikunta- ja virkistysmahdollisuuksia kaiken ikäisille liikkujille. Laitteet ovat säänkestäviä, turvallisia ja tukevasti kiinnitettyjä. Laitteisiin on kiinnitetty selkeät käyttöohjeet. Tekonurmeen varattu määräraha on siirretty vuoden 2020 talousarvioon.
Tulot				4 500	
Netto	-72 000		-72 000	-32 337	
Kunnanhallitus yhteensä					
Menot	492 500		492 500	425 710	
Tulot	400 000		400 000	35 929	
Netto	-92 500		-92 500	-389 781	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Lupalautakunta / Ympäristö- ja rakennuslautakunta					
Menot	20 000		20 000	0	Vesienhoitohankkeisiin varattua investointimäärärahaa ei käytetty vuonna 2019, sillä kunnan osuus hankkeissa alitti investointirajana olevan 10 000 euroa.
Tulot					
Netto	-20 000		-20 000	0	
Lupalautakunta / Ympäristö- ja rakennuslautakunta yhteensä					
Menot	20 000		20 000	0	
Tulot	0		0	0	
Netto	-20 000		-20 000	0	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Perusturvalautakunta					
Sosiaalitoimen koneet ja kalusto					
Menot	12 000		12 000	0	Kunnanhallitus on linjannut perintövarojen käyttötarkoituksesta siten, että niitä ei tulisi käyttää kunnan perustoimintaan liittyviin hankintoihin, kuten esimerkiksi sairaalasänkyihin. Perintövaroja tulisi käyttää ennemminkin ikäihmisten kulttuuri- ja virkistystoimintaan. Tästä johtuen kyseiset hankinnat on päätetty kattaa käyttötalous-menoista.
Tulot					
Netto	-12 000		-12 000	0	
Sosiaalitoimen atk-hankinnat					
Menot	30 000		30 000	0	Vuodelle 2019 suunniteltu RAlsoft-järjestelmän hankinta siirtyi vuodelle 2020. Hankinta on päätetty toteuttaa seudullisesti. Koska hankinnan uusi kustannusarvio alittaa investointirajan, on vuoden 2020 talousarviossa varattu määräraha hankintaan käyttötalousosaan tehtäväalueelle "Vanhusten palvelut".
Tulot					
Netto	-30 000		-30 000	0	
Perusturvalautakunta yhteensä					
Menot	42 000		42 000	0	
Tulot	0		0	0	
Netto	-42 000		-42 000	0	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Sivistyslautakunta					
Varhaiskasvatus, irtain					
Menot	20 000		20 000	31 972	Kirkonkylän Muksumäen päiväkodin piha-alueen parantaminen ja Päiväkotiki Satakielen sisätilojen kalusteiden uusimista.
Tulot					
Netto	-20 000		-20 000	-31 972	
Koulutoimen koneet ja kalusto					
Menot	48 500		48 500	37 821	Launosten koulun liikuntasalin näyttämön verho uusittiin ja äänentoistoa parannettiin. Kirkonkylän koulun opettajanhuoneeseen hankittiin uusi sohva. Oppilaiden tiloja uudistettiin ja modernisoitiin. Oppilaille hankittiin uusia pöytiä ja ergonomisia jakkaroita. Yläkoulun kotitalousluokkaan hankittiin 10 000 eurolla pesutorni, 7 liettä ja keittiötarvikkeita.
Tulot					
Netto	-48 500		-48 500	-37 821	
Kirjastotoimi					
Menot	12 000		12 000	12 750	Kirjaston lehtitilan muuttaminen omatoimisesti auki olevaksi.
Tulot					
Netto	-12 000		-12 000	-12 750	
Sivistyslautakunta yhteensä					
Menot	80 500		80 500	82 543	
Tulot	0		0	0	
Netto	-80 500		-80 500	-82 543	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Tekninen lautakunta					
Peruskorjaus- ja muutostyöt					
• Kormun koulu	20 000		20 000	31 654	Vesijohtojen uusiminen ja uusimisesta johtuneet rakenteiden korjaukset.
• Pääkirjasto	70 000		70 000	68 683	IV-koneiden uusiminen.
• Paloilmoittimien ja rakennusautomaatioiden päivitys	40 000		40 000	39 690	Kirkonkylän alakoulun ja kunnantalon paloilmoittimen uusiminen sekä Kirkonkylän alakoulun rakennusautomaation päivittäminen.
• Varaus	150 000		150 000	83 865	Määrärahalla on toteutettu mm. Palvelukeskus Eedilän alakatto ja valaistusmuutoksia sekä Hoivakoti Salmelan pesuhuoneen muutostyöt.
Menot	280 000		280 000	223 893	
Tulot			0	0	
Netto	-280 000		-280 000	-223 893	
Liikuntatila					
Menot	100 000		100 000	0	Liikuntahallin suunnittelu siirtyi vuodelle 2020.
Tulot					
Netto	-100 000		-100 000	0	
Talonrakennus yhteensä					
Menot	380 000		380 000	223 893	
Tulot	0		0	0	
Netto	-380 000		-380 000	-223 893	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Liikenneväylät					
<u>Kaavateiden rakentaminen</u>					
• Varaus	60 000		60 000	33 338	Katuvalaistusta uusittiin Kirkonkylässä Hannantiellä ja Uotilantiellä sekä suoritettiin kaavateiden kunnostuksia kaikissa taajamissa. Lisäksi määrärahalla oli tarkoitus parantaa Silmänkannon yritys-alueelta tulevien hulevesien poisjohtamista, mutta hanketta ei pystytty toteuttamaan tehdystä valituksesta johtuen.
Liikenneväylät yhteensä					
Menot	60 000		60 000	33 338	
Tulot	0		0	0	
Netto	-60 000		-60 000	-33 338	
Ympäristötyöt					
• Uimarannat ja venevalkamat	20 000		20 000		
• Leikkipuistot	20 000		20 000	23 133	Määrärahalla on kunnostettu Taarin leikkipuisto ja Pottupuisto sekä uusittu Kirkonkylän uimarannan veneenlaskuluiska.
Menot	40 000		40 000	23 133	
Tulot			0		
Netto	-40 000		-40 000	-23 133	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Urheilu- ja liikuntapaikat					
• Keskusurheilukentän saneeraus					
Menot	200 000		200 000	210 429	Keskusurheilukenttä valmistui heinäkuussa.
Tulot			0	55 600	
Netto	-200 000		-200 000	-154 829	
• Tekonurmikenttä					
Menot	350 000		350 000	35 176	Tekonurmikentän rakentaminen aloitettiin lokakuussa 2019 valaistuksen rakentamisella.
Tulot	50 000		50 000	24 000	
Netto	-300 000		-300 000	-11 176	
Urheilu- ja liikuntapaikat yhteensä					
Menot	550 000		550 000	245 605	
Tulot	50 000		50 000	79 600	
Netto	-500 000		-500 000	-166 005	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Vesijohtoverkosto					
• Kirkonkylä	770 000		770 000	744 195	Kirkonkylän vedenottamon rakentaminen.
• Varaus	100 000		100 000	41 866	Parannettu ja laajennettu Vesilaitoksen kaukovalvontajärjestelmää.
Menot	870 000		870 000	786 062	
Tulot					
Netto	-870 000		-870 000	-786 062	
Viemäriverkosto					
• Varaus	60 000		60 000	37 114	Läyliäisten viemärisaneeraus.
Menot	60 000		60 000	37 114	
Tulot			0		
Netto	-60 000		-60 000	-37 114	
Vesi- ja viemärilaitos yhteensä					
Menot	930 000		930 000	823 175	
Tulot	0		0	0	
Netto	-930 000		-930 000	-823 175	

INVESTOINTIKOHDE	Talousarvio 2019 €	TA muutos €	Lopullinen talousarvio €	Toteutuma 31.12.2019 €	Selite
Ruokahuollon kalusto					
Menot	12 000		12 000	0	Varausmääräraha keittiölaitteiden uusimiseen, ei rikkoutumisia.
Tulot			0		
Netto	-12 000		-12 000	0	
Tekninen lautakunta yhteensä					
Menot	1 972 000		1 972 000	1 349 144	
Tulot	50 000		50 000	79 600	
Netto	-1 922 000		-1 922 000	-1 269 544	
Investoinnit yhteensä (kunta + vesilaitos)					
Menot	2 607 000		2 607 000	1 857 396	
Tulot	450 000		450 000	115 529	
Netto	-2 157 000		-2 157 000	-1 741 867	

3.4. RAHOITUSOSAN TOTEUTUMINEN

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Poikk-%	Tot-%
TOIMINNAN RAHAVIRTA							
VUOSIKATE	1 889 753	0	1 889 753	2 952 515	1 062 762	56,24%	156,24%
TULORAHOITUKSEN KORJAUSERÄT	-200 000	0	-200 000	55 264	255 264	127,63%	-27,63%
	1 689 753	0	1 689 753	3 007 779	1 318 026	78,0%	178,0%
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA							
INVESTOINTIMENOT	-2 607 000	0	-2 607 000	-1 857 396	749 604	28,75%	71,25%
RAHOITUSOSUJDET INVESTOINTIMENOIHIIN	50 000	0	50 000	84 100	34 100	68,2%	168,2%
PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN LUOVUTUSTULOT	600 000	0	600 000	141 212	-458 788	-76,46%	23,54%
	-1 957 000	0	-1 957 000	-1 632 084	324 916	16,6%	83,4%
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-267 247	0	-267 247	1 375 695	1 642 942	614,77%	-514,77%
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA							
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET							
ANTOLAINASAAMISTEN VÄHENNYS	25 000	0	25 000	25 000	0	0,0%	100,0%
	25 000	0	25 000	25 000	0	0,0%	100,0%
LAINAKANNAN MUUTOKSET							
PITKÄAICAISTEN LAINOJEN LISÄYS	4 000 000	0	4 000 000	4 000 000	0	0,0%	100,0%
PITKÄAICAISTEN LAINOJEN VÄHENNYS	-2 925 000	0	-2 925 000	-2 975 000	-50 000	-1,71%	101,71%
LYHYTAICAISTEN LAINOJEN MUUTOS	-2 000 000	0	-2 000 000	0	2 000 000	100,0%	0,0%
	-925 000	0	-925 000	1 025 000	1 950 000	210,81%	-110,81%
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET							
TOIMEKSIANTOJEN VAROJEN JA PÄÄOMIEN MUUTOKSET	0	0	0	45 917	45 917		
VAIHTO-OMAISUUDEN MUUTOS	0	0	0	18 212	18 212		
SAAMISTEN MUUTOS	0	0	0	12 093	12 093		
KOROTTOMIEN VELKOJEN MUUTOS	0	0	0	-575 610	-575 610		
	0	0	0	-499 387	-499 387		
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	-900 000	0	-900 000	550 613	1 450 613	161,18%	-61,18%
RAHAVAROJEN MUUTOS	-1 167 247	0	-1 167 247	1 926 307	3 093 554	265,03%	-165,03%
 RAHAVARAT 31. 12.	 2 781 490						
1. 1.	855 183			1 926 307			

Rahoitusosa osoittaa varsinaisen toiminnan ja investointien sekä rahoituksen rahavirtojen vaikutuksen kunnan rahavarojen muutokseen tilikaudella.

Vertailulaskelma osoittaa toiminnan ja investointien rahavirran toteutuneen budjetoitua paremmin.

Pitkäaikaisten lainojen osalta kunta lyhensi pitkäaikaisia lainoja lyhennysohjelman mukaisesti. Lyhyt-aikaista lainaa kunnalla oli saman verran vuoden 2019 lopussa, kuin oli ollut vuoden 2018 lopussa.

3.5. YHTEENVETO VALTUUSTON HYVÄKSYMIEEN SITOVIE ERIEN TOTEUTUMISVERTAILUSTA

	Sito- vuus N/B	Tuotot + valmistus omaan käyttöön					Kulut					Toimintakate / Netto
		Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	talous- arvioon +/-
KÄYTTÖTALOUSOSA												
Keskusvaalilautakunta		25 200	0	25 200	26 730	1 530	52 310	0	52 310	23 962	28 348	29 878
Vaalit	B	25 200	0	25 200	26 730	1 530	52 310	0	52 310	23 962	28 348	29 878
Tarkastuslautakunta		0	0	0	0	0	24 770	0	24 770	27 801	-3 031	-3 031
Tarkastustoimi	B	0	0	0	0	0	24 770	0	24 770	27 801	-3 031	-3 031
Kunnanhallitus		781 270	0	781 270	794 490	13 220	3 262 661	0	3 262 661	3 281 629	-18 968	-5 749
Keskushallinto	B	65 200	0	65 200	267 808	202 608	1 740 753	0	1 740 753	1 879 103	-138 350	64 257
Henkilöstöhallinto	B	228 870	0	228 870	229 197	327	923 827	0	923 827	797 251	126 576	126 904
Maankäyttö	B	428 000	0	428 000	223 124	-204 876	145 590	0	145 590	137 175	8 415	-196 461
Kulttuuritoimi	B	7 100	0	7 100	17 388	10 288	109 600	0	109 600	131 835	-22 235	-11 946
Liikuntatoimi	B	45 100	0	45 100	44 992	-108	166 363	0	166 363	161 388	4 975	4 867
Nuorisotoimi	B	7 000	0	7 000	11 980	4 980	176 528	0	176 528	174 877	1 651	6 631
Ympäristö- ja rakennuslautakunta		164 250	0	164 250	136 021	-28 229	423 421	0	423 421	368 723	54 698	26 470
Rakennusvalvonta	B	122 100	0	122 100	97 678	-24 422	226 241	0	226 241	200 867	25 374	952
Ympäristönsuojelu	B	42 150	0	42 150	38 343	-3 807	197 180	0	197 180	167 856	29 324	25 517
Perusturvalautakunta		1 842 100	0	1 842 100	2 087 253	245 153	27 160 820	0	27 160 820	26 916 037	244 783	489 936
Terveystenhoito	B	0	0	0	0	0	15 637 200	0	15 637 200	15 432 961	204 239	204 239
Perusturvatoimen hallinto	B	0	0	0	2 755	2 755	223 200	0	223 200	156 271	66 929	69 684
Lasten ja perheiden palvelut	B	36 000	0	36 000	81 806	45 806	2 209 300	0	2 209 300	2 045 050	164 251	210 057
Aikuisten ja vammaisten palvelut	B	421 000	0	421 000	397 995	-23 005	2 724 296	0	2 724 296	2 606 188	118 108	95 103
Vanhusten palvelut	B	1 335 100	0	1 335 100	1 563 830	228 730	6 075 924	0	6 075 924	6 420 157	-344 233	-115 502
Työllistymistä edistävä toiminta	B	50 000	0	50 000	40 867	-9 134	290 900	0	290 900	255 411	35 489	26 355
Sivistyslautakunta		760 590	0	760 590	882 704	122 114	14 361 339	0	14 361 339	14 257 611	103 729	225 843
Sivistystoimialan yhteiset palvelut	B	0	0	0	0	0	170 040	0	170 040	196 044	-26 004	-26 004
Varhaiskasvatus	B	416 540	0	416 540	424 563	8 023	3 914 254	0	3 914 254	3 912 720	1 534	9 557
Esiopetus	B	0	0	0	86	86	496 430	0	496 430	459 952	36 478	36 564
Alakoulut	B	172 010	0	172 010	319 285	147 275	5 287 481	0	5 287 481	5 440 398	-152 917	-5 641
Yläkoulu	B	61 770	0	61 770	15 430	-46 340	2 909 346	0	2 909 346	2 681 483	227 863	181 522
Lukio	B	0	0	0	5 032	5 032	610 866	0	610 866	651 095	-40 229	-35 197
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta	B	46 500	0	46 500	57 580	11 080	181 387	0	181 387	179 868	1 519	12 599
Kansalaisopisto	B	43 000	0	43 000	45 485	2 485	226 652	0	226 652	206 207	20 444	22 929
Musiikkiopisto	B	0	0	0	0	0	31 950	0	31 950	30 804	1 146	1 146
Kirjastotoimi	B	20 770	0	20 770	15 244	-5 526	532 933	0	532 933	499 039	33 894	28 368
Tekninen lautakunta		4 733 651	0	4 733 651	5 145 711	412 060	5 915 638	0	5 915 638	6 299 997	-384 358	27 702
Tekninen hallinto	B	23 500	0	23 500	31 844	8 344	310 355	0	310 355	306 475	3 880	12 224
Tekniset palvelut	B	46 033	0	46 033	69 361	23 328	156 050	0	156 050	175 303	-19 253	4 075
Ruokapalvelut	B	1 230 400	0	1 230 400	1 219 984	-10 416	1 217 234	0	1 217 234	1 067 461	149 773	139 358
Liikenneväylät	B	500	0	500	8 037	7 537	200 245	0	200 245	217 187	-16 942	-9 405
Yleiset alueet	B	9 504	0	9 504	7 077	-2 427	276 097	0	276 097	293 724	-17 627	-20 055
Rakennukset	B	2 320 467	0	2 320 467	2 726 152	405 685	2 649 439	0	2 649 439	3 138 270	-488 831	-83 146
Palo- ja pelastustoimi	B	0	0	0	0	0	454 970	0	454 970	455 950	-980	-980
Vesi- ja viemärilaitos (erillinen)	B	1 103 247	0	1 103 247	1 083 256	-19 991	651 248	0	651 248	645 627	5 621	-14 370
TOIMINTAKATE		8 307 061	0	8 307 061	9 072 909	765 848	51 200 959	0	51 200 959	51 175 759	25 200	791 048

	Sito- vuus N/B	Tuotot + valmistus omaan käyttöön					Kulut					Toimintakate / Netto
		Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama	talous- arvioon +/-
INVESTOINTIOSA												
Kunnanhallitus		400 000	0	400 000	35 929	-364 071	492 500	0	492 500	425 710	66 791	-297 281
Maa-alueet	B	400 000	0	400 000	29 849	-370 151	100 000	0	100 000	0	100 000	-270 151
Lopenpaja pääomavastikkeet; muut osakkeet ja osuudet	B	0	0	0	1 580	1 580	35 000	0	35 000	72 105	-37 105	-35 525
Atk-hankinnat	B	0	0	0	0	0	25 000	0	25 000	25 635	-635	-635
Valokuitu	B	0	0	0	0	0	250 000	0	250 000	280 772	-30 772	-30 772
Elmolan katsomo ja säilytyskärryt	B	0	0	0	0	0	10 500	0	10 500	10 361	139	139
Kuntopisteet ja tekonurmikentän rakentaminen	B	0	0	0	4 500	4 500	72 000	0	72 000	36 837	35 163	39 663
Ympäristö- ja rakennuslautakunta		0	0	0	0	0	20 000	0	20 000	0	20 000	20 000
Vesienhoitohankkeet / Kunnan osallistuminen	B	0	0	0	0	0	20 000	0	20 000	0	20 000	20 000
Perusturvalautakunta		0	0	0	0	0	42 000	0	42 000	0	42 000	42 000
Eedilän kalusto	B	0	0	0	0	0	12 000	0	12 000	0	12 000	12 000
Kotihoidon seudullinen RAlsoft-ohjelmisto	B	0	0	0	0	0	30 000	0	30 000	0	30 000	30 000
Sivistyslautakunta		0	0	0	0	0	80 500	0	80 500	82 543	-2 043	-2 043
Kirkonkylän Päiväkotitoiminta Muksumäen piha-alueen parantaminen	B	0	0	0	0	0	20 000	0	20 000	21 472	-1 472	-1 472
Satakielen kalusteet	B	0	0	0	0	0	0	0	0	10 500	-10 500	-10 500
Launosten koulun äänentoisto ja valaistus	B	0	0	0	0	0	12 000	0	12 000	12 000	0	0
Kirkonkylän koulun kalusteet	B	0	0	0	0	0	16 000	0	16 000	15 764	236	236
Yläkoulun kotitalousluokkien koneet	B	0	0	0	0	0	20 500	0	20 500	10 057	10 443	10 443
Omatomikirjaston perustaminen	B	0	0	0	0	0	12 000	0	12 000	12 750	-750	-750
Tekninen lautakunta		50 000	0	50 000	79 600	29 600	1 972 000	0	1 972 000	1 349 144	622 856	652 456
Kormun koulun vesijohdon uusiminen	B	0	0	0	0	0	20 000	0	20 000	31 654	-11 654	-11 654
Pääkirjaston IV-koneiden uusiminen	B	0	0	0	0	0	70 000	0	70 000	68 683	1 317	1 317
Paloilmoittimien ja rakennusautomaatioiden päivitys	B	0	0	0	0	0	40 000	0	40 000	39 690	310	310
Varaus, peruskorjaus- ja muutostyöt	B	0	0	0	0	0	150 000	0	150 000	83 865	66 135	66 135
Kevyen liikuntahallin suunnittelu	B	0	0	0	0	0	100 000	0	100 000	0	100 000	100 000
Vanhon kaavateiden peruskorjaus	B	0	0	0	0	0	40 000	0	40 000	17 295	22 705	22 705
Tievalaistuksen uusiminen	B	0	0	0	0	0	20 000	0	20 000	16 043	3 957	3 957
Uimarannat/venevalkamien ja leikkipuistot	B	0	0	0	0	0	40 000	0	40 000	23 133	16 867	16 867
Keskusurheilukentän saneeraus	B	0	0	0	55 600	55 600	200 000	0	200 000	210 429	-10 429	45 171
Tekonurmikenttä 2019, vos	B	50 000	0	50 000	24 000	-26 000	350 000	0	350 000	35 176	314 824	288 824
Ruokapalvelulaitteiden uusiminen	B	0	0	0	0	0	12 000	0	12 000	0	12 000	12 000
UV-laitteisto ja vedenottamon suunnittelu	B	0	0	0	0	0	770 000	0	770 000	744 195	25 805	25 805
Vesilaitoksen varaus, arvaamattomat	B	0	0	0	0	0	100 000	0	100 000	41 866	58 134	58 134
Viemärisaneeraus, Läyliäinen	B	0	0	0	0	0	60 000	0	60 000	37 114	22 886	22 886
INVESTOINNIT, NETTO		450 000	0	450 000	115 529	-334 471	2 607 000	0	2 607 000	1 857 396	749 604	415 133
RAHOITUSOSA												
Antolainauksen muutokset												
Antolainojen lisäys	B											
Antolainasaamisten vähennys	B						25 000	0	25 000	25 000	0	0
Lainakannan muutokset												
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	B	4 000 000	0	4 000 000	4 000 000	0						0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	B						2 925 000	0	2 925 000	2 975 000	-50 000	-50 000
Lyhytaikaisten lainojen muutos / vähennys	N						2 000 000	0	2 000 000	0	2 000 000	2 000 000

3.6. TASEYKSIKÖN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

TOIMIELIN: TEKNINEN LAUTAKUNTA

TEHTÄVÄALUE: VESI- JA VIEMÄRILAITOS

Perustehtävä

Vesi- ja viemärilaitos vastaa laitosten toiminnasta sekä vastaa, että talousvesi täyttää sille asetetut vaatimukset. Viemärilaitos huolehtii jätevesien johtamisesta Riihimäelle puhdistettavaksi.

TALOUSARVIO 2019

Toiminnalliset tavoitteet

Strateginen tavoite	Tavoite 2019	Mittarit, joilla onnistumista kuvataan	Vastuuhenkilö
1. Parempaa arkea	Kirkonkylän vedenottamon saneeraus valmis	Laitos käytössä syyskuussa 2019.	Tekninen johtaja
2. Parempaa arkea	Talousvesi täyttää sille asetetut vaatimukset	Vesitutkimukset suoritetaan tutkimusohjelman mukaisesti. Ei laatupoikkeamia.	Tekninen johtaja

Toteutuma 1

Työt kohteessa aloitettiin keväällä ja ne etenivät sovitun aikataulun mukaisesti. Uusi vedenottamo oli valmis lokakuussa 2019.

Toteutuma 2

Launosten ja Läyliäisten talousvesi täytti sille asetetut vaatimukset. Kirkonkylän vedenjakelualueella tapahtui maaliskuun lopulla laatu poikkeama, minkä johdosta vettä tuli keittää ennen käyttöä, lisäksi jakelualueella aloitettiin veden klooraus terveystarkkailun ohjeiden mukaisesti.

Talous

580 VESI- JA VIEMÄRILAITOS (ERILL	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma 1-12 / 2019	Poikkeama	Tot-%	Toteutuma 1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT	1 103 247	0	1 103 247	1 083 256	19 991	98,19%	990 086
TOIMINTAKULUT	-651 248	0	-651 248	-645 627	-5 621	99,14%	-750 378
TOIMINTAKATE	451 999	0	451 999	437 629	14 370	96,82%	239 708
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-403 570	0	-403 570	-377 562	-26 008	93,56%	-378 447
TILIKAUDEN TULOS	48 429	0	48 429	60 067	-11 638	124,03%	-138 738
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	48 429	0	48 429	60 067	-11 638	124,03%	-138 738

Mittarit ja tunnusluvut

Tunnusluvut	TP 2017	TP 2018	TA 2019	TP 2019
Pumpattu vesi, m ³	276 329	288 193	250 000	301 983
Laskutettu vesi, m ³	191 691	190 368	207 000	201 392
Jätevesi Riihimäkeen, m ³	399 087	356 812	250 000	380 502
Laskutettu jätevesi, m ³	179 863	178 926	190 000	183 543

Talousarvion toteutuminen ja poikkeamat

Kirkonkylän vedenjakelualueella tapahtui maaliskuun lopulla laatupoikkeama, minkä johdosta kirkonkylän vedenjakelualueelle annettiin keittokehotus. Lisäksi jakelualueella aloitettiin veden klooraus terveystalouden ohjeiden mukaisesti ja klooraus kesti noin kaksi viikkoa. Vesilaitos huuhteli myös linjastoja juoksuttamalla. Tilannetta seurattiin tihennetyillä näytteenotoilla. Kesäkuun alussa terveystalouden kanssa on pidetty neuvottelu, jossa läpikäytiin häiriötilanne ja sen hoito. Laatupoikkeaman syy ei ole selvinnyt.

LUOTTAMUSHENKILÖT TOIMIELIMITÄIN 2019

Valtuusto

Suomen Keskusta rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Kanerva Risto	6/6	1. Peltomäki Marja	3/6
Kataja Janne	5/6	2. Saksala Eija	1/6
Kilpiäinen Jorma (II vpj.)	5/6	3. Mustajoki Markus	
Lehtilä Heli	5/6	4. Kuparinen Jarmo	1/6 *
Myllykoski Satu	5/6	5. Lilja Sami	
Männistö Minna	6/6	6. Sahari Eeva	
Niemelä Asko	6/6	7. Väänänen Elis	
Päivärinta Teemu	6/6	8. Kuparinen Kari	
Ukkola Marja	5/6	9. Koski Antero	

(* Muuta huomioitavaa:

- Jarmo Kupaarinen on ollut paikalla Marja Ukkolan tilalla valtuuston kokouksessa 11.11.2019 (§ 51) Marja Ukkolan ollessa esteellinen.

Kansallinen Kokoomus rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Heinonen Timo (pj.)	6/6	1. Voivala Kati	2/6
Joutsu-Hänninen Riitta	6/6	2. Rautiainen Aleks	
Laine Rosa	5/6	3. Tulkki Janne	
Laukkanen Jarmo	6/6	4. Mikkola Jarkko	
Mikkola Antti	6/6	5. Hopearuoho Sirpa	
Pyhälampi Eeva	5/6	6. Männistö Juhana	
Seppälä Tiina	6/6	7. Saari Karoliina	

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Ahlqvist Leila	6/6	1. Järvinen Marjo	1/6
Hietala-Virtanen Satu-Maria	6/6	2. Savolainen Markku	
Kollin Ossi	6/6	3. Tuominen Susanna	
Lähde Joni	5/6	4. Saikkonen Marko	
Perälä Timo	6/6	5. Leino Krista	
Salomaa Ari	6/6	6. Pikkarainen Jarmo	
Vuorinen Sakari	6/6	7. Tölmälä Tuukka	

Perussuomalaiset rp:n ja Suomen Kristillisdemokraatit (KD) r.p:n vaaliliitto

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Naakka Tommi (PS)	6/6	1. Suonurmi Riitta (KD)	
Salminen Antti (PS)	6/6	2. Äikää Maritza (KD)	

Vasemmistoliitto rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Rautiainen Marianna	5/6	1. Marjanen Joanna 2. Toivonen Sirkka	1/6

Vihreä liitto rp.

Valtuutetut:	Läsnäolot	Varavaltuutetut:	Läsnäolot
Pirttilä Satu	6/6	1. Tuohimaa-Salminen Kristiina 2. Mustonen Leo	

Valtuuston kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Kari Liljalle on 16.9.2019 myönnetty ero Lopen kunnan luottamustehtävistä.
- Vasemmistoliitto rp:n ensimmäiseksi varajäseneksi Kari Liljan tilalle on 16.9.2019 noussut Joanna Marjanen.
- Vasemmistoliitto rp:n toiseksi varajäseneksi Joanna Marjasen tilalle on 16.9.2019 noussut Sirkka Toivonen.

Nuorisovaltuusto

Nuorisovaltuutettu	Läsnäolot	(valtuuston kokouksissa)
Hatakka Venla	4/6	
Joutsen Essi	4/6	
Lehtinen Susa	6/6	
Leppikallio Aapo	6/6	
Riento Tuomas	6/6	
Riikonen Viivi	6/6	

Kunnanhallitus

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Niemelä Asko (pj.)	15/18	Männistö Minna	3/18
Pyhälampi Eeva (vpj.)	17/18	Laine Rosa	2/18 (*)
Ahlqvist Leila	18/18	Tuominen Susanna	3/18 (*)
Hietala-Virtanen Satu-Maria	17/18	Järvinen Marjo	1/18
Kataja Janne	13/18	Myllykoski Satu	5/18
Kollin Ossi	18/18	Pikkarainen Jarmo	4/18 (*)
Lehtilä Heli	13/18	Kanerva Risto	5/18 (*)
Lähde Joni	16/18	Tölmälä Tuukka	1/18
Päivärinta Teemu	10/18 (*)	Ukkola Marja	9/18
Salminen Antti	15/18	Mikkola Antti	3/18
Seppälä Tiina	14/18	Männistö Juhana	3/18

Kunnanhallituksen kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Marja Ukkolalle on 3.6.2019 myönnetty ero kunnanhallituksen jäsenyydestä ja puheenjohtajan tehtävästä.
- Kunnanhallituksen jäseneksi Marja Ukkolan tilalle on 3.6.2019 valittu Marja Ukkolan henkilökohtainen varajäsen Teemu Päivärinta.
- Teemu Päivärinnan henkilökohtaiseksi varajäseneksi on 3.6.2019 valittu Marja Ukkola.
- Kunnanhallituksen puheenjohtajaksi on 3.6.2019 valittu Asko Niemelä.
- Tiina Seppälälle on 11.11.2019 myönnetty ero kunnanhallituksen varapuheenjohtajan tehtävästä.
- Kunnanhallituksen varapuheenjohtajaksi on 11.11.2019 valittu Eeva Pyhälammi.

(* Muuta huomioitavaa:

- Teemu Päivärinta on ollut paikalla Marja Ukkolan henkilökohtaisena varajäsenenä kunnanhallituksen kokouksessa 15.4.2019 (§ 79) Marja Ukkolan ollessa esteellinen.
- Susanna Tuominen on ollut paikalla Leila Ahlqvistin henkilökohtaisena varajäsenenä kunnanhallituksen kokouksissa 14.1.2019 (§ 1–2), 11.2.2019 (§ 21–22) ja 15.4.2019 (§ 76) Leila Ahlqvistin ollessa esteellinen.
- Jarmo Pikkarainen on ollut paikalla Ossi Kollinin henkilökohtaisena varajäsenenä kunnanhallituksen kokouksissa 14.1.2019 (§ 1–2), 11.2.2019 (§ 21–22, 24), 15.4.2019 (§ 76–77) ja 12.8.2019 (§ 143) Ossi Kollinin ollessa esteellinen.
- Rosa Laine on ollut paikalla Eeva Pyhälammin henkilökohtaisena varajäsenenä kunnanhallituksen kokouksessa 12.8.2019 (§ 143) Eeva Pyhälammin ollessa esteellinen.
- Risto Kanerva on ollut paikalla kunnanhallituksen kokouksessa 7.10.2019 (§ 174–176) Heli Lehtilän henkilökohtaisena varajäsenenä.

Henkilöstöjaosto

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Seppälä Tiina (pj.)	1/1	Pyhälammi Eeva	
Lähde Joni (vpj.)	1/1	Kollin Ossi	
Lehtilä Heli	1/1	Niemelä Asko	
Kunnanjohtaja (Salmela Mikko)	1/1		

Henkilöstöjaoston kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Tiina Seppälälle on 28.10.2019 myönnetty ero henkilöstöjaoston jäsenyydestä ja puheenjohtajan tehtävästä.
- Jäseneksi ja puheenjohtajaksi on 28.10.2019 valittu Eeva Pyhälammi.
- Eeva Pyhälammin henkilökohtaiseksi varajäseneksi on 25.11.2019 valittu Tiina Seppälä.

Vapaa-aikajaosto

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Lähde Joni (pj.)	4/4	Savolainen Markku	
Lilja Sami (vpj.)	3/4	Leino Asta	
Joutsen-Hänninen Riitta	3/4	Tulkki Janne	1/4
Marjanen Joanna	1/4	Toivonen Sirkka	2/4
Mustonen Leo	3/4	Tudeer Marika	
Salminen Antti	4/4	Seppälä Tiina	
Äikää Maritza	2/4	Hämäläinen Ossi	2/4

Keskusvaalilautakunta

Jäsen	Läsnäolot	Varajäsen	Läsnäolot
Päivärinta Teemu (pj.)	4/5	1. Ukkola Marja	2/5
Pesonen Vesa (vpj.)	5/5	2. Hopearuoho Sirpa	
Suonurmi Riitta	5/5	3. Mustonen Leo	
Tudeer Marika	5/5	4. Hämäläinen Ossi	
Vuorinen Sakari	4/5	5. Toivonen Sirkka	

Keskusvaalilautakunnan kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Minna Männistölle on 25.2.2019 myönnetty ero keskusvaalilautakunnan varajäsenyydestä.
- Keskusvaalilautakunnan ensimmäiseksi varajäseneksi on 25.2.2019 valittu Marja Ukkola.

Tarkastuslautakunta

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Rautiainen Marianna (pj.)	13/14	Vuorinen Raili	1/14
Naakka Tommi (vpj.)	11/14	Äikää Maritza	2/14
Hakala Mirjami	12/14	Kaasalainen Kaisa	1/14
Laitio Ari	13/14	Zetterman Kirsi	1/14
Pakarinen Ari	7/14	Männistö Juhana	
Suonurmi Riitta	14/14	Rautiainen Aleks	
Tuohimaa-Salminen Kristiina	12/14	Mustonen Leo	1/14

Lupalautakunta / Ympäristö- ja rakennuslautakunta

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Mikkola Antti (pj.)	7/8	Paalijärvi Sari	5/8
Hellgren Seppo (vpj.)	6/8	Hauhia Vesa	
Kallela Sanna	7/8	Laukkanen Jarmo	
Kanerva Risto	6/8	Myllykoski Satu	
Mustajoki Markus	0/8	Leino Asta	
Männistö Minna	0/8	Päivärinta Teemu	6/8
Pirttilä Satu	8/8	Kekki Outi	2/8
Salomaa Ari	6/8	Asell Reijo	
Voivala Kati	8/8	Hatakka Jarno	

Perusturvalautakunta

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Kataja Janne (pj.)	8/11	Männistö Minna	1/11
Hietala-Virtanen Satu-Maria (vpj.)	9/11	Vuorinen Raili	1/11
Asell Reijo	4/11	Pikkarainen Jarmo	2/11
Marjanen Joanna	10/11	Tuomi Mirja	
Männistö Juhana	4/11	Hopearuoho Sirpa	
Peltomäki Marja	6/11	Väänänen Elis	3/11
Rautiainen Aleksi	8/11	Voivala Kati	
Saari Karoliina	8/11	Pesonen Vesa	3/11
Saksala Eija	10/11	Kuparinen Jarmo	1/11

Perusturvalautakunnan kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Kari Liljalle on 16.9.2019 myönnetty ero perusturvalautakunnan jäsenyydestä.
- Perusturvalautakunnan jäseneksi Kari Liljan tilalle on 16.9.2019 valittu Reijo Asell.

Sivistyslautakunta

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Ahlqvist Leila (pj.)	9/9	Järvinen Marjo	
Joutsu-Hänninen Riitta (vpj.)	9/9	Muhonen Santeri	
Laine Rosa	5/9	Ahonen Timo	3/9
Lilja Sami	7/9	Lehtilä Heli	
Myllykoski Satu	9/9	Arminen Mika	
Männistö Minna	6/9	Pyyhtiä Jukka	
Perälä Timo	9/9	Tuominen Susanna	
Saikkonen Marko	8/9	Hauhia Vesa	
Tulkki Janne	5/9	Voivala Kati	1/9

Tekninen lautakunta

Jäsen	Läsnäolot	Henkilökohtainen varajäsen	Läsnäolot
Kollin Ossi (pj.)	11/11	Tuomi Aki	
Päivärinta Teemu (vpj.)	7/11	Männistö Minna	2/11
Kari Vida	8/11	Mustajoki Markus	
Mikkola Antti	8/11	Grönholm Saija	1/11
Mikkola Jarkko	10/11	Paalijärvi Sari	
Oksanen Minna	7/11	Weckman Jouni	
Pirttilä Satu	11/11	Järvinen Marjo	
Sahari Eeva	11/11	Arminen Oiva	
Savolainen Markku	9/11	Kalliotuuli Seppo	1/11

Teknisen lautakunnan kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Kari Liljalle on 16.9.2019 myönnetty ero teknisen lautakunnan varajäsenyydestä.
- Tekniseen lautakuntaan Ossi Kollinin henkilökohtaiseksi varajäseneksi Kari Liljan tilalle on 16.9.2019 valittu Aki Tuomi.

Riihimäen seudun terveystieteiden kuntayhtymä

Yhtymähallitus

Jäsen

Hatakka Jarno
Marjanen Joanna
Myllykoski Satu

Henkilökohtainen varajäsen

Saari Karoliina
Vuorinen Raili
Kilpiäinen Jorma

Yhtymähallituksen kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Yhtymähallituksen jäseneksi Marianna Rautiaisen tilalle on 1.6.2019 alkaen valittu Joanna Marjanen.
- Yhtymähallituksen jäseneksi Marja Ukkolan tilalle on 1.6.2019 alkaen valittu Satu Myllykoski.
- Yhtymähallitukseen Satu Myllykosken henkilökohtaiseksi varajäseneksi Jarmo Kuparisen tilalle on 1.6.2019 alkaen valittu Jorma Kilpiäinen.

Tarkastuslautakunta

Jäsen

Hopearuoho Sirpa

Henkilökohtainen varajäsen

Seppälä Tiina

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Valtuusto

Jäsen

Lehtilä Heli
Tuohimaa-Salminen Kristiina
Saari Karoliina

Henkilökohtainen varajäsen

Kari Vida
Pirttilä Satu
Pyhälampi Eeva

Eteva kuntayhtymä

Yhtymäkokous

Edustaja

Ahlqvist Leila

Hämeen liitto

Maakuntavaltuusto

Jäsen

Heinonen Timo
Hietala-Virtanen Satu-Maria
Niemi Asko

Maakuntahallitus

Jäsen

Ei edustajaa

Varajäsen

Ei edustajaa

Jätelautakunta (Kiertokapula Oy:n osakaskuntien muodostama)

Jäsen

Myllykoski Satu

Henkilökohtainen varajäsen

Lehtilä Heli

Käräjäoikeuden lautamiehet

Seppälä Tiina

Käräjäoikeuden lautamiesten kokoonpanossa vuonna 2019 tapahtuneet muutokset:

- Tiina Seppälälle on 11.11.2019 myönnetty ero.
- Käräjäoikeuden lautamieheksi Tiina Seppälän tilalle on 11.11.2019 valittu Riitta Joutsu-Hänninen.

Kiinteistötoimitusten uskotut miehet

Hatakka Jarno

Hauhia Vesa

Hietala-Virtanen Satu-Maria

Kallela Sanna

Kekki Outi

Leino Maria

Pyyhtiä Jukka

Siivonen Erkki

Siivonen Heidi

Äikää Maritza

Kanta-Hämeen poliisilaitoksen neuvottelukunta

Jäsen

Salminen Antti

Henkilökohtainen varajäsen

Naakka Tommi

K.F.A. ja Edla Johanna von Qvantenin Opintorahastosäätiö

Hallitus

Jäsen

Laukkanen Jarmo

Ukkola Marja

Varajäsen

Hopearuoho Sirpa

TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

TUOSLASKELMA

Toimintatuotot / Toimintakulut, %

$$= 100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Vuosikate/poistot %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$$

Vuosikate, € / asukas

$$= \text{Vuosikate} / \text{Asukasmäärä 31.12.}$$

RAHOITUSLASKELMA

Toiminnan ja investointien rahavirta 5 vuodelta, €

$$= \text{Tilinpäätösvuoden ja neljän edellisen vuoden } \textit{Toiminnan ja investointien rahavirta} \text{ välituloksen kertymä}$$

Investointien tulorahoitus, %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno (= Investointimenot - Rahoitusosuudet)}$$

Laskennallinen lainanhoitokate

$$= (\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Laskennallinen lainanlyhennykset})$$

Kassasta maksut:

Tuloslaskelmasta:

$$= \text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön} + \text{Korkokulut} + \text{Muut rahoituskulut}$$

Rahoituslaskelmasta:

$$= \text{Investointimenot} + \text{Antolainojen lisäys} + \text{Pitkääikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)}$$

Kassan riittävyys (pv):

$$= 365 \text{ pv} * \text{Rahavarat 31.12.} / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$$

TASE

Omavaraisuusaste, %

$$= 100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Rahoitusvarallisuus:

$$= \text{Rahoitusomaisuus} + \text{Pitkääikaiset saamiset} + \text{Muut sijoitukset} - \text{Vieras pääoma} + \text{Saadut ennakot}$$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

$$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot (= Toimintatuotot + Verotulot + Käyttötalouden valtionosuudet)}$$

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

$$= 100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$$

Kertynyt ylijäämä:

$$= \text{Edellisten tilikausien yli-/alijäämä} + \text{Tilikauden yli-/alijäämä}$$

Lainakanta 31.12.

$$= \text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat})$$

Lainakanta / Pysyvät vastaavat

$$= 100 * \text{Lainakanta} / \text{Pysyvät vastaavat}$$

Lainasaamiset 31.12.

$$= \text{Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset}$$

LOPEN KUNTA
TULOSLASKELMA

	2019		2018	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	1 876 774,64		1 701 968,28	
Maksutuotot	1 979 581,57		2 021 280,95	
Tuet ja avustukset	499 835,97		474 635,61	
Muut toimintatuotot	1 282 847,68	5 639 039,86	1 215 068,39	5 412 953,23
Valmistus omaan käyttöön		28 013,50		64 325,45
Toimintakulut				
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-14 718 928,72		-14 420 983,76	
Henkilösivukulut				
Eläkekulut	-3 129 023,15		-3 105 904,99	
Muut henkilösivukulut	-418 593,23		-475 960,12	
Palvelujen ostot	-24 914 488,61		-24 820 864,53	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 175 515,56		-2 188 941,25	
Avustukset	-1 437 107,76		-1 560 736,09	
Muut toimintakulut	-976 246,38	-47 769 903,41	-936 308,38	-47 509 699,12
TOIMINTAKATE		-42 102 850,05		-42 032 420,44
Verotulot		29 205 644,92		28 111 685,26
Valtionosuudet		16 123 413,00		15 422 129,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	10 979,56		9 896,68	
Muut rahoitustuotot	10 786,29		58 333,59	
Korkokulut	-293 081,98		-299 103,27	
Muut rahoituskulut	-2 376,97	-273 693,10	-4 444,36	-235 317,36
VUOSIKATE		2 952 514,77		1 266 076,46
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 100 056,03		-2 090 980,34	
ARVONALENTUMISET	0,00	-2 100 056,03	0,00	-2 090 980,34
TILIKAUDEN TULOS		852 458,74		-824 903,88
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ		852 458,74		-824 903,88

LOPEN KUNTA
RAHOITUSLASKELMA

	2019		2018	
TOIMINNAN RAHAVIRTA				
Vuosikate	2 952 514,77		1 266 076,46	
Tulorahoituksen korjauserät	55 264,10	3 007 778,87	-504 237,24	761 839,22
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA				
Investointimenot	-1 857 396,11		-1 931 048,06	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	84 100,00		0,00	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	141 212,00	-1 632 084,11	283 250,00	-1 647 798,06
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	1 375 694,76		-885 958,84	
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET				
Antolainasaamisten vähennys	25 000,00	25 000,00	25 000,00	25 000,00
LAINAKANNAN MUUTOKSET				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	4 000 000,00		4 000 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-2 975 000,00		-4 236 458,30	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,00	1 025 000,00	0,00	-236 458,30
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	45 917,06		-14 088,71	
Vaihto-omaisuuden muutos	18 212,30		2 164,59	
Saamisten muutos	12 092,99		-29 648,89	
Korottomien velkojen muutos	-575 609,84	-499 387,49	1 213 248,16	1 171 675,15
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	550 612,51		960 216,85	
RAHAVAROJEN MUUTOS	1 926 307,27		74 258,01	
RAHAVARAT 31.12.	2 781 490,08		855 182,81	
1.1.	855 182,81		780 924,80	

**LOPEN KUNTA
TASE**

	2019	2018		2019	2018
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	52 632 290,79	53 015 479,57	OMA PÄÄOMA	29 793 062,77	28 940 604,03
Aineettomat hyödykkeet	1 687 728,73	1 444 101,53	Peruspääoma	16 022 978,60	16 022 978,60
Aineettomat oikeudet	409 298,93	81 827,98	Edell. tilikauden yli-/alijäämä	12 917 625,43	13 742 529,31
Muut pitkäaikaiset menot	1 278 429,80	1 362 273,55	Tilikauden yli-/alijäämä	852 458,74	-824 903,88
Aineelliset hyödykkeet	41 761 189,13	42 433 530,50	PAKOLLISET VARAUKSET	202 763,24	37 716,00
Maa- ja vesialueet	6 523 742,60	6 553 591,85	Muut pakolliset varaukset	202 763,24	37 716,00
Rakennukset	25 947 330,58	26 596 918,94			
Kiinteät rakenteet ja laitteet	8 877 278,68	8 064 554,30	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	191 929,24	143 753,88
Koneet ja kalusto	368 446,05	462 776,18	Lahjoitusrahastojen pääomat	191 929,24	143 753,88
Ennakkomaks ja keskener. Hankin.	44 391,22	755 689,23			
Sijoitukset	9 183 372,93	9 137 847,54	VIERAS PÄÄOMA	26 539 569,19	26 090 179,03
Osakkeet ja osuudet	8 753 925,36	8 683 399,97	Pitkäaikainen	16 344 001,41	15 699 915,70
Muut saamiset	429 447,57	454 447,57	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitok.	15 096 875,00	14 471 875,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	31 668,66	29 410,36	Muut velat	1 247 126,41	1 228 040,70
Lahjoitusrahastojen varat	31 668,66	29 410,36	Lyhytaikainen	10 195 567,78	10 390 263,33
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Joukkovelkakirjalainat	2 500 000,00	2 500 000,00
	4 063 364,99	2 167 363,01	Lainat rah.-ja vakuut.laitoks.L	3 225 000,00	2 825 000,00
Vaihto-omaisuus	98 576,83	116 789,13	Saadut ennakot	81 981,03	41 540,41
Aineet ja tarvikkeet	98 576,83	116 789,13	Lyhytaikaiset ostovelat	1 667 661,16	1 797 462,14
Saamiset	1 183 298,08	1 195 391,07	Muut velat	318 982,72	338 680,84
Pitkäaikaiset saamiset	3 500,00	3 500,00	Siirtovelat	2 401 942,87	2 887 579,94
Lainasaamiset	3 500,00	3 500,00			
Muut saamiset	0,00	0,00	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	56 727 324,44	55 212 252,94
Lyhytaikaiset saamiset	1 179 798,08	1 191 891,07			
Myyntisaamiset	702 448,37	708 383,38			
Lainasaamiset		18 691,40			
Muut saamiset	331 166,98	308 147,83			
Siirtosaamiset	146 182,73	156 668,46			
Rahat ja pankkisaamiset	2 781 490,08	855 182,81			
VASTAAVAA YHTEENSÄ					
	56 727 324,44	55 212 252,94			

**LOPEN KUNTAKONSERNI
TULOSLASKELMA**

	2019	2018
Toimintatuotot	24 878 812,91	24 930 636,24
Myyntituotot	19 056 077,06	19 111 813,02
Maksutuotot	3 139 827,76	3 213 736,37
Tuet ja avustukset	676 218,37	655 107,51
Muut toimintatuotot	2 006 689,71	1 949 979,34
Valmistus omaan käyttöön	32 031,00	71 262,09
	24 910 843,90	25 001 898,33
Toimintakulut	-65 892 071,23	-65 631 523,83
Palkat ja palkkiot	-22 340 381,61	-21 915 700,61
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-4 721 353,59	-4 718 808,55
Muut henkilösivukulut	-640 489,18	-733 813,74
Henkilöstökulut yhteensä	-27 702 224,38	-27 368 322,89
Palvelujen ostot	-30 029 951,92	-29 700 538,58
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 440 766,27	-4 408 294,69
Avustukset	-1 436 783,56	-1 560 427,58
Vuokratulot	-787 915,48	-794 178,65
Muut toimintakulut	-1 526 460,62	-1 871 023,52
	-65 924 102,23	-65 702 785,92
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta/tappiosta	-58 409,32	-86 924,17
TOIMINTAKATE	-41 071 667,64	-40 787 811,76
Verotulot	29 179 521,42	28 085 771,24
Valtionosuudet	16 123 413,00	15 422 129,00
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	5 639,61	3 349,05
Muut rahoitustuotot	43 091,93	61 755,80
Korkokulut	-361 669,50	-375 182,97
Muut rahoituskulut	-3 260,49	-5 266,95
	-316 198,45	-315 345,06
VUOSIKATE	3 915 068,32	2 404 743,41
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-3 150 313,50	-3 060 312,09
	-3 150 313,50	-3 060 312,09
TILIKAUDEN TULOS	764 754,82	-655 568,68
Tilinpäätössiirrot	2 160,25	592,01
Tilikauden verot		787,16
Laskennalliset verot	20 616,00	-28 598,80
Vähemmistöosuudet	-999,18	-211,56
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	786 531,89	-682 999,86

LOPEN KUNTAKONSERNI
RAHOITUSLASKELMA

	2019	2018
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 915 068,32	2 404 743,41
Tilikauden verot		787,16
Tulorahoituksen korjauserät	-364 439,60	-41 584,03
	3 550 628,72	2 363 946,55
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-3 140 514,22	-3 670 447,38
Rahoitusosuudet investointimenoihin	84 100,00	3 930,05
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	425 527,77	1 277 599,21
	-2 630 886,45	-2 388 918,12
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	919 742,27	-24 971,57
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten vähennys	4 333,45	4 333,45
	4 333,45	4 333,45
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	5 126 712,00	4 508 897,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 975 251,26	-5 312 979,59
Lyhytaikaisten lainojen muutos	281 678,00	-0,03
	1 433 138,74	-804 082,62
Oman pääoman muutokset		
Muut maksuvalmiuden muutokset	-316 751,63	1 214 327,40
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	54 153,42	-12 266,60
Vaihto-omaisuuden muutos	40 471,05	18 598,92
Saamisten muutos	-29 465,98	-135 620,21
Korottomien velkojen muutos	-381 910,12	1 343 615,29
	-316 751,63	1 214 327,40
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	1 120 720,55	414 578,23
Rahavarojen muutos	2 040 462,82	389 606,67
Rahavarojen muutos		
Rahavarat 31.12.	5 318 991,45	3 278 528,63
Rahavarat 1.1.	3 278 528,63	2 888 921,96
	2 040 462,82	389 606,67

LOPEN KUNTAKONSERNI
TASE

	2019	2018		
VASTAATAVAA				
PYSYVÄT VASTAAVAT			2019	2018
Aineettomat oikeudet				
Aineettomat oikeudet	584 298,47	299 756,91	VASTATTAVAA	
Muut pitkävaikutteiset menot	1 285 477,78	1 372 082,12	OMA PÄÄOMA	
Ennakkomaksut ja keskeneräiset		125,72	Peruspääoma	16 022 978,60
	1 869 776,25	1 671 964,75	Yhdistysten ja säätiöiden ppo:n siirrot	
Aineelliset hyödykkeet			Arvonkorotusrahaso	0,00
Maa- ja vesialueet	6 995 182,44	7 027 694,31	Muut omat rahastot	16 992,50
Rakennukset	38 192 209,92	39 301 241,21	Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	12 967 936,99
Kiinteät rakenteet ja laitteet	9 014 931,18	8 211 894,23	Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	786 531,89
Koneet ja kalusto	1 020 308,02	1 117 253,81		29 794 439,98
Muut aineelliset hyödykkeet	947,50	947,50		29 013 115,72
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 198 721,46	1 349 557,35		
	56 422 300,51	57 008 588,41	VÄHEMMISTÖOSUUDET	6 024,76
Sijoitukset				5 025,57
Osakkeet ja osuudet	3 075 390,73	3 056 630,64	PAKOLLISET VARAUKSET	
Muut lainasaamiset	34 668,36	39 001,81	Eläkevaraukset	
Muut saamiset	19 937,88	19 937,88	Muut pakolliset varaukset	674 137,91
	3 129 996,98	3 115 570,33		674 137,91
TOIMEKSANTOJEN VARAT			TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMA	
Valtion toimeksiannot	0,00	25 404,62	Valtion toimeksiannot	10 671,06
Lahjoitusrahastojen erityiskatteet	31 722,31	29 464,01	Lahjoitusrahastojen pääomat	206 493,27
Muut toimeksiantojen varat	14 218,42	7 886,98	Muut toimeksiantojen pääomat	7 886,98
	45 940,73	62 755,61		225 051,32
				187 712,77
VAIHTUVAT VASTAAVAT			VIERAS PÄÄOMA	
Vaihto-omaisuus			Pitkäaikainen	
Aineet ja tarvikkeet	175 991,87	216 618,58	Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	22 351 356,60
Muu vaihto-omaisuus	1 423,39	1 267,73	Lainat julkisyhteisöiltä	73 972,33
	177 415,26	217 886,31	Lainat muilta luotonantajilta	
Saamiset			Liittymismaksut ja muut velat	1 247 126,41
Pitkäaikaiset saamiset			Laskennalliset verovelat	43 610,00
Lainasaamiset	3 500,00	3 500,00		23 716 065,34
Muut saamiset	116 692,81	127 051,94	Lyhytaikainen	22 954 927,14
	120 192,81	130 551,94	Joukkovelkakirjalainat	2 781 678,00
Lyhytaikaiset saamiset			Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	4 198 622,54
Myyntisaamiset	1 294 651,82	1 240 421,93	Lainat julkisyhteisöiltä	15 420,98
Lainasaamiset		18 691,40	Saadut ennakot	139 707,33
Muut saamiset	578 969,36	535 092,67	Ostovelat	2 978 747,50
Siirtosaamiset	227 003,02	266 593,08	Liittymismaksut ja muut velat	565 253,01
	2 100 624,20	2 060 799,08	Siirtovelat	4 090 089,53
	2 220 817,01	2 191 351,02	Laskennalliset verovelat	
Rahoitusarvopaperit				14 769 518,89
Osakkeet ja osuudet	329,50	329,50		38 485 584,23
	329,50	329,50	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	69 185 238,20
Rahat ja pankkisaamiset	5 318 661,95	3 278 199,13		67 546 645,07
VASTAAVAA YHTEENSÄ	69 185 238,20	67 546 645,07		

LOPEN KUNTA

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA JA ESITTÄMISTAPAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysjankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvät vastaavat on merkitty taseeseen hankintameno suunittelman mukaisilla poistoilla ja investointien rahoitusosuuksilla vähennettynä. Suunittelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunittelman mukaisesti. Poistosuunittelman mukaiset suunittelmapoistojen laskenta-perusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunittelman mukaisten poistojen perusteet.

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintameno. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa. Pysyvien vastaavien sijoitusluonteiset erät on merkitty taseeseen hankinta-arvoon.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintahintaan.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Johdannaisopimusten käsittely

Johdannaiset sisältävät kuusi koronvaihtosopimusta. Kaikki koronvaihtosopimukset on tehty suojaamistarkoituksessa. Kunta on sitonut pitkäaikaisten lainojen vaihtuvan koron koronvaihtosopimuksilla kiinteään korkoon. Korkojohdannaisista aiheutuneet kassavirrat on kirjattu tilikauden aikana korkokulujen oikaisuksi. Vuonna 2007 solmittu sopimus on voimassa 30.3.2027 asti, vuonna 2012 solmittu sopimus 12.7.2018 asti ja vuonna 2014 solmitut sopimukset 20.2.2022 asti. Vuonna 2015 solmittu sopimus on voimassa 22.6.2021 asti ja vuonna 2016 solmittu sopimus 7.1.2024 asti.

Tilinpäätöksen esittämistapaa koskevat liitetiedot

Tilinpäätökseen ei sisälly edelliseen vuoteen kohdistuvia merkittäviä oikaisuja. Tiedot ovat vertailukelpoisia vuosina 2019 ja 2018.

LOPEN KUNTAKONSERNI

Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laskentaperiaatteet

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt sekä kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Olennaisia sisäisiä katteita käyttöomaisuushyödykkeissä konserniyhtiöiden välillä ei ole.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja verotusperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa, vähemmistöosuuksien erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemissä.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu. Omistuksen eliminoinnissa syntynyt ero on kirjattu kokonaisuudessaan hankintatilikaudelle.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Kunta on myynyt osan Asunto Oy Lopen Sairaalanmäki -osakkuusyhteisöstä vuoden 2019 aikana.

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot tehtäväalueittain

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Yleishallinto	771 188,76	778 266,33	777 907,32	785 452,78
Sosiaali- ja terveystoimi	19 931 954,89	20 133 027,46	2 001 308,41	1 977 317,05
Opetus- ja kulttuuritoimi	1 141 003,69	1 095 156,07	911 396,56	854 509,75
Muut palvelut	3 034 665,56	2 924 186,38	1 948 427,57	1 795 673,65
Toimintatuotot yhteensä	24 878 812,91	24 930 636,24	5 639 039,86	5 412 953,23

7) Verotulojen erittely

	Kunta	
	2019	2018
Verotulot ilman oikasukorkoja		
Kunnan tulovero	25 620 478,50	24 604 887,24
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 478 590,60	1 481 899,20
Kiinteistövero	2 106 575,82	2 024 898,82
Verotulot yhteensä	29 205 644,92	28 111 685,26

8) Valtionosuuksien erittely

	Kunta	
	2019	2018
Kunnalle maksetut valtionosuudet		
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	16 849 202,00	16 273 339,00
<i>Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus (+/-)</i>	4 423 380,00	4 309 764,00
<i>Siitä: Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus</i>		
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaiset valtionosuudet	-725 789,00	-851 210,00
Valtionosuudet yhteensä	16 123 413,00	15 422 129,00

9) Palvelujen ostojen erittely

	Kunta	
	2019	2018
Asiakaspalvelujen ostot	19 162 207,69	19 503 499,47
Muidenpalvelujen ostot	5 752 280,92	5 317 365,06
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	24 914 488,61	24 820 864,53

11) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuusryhmä	Poistomenetelmä	
	31.12.2012 saakka	1.1.2013 alkaen
Hyväksytty valtuusto 5.11.2012 (§ 53)		
Aineettomat hyödykkeet	Tasapoisto	
Aineettomat oikeudet		5 - 20 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	2 - 5 vuotta
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat	Tasapoisto	
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Tehdas-, tuotanto- ja varastorakennukset	20 vuotta	20 vuotta
Liikuntahallit	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Vapaa-ajan rakennukset		
Urheilukenttien huoltorakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Virkistysalueen mökit, saunamökit	30 vuotta	30 vuotta
Asuinrakennukset		
Kerros-, rivi- ja pientalot	50 vuotta	30 - 50 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet	Menojäännöspoisto	
Kadut ja tiet	20 %	20 %
Muut maa- ja vesirakenteet (urheilualueet, puistot, torit)	20 %	20 %
Vesi- ja viemäriverkostot	10 %	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	25 %
Siirtoviemäri-yhdysvesijohdot ja runkolinjat	Tasapoisto, 40 vuotta	Tasapoisto, 40 vuotta
Koneet ja kalusto	Tasapoisto	
Kuljetusvälineet	5 vuotta	5 vuotta
Muut liikkuvat työkonet	5 vuotta	5 vuotta
Muut koneet ja laitteet	10 vuotta	10 vuotta
Atk-laitteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat	Käytön mukainen	Käytön mukainen

12) Pakollisten varausten muutos

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Potilas vahinkovakuutusmaksu 1.1	835 603,02	737 220,27		
Lisäykset tilikaudella		98 382,75		
Vähennykset tilikaudella	-220 649,64			
Potilas vahinkovakuutusmaksu 31.12	614 953,38	835 603,02	0,00	0,00
Kotikuntavaihtajien kustannusten vastuu 1.1	50 216,36			
Lisäykset tilikaudella	8 968,16	50 216,36		
Vähennykset tilikaudella				
Kotikuntavaihtajien kustannusten vastuu 31.12	59 184,52	50 216,36		
Kuntayhtymien alijäämän kattaminen varaus 1.1.			37 716,00	403 725,55
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä				
Vähennykset tilikaudella				-366 009,55
Lisäykset tilikaudella			165 047,24	
Kuntayhtymien alijäämän kattaminen varaus 31.12.			202 763,24	37 716,00

13) Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	64 418,14	179 979,31	61 345,58	179 064,84
Rakennusten luovutusvoitot	5 067,34	1 780,85		
Muut luovutusvoitot	152 164,79	5 336,16	58 920,39	4 478,71
Luovutusvoitot yhteensä	221 650,27	187 096,32	120 265,97	183 543,55
Muut toimintakulut				
Maa- ja vesialueiden luovutustappiot	10 482,83	4 905,12	10 482,83	4 905,12
Rakennusten luovutustappiot				
Muut luovutustappiot		40 410,74		40 410,74
Luovutustappiot yhteensä	10 482,83	45 315,86	10 482,83	45 315,86

Tasetta koskevat liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

18) Arvonkorotukset

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Maa- ja vesialueet				
Arvo 1.1	3 047,37	3 047,37		
Arvonkorotukset				
Arvonkorotusten purku	-3 047,37			
Arvonkorotukset yhteensä 31.12	0,00	3 047,37	0,00	0,00

19) Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet

	Aineettomat hyödykkeet		
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkäaikaiset menot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	81 827,98	1 362 273,55	1 444 101,53
Lisäykset tilikauden aikana	306 406,80		306 406,80
Rahoitusosuudet tilikaudella			0,00
Vähennykset tilikauden aikana			0,00
Siirrot erien välillä	40 350,06		40 350,06
Tilikauden poisto	-19 285,91	-83 843,75	-103 129,66
Arvonlennukset ja niiden palautukset			0,00
Poistamaton hankintameno 31.12.	409 298,93	1 278 429,80	1 687 728,73
Arvonkorotukset			0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	409 298,93	1 278 429,80	1 687 728,73
Olennaiset lisäpoistot			
Erittely olennaisista lisäpoistotista			

	Aineelliset hyödykkeet							Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet yhteensä
	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Keskeneräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä	
Poistamaton hankintameno 1.1.	6 553 591,85	26 596 918,94	8 064 554,30	462 776,18	0,00	755 689,23	42 433 530,50	43 877 632,03
Lisäykset tilikauden aikana		223 892,63	1 111 547,68	108 268,34		35 175,66	1 478 884,31	1 785 291,11
Rahoitusosuudet tilikaudella			55 600,00	4 500,00		24 000,00	84 100,00	84 100,00
Vähennykset tilikauden aikana	-29 849,25						-29 849,25	-29 849,25
Siirrot erien välillä			682 123,61			-722 473,67	-40 350,06	0,00
Tilikauden poisto		-873 480,99	-925 346,91	-198 098,47			-1 996 926,37	-2 100 056,03
Arvonlennukset ja niiden palautukset								
Poistamaton hankintameno 31.12.	6 523 742,60	25 947 330,58	8 877 278,68	368 446,05	0,00	44 391,22	41 761 189,13	43 448 917,86
Arvonkorotukset								
Kirjanpitoarvo 31.12.	6 523 742,60	25 947 330,58	8 877 278,68	368 446,05	0,00	44 391,22	41 761 189,13	43 448 917,86
Olennaiset lisäpoistot								
Erittely olennaisista lisäpoistotista								

Maa- ja vesialueet erittely

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut	183 544,13	183 544,13	183 544,13	183 544,13
Muut maa- ja vesialueet	6 811 638,31	6 844 150,18	6 340 198,47	6 370 047,72
Maa- ja vesialueet yhteensä	6 995 182,44	7 027 694,31	6 523 742,60	6 553 591,85

Pysyvien vastaavien sijoitukset

Peruskunta ja taseyksiköt	Osakkeet ja osuudet				Jvk-, muut laina- ja muut saamiset			Pysyvien vastaavien sijoitukset yhteensä
	Osakkeet konserniyhtiöt	Osakkeet Omistusyht. yhteisöt	Kuntayhtymä- osuudet	Muut osakkeet ja osuudet	Saamiset konserni-yhteisöt	Saamiset kunta-yhtymät	Palautus-kelpoiset liittymismaksut	
Hankintameno 1.1.	146 828,06	877 992,76	5 861 977,65	1 796 601,50	438 914,57		15 533,00	9 137 847,54
Lisäykset		69 512,00		2 593,00				72 105,00
Vähennykset		-1 579,61			-25 000,00			-26 579,61
Siirrot erien välillä								0,00
Hankintameno 31.12.	146 828,06	945 925,15	5 861 977,65	1 799 194,50	413 914,57	0,00	15 533,00	9 183 372,93
Arvonlennukset								0,00
Arvonkorotukset								0,00
Kirjanpitoarvo 31.12.	146 828,06	945 925,15	5 861 977,65	1 799 194,50	413 914,57	0,00	15 533,00	9 183 372,93

Olennaiset kuntayhtymäosuuksien arvon muutokset

	Tasearvo 1.1	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tasearvo 31.12	Kunnan osuus ky:n perus-pääomasta	Ero
Riihimäen seudun terveystieteiden keskuksen ky	1 061 612,85			1 061 612,85	1 061 612,85	0,00
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	4 696 202,85			4 696 202,85	4 583 531,62	112 671,23
Eteva kuntayhtymä	75 617,76			75 617,76	75 617,76	0,00
Hämeen liitto	28 544,30			28 544,30	28 544,30	0,00
Yhteensä	5 861 977,76	0,00	0,00	5 861 977,76	5 749 306,53	112 671,23

Omistuksia muissa yhteisöissä

20-22) Tytäryhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt

Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Konsernin osuus omasta pääomasta	Konsernin osuus vieraasta pääomasta	Konsernin osuus tilikauden voitosta/ tappiosta
Tytäryhteisöt						
Lopen Vuokratalot Oy	Loppi	100 %	100 %	338 185,13	5 414 989,08	64 312,48
Lopen Vanhustentalot Oy	Loppi	100 %	100 %	34 768,99	605 611,42	7,17
Kuntayhtymät						
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	Hämeenlinna	5,63 %	5,63 %	4 182 855,70	5 188 575,62	-153 145,27
Riihimäen seudun terveyskeskuksen ky	Riihimäki	16,89 %	16,89 %	1 219 629,30	931 207,97	9 355,41
Eteva ky	Mäntsälä	0,47 %	0,47 %	82 267,83	234 662,59	3 532,79
Hämeen maakuntaliitto ky	Hämeenlinna	3,90 %	3,90 %	69 100,99	37 224,52	-882,80
Osakkuusyhteisöt						
Kiinteistö Oy Terveystalo Lopenpaja	Loppi	50,0 %	58,4 %	595 297,49	982 414,11	15,23
Kiinteistö Oy Läyliäisten Palveluasema	Loppi	38,5 %	38,5 %	283 776,41	739,51	9,88
Asunto Oy Lopen Kentänkulma	Loppi	23,6 %	23,6 %	101 694,27	12 900,85	4,92
RHL-Data Oy	Riihimäki	20,0 %	21,7 %	108 511,39	14 632,87	3 471,59
Asunto Oy Lopen Sairaalanmäki	Loppi	27,5 %	27,5 %	87 514,09	239,22	94,81
			Yhteensä	7 103 601,59	13 423 197,76	-73 223,79

23) Saamisten erittely

	2019		2018	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Saamiset tytäryhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset		37 873,89		30 967,37
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	37 873,89	0,00	30 967,37
<i>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Myyntisaamiset				9 200,00
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	9 200,00
<i>Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä</i>				
Myyntisaamiset		2 279,00		
Lainasaamiset				
Muut saamiset				
Siirtosaamiset				
Yhteensä	0,00	2 279,00	0,00	0,00
Saamiset yhteensä	0,00	40 152,89	0,00	40 167,37

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Siirtyvät korot	233,97	233,97	233,97	233,97
Kelan Korvaus työterveyshuollosta	129 886,83	151 801,06	92 000,00	90 000,00
EU-tuet ja avustukset	4 363,48	12 531,33		
Muut tulojäämät	92 284,77	102 026,72	53 948,76	66 434,49
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	226 769,05	266 593,08	146 182,73	156 668,46

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25) Oman pääoman erittely

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Peruspääoma 1.1.	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60
Lisäykset				
Vähennykset				
Peruspääoma 31.12.	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60	16 022 978,60
Arvonkorotusrahasto 1.1.	3 047,37	3 047,37	0,00	0,00
Lisäykset				
Vähennykset	-3 047,37			
Arvonkorotusrahasto 31.12.	0,00	3 047,37	0,00	0,00
Muut omat rahastot 1.1.	19 152,76	19 744,77	0,00	0,00
Siirrot rahastoon	3 440,72	3 584,27		
Siirrot rahastosta	5 600,97	4 176,29		
Muut omat rahastot 31.12.	16 992,51	19 152,76	0,00	0,00
Edell. tilikausien ylijäämä 1.1.	12 967 936,99	13 650 936,85	12 917 625,43	13 742 529,31
Siirto				
Edell. tilikausien ylijäämä 31.12.	12 967 936,99	13 650 936,85	12 917 625,43	13 742 529,31
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	786 531,89	-682 999,86	852 458,74	-824 903,88
Oma pääoma yhteensä 31.12.	29 794 439,99	29 013 115,72	29 793 062,77	28 940 604,03

27) Pitkäaikaiset velat

Vuoden 2019 tilinpäätöksessä olevat velat, jotka erääntyvät maksettavaksi 1.1.2025 tai myöhemmin.

	Kunta	
	2019	2018
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	5 087 500,00	2 837 000,00
Lainat julkisyhteisöiltä		0,00
Pitkäaikainen vieras pääoma yhteensä	5 087 500,00	2 837 000,00

28) Joukkovelkakirjalainat

	Kunta	
	2019	2018
Alle vuoden kuluessa erääntyvät kunta- todistusslainat -korko 0% -erääntyvät 31.1.2020	2 500 000,00	2 500 000,00
Joukkovelkakirjalainat yhteensä	2 500 000,00	2 500 000,00

29) Pakolliset varaukset

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Muut pakolliset varaukset				
Potilasvahinkovakuutusmaksuvastuu	614 953,38	835 503,03		
Kotikuntavaihtajien kustannusten vastuu	59 184,53	50 216,36		
Osuus kuntayhtymien alijäämistä			202 763,24	37 716,00
Muut pakolliset varaukset yhteensä	674 137,91	885 719,39	202 763,24	37 716,00

30) Vieras pääoma

	2019		2018	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Velat tytäryhteisöille</i>				
Saadut ennakot				
Ostovelat		26 393,25		2 985,52
Muut velat				
Siirtovelat				
Yhteensä	0,00	26 393,25	0,00	2 985,52
<i>Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Saadut ennakot				
Ostovelat		60 976,92		52 319,54
Muut velat				
Siirtovelat				
Yhteensä	0,00	60 976,92	0,00	52 319,54
<i>Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille</i>				
Saadut ennakot				
Ostovelat		20 762,75		32 315,53
Muut velat				
Siirtovelat				
Yhteensä	0,00	20 762,75	0,00	32 315,53
Vieras pääoma yhteensä	0,00	108 132,92	0,00	87 620,59

32) Muiden velkojen erittely

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Muut velat				
Liittymismaksut	1 247 126,41	1 228 040,70	1 247 126,41	1 228 040,70
Muut velat				
<i>Muut velat yhteensä</i>	<i>1 247 126,41</i>	<i>1 228 040,70</i>	<i>1 247 126,41</i>	<i>1 228 040,70</i>

33) Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Tuloennakot				
Menojäämät				
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen				
jaksotukset	3 457 064,32	3 158 542,14	2 032 749,59	1 753 378,09
Korkojaksotukset	30 214,82	28 883,15	16 200,32	13 368,56
Muut menojäämät	602 810,40	1 443 505,67	352 992,96	1 120 833,29
<i>Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä</i>	<i>4 090 089,53</i>	<i>4 630 930,96</i>	<i>2 401 942,87</i>	<i>2 887 579,94</i>

Vakuuksia, vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot

34) Velat joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	177 576,05	183 090,28		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	289 628,70	280 747,23		
Lainat julkisyhteisöiltä	88 501,92	103 391,23		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	463 900,00	463 900,00		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	753 528,70	744 647,23	0,00	0,00

38) Vuokravastuut

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä	19 980,34	20 642,60		
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus		10 321,30		
Leasinvastuut yhteensä	386 487,88	410 889,86	220 772,52	187 796,05
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	170 136,85	204 375,40	89 271,65	76 407,98
Yhteensä	406 468,22	431 532,46	220 772,52	187 796,05
Leasinvuokrasopimuksiin ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta				

40) Vastuusitoumukset

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta				
Alkuperäinen pääoma	8 635 000,00	8 635 000,00	8 325 000,00	8 325 000,00
Jäljellä oleva pääoma	6 190 028,00	6 557 344,00	6 128 028,00	6 479 844,00
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	404 648,58	163 793,01	250 000,00	0,00
Jäljellä oleva pääoma	260 057,40	160 632,11	250 000,00	0,00

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista

	2019	2018
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	47 325 536,00	45 831 263,00
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.		0,00
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	31 137,00	29 444,47

41) Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Sopimusvastuut	346 690,07			
Vuokravastuut	98 561,41			
Ara-avustusten palautusvastuu	93 530,76	93 530,76		
Arvonlisäveron palautusvastuu	417 473,93	20 475,11		

	Konserni		Kunta	
	2019	2018	2019	2018
Koronvaihtosopimus nro 1				
Kyseisellä sopimuksella on toteutettu koko lainasalkun suojausta ilman lainakohtaista kytköstä. Suojaustoimenpiteen lähtökohtana on ollut, että kunnan lainasalkku pysyy korkotasoltaan kohtuullisena korkotason noustessa pitemmänkin aikavälin tarkastelulla, myös jo olemassa olevien lainojen eräännyttyä. Sopimus erääntyy 30.3.2027				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			6 000 000	6 000 000
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-1 247 950	-1 088 802
Koronvaihtosopimus nro 3				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,810 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Sopimus erääntyy 20.2.2022				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			703 125	1 015 625
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-10 629	-18 564
Koronvaihtosopimus nro 4				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,279 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Sopimus erääntyy 20.2.2022				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			1 421 875	1 859 375
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-15 825	-18 224
Koronvaihtosopimus nro 5				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,355 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Sopimus erääntyy 22.6.2021				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			375 000	625 000
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-2 447	-5 189
Koronvaihtosopimus nro 6				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Sopimuksella lainan vaihtuva korko on muutettu kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivät ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Lainan vuosittainen korkokustannus on enintään 0,178 % sekä vaihtuvakorkoisesta lainasta maksettu lainamarginaali. Sopimus erääntyy 7.1.2024				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo			2 125 000	2 625 000
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)			-24 526	-19 249
Eteva kuntayhtymä				
Lisähyötyswap 1161642/1512514				
Tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella muutettu vaihtuva korko kiinteäksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä ja koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 7.11.2022				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	16 729	17 685		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-1 557	-211		
Kanta-Hämeen Sairaanhoidopiirin kuntayhtymä				
Koronvaihtosopimus on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi. Lainan ja koronvaihtosopimuksen pääoma, eräpäivä sekä koronmaksupäivät vastaavat toisiaan. Sopimus erääntyy 2.12.2020				
Lainan pääomaa vastaava nimellisarvo	22 534	45 068		
Käypä arvo (pankin ilmoituksen mukaan)	-348	-1 286		

Kunta on käyttänyt johdannaissoleimuksia suojaamaan korkoriskeiltä sekä tasaamaan korkotason muutosten vaikutuksia.

Suojauksilla on sidottu vaihtuvakorkoisia lainasoleimuksia kiinteäkorkoisiksi tarkoituksena alentaa korko-odotuksiin perustuvia korkokustannuksia. Kunnan tavoitteena on pitää lainoista aiheutuva rahoitusrasitus mahdollisimman matalana ja ennakoitavana myös odotettavissa olevan korkotason nousun jälkeen.

Kunta suojaaa johdannaissoleimuksilla sekä olemassa olevia että tulevia lainoja. Lainakohtaisilla korkosuojaussoleimuksilla vaihtuvakorkoisen lainan korkoperuste on sidottu kiinteäksi koroksi kunkin lainan nostoajankohtana kilpailtuun korkotasoon.

Kunnan lainojen suojausaste on tilinpäätöksessä sangen korkea, 79,6 %. Suojausastetta tullaan madaltamaan tulevilla lainanotoilla. Pitemmällä aikajänteellä suojausaste on tarkoitus toteuttaa 30 - 60 %:n tasoon.

Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitapahtumia koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä 31.12.2019

	Kunta	
	2019	2018
Kunnanhallitus	14	11
Lupalautakunta/Ymäritö- ja rakennuslautak.	7	7
Perusturvalautakunta	121	112
Sivistyslautakunta	222	229
Tekninen lautakunta	69	67
Yhteensä	433	426

43) Henkilöstökulut

	Kunta	
	2019	2018
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin	18 266 545,10	18 002 848,87
Henkilöstökulut yhteensä	18 266 545,10	18 002 848,87

44) Luottamushenkilön palkoista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut

	Kunta	
	2019	2018
Keskustan Lopen Kunnallisjärjestö ry	3 323,25	3 442,75
Lopen Kokoomus ry	5 525,00	6 045,50
Sosiaalidemokraat. Lopen Kunnallisjärjestö	4 635,43	4 500,04
Lopen Perussuomalaiset	554,75	514,00
Suomen Kristillisdemokraatit	310,13	189,00
Etelä-Hämeen Vihreät	688,89	548,25
Vasemmistoliiton Lopen yhdistys	916,61	924,01
Yhteensä	15 954,06	16 163,55

45) Tilintarkastajan palkkiot

	Kunta	
	2019	2018
Ernst & Young Oy		
Tilintarkastuspalkkiot		6 613,60
Tilintarkastajan lausunnot		
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät		2 624,00
Muuta palkkiot		
BDO Audiator Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	9 424,00	1 440,00
Tilintarkastajan lausunnot		
Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtävät	6 528,00	336,00
Muuta palkkiot		
Palkkiot yhteensä	15 952,00	11 013,60

TILINPÄÄTÖS 2019

Lopen Vesilaitos

Sisällysluettelo

TOIMINTAKERTOMUS	1
Teknisen johtajan katsaus	1
Hallinto	2
Arvio merkittävimmistä riskeistä.....	2
Arvio tulevasta.....	2
Sisäinen valvonta	3
 TALOUSARVIO	4
Tavoitteiden toteutuminen	4
Käyttötalouden toteutuminen	4
 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA TUNNUSLUVUT	5
Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut	5
Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut	6
Tase ja sen tunnusluvut	8
Toiminnan tunnusluvut	9
Vesihuollon hintataso	10
Tehokkuus	10
Investoinnit	10

TOIMINTAKERTOMUS

Teknisen johtajan katsaus

Lopen Vesilaitoksen kirjanpito on eriytetty Lopen kunnan talousarviosta ja Lopen Vesilaitos toimii teknisen lautakunnan alaisuudessa omana taseyksikkönä.

Lopen Vesilaitos tuottaa jakelualueellaan vesihuollon palvelut, jotka käsittävät talousveden toimittamisen kuluttajille sekä jäteveden pois johtamisen. Talousvesi pumpataan verkostoon neljästä eri pohjavedenottamosta (Kirkonkylä, Launonen, Läyliäinen sekä Kaartjärvi). Kukin vedenottamo palvelee kunkin alueen vesihuoltoa.

Kirkonkylän vedenjakelualueella tapahtui veden laatupoikkeama keväällä 2019, minkä johdosta käyttäjille annettiin veden keittokehoitus, joka kesti noin kaksi viikkoa. Tiedottamista hoidettiin yhteistyössä terveysvalvonnan kanssa. Linjastoa kloorattiin useamman päivän ajan ja linjastoa jouduttiin myös huuhtelemaan erittäin paljon.

Laatupoikkeaman vuoksi vesitutkimuksia suoritettiin lähes päivittäin, normaalin tutkimusohjelman lisäksi. Syytä vedenlaadun muutokseen ei löydetty.

Kirkonkylän jakelualueen liittyjille myönnettiin hyvitystä vesimaksuista aiheutuneen haitan vuoksi.

Muilla vedenottamoilla talousvesi on täyttänyt koko vuoden sille asetetut laatuvaatimukset. Veden laatua valvoo Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän terveysvalvontaosasto.

Jätevedet johdetaan kaikista taajamista siirtoviemäriä myöten Riihimäen jätevedenpuhdistamolle puhdistettavaksi.

Kaartjärven alueen jätevedet puhdistetaan omassa puhdistamossa, joka on täyttänyt kertomusvuonna sille ympäristöluvassa asetetut puhdistusvaatimukset.

Hulevesiä Lopen Vesilaitos ei käsittele, eikä rakenna hulevesiviemäröintejä. Hulevesiviemäröinnistä aiheutuvat kustannukset on kirjattu kaavateiden rakentamiseen/kunnossapitoon.

Lopen Vesilaitoksen talous toteutui lähes talousarvion mukaisesti. Merkittävimmät poikkeamat vuoden 2019 talousarvioon olivat Riihimäelle johdetun jäteveden määrän sekä laatupoikkeaman kasvu ja sähkön käytöstä aiheutuneet kustannukset.

Vuotovesien määrää lisäsi erittäin sateinen syksy/lopputalvi. Kokonaisuutena Lopen Vesilaitoksen tavoitteet saavutettiin. Kertomusvuonna sattui kolme merkittävää putkirikkoa kirkonkylässä (2) ja Läyliäisissä, mikä osaltaan juoksutuksen lisäksi selittää pumpatun ja laskutetun vesimäärän eroa.

Uutta vesi- ja viemäriverkostoa ei rakennettu. Kertomusvuonna jatkettiin Läyliäisten alueella viemäriverkoston saneerausta.

Kertomusvuonna rakennettiin myös kirkonkylään uusi vedenkäsittelylaitos, jossa entinen lipeäalkalointi muutettiin kalkkikivialkaloinniksi. Samassa yhteydessä rakennettiin myös vedenottamolle kaukokäyttöjärjestelmä. Laitos hyväksyttiin käyttöön syksyllä 2019. Tehty saneeraus lisää vedenottamon toiminta- ja laatuvarmuutta kirkonkylän jakelualueella.

Syksystä 2018 alkaen avoinna ollut vesilaitoksen hoitajan virka saatiin täytettyä vasta keväällä 2019.

Vuoden lopulla aloitettiin Riihimäen seudun terveystieteiden kuntayhtymän terveysvalvontaosaston kanssa uuden valvontaohjelman laatiminen.

Hallinto

Lopen Vesilaitos kuuluu teknisen lautakunnan alaisuuteen ja kirjanpito- ja palvelut tuotti syksyyn saakka RHL-Data Oy, joka myöhemmin siirtyi Sarastia Oy:lle. Siirrosta aiheutui ongelmia vesilaskutuksessa syksyllä 2019. Vesilaitoksen laskutus ja liittymissopimukset hoidetaan teknisessä toimistossa.

Henkilöstön koulutuksessa on hyödynnetty Vesilaitosyhdistyksen järjestämiä kursseja. Työntekijöitä Lopen Vesilaitoksella on tällä hetkellä kaksi henkilöä, lisäksi osa kiinteistö- ja teknisen johtajan sekä palvelusihteerin palkasta kirjautuu vesi- ja viemärlaitokselle työpanokseen perustuen.

Arvio merkittävimmistä riskeistä

Lopen Vesilaitoksen riskit voidaan jakaa toiminnallisiin, taloudellisiin sekä ympäristöön ja terveyteen liittyviin riskeihin. Talousveden saastuminen on toiminnallinen riski, mutta myös taloudellinen riski, koska siitä aiheutuvat korvaukset voivat olla merkittäviä. Tällaisessa tapauksessa riskinä on myös vedenjakeluun tarvittavan kaluston, säiliöiden, astioiden sekä riittävän talousvesimäärän toimittamiseen liittyvät asiat. Riskeihin on varauduttu mm. naapurikuntien vesilaitosten kanssa. Riskit on kartoitettu myös Vesi- ja viemärihuollon varautumissuunnitelmassa.

Taloudellinen riski voi olla myös vesihuoltoverkoston yllättävät korjaukset sekä putkiriikot. Vuoden 2019 aikana on kaukovalvontajärjestelmää laajennettu kaikissa taajamissa. Lopen Vesilaitoksella on käytössä viikko- /viikonloppupäivystys.

Arvio tulevasta

Lopen Vesilaitoksen toiminta- ja laatuvarmuutta on parannettu UV-laitteistoilla kaikilla vedenottamoilla sekä vesitorneilla. Lisäksi kirkonkylän vedenottamon saneeraus paransi kirkonkylän alueen vedenjakelun toimintavarmuutta. Alueellista yhteistyötä jatketaan edelleen naapurikuntien kanssa. Tulevaisuudessa selvitetään myös alueellisen vesilaitosyhtiön perustamista yhteistyössä Riihimäen ja Hausjärven kanssa.

Vuotovesien vähentämiseen tulee edelleen tulevina vuosina panostaa linjasto- ja kaivo-saneerauksilla. Vuotovesien vähentäminen pienentää Riihimäelle johdettavan jäteveden määrää ja näin ollen vaikuttaa suoraan jätevesimaksuihin.

Vuoden 2017 aikana otettua tekstiviestipohjaista hätä-/vikatiedotusta hyödynnettiin keväällä kirkonkylän vesiongelman yhteydessä.

Sisäinen valvonta

Sisäinen valvonta on osa kunnan ja kuntakonsernin johtamis- ja hallintojärjestelmää. Valvonnan tarkoituksena on edistää organisaation tehokasta johtamista, riskien hallintaa, toiminnan kehittämistä ja tuloksellisuuden arviointia.

Päivittäinen valvonta käsittää laskujen oikeellisuuden tarkastuksen sekä investointien että käyttötalouden osalta. Talouden seuranta on päivittäistä ja siitä raportoidaan osavuosikatsauksen yhteydessä.

Käyttöveden laatua seurataan verkostonäytteiden avulla, tutkimusohjelman mukaisesti, yhteistyössä terveysvalvonnan kanssa. Laitostarkastukset sekä mittareiden luennat kuuluvat päivittäisiin tarkastuksiin vedenottamoilla.

TALOUSARVIO

Tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2019 tavoitteiksi vesi- ja viemärlaitokselle on asetettu seuraavat tavoitteet:

- Kirkonkylän vedenottamon saneeraus valmis ja laitos käytössä syyskuussa

Tavoite saavutettiin.

- Talousvesi täyttää sille asetetut vaatimukset

Tavoitetta ei saavutettu kirkonkylän vedenjakelualueen osalta, koska keväällä havaittiin laatupoikkeama. Muilla vedenottamoilla tavoite saavutettiin.

Käyttötalouden toteutuminen

Lopen Vesilaitoksen toimintatuotot olivat 1 083 256 euroa. Toimintatuottojen toteutuma oli 98,2 %. Toimintatuotot alittuivat 19 991 euroa.

Toimintakulut olivat 1 023 189 euroa. Toimintakulut alittuivat noin 3 % eli 31 629 euroa. Käyttötalous toteutui pääosin talousarvion mukaisesti.

TILINPÄÄTÖSLASKELMAT JA TUNNUSLUVUT

Tuloslaskelma ja sen tunnusluvut

LOPEN KUNTA VESI- JA VIEMÄRILAITOS TUOSLASKELMA JA TUNNUSLUVUT

	2019 1 000 €	2018 1 000 €
LIKEVAIHTO	964	964
LIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT	43	45
MATERIAALIT JA PALVELUT	-527	-625
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-158	-185
Ostotilikauden aikana	-158	-185
Palvelujen ostot	-369	-440
HENKILÖSTÖKULUT	-111	-110
Palkat ja palkkiot	-93	-90
Henkilösivukulut	-17	-20
Eläkekulut	-17	-17
Muut henkilösivukulut	-1	-3
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-378	-378
Suunnitelman mukaiset poistot	-378	-378
Liiketoiminnan muut kulut	-8	-15
LIIEKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ) YHTEENSÄ	60	-139
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-14	-14
Muut rahoitustuotot	1	1
Kunnalle maksetut korkokulut	-15	-15
Muut rahoituskulut	0	0
YLIJÄÄMÄ(ALIJÄ)ENN.SATUNN.ERIÄ YHTEENSÄ	46	-153
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	46	-153
TASEYKSIKÖN TUOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT		
Sijoitetun pääoman tuotto, %	0,5	-2,7
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	0,8	-3,1
Voitto,%	-16,1	-16,1

Sijoitetun pääoman tuotto kertoo liikelaitokseen sijoitetun pääoman tuoton eli mittaa liikelaitoksen suhteellista kannattavuutta. Kunnan sijoittaman pääoman tuotto kuvaa Lopen Vesilaitoksen osalta käytännössä samaa, koska Lopen Vesilaitos on kunnan kokonaan omistama.

Voitto-% osoittaa, kuinka suuren prosentuaalisen osuuden liikelaitoksen yli-/alijäämä ennen varauksia ja veroja muodostaa liikevaihdosta. Jos prosenttiluku on negatiivinen, on liikelaitoksen toiminta ollut tappiollista.

Rahoituslaskelma ja sen tunnusluvut

LOPEN KUNTA VESI- JA VIEMÄRILAITOS RAHOITUSLASKELMA JA TUNNUSLUVUT

	2019 1 000 €	2018 1 000 €
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Liikeliikäämä(alijäämä)	60	-139
Poistot ja arvonalentumiset	378	378
Rahoitustuotot ja -kulut	-14	-14
	423	226
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	-823	-234
	-823	-234
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-400	-8
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
LAINAKANNAN MUUTOKSET	0	0
Pitkäaikaisten lainojen lisäys kunnalta	530	15
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle	0	-28
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET	0	0
Saamisten muutos muilta	-50	5
Korottomien velkojen muutos muilta	-80	17
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	400	8
RAHAVAROJEN MUUTOS	0	0
RAHAVARAT		
31. 12.	0	0
1. 1.	0	0
Taseyksikön rahoituslaskelman tunnusluvut		
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, 1000€	215	2 279
Investointien tulorahoitus,%	-53,2	-102,5
Laskennallinen lainanhoitokate	0,8	0,5
Kassan riittävyys (pv)	0,0	0,0
Quick ratio	2,3	1,2
Current ratio	2,3	1,2

Suurimmat vesihuollon investoinnit olivat kirkonkylän vedenottamon saneeraus sekä UV-laitteistojen hankinta. Kertomusvuonna jatkettiin myös viemärisaneerausta Läyliäisten alueella.

Investointien tulorahoitus osoittaa, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu varsinaisella tulorahoituksella, ilman mahdollisia satunnaisia tuloja. Kun tunnusluvun arvo on alle 100 %, on investointimenoja jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate kertoo liikelaitoksen tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisää lainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Quick ratio eli maksuvalmiussuhde kertoo, miten hyvin lyhytaikaisesti sidotuilla varoilla pystytään kattamaan lyhytaikaiset velat. Jos tunnusluvun arvo on yli 1, on maksuvalmiussuhde hyvä, arvoilla 0,5–1 tyydyttävä ja alle 0,5 heikko.

Current ratio eli käyttöpääomasuhde kuvaa nopeakiertoisen omaisuuden ja nopeakiertoisten velkojen suhdetta. Tunnusluku sopii quick ratio -tunnuslukua paremmin eri toimialojen yritysten vertailuun. Tunnusluvun arvona yli 2 on hyvä, 1–2 tyydyttävä ja alle 1 heikko.

Tase ja sen tunnusluvut

LOPEN KUNTA
VESI- JA VIEMÄRILAITOS
TASE

	2019 1 000 €	2018 1 000 €		2019 1 000 €	2018 1 000 €
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet	1 278	1 362	Peruspääoma	196	196
Muut pitkävaikutteiset menot	1 278	1 362	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	789	942
	5 277	4 748	Tilikauden yli-/alijäämä	46	-153
Aineelliset hyödykkeet	56	56	OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 031	986
Maa- ja vesialueet	5 222	4 666	VIERAS PÄÄOMA		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	0	27	Pitkäaikainen	5 716	5 167
Ennakkomaksut ja keskeneräiset			Lainat kunnalta/kuntayhtymältä	4 469	3 939
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	6 556	6 110	Muut velat/liittymismaksut	1 247	1 228
VAHTUVAT VASTAAVAT			Lyhytaikainen	155	254
Saamiset	346	296	Ostovelat	130	215
Lyhytaikaiset saamiset	346	296	Muut velat/liittymismaksut	1	19
Myyntisaamiset	324	291	Siirtovelat	24	19
Muut saamiset	8		VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	5 871	5 420
Siirtosaamiset	14	5	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	6 902	6 406
RAHAT JA PANKKISAAMISET	0	0	Taseyksikön taseen tunnusluvut		
	0		Omavaraisuusaste, %	14,9	15,4
VAHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	346	296	Suhteellinen velkaantuneisuus, %	542,0	547,5
VASTAAVAA YHTEENSÄ	6 902	6 406	Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1000 €	835	789
			Lainakanta 31.12., 1000 €	5 716	5 167
			Lainat ja vuokravastuut 31.12., 1000€	5 716	5 167
			Lainasaamiset 31.12., 1000 €	0	0

Liikelaitoksen taseesta laskettavat tunnusluvut kuvaavat sen omavaraisuutta, kertynyttä yli-/alijäämää ja velkaisuutta.

Omavaraisuusaste mittaa liikelaitoksen vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä.

Suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku kertoo, kuinka paljon liikelaitoksen käyttö-tuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet liikelaitoksella on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Kertynyt yli-/alijäämä osoittaa, paljonko liikelaitoksella on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana tai paljonko sillä on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevana vuosina.

Liikelaitoksen lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Toiminnan tunnusluvut

Vedenottamoilta pumpattu vesi / laskutettu vesi 2014–2019

Vedenottamo	2014 m ³	2015 m ³	2016 m ³	2017 m ³	2018 m ³	2019 m³
Lopenkylä pumpattu	133 184	128 507	133 161	133 286	141 357	150 979
Launonen pumpattu	65 980	70 742	83 562	81 902	84 422	86 331
Läyliäinen pumpattu	52 126	53 484	69 957	54 092	54 830	57 505
Kaartjärvi pumpattu			7 298	7 049	7 584	7 168
Yhteensä pumpattu	251 290	252 733	293 978	276 329	288 193	301 983
Yhteensä laskutettu	193 335	188 029	183 337	191 691	190 368	201 426

Riihimäkeen pumpattu jätevesi / laskutettu jätevesi 2014–2019

	2014 m ³	2015 m ³	2016 m ³	2017 m ³	2018 m ³	2019 m³
Pumpattu	236 389	378 632	379 512	399 087	356 812	380 502
Laskutettu jätevesi	179 617	172 588	171 421	179 863	178 926	183 543
Laskutettu sakokaivoliete	9 162	9 372	10 961	9 947	12 385	12 320

Vesihuollon hintataso

Lopen Vesilaitoksen taksat ovat Hausjärven Vesilaitoksen kanssa kutakuinkin samansuuruiset, mutta korkeammat kuin Riihimäen Veden taksat.

	Lopen Vesilaitos	Hausjärven Vesilaitos	Riihimäen Vesi
Käyttömaksu vesi	1,89	1,55	1,37
Käyttömaksu jätevesi	2,31	2,46	1,66
Perusmaksu vesi	30,00	toiminta- alueen mukaan	mittari koon mukaan
Perusmaksu jätevesi	40,00	toiminta- alueen mukaan	mittari koon mukaan

Tehokkuus

Kertomusvuonna verkostoon pumpatun ja laskutetun veden ero oli 100 557 m³, mikä selittyy kolmesta isohkosta vesivuodosta sekä vesitornien ja taajamien linjasto-
huuhteluista, joilla parannettiin linjaston toimivuutta sekä vedenlaatua. Keväällä tapah-
tuneen laatupoikkeaman vuoksi linjastoa jouduttiin myös huuhtelemaan kirkonkylän
jakelualueella noin kahden viikon ajan.

Investoinnit

Merkittävin vesihuollon investointi oli kirkonkylän vedenottamon saneeraus.

Investointien toteutumaprosentti oli 88,5 %.

TASEYKSIKÖN TUNNUSLUKUJEN LASKENTAKAAVAT

TULOSLASKELMA

Sijoitetun pääoman tuotto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Muille maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Sijoitettu korollinen vieras pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$$

Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{poistoero ja vapaaehtoiset varaukset})$$

Tunnusluvun tase-erät lasketaan tilikauden alun ja lopun keskiarvona

Voitto, %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto})$$

RAHOITUSLASKELMA

Toiminnan ja investointien rahavirta 5 vuodelta, €

$$= \text{Tilinpäätös} \text{vuoden ja neljän edellisen vuoden } \textit{Toiminnan ja investointien rahavirta} \text{ -välituloksen kertymä}$$

Investointien tulorahoitus %

$$= 100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} - \text{Tuloverot}) / \text{Investointien omahankintameno (eli Investointimenot-Rahoitusosuudet)}$$

Lainanhoitokate

$$= (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut} - \text{Tuloverot}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$$

Kassasta maksut:

Tuloslaskelmasta:

$$= \text{Materiaalit ja palvelut} + \text{henkilöstökulut} + \text{liiketoiminnan muut kulut} - \text{valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen lisäys} - \text{valmistus omaan käyttöön} + \text{korkokulut} + \text{korvaus peruspääomasta} + \text{tuloverot} + \text{muut rahoituskulut}$$

Rahoituslaskelmasta

$$= \text{Investointimenot} + \text{antolainasaamisten lisäykset} + \text{pitkäaikaisten lainojen vähennykset}$$

Kassan riittävyys (pv):

$$- 365 \text{ pv} * \text{Rahavarat 31.12. (= rahoitusarvopaperit + rahat ja pankkisaamiset)} / \text{Kassasta maksut}$$

Quick ratio

$$- (\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

Current ratio

$$- (\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Lyhytaikaiset saamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Rahat ja pankkisaamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot})$$

TASE**Omavaraisuusaste, %**

- $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

- $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot}$

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista

- $100 * (\text{Vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot} + \text{Vuokravastuut}) / \text{Käyttötulot}$

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

- Edellisten kausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä

Lainakanta 31.12.

- Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Lainasaamiset 31.12.

- Sijoituksiin merkityt jvk-lainasaamiset ja muut lainasaamiset

**LOPEN KUNTA
VESI- JA VIEMÄRILAITOS
TULOSLASKELMA**

	2019	2018
LIKEVAIHTO	1 040 115,51	945 126,84
LIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT	43 140,96	44 959,24
MATERIAALIT JA PALVELUT	-526 922,29	-625 067,70
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-157 901,56	-185 343,68
Ostotilikauden aikana	-157 901,56	-185 343,68
Palvelujen ostot	-369 020,73	-439 724,02
HENKILÖSTÖKULUT	-110 892,02	-110 099,44
Palkat ja palkkiot	-93 478,74	-89 777,63
Henkilösivukulut	-17 413,28	-20 321,81
Eläkekulut	-16 712,70	-17 355,53
Muut henkilösivukulut	-700,58	-2 966,28
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-377 562,04	-378 446,60
Suunnitelman mukaiset poistot	-377 562,04	-378 446,60
Liiketoiminnan muut kulut	-7 813,03	-15 210,48
LIIEKEYLIJÄÄMÄ (-ALIJÄÄMÄ) YHTEENSÄ	<u>60 067,09</u>	<u>-138 738,14</u>
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-14 347,81	-13 840,75
Muut rahoitustuotot	852,29	950,65
Kunnalle maksetut korkokulut	-15 186,54	-14 793,46
Muut rahoituskulut	-13,56	2,06
YLIJÄÄMÄ(ALIJÄ)ENN.SATUNN.ERIÄ	<u>45 719,28</u>	<u>-152 578,89</u>
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	<u>45 719,28</u>	<u>-152 578,89</u>

**LOPEN KUNTA
VESI- JA VIEMÄRILAITOS
RAHOITUSLASKELMA**

	2019	2018
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Liikeliikäämä(alijäämä)	60 067,09	-138 738,14
Poistot ja arvonalentumiset	377 562,04	378 446,60
Rahoitustuotot ja -kulut	-14 347,81	-13 840,75
	423 281,32	225 867,71
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	-823 175,39	-233 887,42
	-823 175,39	-233 887,42
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-399 894,07	-8 019,71
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
LAINAKANNAN MUUTOKSET		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys kunnalta	529 928,87	14 793,46
Pitkäaikaisten lainojen vähennys kunnalle		-27 939,37
MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET		
Saamisten muutos muilta	-50 485,85	4 566,36
Korottomien velkojen muutos muilta	-79 548,95	16 599,26
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	399 894,07	8 019,71
RAHAVAROJEN MUUTOS	0,00	-0,00
RAHAVARAT		
31. 12.	0,00	0,00
1. 1.	0,00	0,00

LOPEN KUNTA
VESI- JA VIEMÄRILAITOS
TASE

	2019	2018		2019	2018
VASTAAVAA			VASTATTAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT			OMA PÄÄOMA		
Aineettomat hyödykkeet	1 278 429,80	1 362 224,02	Peruspääoma	196 413,20	196 413,20
Muut pitkävaikutteiset menot	1 278 429,80	1 362 224,02	Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	789 136,46	941 715,35
Aineelliset hyödykkeet	5 277 209,75	4 747 802,18	Tilikauden yli-/alijäämä	45 719,28	-152 578,89
Maa- ja vesialueet	55 558,39	55 558,39			
Kiinteät rakenteet ja laitteet	5 221 651,36	4 665 602,99	OMA PÄÄOMA YHTEENSÄ	1 031 268,94	985 549,66
Ennakkomaksut ja keskeneräiset	0,00	26 640,80			
PYSYVÄT VASTAAVAT YHTEENSÄ	6 555 639,55	6 110 026,20	VIERAS PÄÄOMA		
			Pitkäaikainen	5 715 842,86	5 166 828,28
VAIHTUVAT VASTAAVAT			Lainat kunnalta/kuntayhtymältä	4 468 716,45	3 938 787,58
Saamiset	346 359,78	295 873,93	Muut velat/liittymismaksut	1 247 126,41	1 228 040,70
Lyhytaikaiset saamiset	346 359,78	295 873,93	Lyhytaikainen	154 887,53	253 522,19
Myyntisaamiset	324 082,59	290 842,52	Ostovelat	129 635,13	215 018,22
Muut saamiset	7 871,45		Muut velat/liittymismaksut	1 354,71	19 254,44
Siirtosaamiset	14 405,74	5 031,41	Siirtovelat	23 897,69	19 249,53
			VIERAS PÄÄOMA YHTEENSÄ	5 870 730,39	5 420 350,47
Rahat ja pankkisaamiset	0,00	0,00	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	6 901 999,33	6 405 900,13
VAIHTUVAT VASTAAVAT YHTEENSÄ	346 359,78	295 873,93			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	6 901 999,33	6 405 900,13			

LOPEN VESILAITOS

TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT

Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Jaksotusperiaatteet

Tulot ja menot on merkitty tuloslaskelmaan suoriteperusteen mukaisesti. Suoriteperusteesta poiketen verotulot on kirjattu niiden tilitysjankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvät vastaavat on merkitty taseeseen hankintamenoon suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointien rahoitusosuuksilla vähennettynä. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskenta-perusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen hankintahintaan.

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon.

Tilinpäätöksen esittämistapaa koskevat liitetiedot

Tilinpäätökseen ei sisälly edelliseen vuoteen kohdistuvia oikaisuja.

LOPEN VESILAITOS

Tasetta koskevat liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

19) Pysyvät vastaavat tase-eräkohtaisesti

Lopen vesilaitos	Aineettomat hyödykkeet		Aineelliset hyödykkeet				Pysyvät vastaavat yhteensä
	Muut pitkäaikaiset menot	Aineettomat hyödykkeet yhteensä	Maa- ja vesialueet	Kiinteät rakenteet ja laitteet	Kesken-eräiset hankinnat	Aineelliset hyödykkeet yhteensä	
Poistamaton hankintameno 1.1.	1 362 224,02	1 362 224,02	55 558,39	4 665 602,99	26 640,80	4 747 802,18	6 110 026,20
Lisäykset tilikauden aikana				823 175,39		823 175,39	823 175,39
Rahoitusosuudet tilikaudella							
Vähennykset tilikauden aikana							
Siirrot erien välillä				26 640,80	-26 640,80	0,00	0,00
Tilikauden poisto	-83 794,22	-83 794,22		-293 767,82		-293 767,82	-377 562,04
Arvonlennukset ja niiden palautukset							
Poistamaton hankintameno 31.12.	1 278 429,80	1 278 429,80	55 558,39	5 221 651,36	0,00	5 277 209,75	6 555 639,55
Arvonkorotukset							
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 278 429,80	1 278 429,80	55 558,39	5 221 651,36	0,00	5 277 209,75	6 555 639,55
Olennaiset lisäpoistot							
Erittely olennaisista lisäpoistotista							

Maa- ja vesialueet erittely

	2019	2018
Maa- ja vesialueet		
Kiinteistöjen liittymismaksut	55 558,39	55 558,39
Muut maa- ja vesialueet		
Maa- ja vesialueet yhteensä	55 558,39	55 558,39

23) Saamisten erittely

	2019		2018	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Saamiset tytäryhteisöiltä</i>				
Myyntisaamiset		12 061,06		16 962,54
Yhteensä	0,00	12 061,06	0,00	16 962,54
<i>Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Myyntisaamiset				
Yhteensä	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Saamiset osakkuus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä</i>				
Myyntisaamiset		2 279,00		2 407,82
Yhteensä	0,00	2 279,00	0,00	2 407,82
Saamiset yhteensä	0,00	14 340,06	0,00	19 370,36

24) Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät

	2019	2018
Lyhytaikaiset siirtosaamiset		
Tulojäämät		
Muut tulojäämät	14 405,74	5 031,41
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	14 405,74	5 031,41

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25) Oman pääoman erittely

	2019	2018
Peruspääoma 1.1.	196 413,20	196 413,20
Lisäykset		
Vähennykset		
Peruspääoma 31.12.	196 413,20	196 413,20
Edell. tilikausien yli/alijäämä 1.1.	789 136,46	941 715,35
Edell. tilikausien yli/alijäämä 31.12.	789 136,46	941 715,35
Tilikauden yli/alijäämä	45 719,28	-152 578,89
Oma pääoma yhteensä 31.12.	1 031 268,94	985 549,66

30) Vieras pääoma

	2019		2018	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
<i>Velat kunnalle</i>				
Lainat kunnalta	4 468 716,45		3 938 787,58	
Yhteensä	4 468 716,45	0,00	3 938 787,58	0,00
<i>Velat tytäryhteisöille</i>				
Ostovelat				
Muut velat/ liittymismaksuvelat	10 284,52		10 284,52	
Yhteensä	10 284,52	0,00	10 284,52	0,00
<i>Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä</i>				
Ostovelat		975,00		1 170,00
Muut velat/ liittymismaksuvelat	6 792,24		6 792,24	
Yhteensä	6 792,24	975,00	6 792,24	1 170,00
<i>Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisöille</i>				
Ostovelat		17,36		3 433,59
Muut velat/ liittymismaksuvelat	16 387,67		16 287,67	
Yhteensä	16 387,67	17,36	16 287,67	3 433,59
Vieras pääoma yhteensä	33 464,43	992,36	33 364,43	4 603,59

32) Muiden velkojen erittely

	2019	2018
Muut velat		
Liittymismaksut	1 247 126,41	1 228 040,70
Muut velat		
<i>Muut velat yhteensä</i>	<i>1 247 126,41</i>	<i>1 228 040,70</i>

33) Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät

	2019	2018
Lyhytaikaiset siirtovelat		
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen jaksotukset	22 096,42	14 671,81
Muut menojäämät	1 801,27	4 577,72
<i>Siirtovelat yhteensä</i>	<i>23 897,69</i>	<i>19 249,53</i>

LOPEN VESILAITOS

Henkilöstöä koskevat liitetiedot

42) Henkilöstön lukumäärä 31.12.	2019	2018
	2,9	2,9

Lopen vesilaitoksella on työskennellyt kaksi vesilaitoksen hoitajaa (100 % ja 90 % henkilöiden palkoista). Työnjohto ja hallinto (10 % ja 20 % henkilöiden palkoista). Toimistohenkilöstö (40 % henkilöstön palkoista). Kiinteistöpäällikkö (30 % henkilöstön palkoista).

43) Henkilöstökulut

	2019	2018
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	110 892,02	110 099,44
henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja eineellisiin hyödykkeisiin		
<i>Henkilöstökulut yhteensä</i>	<i>110 892,02</i>	<i>110 099,44</i>

LOPEN VESILAITOS

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6) Toimintatuotot tehtäväalueittain

	2019	2018
Vesilaitos		
Liikevaihto	456 504,81	422 778,48
Liiketoiminnan muut tulot	5 311,44	24 273,99
Viemärlaitos		
Liikevaihto	621 440,22	543 033,61
Liiketoiminnan muut tulot		
Toimintatuotot yhteensä	1 083 256,47	990 086,08

11) Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Käyttöomaisuusryhmä	Poistomenetelmä	
Hyväksytty valtuusto 5.11.2012 (§ 53)	31.12.2012 saakka	1.1.2013 alkaen
Aineettomat hyödykkeet	Tasapoisto	
Aineettomat oikeudet		5 - 20 vuotta
Muut pitkävaikutteiset menot	3 vuotta	2 - 5 vuotta
Aineelliset hyödykkeet		
Rakennukset ja rakennelmat	Tasapoisto	
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, kiviset	50 vuotta	30 - 40 vuotta
Koulurakennukset ja päiväkodit, puiset	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Tehdas-, tuotanto- ja varastorakennukset	20 vuotta	20 vuotta
Liikuntahallit	50 vuotta	25 - 35 vuotta
Vapaa-ajan rakennukset		
Urheilukenttien huoltorakennukset	30 vuotta	20 vuotta
Virkistysalueen mökit, saunamökit	30 vuotta	30 vuotta
Asuinrakennukset		
Kerros-, rivi- ja pientalot	50 vuotta	30 - 50 vuotta
Kiinteät rakenteet ja laitteet	Menojäännöspoisto	
Kadut ja tiet	20 %	20 %
Muut maa- ja vesirakenteet (urheilualueet,	20 %	20 %
Vesi- ja viemäriverkostot	10 %	10 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet	20 %	25 %
Siirtoviemäri-yhdysvesijohdot ja runkolinjat	Tasapoisto, 40 vuotta	Tasapoisto, 40 vuotta
Koneet ja kalusto	Tasapoisto	
Kuljetusvälineet	5 vuotta	5 vuotta
Muut liikkuvat työkoneet	5 vuotta	5 vuotta
Muut koneet ja laitteet	10 vuotta	10 vuotta
Atk-laitteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut laitteet ja kalusteet	3 vuotta	3 vuotta
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat	Käytön mukainen	Käytön mukainen

LOPEN KUNTA
Yhdystie 5
12700 LOPPI

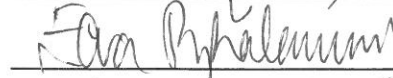
TILINPÄÄTÖKSEN ALLEKIRJOITUKSET

Lopella 18. toukokuuta 2020

LOPEN KUNNANHALLITUS

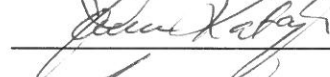
Liisa Ahlqvist

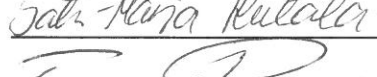
Eira Pihlman

Heli Lehto

Anni

Satu-Maria Rintala-Virtanen

Tero

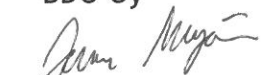
Mikko Salmela
kunnanjohtaja

TILINTARKASTAJAN TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tarkastuksesta on tänään annettu tilintarkastuskertomus.

Loppi 25 / 5 2020

BDO Oy

Janne Majoinen
JHTT

LUETTELO KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITTEIDEN LAJEISTA

Käytetyt kirjanpitokirjat:

Päiväkirja, sähköinen

Pääkirja, sähköinen

Tasekirja, sidottu

Nrosarja	Tositelajin nimi	Käytetyt tositenumerot		Arkistointi
1	Alkusaldot	1001	1003	Sähköinen
2	Talousarvio	2001	2006	Sähköinen
10	Muistio, ulk. RD	10001	10157	Sähköinen
11	Muistio, ulk. sis. RD	14001	14005	Sähköinen
15	Muistio, ulk. Rondo	15001	15670	Sähköinen
20	Muistio, sis. RD	20001	20034	Sähköinen
25	Muistio, sis. Rondo	25001	25525	Sähköinen
32	Muistio, ulk. tilinpäätös	32001	32045	Sähköinen
34	Käyttöomaisuus	34001	34124	Paperitosite
39	KOM-muistiot	39001	39007	Sähköinen
40	Sis.laskut, Rondo	40001	40144	Sähköinen
50	Pankin tiliotteet	50001	50746	Paperitosite
70	Sosiaalityö	70001	70229	Paperitosite
100	MR Laskulaji 10	10000001	10002052	Sähköinen
102	Palkat	100001	100026	Paperitosite
110	MR Laskulaji 11	11000001	11000147	Sähköinen
180	MR Laskulaji 18	18000001	18000804	Sähköinen
190	MR Laskulaji 19	19000001	19000004	Sähköinen
230	MR Laskulaji 23	22300001	23000562	Sähköinen
240	MR Laskulaji 24	24000001	24000230	Sähköinen
260	MR Laskulaji 26	26000001	26000004	Sähköinen
270	MR Laskulaji 27	27000001	27000443	Sähköinen
280	MR Laskulaji 28	28000001	28000169	Sähköinen
320	MR Laskulaji 32	32000001	32000003	Sähköinen
330	MR Laskulaji 33	33000001	33000051	Sähköinen
350	MR Laskulaji 35	35000001	35000362	Sähköinen
420	MR Laskulaji 42	42000001	42000691	Sähköinen
450	MR Laskulaji 45	45000001	45005896	Sähköinen
511	Manuaalisuoritukset	5110001	5110748	Paperitosite
521	Viitesuoritukset	5210001	5210305	Paperitosite
531	Hyvityslaskujen kuittaus	5310001	5310241	Sähköinen
540	MR Laskulaji 54	54000001	54002286	Sähköinen
541	Tileistä poisto	5410001	5410282	Paperitosite
801	Ostolaskut	8000001	8011172	Sähköinen
820	MR Laskulaji 82	82000001	82001987	Sähköinen
830	MR Laskulaji 83	83000001	83001148	Sähköinen
899	Ostomaksut	8990001	8990263	Paperitosite
980	MR Laskulaji 98	98000001	98000014	Sähköinen

Kirjanpitoaineisto säilytetään kirjanpitolain 2 luvun 10 §:n mukaisesti

TULOSLASKELMA 1-12 / 2019

	1-12 / 2019		1-12 / 2018
TOIMINTATUOTOT			
MYyntITUOTOT	5 206 530,16		5 005 888,72
3001 Vesi- ja jätevesimaksut	1 040 115,51		948 676,56
3059 Varastolisätulo	6 739,28		5 464,52
3079 Muut liiketoiminnan myyntituot	13 124,69		13 348,49
3086 Sotilasvammalain mukaiset korv	141 052,34		53 227,62
3091 Rintamaveteraanien avopalvelut	96 181,85		39 157,64
3100 Kotikuntakorvaukset	257 284,32		200 151,89
3105 Aik.kotikunnan korv.(k.laki)	-2 335,00		52 971,08
3115 Muut yhteistoimintakorvaukset	0,00		7 074,12
3135 Metsän myyntitulot	183 240,31		253 366,88
3198 Kunnan sis.kiinteistötulot vyö	1 840 005,41		1 923 729,12
3199 Muut suoritteiden myyntituotot	1 631 121,45		1 508 720,80
MAKSUTUOTOT			
3250 Maksut lapsiperheiden kodinhol	972,65		246,75
3251 Muut kodinhoitoapumaksut	412 331,95		351 138,89
3257 Hoitopäivämaksut	1 093 218,84		1 159 368,72
3258 Asiakasmaksutulot	198 888,89		152 208,45
3269 Muut sosiaalitoimen maksut	91 693,44		77 416,74
3271 Kurssimaksut	40 927,10		50 356,14
3275 Muut opetus- ja kulttuuritoime	0,00		30,00
3283 Ympäristölupamaksut	21 350,20		37 415,00
3285 Rakennusvalvonta- ja -tarkastu	92 638,99		103 225,90
3299 Muut palvelumaksut	103 760,06		90 189,36
TUET JA AVUSTUKSET			
3300 Työllistämistuki	114 787,89		103 979,22
3301 Valtionavustukset	266 999,33		201 577,60
3306 Kelan korvaus työterveyshuolto	101 048,75		93 496,40
3399 Muut tuet ja avustukset	17 000,00		75 582,39
MUUT TOIMINTATUOTOT			
3410 Asuntojen vuokrat	873 529,67	9 044 895,93	739 987,60
3420 Muiden rakennusten vuokrat	141 488,33		138 540,51
3430 Maa- ja vesialueiden vuokrat	37 574,87		38 388,50
3450 Koneiden ja laitteiden vuokrat	18 806,80		15 636,50
3499 Muut vuokratuotot	3 006,35		3 331,60
3510 Pysyvien vast. luovutusvoitot	120 265,97		183 543,55
3522 Vakuutuskorvaukset	1 276,29		20 630,19
3524 Perustoim.tulotuen takaisinper	0,00		61,22
3525 Täydent.ja enn.ehk.tt-tuen tak	917,67		748,49
3530 Muut tuotot	85 881,73		74 200,23
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN			
3700 Valmistus omaan käyttöön	28 013,50	28 013,50	64 325,45

TULOSLASKELMA 1-12 / 2019

	1-12 / 2019	1-12 / 2018
TOIMINTAKULUT		
HENKILÖSTÖKULUT		
PALKAT JA PALKKIOT	-14 718 928,72	-14 420 983,76
4001 Luottamushlöiden kokouspalkkio	-123 625,00	-119 870,01
4002 Vak. viranhaltijain kk-palkat,	-4 532 680,30	-3 727 888,58
4004 Työsuhteisten kuukausipalkat	-6 680 849,67	-6 802 821,27
4008 Erilliskorvaukset	-728 137,07	-715 606,02
4013 Sairausloman sijaiset	-277 793,47	-345 315,86
4014 Vuosiloma, äit. loma ja muut sij	-1 447 962,80	-1 180 635,50
4019 Tunti- ja urakkapalkat	-89 844,35	-101 365,98
4020 Viranhaltijoiden kokouspalkkio	-30 907,50	-27 727,50
4021 Tilapäisen työvoiman palkkaus	-128 737,33	-131 261,24
4025 Koulutuksen aik.sijaiset KuEL	-14 618,23	-16 442,76
4029 Koulutuksen aik.sijaiset VaEL	0,00	-3 180,75
4030 Työllistettyjen palkat	-204 955,33	-188 439,76
4036 Vak. viranhalt. kk-palkat opet	-93,85	-935 479,61
4037 Sairauslomansijaiset VaEL	0,00	-14 849,07
4038 Äit. loma ja muut sij. VaEL	0,00	-20 803,28
4039 Luontoisedut alv 24/14 % (D)	-118 911,55	-121 835,39
4040 Luontoisedut (K)	118 911,55	121 835,39
4043 Avoin määräaik. ei sijainen	-74 612,30	0,00
4044 Ansionmenetyskorvaukset	-1 581,73	-1 265,20
4045 Verolliset matkakorvaukset	-11 088,99	-12 552,33
4046 Opettajien ylituntipalkkiot Ku	-392 524,43	-274 469,80
4047 Opettajien ylituntipalkk. VaEL	0,00	-96 598,35
4048 Muut palkat ja palkkiot VaEL	0,00	-32 379,15
4049 Jaksotetut palkat ja palkkiot	-237 912,83	50 899,27
4050 Alvilliset palkat	-3 829,68	-4 663,55
4230 Sairausvakuutuskorvaukset	237 510,46	255 844,39
4240 Tapaturmakorvaukset	8 512,03	13 796,87
4250 Muut Kansaneläkelaitoksen korv	15 000,00	10 000,00
4260 Muut hlöstömenojen korjauserät	1 803,65	2 091,28
HENKILÖSIVUKULUT		
ELÄKEKULUT	-3 129 023,15	-3 105 904,99
4100 KuEL-palkkaper. el.maksu	-2 143 251,89	-2 190 927,24
4102 Työkyvyttömyyseläkevak.m.KUEL	-101 818,73	0,00
4103 Työkyvyttömyyseläkevak.m.VAEL	-17 020,04	0,00
4121 VaEL-maksut	-300 307,17	-313 768,94
4122 KuEL Eläkemenoperusteinen maks	-526 939,98	-497 104,72
4123 Varhe-maksut	2 523,74	-118 044,16
4126 Jaksotetut eläkekulut	-42 209,08	13 940,07
MUUT HENKILÖSIVUKULUT	-418 593,23	-475 960,12
4150 Työnantajan sos. turvamaksut	-111 771,14	-125 320,06
4160 Työttömyysvakuutusmaksut	-245 154,17	-321 418,31
4170 Tapaturmavakuutusmaksut	-54 923,11	-36 588,58
4180 Muut sosiaalivakuutusmaksut	-7 495,22	-7 491,39
4190 Jaksotetut sosiaalivakuutusmak	750,41	14 858,22

TULOSLASKELMA 1-12 / 2019

	1-12 / 2019	1-12 / 2018
PALVELUJEN OSTOT	-28 276 695,07	-28 084 487,93
4300 Asiakaspalvelujen ostot	-18 288 985,75	-18 751 201,10
4315 Kotikuntalain kotikuntakorvauk	-596 754,45	-503 722,25
4320 Perhehoitajien palkkiot	-276 467,49	-248 576,12
4350 Asiantuntijapalvelut	-731 449,91	-475 879,13
4351 Toimistopalvelut	-472,10	-414,59
4352 Rahoitus- ja pankkipalvelut	-9 068,70	-9 098,54
4353 ICT -palvelut	-495 361,10	-463 075,27
4360 Painatukset	-28 797,32	-32 407,75
4361 Ilmoitukset	-55 097,53	-55 342,11
4363 Postimaksut	-46 335,67	-42 436,13
4364 Tele- ja puhelinpalvelut	-70 011,82	-83 140,02
4366 Vakuutukset	-78 001,33	-69 886,98
4369 Pesulapalvelut	-35 172,55	-40 401,41
4370 Puhtaanpitopalvelut	-7 043,48	-50 089,27
4371 Jätevesimaksut	-302 662,84	-281 278,04
4372 Jätteenkuljetus - käsittelymak	-49 036,96	-2 137,48
4373 Siivouspalvelut	-8 968,55	-172,62
4375 Koneiden, kaluston ja laitteid	-113 767,55	-163 070,67
4377 Rakenus ja kunnossapitopalvel	-99 031,83	-150 610,85
4378 Rakentamispalvelut	-136 774,64	-137 467,28
4380 Henkilöstön majoitus ja ateria	-1 218,78	-2 667,50
4382 Majoituspalvelut	-2 637,74	-697,90
4383 Ravitsemuspalvelut	-1 222 493,82	-1 154 242,46
4384 Matkustuskorv. hlöstökoulutus	-2 898,41	-3 202,27
4385 Asiakaskuljetukset	-1 057 363,69	-875 141,70
4386 Kuljetuspalvelut	-55 874,35	-48 220,41
4387 Henkilöstön matkustuskulut	-103 784,99	-114 787,10
4388 Perhehoitajien verol.km.korvau	-8 121,29	-8 899,33
4389 Perhehoitajien kulukorvaukset	-110 471,69	-100 467,13
4390 Verottomat päivärahat	-4 494,40	-4 062,25
4391 Sosiaali- ja terveysterveyst	-180 819,28	-262 502,28
4395 Koulutus- ja kulttuuripalvelut	-36 112,11	-33 657,89
4396 Henkilöstön koulutus	-56 891,68	-45 875,79
4397 Luottamushenkilökoulutus	-1 250,00	-682,50
4411 Osuus verotuskustannuksiin	-173 133,43	-161 518,92
4412 Muut yhteistoimintaosuudet	-1 158 395,36	-1 211 222,62
4418 Työvoiman vuokraus	-417 898,62	-198 671,17
4449 EU-hankkeiden kuntaosuudet	-33 489,72	-33 184,22
4450 Kunnan sis.kiint.menot vyöryty	-1 840 005,41	-1 923 729,12
4451 Kunnan sis.palvelust.osto vyör	-197 800,67	-147 651,18
4499 Muut palvelut	-182 278,06	-192 996,58

TULOSLASKELMA 1-12 / 2019

	1-12 / 2019		1-12 / 2018
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-2 218 692,01		-2 229 218,35
4502 Toimistotarvikkeet	-26 551,36		-25 189,35
4503 Koulutarvikkeet	-17 055,31		-30 703,62
4511 Kirjallisuus ja oppikirjat	-140 351,54		-158 886,86
4517 Kirjastoaineisto	-21 756,17		-25 075,94
4518 Lehdet	-4 025,05		-4 248,14
4520 Elintarvikkeet	-360 882,88		-371 703,66
4530 Vaatteisto	-20 163,92		-14 840,38
4540 Lääkkeet ja hoitotarvikkeet	-33 895,95		-38 729,55
4550 Siivous- ja puhdistusaineet	-73 871,25		-61 255,36
4551 Vedenpuhdistuskemikaalit	0,00		-27,00
4560 Poltto- ja voiteluaineet	-42 910,92		-36 781,93
4570 Lämmitys	-481 306,44		-477 178,01
4571 Sähkö	-546 913,05		-509 365,18
4572 Vesi	-37 105,13		-33 954,06
4580 Kalusto ja koneet yli 500 euro	-66 810,84		-108 909,68
4581 Kalusto ja koneet alle 500 eur	-61 334,21		-58 125,08
4583 Työaineet, työ- ja oppimateria	-17 853,17		-18 497,49
4588 Varastolisät	-6 585,64		-5 048,15
4590 Rakennusmateriaali	-18 314,59		-34 086,92
4600 Muu materiaali	-241 004,59		-216 611,99
AVUSTUKSET	-1 437 107,76		-1 560 736,09
4700 Lasten kotihoidon tuki (laki	-364 951,27		-459 248,49
4703 Ehkäisevä toimeentulotuki	-9 066,24		-15 240,45
4704 Täydentävä toimeentulotuki	-27 159,59		-24 060,26
4705 Yksityisen hoidon tuki (lakis	-49 618,80		-52 935,59
4707 Yksityisen hoidon tuen kuntali	-86 571,05		-73 511,57
4710 Omaishoidontuki, hoitopalkkiot	-323 622,57		-304 257,96
4720 Perustoimeentulotuki	0,00		-918,29
4721 Muut tukitoimet	-1 700,00		0,00
4730 Muut avustukset kotitalouksill	-406 335,19		-452 280,33
4732 Palveluseteli	-532,24		-1 378,69
4741 Avustukset yhteisöille ja seur	-23 000,00		-24 450,00
4745 Tienhoitoavustukset	-113 909,54		-100 667,81
4747 Työmarkkinatuen kuntaosuus Kel	-30 641,27		-51 786,65
MUUT TOIMINTAKULUT	-976 719,54	-51 175 759,48	-936 643,32
4800 Maa- ja vesialueiden vuokrat	-681,34		-673,33
4820 Rakennusten ja huoneistojen vu	-736 106,29		-645 459,27
4840 Koneiden ja laitteiden vuokrat	-11 571,85		-13 389,43
4850 Koneiden ja laitteiden leasing	-84 266,51		-67 302,51
4860 Muut vuokrat	-4 745,48		-3 730,60
4910 Välittömät verot	-3 479,90		-5 711,71
4911 Luontoisetujen alv	-12 021,67		-15 153,40
4912 Oman käytön alv	0,00		-4 069,33
4916 Jäsenmaksut, yhdistykset	-7 989,25		-6 486,25
4920 Pysyvien vast. luovutustappiot	-10 482,83		-45 315,86
4924 Varastotilien oikaisut	-116,19		47,31
4941 Luottot. toimintat. (myyntisaam)	-24 641,12		-29 089,62
4999 Muut kulut	-80 617,11		-100 309,32
TOIMINTAKATE	-42 102 850,05		-42 032 420,44

TULOSLASKELMA 1-12 / 2019

		1-12 / 2019		1-12 / 2018
VEROTULOT		29 205 644,92		28 111 685,26
5000 Kunnan tulovero	25 620 478,50		24 604 887,24	
5100 Kiinteistövero	2 106 575,82		2 024 898,82	
5200 Osuus yhteisöveron tuotosta	1 478 590,60		1 481 899,20	
VALTIONOSUUDET		16 123 413,00		15 422 129,00
5501 Kunnan peruspalv. valtionos.	12 425 822,00		11 963 575,00	
5502 Verotuloihin per. valt. os. tasau	4 423 380,00		4 309 764,00	
5504 Op. ja kult. toimen valtionosu	-725 789,00		-851 210,00	
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
KORKOTUOTOT	26 166,10		24 690,14	
6000 Korkotuotot antolainoista ulko	7 929,99		8 057,49	
6015 Muun taseyksikön korkotuotot k	15 186,54		14 793,46	
6019 Muut korkotuotot	3 049,57		1 839,19	
MUUT RAHOITUSTUOTOT	10 786,29		58 333,59	
6100 Osinkotuotot ja osuuspääomien	5 036,47		4 613,02	
6130 Viivästyskorot	5 749,82		4 991,22	
6169 Muut rahoitustuotot	0,00		48 729,35	
KORKOKULUT	-308 268,52		-313 896,73	
6220 Korkokulut lainoista ulkopuoli	-289 223,15		-305 651,91	
6237 Muun taseyksikön korkokulut la	-15 186,54		-14 793,46	
6238 Korkokulut lyhytaik. lainoista	-87,50		0,00	
6250 Koronvaihtosopim. korkokulut	-2 931,64		6 548,64	
6299 Muut korkokulut	-839,69		0,00	
MUUT RAHOITUSKULUT	-2 376,97	-273 693,10	-4 444,36	-235 317,36
6310 Verotilitysten korot	0,00		-1 253,47	
6320 Viivästyskorot ja korotukset	-372,15		-958,63	
6399 Muut rahoituskulut	-2 004,82		-2 232,26	
VUOSIKATE		2 952 514,77		1 266 076,46
POISTOT JA ARVONALENTUMISET				
SUUNNITELMAN MUKAISET POISTOT		-2 100 056,03		-2 090 980,34
7110 Poistot tietokoneohjelmista	-19 285,91		-6 312,54	
7120 Poistot muista pitkävaikutteis	-83 843,75		-87 997,27	
7130 Poistot rakennuksista	-873 480,99		-848 294,00	
7140 Poistot kiinteistä rakenteista	-925 346,91		-971 651,31	
7150 Poistot koneista ja kalustosta	-198 098,47		-176 725,22	
TILIKAUDEN TULOS		852 458,74		-824 903,88
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ		852 458,74		-824 903,88

Lopen kunta

HENKILÖSTÖRAPORTTI 2019

Käsittely:

Yhteistyötoimikunta 18.5.2020 (§ 13)

Kunnanhallitus 18.5.2020 (§ 109)

Valtuusto 1.6.2020 (§ 11)

SISÄLTÖ

Johdanto	1
Henkilöstömäärä ja henkilötyövuodet	2
Henkilöstön sukupuoli- ja ikärakenne sekä vaihtuvuus	4
Henkilöstön poissaolot eri syiden perusteella	6
Henkilöstön työkyky	8
Henkilöstökulut	13
Työolot ja työyhteisön kehittäminen	15

LIITE

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselyn tulokset ja niiden käsittely

- Kuntatasoiset tulokset
- Esimiesryhmän tulokset

Johdanto

Henkilöstöraportin 2019 tietosisältö noudattelee KT Kuntatyönantajien ja kunta-alan pääsopijajärjestöjen keväällä 2013 neuvottelemaa suositusta henkilöstöraportoinnin kehittämiseksi. 'Henkilöstövoimavarojen arviointi – suositus henkilöstöraportoinnin kehittämiseen' antaa pohjan ja yhteneväisen rakenteen kunnan oman raportoinnin kehittämiseksi ja sillä edesautetaan strategista henkilöstöjohtamista sekä henkilöstön ja työyhteisöjen jatkuvaa kehittämistä. Yhdenmukaiset ja yhteismitalliset tiedot helpottavat henkilöstövoimavarojen arviointia ja suunnittelua kuntarakenteiden uudistamisessa ja kuntien yhteistyössä. Henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja voidaan käyttää myös kuntien välisessä vertailussa.

Henkilöstöraportissa kuvataan henkilöstön määrälliset ja laadulliset tunnusluvut, kehittämistoimenpiteet ja näiden vaikutukset henkilöstöön, toimintaan ja talouteen. Raportin tiedot ilmoitetaan vuosittain 31.12. poikkileikkaustilanteen mukaan tai koko kalenterivuodelta.

Henkilöstöraportissa käytetty tilastoaineisto on koottu pääasiassa Lopen kunnassa käytössä olevasta palkka- ja henkilöstöhallinnon Populus-tietojärjestelmästä, joka otettiin käyttöön samassa yhteydessä, kun palkka- ja taloushallinnon tehtävät ulkoistettiin RHL-Data Oy:lle 1.1.2017 lukien. Vuoden 2017 alusta lukien käyttöön otetun tietojärjestelmän vuoksi kaikki raportissa esitetyt tunnusluvut eivät ole täysin vertailtavissa aiempien vuosien tunnuslukuihin. Vuotta 2019 koskevat tiedot ja tunnusluvut on tuotettu tätä nykyä Sarastian kautta tarjolla olevasta Populus-järjestelmästä 12.3.2020 tilanteen mukaisina. Lisäksi tietoja on saatu mm. taloushallinnon järjestelmistä, tapaturmavakuutusyhtiön tilastoista ja työterveyshuollon raporteista.

Henkilöstöraportin on koonnut hallintopäällikkö Katja Väistö.

Henkilöstöraportin liitteenä on Pihlajalinna Työterveys Oy:n kanssa maaliskuussa 2019 toteutetun Lopen kunnan työhyvinvointikyselyn, Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselyn, keskeisimmät tulokset.

Henkilöstömäärä ja henkilötyövuodet

Henkilöstömäärä

Taulukko 1:

Kunnan palveluksessa 31.12.2019 olleen henkilöstön määrä:

	Miehet	Naiset	Yhteensä	Muutos ed. vuodesta
Vakinaiset	48	307	355	+ 8
Määräaikaiset	6	62	68	+ 1
Työllistetyt	4	6	10	- 2
Yhteensä	58	375	433	+ 7
Lyhytaikaiset sijaiset		19	19	
Yhteensä	58	394		

Henkilöstöraportissa henkilöstömäärän tunnus- ja vertailulukuna käytetään yllä olevassa taulukossa esitettyä yhteissummaa 433, joka sisältää vakinaisen ja määräaikaisen henkilöstön sekä työllistetyt työntekijät.

Taulukko 2:

Kunnan henkilöstö 31.12.2019 henkilöstöryhmittäin ja toimialoittain:

Hallintokunta	Vakinaiset		Määräaikaiset		Yhteensä	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Kunnanhallitus	10	10	1	4	11	14
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	5	5	2	2	7	7
Perusturvalautakunta	89	97	23	24	112	121
Sivistyslautakunta	188	184	41	38	229	222
Tekninen lautakunta	55	59	12	10	67	69
Yhteensä	347	355	79	78	426	433

Vakanssien määrässä ovat mukana myös työllistetyt ja oppisopimuskoulutuksessa olevat. Luvuissa eivät ole mukana 31.12.2019 kunnan palveluksessa olleet lyhytaikaiset sijaiset.

Määräaikaisissa palvelussuhteissa olevien määräaikaisuuden perusteena on pääsääntöisesti erilaisten lakisääteisten vapaiden (perhevapaa, opintovapaa, vuorotteluvapaa, sairausloma) sijaisuudet sekä avoimen viran hoito niissä tilanteissa, joissa virkaa ei ole saatu täytettyä vakinaisesti pätevällä viranhaltijalla.

Henkilötyövuodet

Taulukko 3:

Kunnan henkilöstön ajalla 1.1.–31.12.2019 tekemä työ henkilötyövuosina:

Henkilötyövuodet palvelussuhteessa	Miehet	Naiset	Yhteensä	Muutos-% edellisestä vuodesta
2013	46,45	322,13	368,58	ei vertailutietoa
2014	51,08	338,04	389,12	5,57
2015	55,85	333,82	389,67	0,14
2016	59,63	336,66	396,29	1,70
2017	58,33	359,75	418,08	5,57
2018	56,03	348,48	404,51	- 3,27
2019	58,35	332,99	391,34	- 3,26

Taulukko sisältää kaikki kalenterivuoden aikana tehdyt työrupeamat palvelussuhteen voimassaolon perusteella. Palkattomat poissaolot on vähennetty.

Henkilöstön sukupuoli- ja ikärakenne sekä vaihtuvuus

Sukupuolirakenne

Taulukko 4:

Kunnan henkilöstön jakautuminen 31.12.2019 toimialoittain:

Toimiala	Miehet	Naiset
Kunnanhallitus	3	11
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	2	5
Perusturvalautakunta	6	115
Sivistyslautakunta	24	198
Tekninen lautakunta	23	46
Yhteensä	58	375

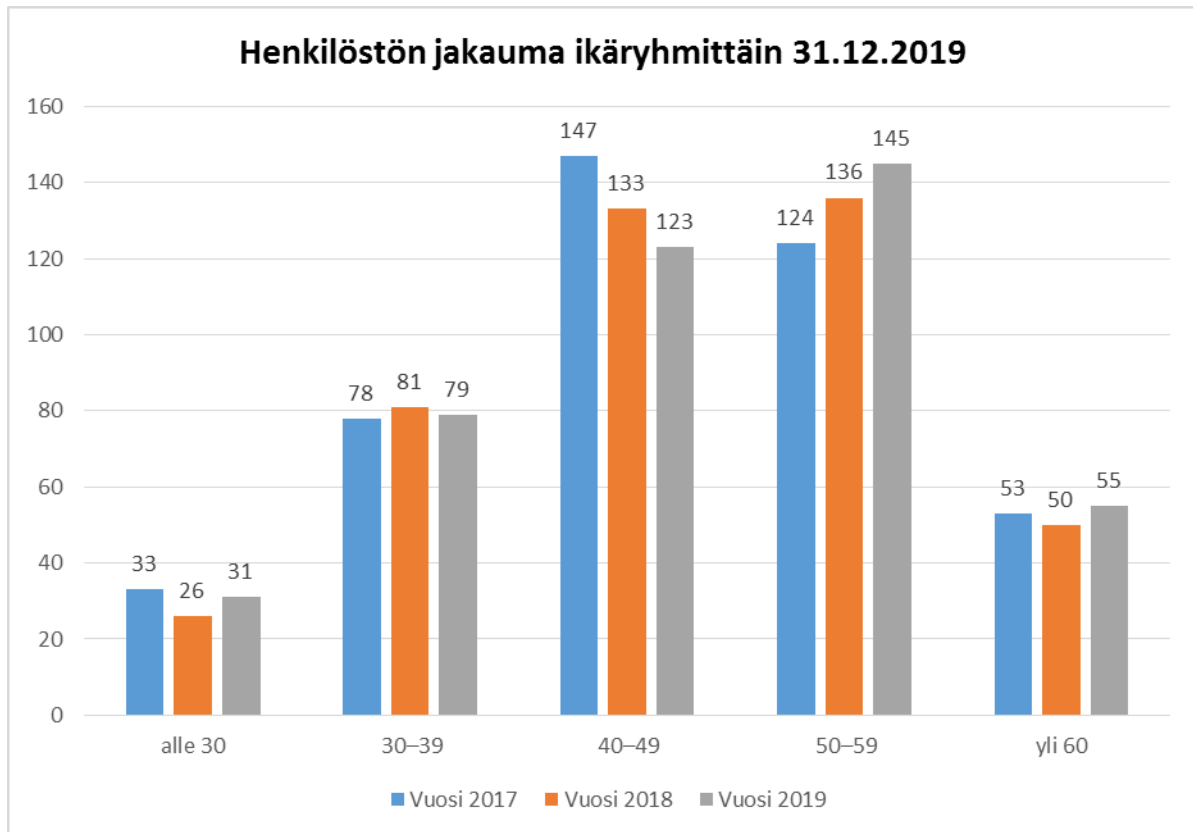
Henkilöstön ikäjakauma ja keski-ikä

Taulukko 5:

Kunnan henkilöstön ikäjakauma 31.12.2019:

Ikä	Lukumäärä	%-osuus
alle 30	31	7,16
30–39	79	18,24
40–49	123	28,41
50–59	145	33,49
yli 60	55	12,70
Yhteensä	433	100,0
Keski-ikä		46,8 vuotta
		(2018: 46,5)
		(2017: 46,5)
		(2016: 46,8)

Miesten keski-ikä on 46,8 vuotta (2018: 47,1) ja naisten 46,8 vuotta (2018: 46,4).

Henkilöstön vaihtuvuus

Taulukko 6:

Vakinaisen henkilöstön vaihtuvuus toimialoittain:

Toimielin	Aloittaneet			Lopettaneet		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Kunnanhallitus	3	1	–	2	4	1
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	4	–	1	2	1	1
Perusturvalautakunta	14	9	26	10	19	21
Sivistyslautakunta	15	19	10	21	20	15
Tekninen lautakunta	5	8	7	4	13	3
Koko kunta	42	37	44	40	57	41

Vuoden 2019 aikana kunnan vakinaisesta henkilöstöstä eläkkeelle siirtyi 4 henkilöä (2018: 15, 2017:13, 2016: 13). Eläkkeelle siirtyneen henkilöstön keski-ikä oli 65 vuotta (2018: 62 vuotta, 2017: 64 vuotta).

Vuoden 2019 aikana Lopen kunta julkaisi KuntaRekry-ohjelmassa 101 rekrytointia / 116 työpaikkaa (2018: 108). Työsopimussuhteisia tehtäviä oli avoinna 62 (2018: 72) ja virkasuhteisia tehtäviä 54 (2018: 36). Vakinaiseen palvelussuhteeseen rekrytoitiin 46 henkilöä (2018: 39) ja määräaikaiseen palvelussuhteeseen 70 (2018: 43).

Henkilöstön poissaolot eri syiden perusteella

Taulukko 7:

Kunnan henkilöstön poissaolot (työnteon keskeytykset) eri syiden perusteella vuosina 2014–2016. Poissaolot on koottu työpäivien mukaisesti:

Keskeytyksen syy	2014	2015	2016
Vuorotteluvapaa	365	23	586
Kuntoutus	37	110	175
Kuntoutustuki	522	174	146
Sairausloma (sis. työtapaturmat)	4 491	5 142	5 379
Palkaton virka/työvapaa	1 275	1 194	1 371
Opintovapaa	813	777	1 201
Aktiivivapaa	1 480	1 403	1 410
Perhevapaat	5 289	4 673	3 556
Julkinen tehtävä	31	21	10
Lomautus	–	–	–
Toisen viran/toimen hoito	912	386	172
Yhteensä	15 215	13 903	14 006
Poissaolopäivät/työntekijä	34	32	33

Vuoden 2017 alusta lukien poissaolojen seurannassa otettiin käyttöön alla oleva poissaolosten mukainen ryhmittely, jossa poissaolot on kirjattu kalenteripäivien mukaan:

Keskeytyksen syy	2017	2018	2019
Sairausloma *)	6 658	8 014	7 787
Perhevapaat	3 527	3 939	5 106
Opintovapaa	2 372	2 436	2 021
Vuorotteluvapaa	119	280	284
Koulutus	1 092	971	992
Kuntoutus	149	65	96
Kuntoutustuki	457	1 173	749
Muut **)	3 119	4 395	4 726
Yhteensä	17 493	21 273	21 761
Poissaolopäivät/työntekijä	40,2	49,94	50,26

*) Sisältää tavanomaisten sairauspoissaolojen lisäksi tapaturma- ja ammattitaudit.

**) Sisältää mm. palkattomat virka- ja työvapaat.

Mikäli poissaolojen määrä vuonna 2019 laskettaisiin aiempaan tapaan työpäivinä, koko henkilöstön poissaolopäivien määrä olisi yhteensä 15.598 työpäivää (2018: 15.256 / 2017: 12.539 työpäivää) ja yhtä työntekijää kohden poissaolopäiviä kertyisi 36,02 (2018: 29,4 / 2017: 28,8).

Vuosilomat eivät sisälly näihin poissaolotietoihin. Vakinaisen henkilöstön vuosilomapäivien määrä on palvelusajasta riippuen pääsääntöisesti 28–38 päivää.

Läheskään kaikkien poissaolojen ajaksi työnantaja ei palkkaa sijaista. Erityisesti lyhytaikaiset poissaolot rasittavat työssä olevaa henkilöstöä: he tekevät poissaolon aikana myös osan poissaolevan työtehtävistä omien tehtäviensä ohella.

Sairauspoissaoloja eritellään tarkemmin jäljempänä.

Henkilöstön työkyky

Kunnan henkilöstön työterveyspalvelujen tuottaminen kilpailutettiin vuoden 2018 aikana ja kunnanhallitus päätti kokouksessaan 10.9.2018 valita kunnan työntekijöiden työterveyshuollon palveluntarjoajaksi Pihlajalinna Työterveys Oy:n (jäljempänä Pihlajalinna). Toiminta uuden yhteistyökumppanin kanssa käynnistyi vuoden 2019 alusta lukien. Työterveyshuolto sisälsi ennaltaehkäisevän työn lisäksi myös työnantajalle vapaaehtoisia sairaanhoidollisia palveluja.

Taulukko 8:

Työterveyspalvelujen käyttö: Vastaanottotoiminta, käyntiä/tuntia:

Sisältää sekä lakisääteiset että sairaanhoidon yksilökäynnit.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Käynti työterveyshoitajalla	294	332	400	353	490	381
Käynti työterveyslääkärillä	953	1 039	1 073	1 093	1 061	1 086
Käynti erikoislääkärillä	4	14	15	20	23	16
Käynti psykologilla	44	59	85	71	53	60
Käynti työfysioterapeutilla	-	-	107	215	206	181
Käynti sosiaalialan asiantuntijalla	-	-	-	23	35	-
Laboratoriokäyntejä	1 040	1 915	1 719	1 832	2 096	1 052
Kuvantaminen	36	122	102	73	86	71

Työterveyshuollon palvelut jakaantuvat lakisääteiseen ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon, josta työnantajalla on oikeus 60 %:n KELA-korvaukseen kuluista tiettyyn työntekijäkohtaiseen kattosummaan asti. Työnantajalle vapaaehtoisesta sairaanhoito-palvelusta KELA-korvaus on 50 %.

Vuonna 2019 työterveyshuollon bruttokustannukset (ennen Kelalta saatavaa korvausta) olivat 170.971 euroa (2018: 264.976 euroa, 2017: 240.514 euroa). Tästä ennaltaehkäisevän työterveyshuollon osuus oli 72.627 euroa ja sairaanhoidon osuus 98.344 euroa.

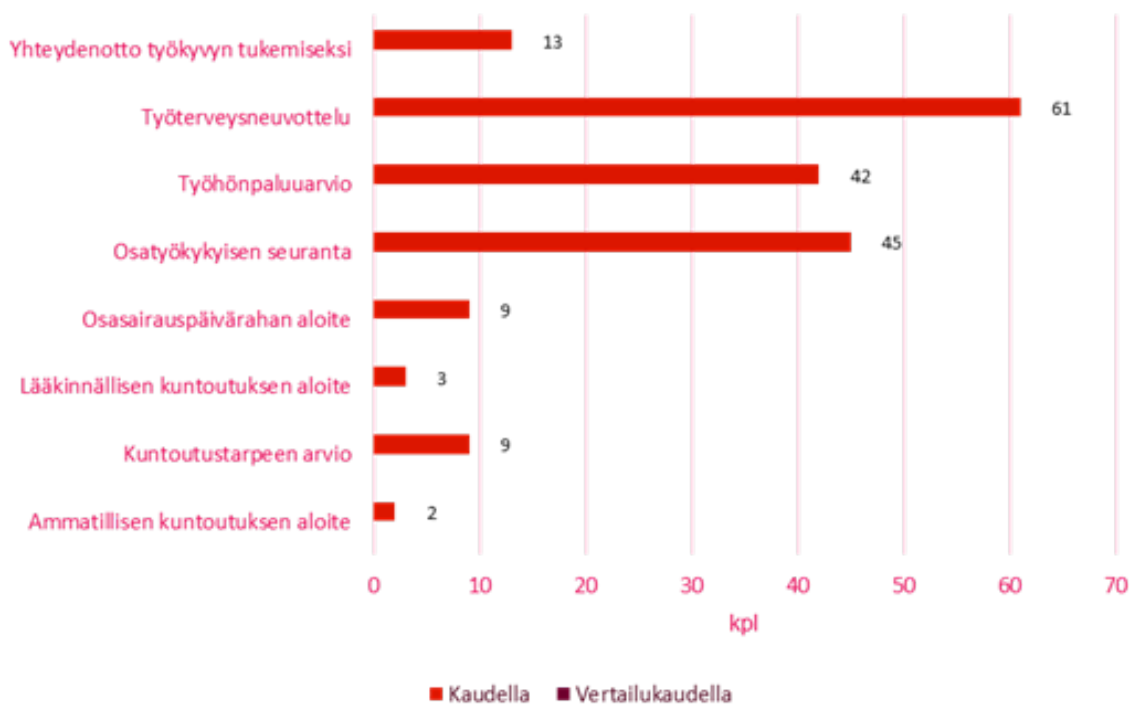
Lakisääteiseen ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon kuuluvat muun muassa työhön-sijoitustarkastukset ja lakisääteiset terveystarkastukset sekä työyksikkökohtaiset työpaikkaselvitykset. Ennaltaehkäisevän toiminnan osuutta pyritään edelleen lisäämään jatkossakin, bruttokustannuksia kuitenkin kasvattamatta. Työterveyshuollon järjestämä sairaanhoito on ns. työterveyspainotteista sairaanhoitoa eli työ ja työolosuhteet otetaan huomioon myös sairausvastaanotolla asioitaessa.

Pihlajalinnan kanssa toteutettiin maaliskuussa 2019 Lopen kunnan työhyvinvointikysely, Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselynä. ParTy-kyselyn keskeisimmät tulokset on koottu tämän henkilöstöraportin liitteeksi. Kyselyn tulokset käsiteltiin esimiesten, pääluottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen kanssa 24.4.2019 järjestetyssä yhteis-tilaisuudessa. Tilaisuudessa esimiehiä valmennettiin tulosten käsittelyyn oman henki-löstönsä kanssa.

Tulokset käsiteltiin työyksiköissä elokuun 2019 loppuun mennessä. Yhteisessä käsitte-lyssä pohdittiin vahvuuksia sekä keskeisiä kehittämiskohteita, joista osa valittiin työstettäväksi sovituin jatkotoimenpitein. Toimenpiteiden toteutumista seurataan työ-yksikössä säännöllisesti yhdessä esimerkiksi työyksikköpalaverissa.

Taulukko 9:**Yhteenveto työterveyshuollon toiminnasta:**

		2017	2018	2019
Työpaikkaselvitykset	Työterveyslääkäri	12 h	2 h	16,5 h
	Työterveyshoitaja	104,5 h	141,5 h	40,5 h
	Työfysioterapeutti	109,5 h	65 h	7,5 h
	Työpsykologi	15 h	12,5 h	0,5 h
Tietojen antaminen neuvonta ja ohjaus	Työterveyslääkäri	27,5 h/26 kpl*	28 h/103 kpl*	45,5 h/16 kpl*
	Työterveyshoitaja	29,5 h/81 kpl	35,5 h/97 kpl*	67 h/69 kpl*
	Työfysioterapeutti	6 h/189 kpl*	7,5 h/159 kpl*	112 kpl
	Työpsykologi	37 kpl	36 kpl	1,5 h/58 kpl*
	Sosiaalialan asiantuntija	23 kpl	35 kpl	- kpl
* tunnit tarkoittavat ryhmän ohjaukseen ja neuvontaan käytettyä aikaa ja kappalemäärät yksilön ohjaus- ja neuvontakäyntien määrää.				
Terveystarkastukset	Työterveyslääkäri	151 kpl	151 kpl	165 kpl
	Työterveyshoitaja	151 kpl	141 kpl	94 kpl
	Työfysioterapeutti	26 kpl	47 kpl	4 kpl
	Työpsykologi	34 kpl	17 kpl	1 kpl
	Erikoislääkäri	2 kpl	11 kpl	- kpl
Sairauskäynnit/ Sairaanhoito	Työterveyslääkäri	942 kpl	807 kpl	884 kpl
	Työterveyshoitaja	202 kpl	252 kpl	139 kpl
	Erikoislääkäri	18 kpl	12 kpl	16 kpl

Pihlajalinnan kanssa vuonna 2019 toteutetut työntekijän työkyvyn tukemiseen ja ylläpitoon suunnatut tukitoimenpiteet, jotka ovat osa ennaltaehkäisevän työterveyshuollon kokonaisuutta.

Taulukko 10:

Sairauspoissaolojen määrä^(*) kalenteripäivinä toimialoittain:

	2017	2018	2019	Poissaolo% 2019
Kunnanhallitus	237	92	113	2,55
Ympäristö- ja rakennuslautakunta	173	145	123	4,57
Perusturvalautakunta	2 730	3 476	3 042	7,54
Sivistyslautakunta	2 730	3 247	2 730	8,60
Tekninen lautakunta	568	833	1 599	6,41
Yhteensä	6 438	7 793	7 607	
Kalenteripäivät/hlö	14,8	18,3	17,6	

^(*) Luku ei sisällä työtapaturmista johtuvia sairauspoissaolopäiviä, joita oli 180 päivää (2018: 221 pv, 2017: 220 pv).

Taulukossa esitetty toimialakohtainen poissaoloprosentti on laskettu suhteuttamalla kunkin toimialan työstäpoissaolopäivät ko. henkilöstön työpäivien kokonaismäärään.

Vuonna 2019 sairauspoissaolopäiviä oli henkilötyövuotta kohden laskettuna 19,4 kalenteripäivää/henkilötyövuosi (2018: 19,3 pv/htv / 2017: 15,4 pv/htv / 2016: 17,1 pv/htv).

Vuonna 2018 kunta-alalla sairauspoissaolojen keskimääräinen määrä oli 17 kalenteripäivää/ henkilötyövuosi (vuonna 2017: 16,7 pv/htv).
(Lähde: Kunta10-tutkimus; Työterveyslaitos).

Taulukko 11:

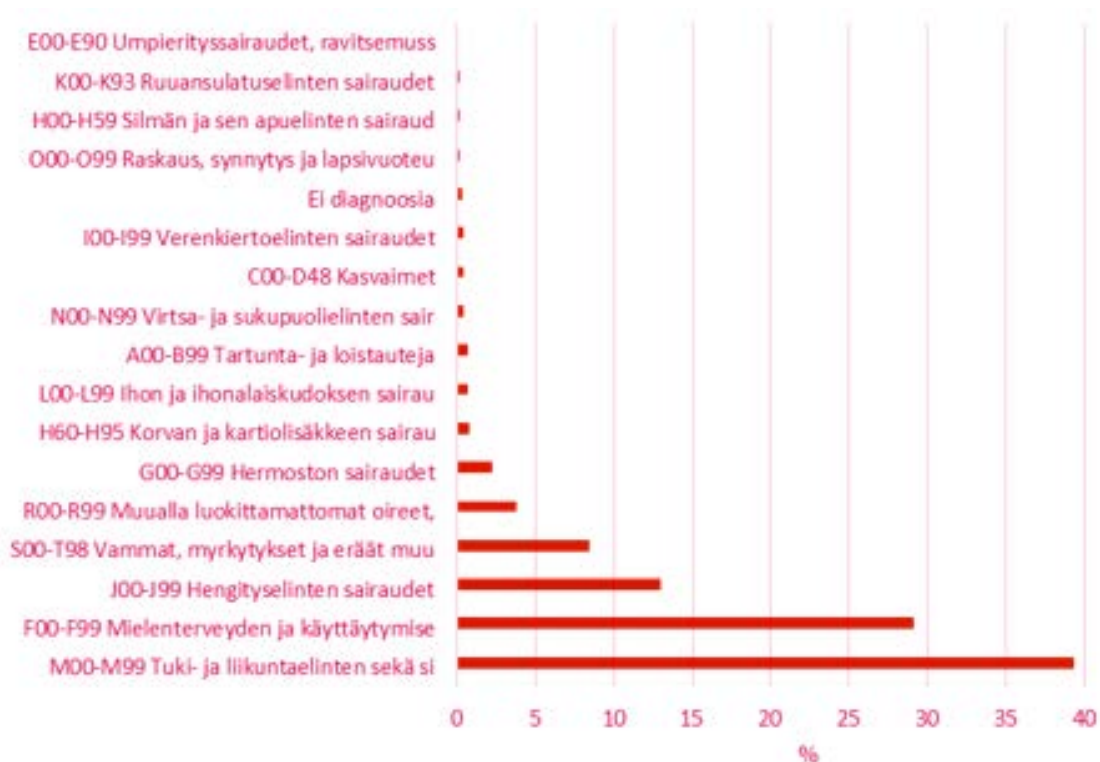
Sairauspoissaalojaksot pituuksien perusteella:

Kesto kalenteripäivinä	2017	2018	2019
<i>Pituusluokat</i>	<i>Kalenteripv</i>	<i>Kalenteripv</i>	<i>Kalenteripv</i>
1–3	1 536	1 545	1 373
4–10		1 516	1 425
11–60	1 534	2 174	2 590
61–90	2 238	1 097	773
91–180	655	1 281	881
181–	475	180	565
Yhteensä	6 438	7 793	7 607

Sairauspoissaolojen jakautuminen syiden perusteella

Taulukko 12:

Sairauspoissaolot jakoutuivat vuonna 2019 diagnoosiryhmittäin seuraavasti:

Aiempien vuosien sairauspoissaolojen jakautuminen diagnoosiryhmittäin:

Sairauspoissaolon syy	%-osuus vuonna 2014	%-osuus vuonna 2015	%-osuus vuonna 2016	%-osuus vuonna 2017	%-osuus vuonna 2018
Tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairaudet	39,3	41,0	47,1	31,4	48,9
Hengityselinsairaudet	16,3	14,8	14,9	13,9	11,2
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt	11,0	8,8	11,9	31,2	20,4
Tartunta- ja loistaudit					5,74
Vammat, myrkytykset ja eräät muut ulkoisten syiden seuraukset	7,5	10,7	7,9	12,3	3,75
Hermoston taudit					3,31
Ihotaudit	-	-	2,9	1,0	0,43

Tilastoa saattaa hiukan vääristää se, että aiempien vuosien tapaan vuodesta 2017 lukien työterveyshuollon sairauspoissaolotilastoon eivät sisälly ns. ulkopuoliset sairauslomat eli muualla kuin työterveyshuollossa diagnosoidut sairaudet.

Työtapaturmat

Työtapaturmia sattui vuonna 2019 yhteensä 26 (2018:36, 2017: 37), joista työmatkatapaturmia 4 (2018:6, 2017: 5). Työtapaturmista koitui maksettavia korvauksia 21.874 euroa (2018: 23.563 euroa, 2017: 21.643 euroa, 2016: 11.138 euroa). Työtapaturmat olivat pääosin liukastumisia, kaatumisia ja haavavammoja sekä erilaisia nyrjähdyksiä ja venähdyksiä.

Sisäilma-asioita käsitellään keskitetysti sisäilmatyöryhmässä

Lopen kunnan sisäilmatyöryhmän tehtävänä on vaikeiden ja monitahoisten sisäilmaongelmien ratkaiseminen. Työryhmä käsittelee sisäilmaongelmatapauksia, tekee päätöksiä tutkimuksista ja jatkotoimenpiteistä tehtyjen tutkimusten tulosten ja asiantuntijoiden toimenpidekehotusten mukaisesti sekä seuraa korjaustoimenpiteiden etenemistä. Asetetuista tavoitteista ja tehtävistä toimenpiteistä työryhmä viestii vuorovaikutteisesti ja säännöllisesti kaikille tarvittaville tahoille.

Vuonna 2019 sisäilmatyöryhmän puheenjohtajana toimi tekninen johtaja ja sihteerinä hallintopäällikkö/työsuojelupäällikkö. Lisäksi työryhmään kuuluvat teknisen lautakunnan puheenjohtaja ja henkilöstöjaoston puheenjohtaja, työsuojeluvaltuutetut, työterveyshuollon edustajana työterveyshoitaja sekä ympäristöterveydenhuollon terveystarkastaja. Tarvittaessa työryhmän kokouksiin kutsutaan mukaan muita teknisen toimen edustajia, kohdetyöpaikan esimies ja työntekijöiden edustaja.

Kokouksessa käsitellyistä asioista laaditaan muistio, joka julkaistaan kaikkien nähtäville kunnan kotisivuilla. Vuoden 2019 aikana sisäilmatyöryhmä kokoontui kuusi kertaa.

Henkilöstökulut

Taulukko 13:

Palkat ja palkkiot:

Palkkalaji	2016 €	2017 €	2018 €	2019 €
Vakinaiset kuukausipalkat	11 357 407	12 042 232	11 466 190	11 213 624
Tunti- ja urakkapalkat	96 463	123 045	101 366	89 844
Tilapäiset ja sijaiset	2 028 386	1 169 302	1 712 489	1 943 723
Erilliskorvaukset	1 043 126	722 764	715 606	728 137
Opettajien ylituntipalkkiot		357 427	371 068	392 524
Muut palkkiot		128 013	148 863	156 115
Työllistämispalkat	182 795	147 433	188 440	204 955
Asiantuntijapalkkiot	1 220	576	–	–
Jaksotetut palkat	186 080	145 071	- 50 899	237 913
Palkat ja palkkiot yhteensä	14 895 477	14 674 336	14 420 984	14 718 929
Henkilösivukulut	4 219 014	3 815 740	3 581 865	3 547 616
Työllistämistuet	100 284	86 599	103 979	114 788
Sv-korvaukset	176 931	189 522	255 844	237 510
Henkilöstökulut yhteensä	18 837 276	18 490 076	18 002 849	18 266 545
Palkkausmenot €/asukas	2 326	2 303	2 286	2 333

(Asukasmäärä 31.12.2019: 7.828 henkilöä)

Erilliskorvaukset-tili kohtaa sisältää erilaisia virka- ja työehtosopimusten mukaisia työaika-korvauksia.

Muut palkat ja palkkiot -tili kohtaa sisältää muun muassa luottamushenkilöiden kokous-palkkiot ja ansionmenetykskorvaukset sekä henkilöstölle maksetut kokouspalkkiot.

Jaksotetut palkat eli ns. lomapalkkavelka muodostuu lomanmääräytymisvuodelta kerty-neistä, mutta vasta seuraavana tilikautena pidettävistä vuosilomista ja maksuun mene-vistä lomarahosta.

Sv-korvaukset ovat kunnan saamia Kelan maksamia korvauksia sairauslomien ja palkal-listen äitiyslomien ajalta sekä työtapaturmakorvauksia. Kyseisen tuloerän suuruus riip-puu täysin omavastuuajan ylittävien sairauslomien määrästä. Mitä suurempi on korvaus, sitä enemmän on ollut omavastuuajan yli meneviä sairauslomia.

Palkkakustannuksissa ei ole huomioitu verollisia matkakustannusten korvauksia.

Vanhuspalveluissa lyhytaikaisten eli enintään 3 kuukautta kestävien sijaisuusjaksojen hoitaminen toteutetaan keskitetysti hankkimalla sijaiset eli ns. keikkatyöntekijät ensisijaisesti Sarastia Rekrystä. Tämän ostopalvelun kustannukset vuonna 2019 olivat 417.898 euroa. Kustannukset eivät sisälly edellä esitettyihin henkilöstökuluihin.

Taulukko 14:

Muut henkilöstömenot:

	2015	2016	2017	2018	2019
Työsuojelu ja työterveydenhuolto (netto)	117 168	110 883	166 185	194 460	108 426
Henkilöstön koulutus	58 353	59 183	53 685	45 876	56 892
Matkustuskulut	121 177	128 282	113 306	117 989	106 683
Yhteistoiminta (sis. tyky-toiminnan)	41 259	40 458	41 087	42 141	36 705

Yhteistoimintakustannuksiin on sisällytetty pääluottamusmiehille maksettavat korvaukset.

Matkustuskulut sisältävät koulutusmatkoja 2.898 euroa (2018: 3.202 euroa, 2017: 4.228 euroa, 2016: 12.909 euroa).

Työterveyshuollon nettokustannukset alenivat merkittävästi edelliseen vuoteen verrattuna. Uuden työterveyshuollon palvelujentarjoajan, Pihlajalinnan, kanssa linjattiin, että bruttokustannukset saavat vuoden 2019 osalta olla enintään 180 000 euroa ja että toimintaa tulee suunnata yhä enenevässä määrin ennalta ehkäisevien palvelujen tuottamiseen. Sairaanhoitopalveluiden osalta otettiin 1.1.2019 lukien käyttöön rajaus, jonka mukaan ns. kansantautien (mm. sydän- ja verisuonitaudit, diabetes ja syöpäsairaudet) seuranta ja hoitotoimenpiteet toteutetaan ensisijaisesti julkisessa terveydenhuollossa.

Työolot ja työyhteisön kehittäminen

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Lopen kunnassa on voimassa kaudelle 2014–2016 laadittu työsuojelun toimintaohjelma sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joiden päivitys oli suunniteltu tehtäväksi vuoden 2019 kuluessa, mutta siirtyi toteutettavaksi vuonna 2020. Lisäksi kunnassa on laadittu kunnan päihdeohjelma, ohje työssä häirinnän ennalta ehkäisemiseksi ja epäasiallisen käytöksen poistamiseksi sekä varhaisen tuen toimintamalli. Kunnan henkilöstön käytössä on myös jatkuvasti päivitettävät kunnallisia virka- ja työehtosopimuksia täydentävät paikalliset henkilöstöhallinnon ohjeet.

Laadituilla suunnitelmilla ja ohjeilla pyritään osaltaan varmistamaan henkilöstön tasa-
puolinen, oikeudenmukainen ja reilu kohtelu. Koko kunnan henkilöstö on velvollinen
noudattamaan kyseisiä suunnitelmia ja ohjeita. Ohjeilla osoitetaan, ettei Lopen kun-
nassa hyväksytä epätasa-arvoista, syrjivää, suosivaa tai muuten epäasiallista käytöstä tai
häirintää eikä minkäänlaisten päihteiden käyttöä. Suunnitelmat ja ohjeet ovat koko
henkilöstön saatavilla ja esimiehiä on velvoitettu tiedottamaan kyseisistä asioista työ-
yksiköissään.

Laadituista ohjeista on ollut konkreettista apua ongelmatilanteissa. Ohjeet ovat osoit-
taneet tarpeelliseksi; päihteiden väärinkäyttö, häirintä ja kaikinainen epäasiallinen
kohtelu ovat aina vaikeita asioita jokaiselle osapuolelle ja esille tulleisiin tapauksiin on
ollut huomattavasti helpompi tarttua, kun esimiehellä ja työtovereilla on ollut tukena
selvä ohjeistus ja toimintatapamalli. Epäasiallista käytöstä, häirintää ja päihteiden
väärinkäyttöä esiintyy kunnan työyhteisöissä suhteellisen vähän. Esille tulleisiin tapauk-
siin on tartuttu pääsääntöisesti viipymättä ja napakasti.

Yhteistoiminta ja työsuojelu

Työnantajan ja henkilöstön välistä yhteistoimintaa on toteutettu vuonna 2008 hyväksy-
tyn Lopen kunnan yhteistoimintaohjeen mukaisesti. Kunnan yhteistyöelimenä ja samalla
työsuojelutoimikuntana toimii yhteistyötoimikunta. Yhteistyötoimikunnassa on jokaisen
kunnallisen pääsopijapuolen edustaja, työsuojeluvaltuutetut sekä työnantajan edustajia.

Vuonna 2019 yhteistyötoimikunta kokoontui kuusi kertaa. Lisäksi työnantajan edustaja
(hallintopäällikkö) tapasi pääluottamusmiehiä ja ammattijärjestöjen muita edustajia
sekä työsuojeluvaltuutettuja paikallisneuvotteluissa, yhteistoimintalain edellyttämissä
neuvotteluissa sekä erilaisissa yhteistyö- ja ajankohtaistapaamisissa.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue eli alueellinen työsuojelu-
viranomaisen teki työsuojelutarkastuksia opetusalan ja varhaiskasvatuksen työpaikoille
vuosina 2018–2019. AVIn työsuojelutarkastaja vieraili Lopen kunnan päiväkodeissa
27.2.2019 ja 1.3.2019. Tarkastuksissa keskityttiin päiväkotien työturvallisuuteen ja
erityisesti työskentelyergonomiaan liittyviin asioihin.

Opetusalalle suunnatut tarkastukset tehtiin 13.–14.11.2019. Tarkastuksen kohteena olivat sivistystoimen johto, Kirkonkylän koulu, Launosten koulu, Läyliäisten koulu sekä yläkoulu ja lukio. Tarkastuksilla käytiin läpi työnantajan yleiset velvollisuudet liittyen työsuojeluun. Tarkastusten tavoitteena oli, että työpaikoilla tunnetaan ja osataan hallita opetuslalle tyypillisiä riskejä sekä tuetaan työpaikkojen omaa työsuojelutoimintaa.

Osaamisen kehittäminen

Osaamisen kehittämiseen tähtäävät koulutuspäivät koostuvat pääosin 1–3 päivän lyhyistä ajankohtaiskoulutuksista. Pääosa koulutuksista, joihin on osallistuttu, on järjestetty talousalueella tai pääkaupunkiseudulla sekä yhä enenevässä määrin verkkokoulutuksina.

Vuoden 2014 alusta lukien kuntatyönantajan on ollut mahdollista saada koulutuskorvausta työntekijöilleen tarjoamasta koulutuksesta. Koulutuskorvaus on taloudellinen tuki osaamisen kehittämistoimiin niille työnantajille, joilla ei ole oikeutta koulutusvähennykseen elinkeinoverolain tai maatilatalouden tuloverolain perusteella. Koulutuskorvaus perustuu lakiin koulutuksen korvaamisesta. Koulutuskorvauksen tarkoituksena on parantaa työnantajan mahdollisuuksia järjestää työntekijöilleen ammatillista osaamista kehittävä koulutusta. Koulutuskorvauksen maksaminen edellyttää työnantajalta vuosittaisen yksityiskohtaisen koulutussuunnitelman laatimista.

Koulutuskorvaukseen oikeuttavia koulutuspäiviä vuonna 2019 oli 650 (2018: 524, 2017: 552, 2016: 664) ja Lopen kunnalle hyvitetävä koulutuspäivien mukainen koulutuskorvaus on suuruudeltaan noin 10.000 euroa.

Toimialakohtaisten erilaisten täsmäkoulutusten lisäksi toteutettiin keskitetty talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden muutosprojekti ja siihen liittyvät koulutukset. RHL-Datan toiminnot ja henkilöstö talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden osalta siirtyivät Sarastia Oy:lle liikkeenluovutuksella 1.11.2019 alkaen. Palveluntuottajan muuttuessa palvelukokonaisuus ja erityisesti taloushallinnon järjestelmät korvautuivat loppuvuodesta 2019 alkaen uusilla järjestelmillä ja toimintavoilla, joihin liittyvää tiedotusta ja koulutusta toteutettiin niin koko henkilöstölle kuin taloushallinnon järjestelmiä käyttäville vuoden 2019 lopulla ja alkuvuonna 2020.

Tyky-toiminta

Työkykyä ja työhyvinvointia ylläpitävällä ja kehittäväällä toiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla työnantaja ja työntekijät sekä työpaikan yhteistyöorganisaatiot yhteistyössä pyrkivät edistämään ja tukemaan jokaisen työelämässä mukana olevan työ- ja toimintakykyä työuran kaikissa vaiheissa.

Toimintakaudelle 2019–2020 nimetty tyky-työryhmä jatkoi tyky-toiminnan suunnittelua ja toteutusta henkilöstöltä saadun palautteen ja ehdotusten pohjalta. Vuodelle 2019 tyky-toimintaan oli varattu 10.000 euron suuruinen määräraha.

Syyskuun lopussa tarjottiin mahdollisuus osallistua ilmaiseksi Poronpolku-tapahtumaan, joka on Etelä-Suomen suurin kuntoliikuntatapahtuma. Tarjotun mahdollisuuden käytti hyväkseen 30 työntekijää.

Lopen kunta kokosi ensisijaisesti työntekijöistään 15 hengen kirkkovenesoutujoukkueen ja osallistui Mommilanjärven soutelu -tapahtumaan 20.7.2019. Mommilanjärven soutelu on yksi Suomen suurimmista soututapahtumista, joka järjestetään vuosittain heinäkuussa Hausjärven Mommilassa. Vuonna 2019 tapahtumassa oli myös kuntien SM-soutelusarja. Lopen kirkkovenejoukkue saavutti SM-kultaa Mommilanjärven kuntalähdössä.

Henkilöstölle järjestettiin marraskuussa yhteinen perinteinen pikkujoulujuhla Läyliäisissä seurantalolla, joka oli varattuna kunnan käyttöön. Iltaa vietettiin Läyliäisten Maa- ja kotitalousseuran ruokatarjoilujen kera paikallista orkesteria The Soliversia kuunnellen. Tilaisuuteen osallistui 137 kunnan työntekijää.

Kunnan henkilöstön on tietyillä käyttäjävuoroilla mahdollista hyödyntää ilmaiseksi liikuntahalli Elmolan yhteydessä sijaitsevaa kuntosalia. Henkilöstön käyttöön suunnattujen ilmaisvuorojen määrää lisättiin neljästä kerrasta viiteen kertaan viikossa.

Kunnan henkilöstön virkistyskäytössä on Loppijärven rannalla sijaitseva, kunnan omistama hirsinen rantasaunarakennus Syrjä. Syrjässä on sauna, keittomahdollisuudet ja muut perustoiminnallisuudet pois lukien televisio. Syrjä on kaikkien henkilökuntaan kuuluvien käytettävissä 10 euron päiväkorvausta tai 20 euron yöpymiskorvausta vastaan.

Syrjän rantasauna oli aktiivisessa käytössä kesäkuukausina, mutta lokakuusta maaliskuuhun kävijöiden määrä oli selvästi vähäisempi. Kesäkaudella Syrjä oli käytössä noin 16 päivää kuukaudessa, talviaikana keskimäärin 7 päivää kuukaudessa. Vuonna 2019 käyttöpäiviä kertyi yhteensä 136 kappaletta (2018: 148, 2017: 137, 2016: 138). Käyttöasteeksi muodostui siten 37,3 % (2018: 40,6 % / 2017: 37,5 %).

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselyn tulokset ja niiden käsittely

Lopen kunnan henkilöstön työhyvinvointikysely on tätä aiemmin toteutettu joka toinen vuosi kunnan omana, sisäisenä työnä. Koska henkilöstön työhyvinvoinnin tilasta haluttiin saada myös ulkopuolisen, neutraalin asiantuntijatahon arvioita ja analysointia, työhyvinvointikysely päätettiin toteuttaa yhteistyössä uuden työterveyshuollon palvelutarjoajan, Pihlajalinna Työterveys Oy:n (jäljempänä Pihlajalinna) kanssa.

Pihlajalinnalla oli tarjota työyhteisön tilan ja sen toimivuuden arviointiin luotettava työkalu eli Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely, joka on Työterveyslaitoksen kehittämä tutkimusmenetelmä. Tätä kyselyä toteuttavat lisenssillä erikseen nimet työterveyshuollon ja muut alan toimijat. Kyselyn tulosten tulkintaan on käytettävissä laaja suomalainen vertailuaineisto. Sen avulla voi verrata organisaation tilannetta muihin suomalaisiin organisaatioihin.

Työhyvinvointikysely toteutettiin maaliskuussa 2019. Kyselyihin vastasi yhteensä 263 henkilöä, joista esimiehiä oli 21. Kyselyn vastausprosentti oli 60. Kuntatasoisten tulosten lisäksi muodostettiin erillinen aineisto myös esimiesten antamista vastauksista. Lisäksi jokaisen työyksikön vastuuesimies sai hyödynnettäväkseen oman yksikkönsä yksityiskohtaiset tulokset avovastauksineen.

Työhyvinvoinnin nykytilaa kartoitettiin laajasti eri osa-alueiden avulla, joita olivat muun muassa työyksikön toimivuus, työyksikön kehittämisaktiivisuus, toimialan sisäinen yhteistyö, esimiehen toiminta, tehtävät ja tavoitteet, työn hallinta, kuormitustekijät työssä sekä terveys ja työkyky. Lisäksi oli mahdollista antaa avointa palautetta työhyvinvointiin liittyvien asioiden kehittämiseksi.

Kyselyn kokonaistulos on selkeästi parempi kuin kyselyssä käytetyn suomalaisen viiteaineiston keskiarvo. Sekä esimiesten että koko muun henkilöstön keskuudessa työn sisältö ja tavoitteet ovat selkeät ja osaamisen koetaan vastaavan hyvin työn vaatimuksia. Lisäksi työn iloa ja innostuneisuutta koetaan keskimäärin enemmän kuin viiteaineistossa.

Työn kuormitukseen liittyviä tekijöitä arvioidaan kriittisemmin kuin viiteaineistossa keskimäärin. Eniten kuormitusta avovastausten perusteella koetaan työmäärän ja työhön liittyvien haastavien tilanteiden sekä toistuvien keskeytysten takia. Esimiehet kokevat muuta henkilöstöä enemmän työn kuormitusta ja stressiä. Joissakin kyselyn avoimissa vastauksissa todettiin, että omalla esimiehellä ei ole ollut riittävästi aikaa henkilöstölleen tai hänellä ei ole kykyä tai halua ratkaista työyksikössä esille nousevia haastavia tilanteita.

Avoimissa vastauksissa moitittiin toistuvimmin työssä koettua kiirettä, henkilöstöresurssien vähyyttä ja sijaisten huonoa saatavuutta sekä johtamisen organisointia tai sen puuttumista. Lisäksi vastauksissa todettiin usein, että työyksikön sisäistä tiedonkulkua, yhteisiä toimintamalleja sekä pelisääntöjä tulisi parantaa ja niitä tulisi myös noudattaa. Kyselyn tulokset kuitenkin osoittavat, että työyhteisön toimivuutta ja toimialan sisäistä yhteistyötä arvioidaan myönteisemmin kuin viiteaineistossa keskimäärin.

Työhyvinvoinnin keskeiseksi kehittämisen kohteeksi nousevat kehityskeskustelujen käymiseen liittyvät asiat. Lisäksi työnantajalta toivottiin enemmän työyhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä ja toimintatapoja, kuten lisäpanostusta yhteiseen toimintaan tyky-päivien tai muiden vapaamuotoisten tapahtumien ja tilaisuuksien muodossa.

Tuoreeseen työterveyshuollon palveluntarjoajaan kohdistui jonkin verran kritiikkiä, aiheetontakin, koska henkilöstön ns. perussairauksien hoito oli sovitusti siirretty julkisen terveydenhuollon puolelle ja henkilöstö koki tämän työterveyspalvelujen heikkene-
misenä. Lisäksi toivottiin enemmän terveyden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Kaiken kaikkiaan niin kyselyn eri osa-alueiden ja vastauskohtien tulokset kuin avoimissa vastauksissa esille nostetut seikat ja kehittämiskohteet sekä myös myönteisiksi koetut asiat vaihtelevat paljon työyksiköittäin.

Kyselyn tulokset käsiteltiin Pihlajalinnan työpsykologien johdolla esimiesten, pääluottamusmiesten ja työsuojeluvaltuutettujen kanssa 24.4.2019 järjestetyssä yhteis-tilaisuudessa. Tilaisuudessa esimiehiä valmennettiin tulosten käsittelyyn oman henkilös-
tönsä kanssa.

Tulokset käsiteltiin työyksiköissä elokuun 2019 loppuun mennessä. Esimiehillä oli myös mahdollisuus hyödyntää työpsykologin osaamista ja näkemyksiä työyksikkökohtaisten tulosten läpikäynnissä. Yhteisessä käsittelyssä esimies pohti henkilöstönsä kanssa vahvuuksia sekä keskeisiä kehittämiskohteita, joista osa valittiin työstettäväksi sovituin
jatkotoimenpitein. Toimenpiteiden toteutumista seurataan työyksikössä säännöllisesti yhdessä esimerkiksi työyksikköpalaverissa.

Seuraavilla sivuilla on esitetty tulokset ensin koko kunnan henkilöstön osalta ja jäljempänä esimiesryhmän tulokset.

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely Tulokset 2019 Lopen Kunta

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

1

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselyn vertailuaineisto 2012-2016

- **Suomalainen tulos: 189 organisaatiota, 22 176 vastausta**
- **ParTy -TOP 25 organisaatioiden tulos:**
  - ParTy-avainluvun perusteella yli 30-henkilön organisaatiosta 25 korkeimman tuloksen perusteella koottu tulos.
- **Yrityskoko henkilöstömäärän mukaan**
  - Pienet
    - 10-19 henkilöä: 18 organisaatiota
    - 20-49 henkilöä: 72 organisaatiota
  - Keskisuuret
    - 50-99 henkilöä: 38 organisaatiota
    - 100-249 henkilöä: 31 organisaatiota
  - Suuret
    - 250-499 henkilöä: 16 organisaatiota
    - Yli 500 henkilöä: 14 organisaatiota
- **Toimialat:**
  - Teollisuus
  - Tukku- ja vähittäiskauppa
  - Informaatio ja viestintä
  - Rahoitus- ja vakuutustoiminta
  - Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
  - Julkinen hallinto ja maanpuolustus
    - Kunnat
  - Koulutus
  - Terveys- ja sosiaaliala
  - Järjestöjen toiminta
    - Ammattiyhdistysten toiminta
    - Seurakuntien toiminta

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

2

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselyn avainluvut

- **Henkilöstön hyvinvointi:**
  - Työstressi (käännettynä)
  - Työn ilo
- **Työn perusedellytykset:**
  - Tehtävien ja tavoitteiden tunteminen
  - Työn hallinta
  - Kuormitustekijät työssä (käännettynä)
- **Työyhteisön toimivuus:**
  - Työryhmän/yksikön/tiimin/osaston toimivuus
  - Työryhmien/yksiköiden/tiimien/osastojen välinen yhteistyö
  - Esimiehen toiminta
  - Johdon toiminta
- **Työyhteisön kehittäisedellytykset:**
  - Työryhmän/yksikön/tiimin/osaston kehittämisaktiivisuus
  - Työryhmien/yksiköiden/tiimien/osastojen välinen yhteistyö
  - Esimiehen toiminta
  - Johdon toiminta

Työryhmästä käytetty
termi riippuen
organisaatiosta

Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

3

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kyselyn käyttöoikeudet

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely on suojattu tuotemerkki.

Kyselymenetelmän kaikki oikeudet kuuluvat Työterveyslaitokselle. Tilaaajalla ei ole oikeutta käyttää menetelmää tai luovuttaa sitä kolmannelle osapuolelle ilman erillistä sopimusta Työterveyslaitoksen kanssa.

Tilaaajalla on julkaisu-oikeudet oman organisaationsa tulospaportteihin, kuitenkin siten että Työterveyslaitoksen oikeuksia ei loukata. Julkaistessaan tuloksia, asiakas on velvoitettu säilyttämään tuloksissa mm. Työterveyslaitoksen tekijänoikeus- ja tavaramerkkimerkinnät. Tulosten julkaiseminen tulee tapahtua niin, että käy selkeästi ilmi mikä on Työterveyslaitoksen tekemää tai lausumaa, ja mikä on asiakkaan tekemää tai tulkitsemää. Tilaaaja voi omien tulostensa pohjalta valmistella ja julkaista omaa tiedotus-, koulutus-, tms. materiaalia. Tilaaajalla on oikeus esitellä tuloksia koulutus-, tiedotus-, yms. tilaisuuksissa.

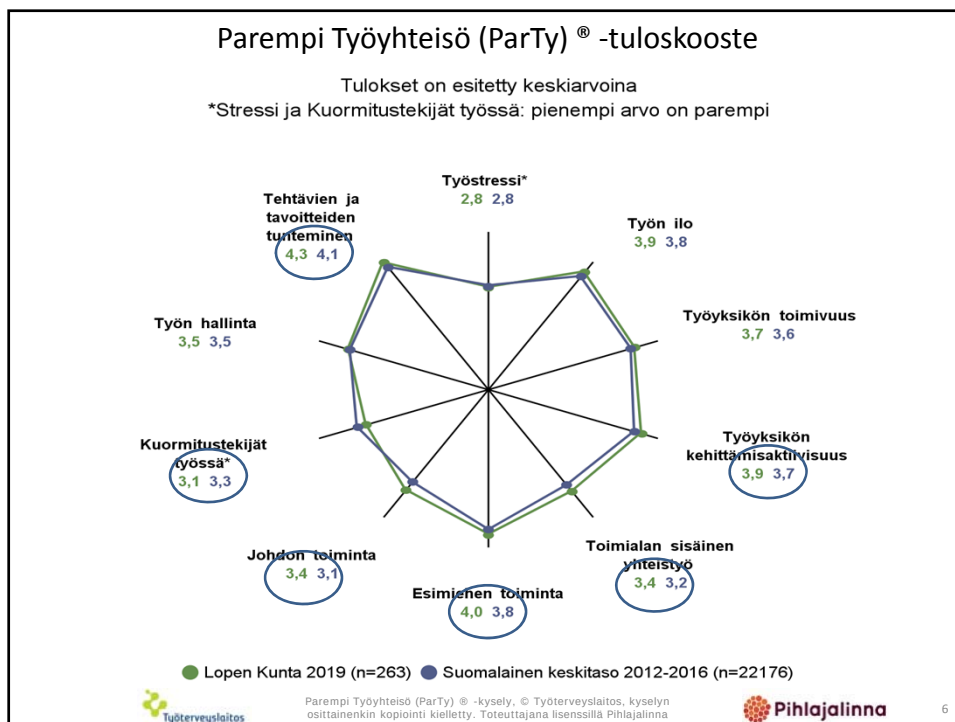
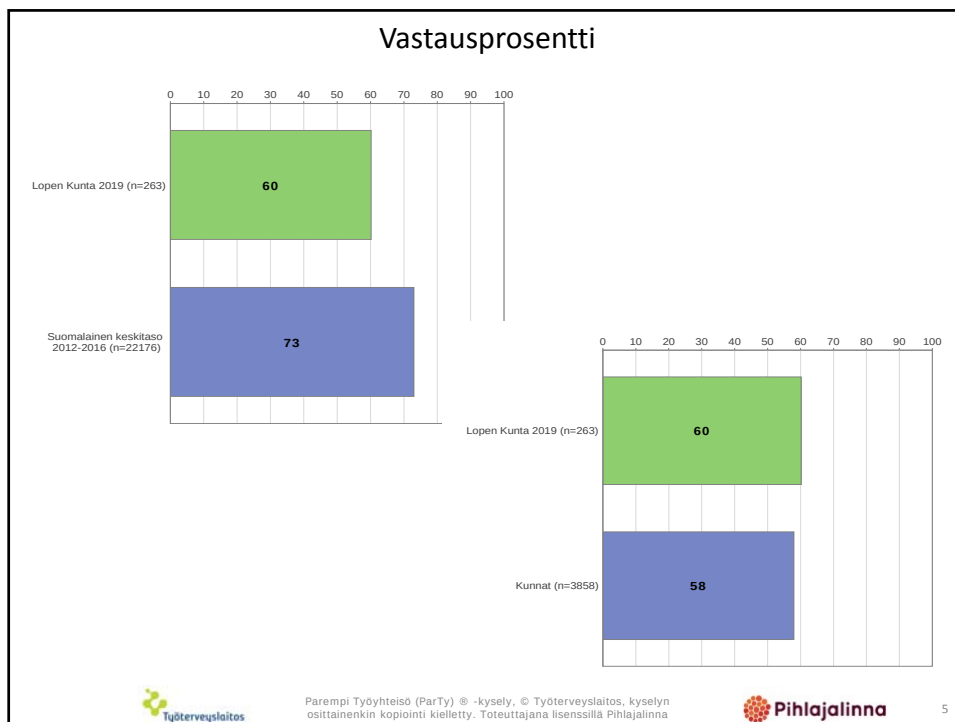
Kyselyn sisällön kopioiminen ja käyttäminen ei ole sallittua ilman Työterveyslaitoksen lupaa.

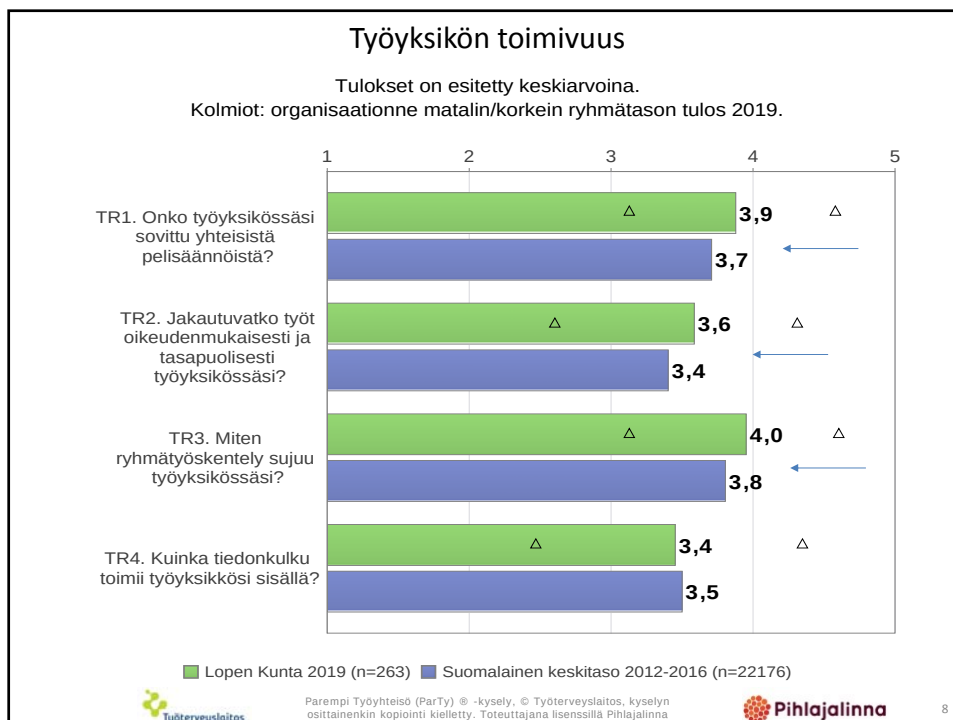
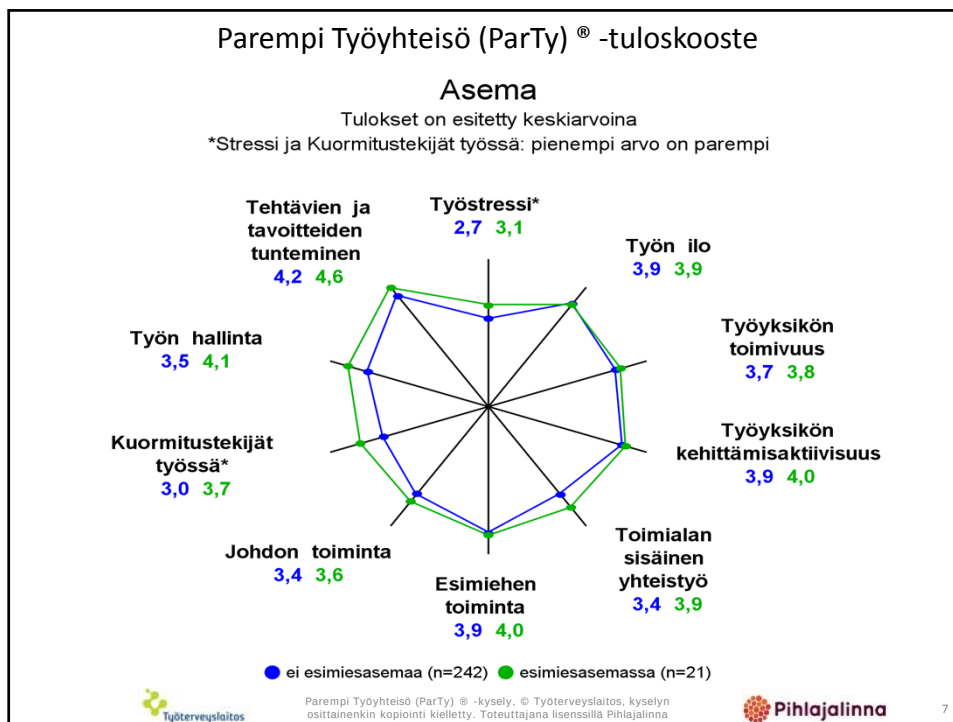

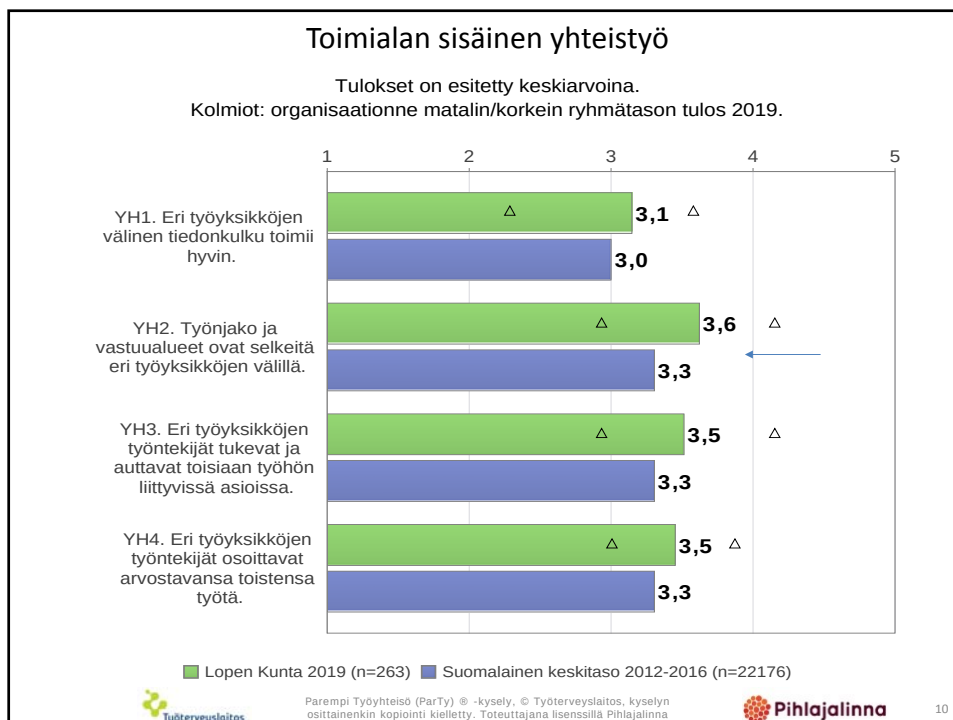
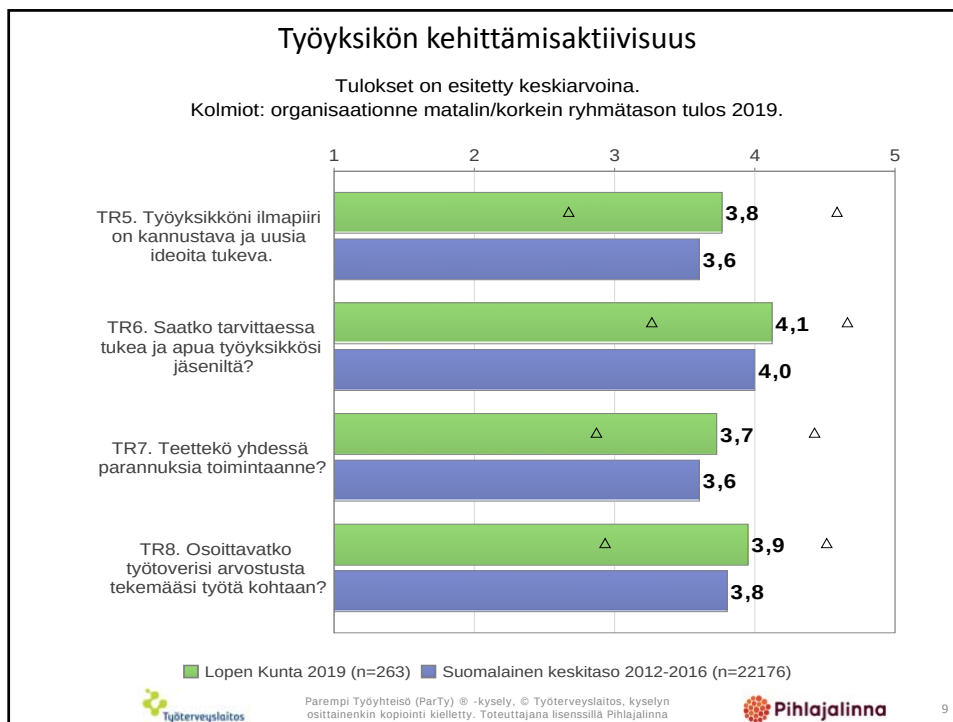
Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

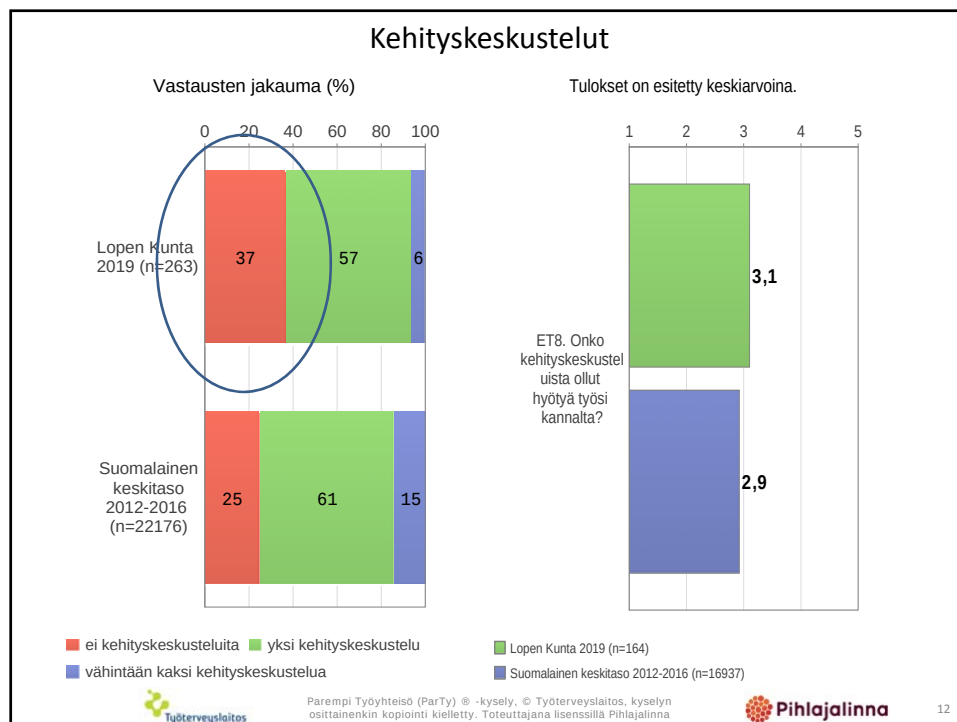
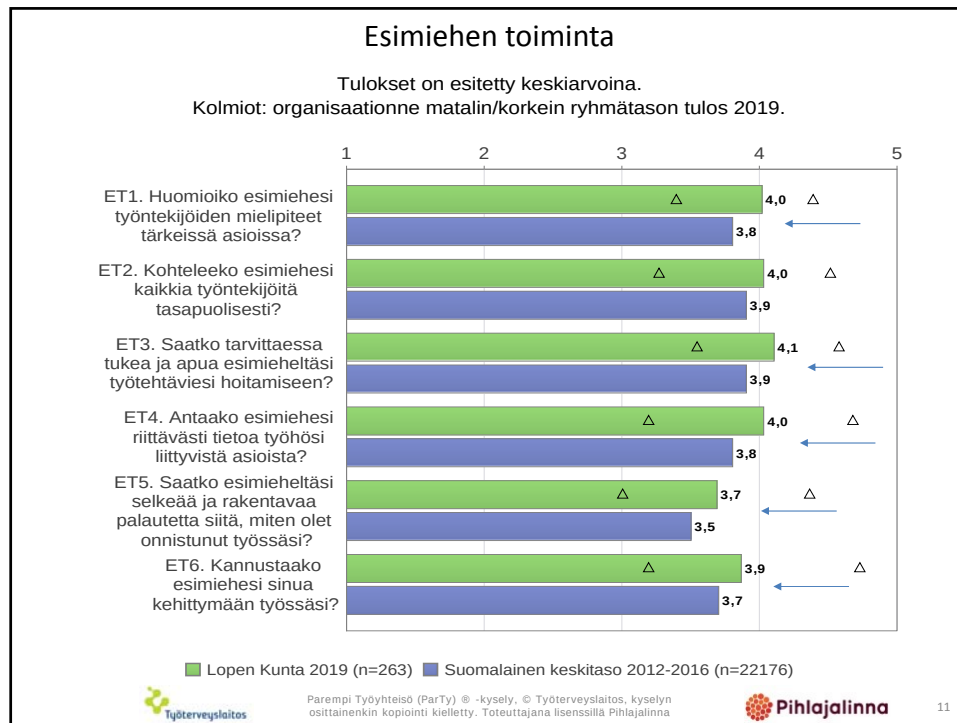

4

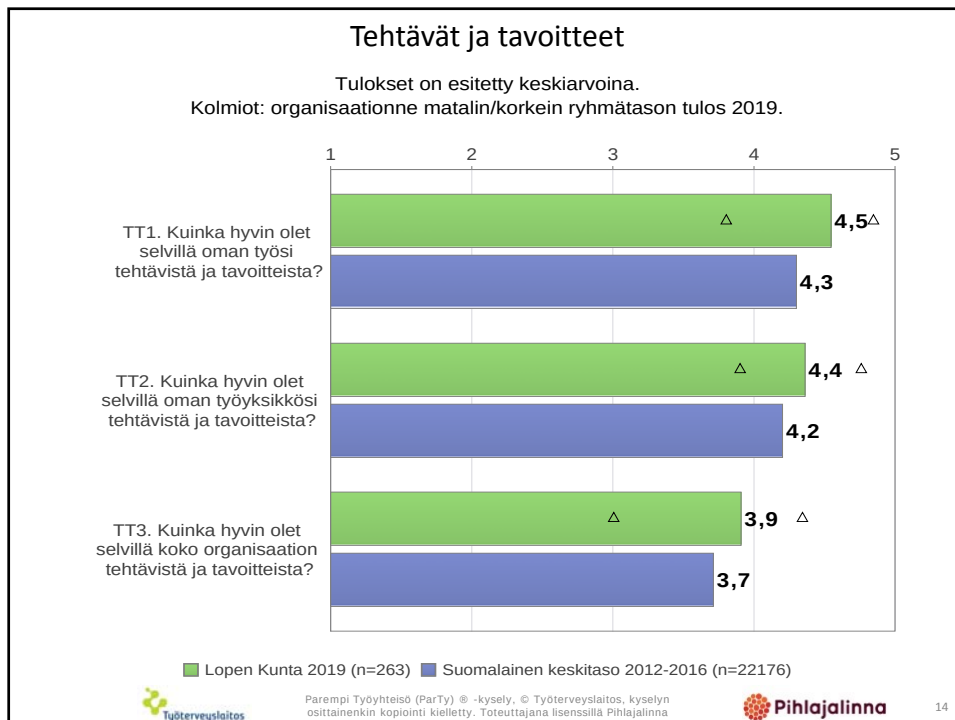
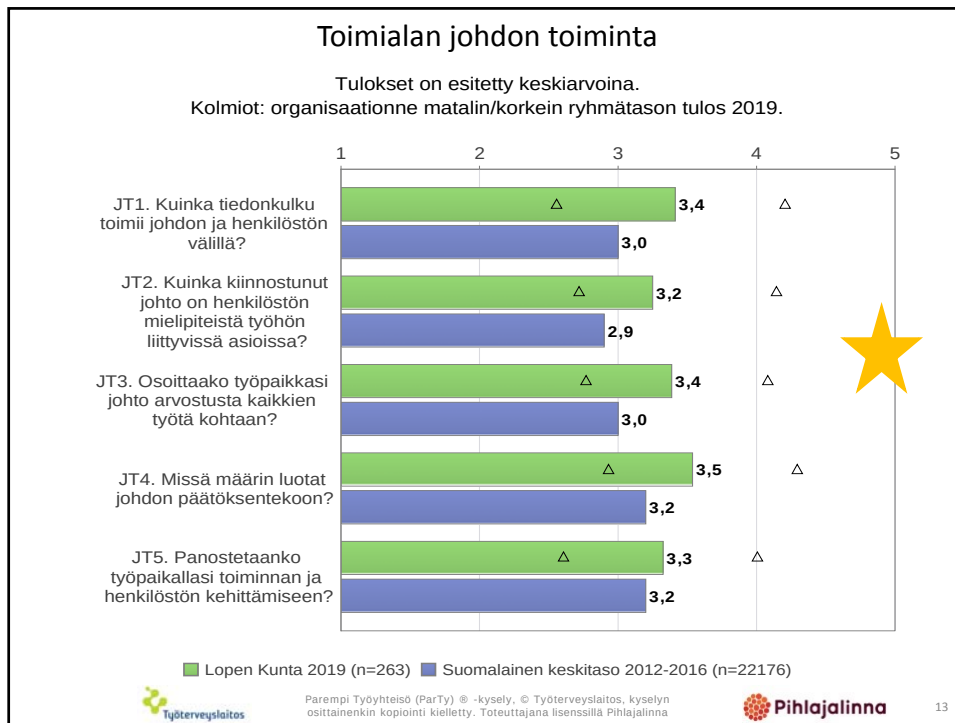

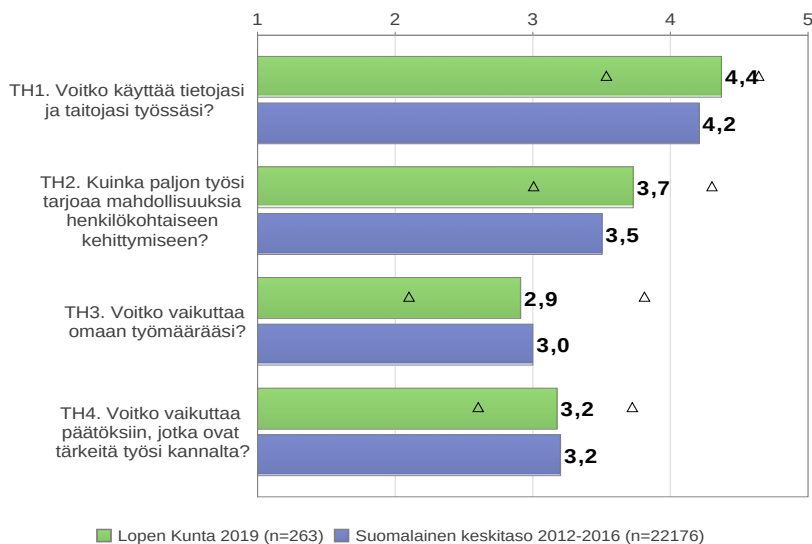

Työn hallinta: kehittämis- ja vaikutusmahdollisuudet

Tulokset on esitetty keskiarvoina.
Kolmiot: organisaationne matalin/korkein ryhmätason tulos 2019.

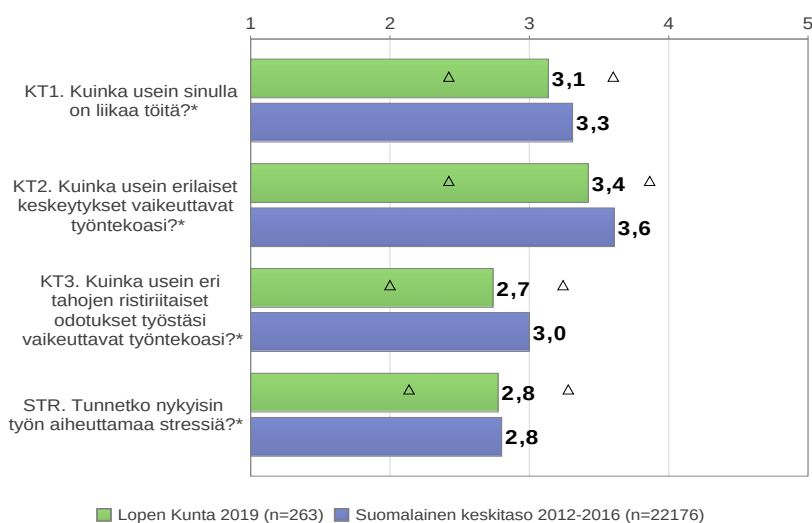
Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

15

Kuormitustekijät työssä

Tulokset on esitetty keskiarvoina.
Kolmio: organisaationne matalin/korkein ryhmätason tulos 2019.
*pieni arvo on parempi.

Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

16

Mikä on työssäsi sinua eniten kuormittava tekijä tällä hetkellä?

Yhteensä 123 henkilöä antoi avovastauksen (osa vastauksista pilkottu)

Johtamiseen liittyvät asiat	11
Sijaisten ja resurssien saanti	12
Työmäärä ja kiire	29
Työn sisältöön liittyvät asiat (kuten haastavat oppilaat, työn pirstaleisuus, haastavat asiakkaat, kirjalliset raportointityöt)	31
Työyhteisöön liittyvät asiat	17
Melu	6
Muu	18

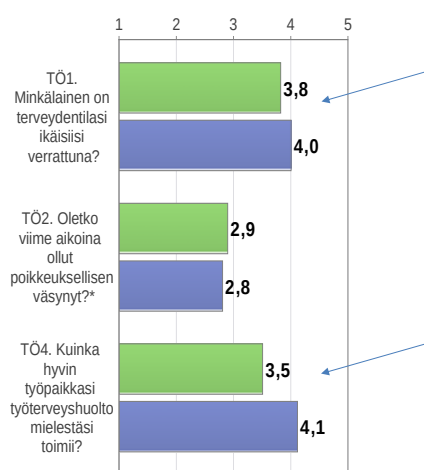
Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

17

Terveys ja työkyky

Tulokset on esitetty keskiarvoina.
*pieni arvo on parempi.

■ Lopen Kunta 2019 (n=263)
■ Viiteaineisto 2012-2016 (n=12000)

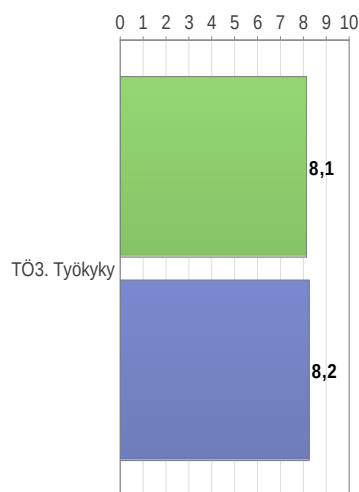

Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

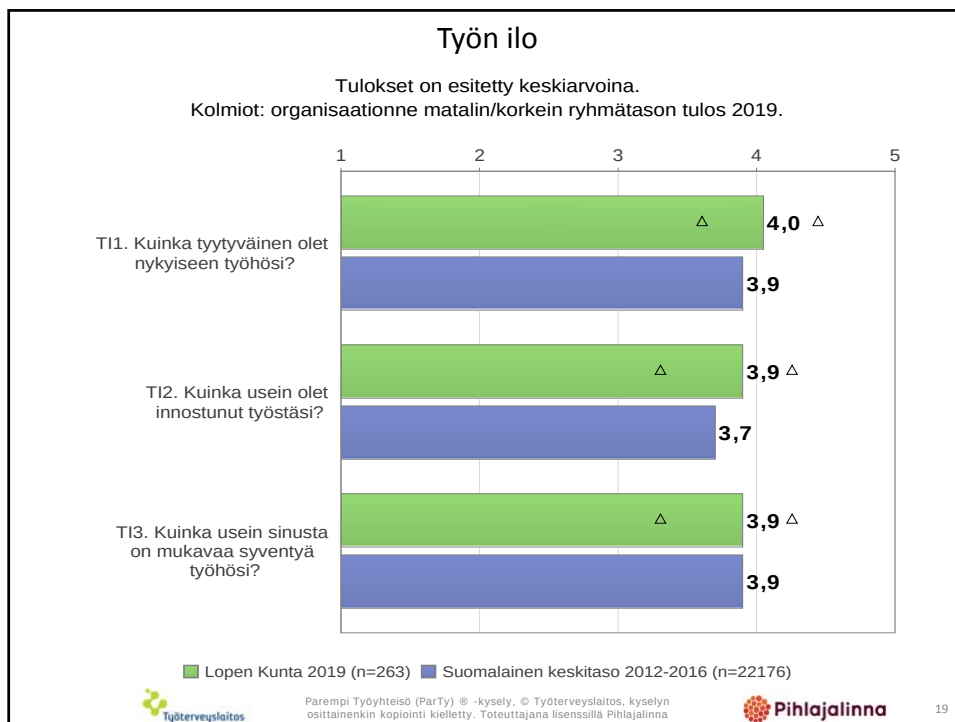

18

Tulokset on esitetty keskiarvoina.

■ Lopen Kunta 2019 (n=263)
■ Viiteaineisto 2012-2016 (n=12000)

Mitä konkreettisia ehdotuksia Sinulla on työn, työyhteisön ilmapiiriin tai työntekijöiden hyvinvoinnin parantamiseksi omassa ryhmässäsi tai koko organisaatiossa?

Yhteensä 86 avovastausta, osa pilkottu

Toiminnan johtaminen ja resurssit	32
Yhteistyö ja tiedonkulku	19
Tyky-toimintaa ja terveyden edistäminen	17
Yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen kehittäminen	11
Muuta, myös hyvää palautetta	6
Työterveyshuolto	4

Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

20

Yhteenveto

Vahvuudet

- Kokonaistulos selkeästi parempi kuin Suomalainen keskiarvo
- Toimialan johdon toimintaan ollaan selkeästi tyytyväisempiä kuin keskimäärin Suomessa johdon toimintaan
- Esimiehet arvioivat keskimäärin oman esimiehen toimintaa ja työryhmän toimintaa samalla tasolla kuin ei esimiesasemassa olevat
- Työyhteisön toimivuutta ja toimialan sisäistä yhteistyötä arvioidaan myönteisemmin kuin viiteaineistossa keskimäärin
- Tehtävien ja tavoitteiden tunteminen hyvällä tasolla
- Innostuneisuutta koetaan keskimäärin enemmän kuin viiteaineistossa
- Miesten ja naisten vastaukset samalla tasolla

Kehittämiskohteet

- Yksikköjen välinen vaihtelu kunnan sisällä suuri
- Esimiehet kokevat selkeästi enemmän stressiä ja kuormitusta kuin muut
- 37% ei ole käynyt kehityskeskustelua esimiehensä kanssa viimeisen vuoden aikana
- Omaan terveydentilaa arvioidaan keskimäärin kielteisemmin kuin viiteaineistossa, terveyden edistämiseen liittyviä tukitoimia pyydettiin myös paljon avovastauksissa
- Työterveyshuollon toimintaa arvioidaan selkeästi kriittisemmin kuin viiteaineistossa keskimäärin
- Eniten kuormitusta avovastausten perusteella koetaan työmäärän ja työhön liittyvien haastavien tilanteiden takia
- Kunnan sisällä koetaan työyhteisöön liittyviä ongelmia ja kiusaamista avovastausten perusteella

Parempi Työyhteisö (ParTy) ® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lissensillä Pihlajalinna

21

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely Tulokset 2019 Esimies

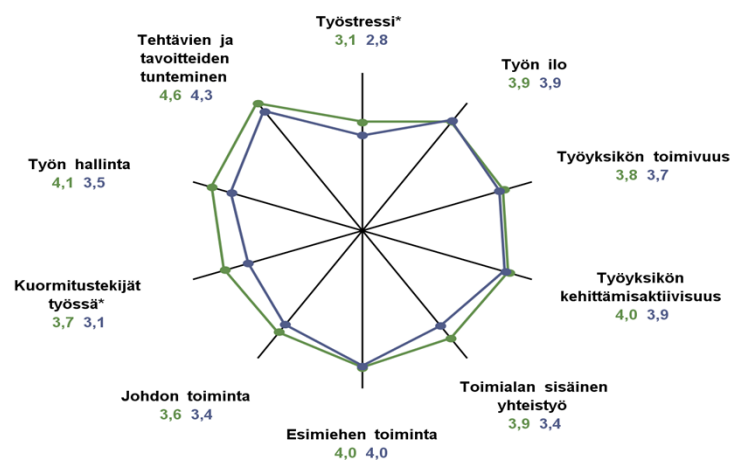
Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

1

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -tuloskooste

Tulokset on esitetty keskiarvoina
*Stressi ja Kuormitustekijät työssä: pienempi arvo on parempi

Parempi Työyhteisö (ParTy)® -kysely, © Työterveyslaitos, kyselyn osittainenkin kopiointi kielletty. Toteuttajana lisenssillä Pihlajalinna

2

